TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 82

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

BURHAN CAHİT MORKAYA

Ayten

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5970

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

BURHAN CAHİT MORKAYA
AYTEN

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
GAYRET KİTABEVİ, İSTANBUL, 1941

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2023
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ÖMER ASLAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
IŞIK M. ERDAL

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: KASIM 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-614-7 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-616-1 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

HAZIRLAYAN: GÜLBEN KOCABIÇAK
2011 yılında Manisa Celâl Bayar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Aynı üniversitenin Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı'nda "Tomris Uyar Öykülerinin Feminist Eleştirisi" adlı tezini sunarak 2013 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Bu tez 2015 yılında, *Bir Adım Vardı Senin: Tomris Uyar Öykülerinin Feminist Eleştirisi* adıyla yayımlandı. 2023 yılında sunduğu "Türk Romanında Kronotop Kavramı (1870-1928)" başlıklı teziyle Hacettepe Üniversitesi'nden doktor unvanını aldı.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 82

Roman

ayten

BURHAN CAHİT MORKAYA

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Gülben Kocabıçak

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Önsöz

Modern dünyanın ürünü olan popüler romanların, Türk edebiyatında Türk modernleşme hareketiyle başlaması tesadüf değildir. Elinizde tuttuğunuz bu kitap; popüler romanın geniş bir kesime hitap etmesi, konularını her düzeyden kişinin kavrayabileceği kadar basit anlatması gibi özelliklerini taşımasının yanı sıra yazıldığı dönemin modernleşme hareketini de aksettirecek şekilde kurgulanmış olmasıyla dikkat çekicidir. Özellikle eğlence kültürü, kılık-kıyafet anlayışı, kadın-erkek ilişkileri ile modernleşmenin anahtarlarını okurun zihnine yerleştirmektedir. Bu anahtarlar, insanı mutsuz kılan hayat zorluklarından ve çağın can sıkıcı gerçeklerinden okuru uzak tutarak fantazya dünyasının kilitlerinin açılmasını da sağlar. Romanın temel özelliklerini teşkil eden bu dikkatler, okurun eleştirel düşünme kabiliyeti kazanmasını sağlamak yerine daha ziyade onu eğitir ve eğlendirir.

1922'de ilk romanını yayımladıktan kısa süre sonra döneminin en popüler romancıları arasına giren Burhan Cahit Morkaya, Cumhuriyet kazanımlarının hem toplumsal hem bireysel anlamda vücut bulmuş halini *Ayten*'de, bir yıl önce yayımladığı *Kızıl Serap*'ın olay örgüsünü devam ettirerek, roman kahramanları olan anne ile kızı ve bunların ilişkisi üzerinden verir. 1926'da yayımlanan *Kızıl Serap*'ın ana kahramanı Ayten, kızına Hicran ismini yakıştırsa da gönlünde bir ayrılığa daha yer olmadığından, bu romanda kendine yeni bir yol çizer ve kızına

kendi adını vererek yeni bir maceranın başlamasını sağlar. Bu haliyle *Ayten,* bir önceki romandan bağımsız olarak okunabileceği gibi, *Kızıl Serap*'tan hemen sonra da okunabilir.

Üç bölümden oluşan romanın ilk bölümünde anlatıcı olan anne Ayten, o dönemin iktidarının da desteklediği modern hayata uyum sağlamış bir anne olarak devrimlerle birlikte ortaya çıkan yeni zihniyete uygun bir şekilde kızı Ayten'i yetiştirir, ona imkânlar sunarak onun kendi ayakları üstünde durmasını sağlar. Ayten, kendini yeni değerlerle tanımlamaya çalışan kadınların yeni nesli yetiştirmede ne kadar önemli olduklarının somut örneğidir. İkinci bölümde ise anlatıcı olan genç kız Ayten, annesinin ona sağladığı imkânları doğru şekilde kullanarak istediği alanda özgürce hareket eder ve erkek egemenliğine ait kabul edilen algıları yıkar. Fenerbahçe Spor Kulübü'nün ilk kadın üyesi olarak kulübe yazılır ve burada tenis, yüzme, kotra yarışı gibi sporlarla uğraşır, erkeklerle yarışır. Ayten; modernleşme hareketinin başarıya ulaşmasıyla kadınların, özel hayattan başlayarak topluma yayılan bir çevrede, erkeklerle eşit imkânlara sahip olmaları halinde, ne kadar başarılı olacaklarının açık göstergesidir. Üçüncü bölümde anlatıcı, ilk iki bölümde konunun içine gizlenen ideolojik değerlerin ispatlanmasını sağlayan sestir. Tüm bu özellikleriyle roman, estetik kaygıyı ikinci planda tutarak popüler roman özelliği kazanmıştır. Romanın geçtiği yıllar, Türk tarihi açısından yapılan savaşlar, kazanılan zaferler, inşa edilen yeni değerlerle oldukça yoğun bir dönemi kapsamasına rağmen romanda bu hususlara değinilmemiştir. Bununla birlikte, eski toplum ve zihniyetinin anne Ayten tarafından yer yer eleştirildiği de görülmektedir. Okurun odak noktası, bu yoğun dönemde yaşananların adeta görmezden gelindiği sonsuz bir hayal dünyasıdır.

Ayten, 11 Kânunusani (Ocak) - 28 Nisan 1927 tarihleri arasında *Akşam* gazetesinde tefrika edilmiş ve aynı yıl içerisinde ilk baskısını yapmıştır. 1941 yılında ise dönemin ihtiyaçlarına göre kısmen sadeleştirilerek "ikinci ve yeni basılış" ibaresiyle

yayımlanmıştır.[1] Biz de elinizdeki nüshayı, *Ayten*'in 1941 baskısını esas alarak kısmi sadeleştirmeyle yayıma hazırladık.

Son olarak, Burhan Cahit Morkaya'nın romanlarını yayıma hazırlamam için beni yönlendiren Bahanur Garan Gökşen ve Erol Gökşen'e, eserleri okurla buluşturan İş Bankası Yayınları'na teşekkür ediyorum.

Gülben Kocabıçak

1 Bürhan Cahit, *Ayten*, Gayret Kitabevi, İstanbul, 1941.

Birinci Bölüm

Kalamış Koyu, 192*[1] yazı

... Gün karardı. Deniz duruldu. Kızgın güneş altında akşama kadar yaprakları ısınıp kıvrılan ağaçlardan baygın bir koku yayıldı.

Ablam, bahçeyi altüst eden kızları çağırmak istedi. "Bırak eğlensinler abla," dedim, "koşup eğlenmek onların hakkı. Ayten ile Yıldız yarın okullarına dönecekler. Sevgi yalnız olunca bahçeye bile inmiyor."

Onlar, ortadaki meydanda voleybol oynuyorlar. Yanımızdaki köşkün bizimkiler yaşında üç kızı var ki hepsi bir araya gelince uçan kuş ellerinden kurtulmuyor. On yedi on sekiz yaşlarında birbirinden afacan altı kız, şiddetli bir kasım fırtınasından daha tehlikelidir. Üç aylık tatilde koca bahçede dalı kırılmamış ağaç, saksısı devrilmemiş çiçek bırakmadılar. Hele zavallı erik ağaçları, tırtıllardan evvel onların hücumuna uğradı. Geçen gün eve taze balık getiren ihtiyar kayıkçı bile onlardan bahsederken, "Bu yaz Kalamış Koyu'na balık gelmez oldu Hanımefendi," diyordu. "Sizin küçükhanımlar akşam sabah denizi öyle tarıyorlar ki!.."

1 *Ayten* ilkin 1927 yılında *Akşam* gazetesinde tefrika edilmiştir. Tefrikada "1927 yazı" olarak yer alan bu tarih, eserin Osmanlıca ilk baskısında "92* yazı" şeklinde; yayına esas alınan 1941 baskısında ise sadece "92 yazı" olarak yazılmıştır. Buradan da romanda anlatılan olayların 1920'li yıllarda geçtiği anlaşılmaktadır.

Onların sabah akşam deniz banyoları da bir âlemdi. Turuncu, al deniz başlıklarıyla köşkün yanındaki arsadan açıldıkları zaman, yaygaraları bütün sahili doldururdu. Fenerbahçe ile Moda İskelesi'nin arası onlar için hususi bir deniz parçası gibiydi. Komşu Atıf Bey'in kızları, son zamanlarda, köşkün eski büyük kapılarını birbirine mıhlamak suretiyle kocaman bir de sal yapmışlardı. Sabahın saat yedisinden bire kadar narçiçeği renginde mayolarıyla bu salın üstünde, etrafında atlar, yüzer, sıçrar, dalar çıkar ve durmadan dinlenmeden haykırır, çağırır, güler ve eğlenirler. Bazen Fenerbahçe'den denize girip Moda İskelesi'ne çıkmak için yarış yaparlardı. O zaman elimizde dürbün, heyecanla onları takip ederdik. Bilmem neden, onların bol bol gevezelik ederek kahkahalar içinde yaptıkları bu yarış bize tehlikeli görünürdü.

Mevsim henüz bitmedi. Fakat onların tatili son buldu. Sevgi'den başka hepsi yarın okullarına dönecekler ve şüphe yok ki bizim de bu ıssızlaşan sahilin büyük bahçeli köşkünde işimiz kalmayacak. Çünkü onların kendi aralarında eğlenebilmeleri için yazı Kalamış'ta geçirdik. Enistemin İzmir'de oluşu, Yeniköy'deki köşkün kiraya verilişi, ablamla bizi Anadolu sahilinin belki en güzel bir köşesi diyebileceğim Kalamış'a getirdi. Buraya gelişimiz kesinlikle çok iyi oldu. Kızlar denizden, bahçeden çok istifade ettiler. Gerçi burada daha başka eğlence de yok. Fakat ailece eğlenmek için çok müsait. Yazın bir iki defa Belvü'de[1] müsamereler[2] verildi. Gittik lakin bilmem neden, ne biz ne de kızlar memnun kaldık. Böyle eğlencelerden en çok zevk alan, Sevgi'nin nişanlısı Ferit Kâmi Bey. O, böyle kalabalık eğlentileri hiç kaçırmıyor. Hatta geçen hafta içi Moda'da bir gazinoda verilen kır balosuna bile yapayalnız gitti. Sevgi'nin canını sıkan bu halleri, ben onun mesleğine düşkünlüğüne veriyorum. Ferit Kâmi genç ve girgin bir gazeteci... Her şeyden bahseder, herkesi

1 Fenerbahçe'de, kıyıda iki küçük ve yol tarafında bir büyük ahşap binadan oluşan tesisleriyle önceleri Levantenlere ait bir avcılık kulübü olarak kullanılmış, sonradan en görkemli kutlamalara sahne olmuş, dönemin önemli eğlence mekânlarından biri.

2 Gece yapılan müzikli ve sohbetli eğlence.

tanır, her yerde görünür, biraz geveze, az ciddi fakat terbiyeli ve samimi bir genç. Bütün hisleri henüz açılmamış. Fikirlerinde katılık yok. Ben, başkaları için belki de kusur görünecek bu hallerini de mesleğine uygun görüyorum. Bir gazetecinin her gün aynı fikri taşıması kadar manasız şey olur mu? Fakat Sevgi, nişanlısının bu huylarından memnun değil; o, daha ziyade içli ve sakin bir hayat ister gibi görünüyor.

Ortalık karardı. Bahçenin küme küme ağaçları gölge haline geldi. Ablam, kızları merak ediyordu:

"Sesler kesildi, nereye gittiler acaba?"

"Atıf Bey'in kızlarını geçirmeye gitmişlerdir," dedim. "Şimdi gelirler. Yarın onlar da İstanbul'a, okula gidecekler galiba."

Biz ellerimizdeki örgülerle balkondan içeri girerken bahçeden sesler gelmeye başladı: "Hu hu!" Bu, onların denizde birbirlerine seslenirken buldukları tuhaf bir işaret! Biraz da baykuş feryadına benzeyen bu garip işaretin manasını sorduğum zaman güldüler: "Manası yok ki, yalnız 'hu hu' diye haykırırken ses çok çıkıyor," dediler.

Bizimkilerin yaklaşan "hu hu"larına ötekilerin gittikçe uzaklaşan sesleri cevap veriyordu. Ablama, "Artık 'hu hu'lar da bitti. Haftaya biz de İstanbul'a döneriz," dedim. O, son zamanlarda rahatını sever oldu. Hatta kızların okullarına dönüşü onu memnun ediyordu. "Havalar düzgün gidiyor, hem biraz başımızı dinleriz a canım!" dedi. Bense evin bütün neşesini onların varlığında buluyordum. Onların sofra başında, birbirlerinin tabaklarından yemiş ve çörek kaparak yemek yiyişleri o kadar hoşuma gidiyordu ki!

Nihayet üst baş toz toprak içinde gelebildiler. Yıldız'ın gömleği, çorapları parça parça; Ayten'in beyaz etekliği çamur içindeydi. Gelir gelmez boynuma atıldı. "Bu öyle fena kız ki anne!" diye haykırıyordu. "Havuzun başındayken suya taş attı, sırsıklam oldum."

Öteki daha baskın görünmek istiyordu: "Vallahi teyze, bak bir kere üstüme başıma, yepyeni gömleğimi ne hale koydu! Kız değil atmaca!"

İkisini birden haşladım: "Haydi, odalarınıza çıkın, temizlenin, yemek yiyeceğiz."

Sevgi, eski haşarılığına rağmen gittikçe sakin ve uysal bir genç kız oluyor. Belki de yeni nişanlı olması ona biraz ağırbaşlı görünme arzusu veriyor. Kesinlikle ötekilerin yanında o bir melek.

Yemek onların gürültülü alaylarıyla, birbirlerine yaptıkları muzipliklerle geçti. Hele Ayten'le çetin bir iddiaya tutuşan Sevgi'nin komposto tabağına, Yıldız'ın bir avuç tuz atışı sofrayı altüst etti. Ondan sonra da masanın üstünde, bizi sofradan kaçırtan şiddetli bir çerçöp savaşı başladı. Kavun kabukları, üzüm çöpleri karşıdan karşıya kurşun gibi gidip geliyordu. Atacak bir şey bulamayınca bardaklardaki sulara sıra geldi. Nihayet yüz göz, üst baş sırsıklam yukarı kaçtılar.

Bilmem neden, onların bazen pek ileri giden bu çılgınlıkları bize ağır gelmiyor. Çünkü şeytanlıkla, muziplikle birdenbire kopan bu fırtınalardan sonra onları yine birbirleriyle içli dışlı gördükçe bizim hiddetlenip üzülmemizin manası kalmıyor.

* * *

... Ağustosun son günleri. Ay, Kayışdağı tepelerinde. Ablam salondaki lambanın altında Yıldız'ın okul önlüklerini tamir ediyor. Yaramazlar, sabahtan beri denizde, bahçede gezip koşmaktan yorgun, birer yastık gibi yataklarına serildiler. Onların cibinliklerini sıkıştırıp balkona çıktım. Denizin iyot kokusu havayı ılık ve baygın bir nefes gibi yumuşatmış. Taze bir zeytin yaprağı rengi alan gökte büyük Ay, çil bir gümüş parçası halinde yükselip yayılıyor. İnce örtüme sarınıp hasır koltuğa gömüldüm.

Ayten yarın okuluna dönüyor. Onu görmek için artık hafta sonlarını beklemek lazım. Üç ay yanımda kalışına o kadar alıştıktan sonra, yeniden hafta sonlarını beklemek bana zor gelecek. Fakat onu istediğim ve ümit ettiğim gibi yetiştirmek için böyle mahrumiyetlere tahammül ediyorum. Zaten okulda bir senesi kaldı. Onun düşünceleri ve hayatı için daha doğduğu gün verdiğim kararı, on altı yıl şaşmadan, tereddüt etmeden,

emniyetle takip ettim. Benim mahrum kaldığım saadeti ona kazandırmak için değil -çünkü kadere ve tesadüfe imanım vardır- fakat benim hayali saadetler uğruna düştüğüm ıstırapları ona çektirmemek için hislerini ve düşüncelerini daha maddi, daha belirli hedeflere topladım. Ben onun yaşındayken aklımda yalnız aşk vardı. Fakat onun kalbi ve dimağı o kadar dolu ki benim yıllarca arayıp bulamadığım aşk, çiçeklenmiş somut bir saadet halinde önünden geçse bile onu avlayamayacak.

Bunu başarmadan evvel, doğduğu gün ona verdiğim Hicran ismini kendime aldım. Ben Ayten, tam üç uzun yıl mesut edici o mutlak sevginin izinde koştum. Samimiyetten ziyade gaflet diyeceğim bir özgüvenle daima hayal kırıklığına, kırgınlığa, nihayet ıstıraba giden bu hayat, ömrüm oldukça ümit ve teselli bulmam için bana bu kızı verdi. Onun hayatıma girmesiyle beraber, mutlak sevgiyi arayan ve bekleyen kalbimin bu masum arzuları son buldu. O zaman başımı çevirip yaşadığım hayata baktım. Gözlerim karardı. Sevgileri, maddi arzularının tükendiği yerde biten üç erkeğin hayatına karışmıştım. Bu hayat, benim bütün dürüstlüğüme ve samimi arzularıma rağmen bir maceradan başka bir şey değildi. Halbuki ben başarmak; pürüzsüz, temiz bir aile köşesi kurmak için uğraştım. Tesadüfler, hadiseler bunu ayrılık acısı ve hayal kırıklığı dolu bir macera haline getirdi. O karamsarlık, o acıyla kızımın adını Hicran koydum. Fakat ne hakkım var? O, annesinin elemlerden, gafletlerden toplanmış tecrübelerini bilerek hayata girecek; annesinin onulmaz acılar dolu hayatını kendi sevinçleri, saadetleriyle dolduracak. Hayata böyle kalbi ve dimağı gönül arzularından başka emeller ve düşüncelerle dolu giren bir genç kıza kendi hayal kırıklıklarımın adını vermeye ne hakkım var? Hicran,[1] benim yirmi yıllık ömrümdü. Kızım, bütün gençliğimde bulamadığım saadeti daha ciddi ve maddi silahlarla mücadele ederek bulmaya çalışacak. Annesinin ilk arzularını aldanmadan, zaaf göstermeden ara-

1 Kadın ismi olarak da kullanılan Hicran kelimesi, "ayrılık acısı, insanın içine oturan onulmaz acı" anlamlarına gelmektedir.

yacak. Onun hayatta başarılı oluşunu görmek, benim şeref ve bütün bir gençlik kaybettiğim halde bulamadığım saadeti, bana onun kalbinden, onun gözlerinden, onun şahsiyetinden geçerek hissettirecek. Hayatta benim rolümü alacak kızıma bunun için kendi adımı verdim. O, hayata kalbi, sinirleri, dimağı annesinden kuvvetli olarak girecek ve ben onun yanında tecrübelerimin yardımıyla şefkatli bir anne, samimi bir arkadaş olacağım.

Daha yirmi bir yaşımda beni hayata küstürüp bütün gençlik arzularına karşı hakiki bir tevekkül ve feragat getiren o sürekli hayal kırıklıkları, en vefalı ve en dürüst görünen erkeklerin hayatıma verdikleri macera, beni vesveseli, evhamlı, karamsar yaptı. Bu tecrübelerimden kızımı istifade ettirebilirsem, bana çok acı hatıralardan ve hicrandan başka bir şey bırakmayan maziyi belki de affedeceğim.

Hayat, görünmez ve anlaşılmaz tesadüf ve hadiselerle dolu... Yalnız ve meraklı anneler için her adımında bir tehlike ihtimali olan bu hayatta, genç bir kız yetiştirmek zannedildiğinden daha güç! Fakat Ayten benim hicran dolu ömrümün yegâne ümidi ve tesellisi! Bütün özenlerim, bütün dikkatlerim, bütün arzularım onun üzerinde... On altı seneden beri en titiz çabalarımı ona sarf ettim. Kızım şimdi benim adımı taşıyor fakat benim on altı on yedi yaşımdaki hislerimi ve hayallerimi değil!

Onun kalbini, gönül heveslerine karşı geç hareket eder hale getirmek için on altı sene bütün dikkatimle çalıştım. Fakat o, genç kızlar için en tehlikeli yaşlara henüz giriyor. Onu, anasının yavru bir kuş tecrübesizliğiyle konduğu dalı bilmeyerek düştüğü tehlikelerden kurtarmak için daha yakından takip etmek lazım. Genç kızlar on altı on yedi yaşlarında, kızgın güneş altında şekerlenmiş, buruk lezzetli böğürtlenlere benzerler. Bütün arılar, sinekler, kuşlar etraflarındadır. Bu vahşi ve mayhoş tat, tabiatın daha zevk sahibi mahluklarına olgun ve geçkin meyvelerin bayıltıcı ve kandırıcı lezzetinden daha cazip ve daha iştah açıcı gelir. Onun için bu yaşlarda genç kızların etrafına itinalı ağlar germek, onları böyle mayhoş lezzetler arayan zararlı mahluklara karşı korumak lazımdır.

Ayten yarın okuluna dönüyor. Arkadaşları ve dersleri onu dokuz ay daha meşgul edecek. Onda sanata ve daha ziyade erkeklere ait eğlencelere karşı kuvvetli bir eğilim var. Okulda bütün spor derslerinde birinci oluyor. Sonra, resimde o kadar başarılı oluyor ki çizgilerindeki kuvveti takdir etmeyen yok. Buna karşılık, genç kızlara, kadınlığa ait hafif derslerden hiç zevk almıyor. Onun gittikçe açılan bu yeteneklerini daima inceliyorum. Yazılarında bile müstehzi, lakayt bir erkek ifadesi var. Onun bu hal ve görünüşleri beni sevindiriyor. Çünkü sinirleri ve kalbi, ince kadın hisleri ve arzularıyla dolu olsa, hayatın manevi, maddi her köşesinde daha zayıf, daha güçsüz kalacak. Çünkü kadınları serbest ve maddi varlığa karıştıran yeni hayatta başarılı olmak için eski kabuller ve samimi gönül ilişkileri hiç de yeterli değil. Biz öyle bir neslin kadınlarıyız ki arkamızda erkeği mutlak ve yegâne varlık kabul eden bir harem hayatı mevcutken, taze ve samimi sevgilerle dolu kalplerimiz ve tecrübesiz, silahsız, avare başlarımızla erkeklerin arasına karıştık. Bu, erkekler için adeta umulmaz bir av düğümüydü. Onlar çalı arkasında, ağaç üstünde, sık ormanlarda aradıkları mahlukları yanlarında görünce silahlarını bile bıraktılar. Ayaklarıyla ve arzularıyla gelen bu kıymetli avları elde etmek o kadar kolaydı ki! Biz aşkı ve hayatı, billur altında parlayan rengârenk çiçekler gibi görüyorduk. Onlar bizi peçe ve kafes[1] arkasında, hayali bile ihtiraslı zevkler veren birer mahluk gibi görüyorlardı. Yaradılışın birbirini tamamlayan bu iki mahlukunu ayıran ve hislerini değiştiren eski kabuller ve alışkanlıklar son bulunca erkekler, yeni toplum hayatını uğurlu bir başarı meydanı gibi buldular. Biz biraz memnun, biraz şaşkın ve daha ziyade beceriksizce yeni hayata girince bizim de bir kalbimiz, bizim de gönül arzularımız olduğunu anlatmak için çok zahmet çektik. Kalplerinden ziyade kas ve sinirleriyle yaşamaktan zevk alan

1 Aralıklı dizilmiş ince çubuklara, yine aynı aralıklarla çapraz çubukların mıhlanmasıyla yapılan ve eski Türk evlerinde yabancı gözlerden saklanması gereken harem kısmının pencerelerine, bahçelere, evin içinde ayrılması istenen yerlere konan siper.

erkeklere bu gönül davasını izah etmek zor oldu. Onlar, zevke ve hazza ait bütün arzuları veren insanların, bu maddi hislerin ötesinde bir gönüller âlemi yaşadıklarını ve haremden hayata çıkan bu mahlukların, o maddi hislerden çok, kalpleri birbirine karıştıran vefa ve aşk heyecanlarından zevk aldıklarını anlamaya lüzum görmüyorlardı! Kadını, yumuşak kabuklarından soyulurken nefis kokular veren olgun bir muz, yanık bir susuzluğu kandırıp serinleten baş döndürücü bir şarap gibi, nadide meyve ve içkiler arasında gören erkekler için bizim vefa ve sevgi dolu gönül davamızı dinlemek ne istenmez bir külfetti!

Bizim neslin kadınları, bu davada çok yıprandı. Kimi hayal ve ümidini kaybetti, kimi de benim gibi henüz yirmi yaşında hayattan kaçarak bütün tesellisini kızının başına koymaya mecbur oldu.

Bu orantısız mücadele, şüphe yok ki tesadüflerin yardımıyla birçok erkeğe umulmadık başarılar kazandırdı. Onlar, bizim mutlak aşkı arayan avare ve sarhoş gönüllerimizi, insanların en büyük günahı diyebileceğim riya ve yalanla o kadar kolay avladılar ki biz, çöllerde yeşillik arayan kervan yolcuları gibi o iç gıcıklayıcı gönül heyecanları peşinde koşarken gözlerimizi en nefis iltifatlarla sihirlediler, kalplerimizi en mest edici aşk musikisiyle doldurdular. Mutlak aşk buydu. Ömrümüz hep böyle yarı sarhoş geçecekti. Hayatı, boşluklarda uçuşan ipekten balonları, rengârenk çiçekleri, salkım salkım ışıkları ve gönülleri aşka çağıran musikisiyle nefis ve baş döndürücü bir balo âlemi gibi görüyorduk. Kendimizi bu zevkine kanılmaz âlemin ebedi sandığımız leziz mahmurluğuna terk etmiştik. Bizi, susan musikinin kofluğu ve boşalan ortamın soğuk havası uyandırdı. Isınmak için kavuşan kollarımız boşlukta kapandı. Yardım isteyen seslerimiz cevapsız kaldı ve gözlerimizi açtığımız zaman bütün mest ve mesut dostları, kanılmış bir zevkin arzusuz, isteksiz kayıtsızlığında bulduk. Onların bu bencil gafletleri, bize geçilmez ve unutulmaz bir kırgınlık bıraktı.

İşte bu yıkılıştan beni, bütün arzularımı başına koyduğum sevimli kızım kurtardı. Onun ümit ve hareket dolu varlığı, bana

aşk yolundaki hicran ve kırgınlıklarımın acısını unutturdu. Sevgisi bu kadar kuvvetli bir mahlukun dünü hatırlatmayacak kadar da sıcak bir tesellisi var. Onun için yanımda taze bir filiz gibi boy veren kızımı, bir gün gelip yerimi tamamen kendisine verinceye kadar en dikkatli itinalarımla büyüteceğim. Bütün yeşil filizleri ve pembe çiçekleriyle mavi göklere doğru şahlandığı halde doyasıya meyve vermeden, nankör ve bencil arzuları körlete körlete vakitsiz kuruyup giden annesinin yerini doldurunca kadar onun yanında kuru bir dal gibi bulunacağım. Benim gönül dolusu aşka hasret kalan ruhum, onun şahsında, onun varlığında yaşadıkça beklediğim o mesut hayali bulacağım. O, annesinin ismini taşıyacak fakat ben de onun taze varlığında yaşayacağım...

Ilık bir ağustos gecesi... Sahilden Fener'e[1] kadar köşkler, bahçeler birbirine karışmış birer kurşuni gölge gibi devam ediyor ve en uçta fener, saray havuzlarının ziyneti, mağrur bir kuğu gibi boynunu uzatmış ara sıra gözünü kırpıyor. Gecenin serinliği kırların baygın kokusunu eritti. Ablam, içeride lambanın altında hâlâ Yıldız'ın elbiseleri, çoraplarıyla meşgul. Ben Ayten'in işlerini daha bir hafta evvel yaptım bitirdim, her şeyi hazır. Yarın, onu beş geçe vapuruyla İstanbul'a ineceğiz.[2] Balkondan ablama seslendim:

"Yarın İstanbul'a ineceğiz. Fakat dönüş pek hoş olmayacak, değil mi abla!"

Kim bilir ne düşünüyordu? Birdenbire korkmuş gibi başını kaldırdı. Bu şefkatli kadın, o temiz ruhu, o tevekkül dolu kalbiyle bir melekten farksız. Enişte'min iş bahanesiyle senenin birkaç ayını dolduran seyahatlerinde bütün düşüncesini çocuklarına ayırması, onu erkek sevgisinden mahrumiyete de alıştırdı. Halbuki gelinlik kızı olan enişte'min uzak yakın maceralarını bütün arzusuzluğumuza rağmen işitir dururuz!

Ablam da işte böyle kendine göre bir hayat kurbanı. Tatlı, yumuşak sesiyle cevap verdi:

"Ne yapalım kardeşim, ona da alışırız."

---

1 Fenerbahçe Deniz Feneri.

2 Bu dönemde İstanbul denince günümüzdeki Fatih ilçesi kastedilirdi.

Bu melek gibi kadındaki tevekkül ve teselli hisleri bende olsaydı muhakkak hayatım daha az ıstıraplı geçecekti.

Balkon kapılarını çektim. Ablam işlerini toparladı. Gecede birkaç kere cibinliklerini açan kızlara bir kere daha bakmak için odalarına girdik. Sabahtan akşama kadar denizde, bahçede koşup atlamaktan bitap kalan birbirinden güzel üç körpe vücut, örtüleri düşmüş, göğüsleri, bacakları açılmış, derin ve kuvvetli nefeslerle uyuyorlar. Çiçek kadar temiz ruhları, bencil arzular temas etmemiş taze vücutlarıyla kim bilir ne masum rüyalar göre göre dinlenen yaramaz mahlukların düşen yastıklarını, açılan yerlerini düzeltip odadan çıkarken ablam içini çekerek, "Gençlik, kızlık ne mesut zamandır!" dedi.

Ablamın bu samimi iç çekişi, on altı senedir geçmişi hatırlamayan kalbimde derin bir ağrı yarattı. Gençliğimin bilhassa birbirini takip eden üç yılında geçirdiğim ümit ve neşe dolu köşeler, renkli bir hayal gibi gözlerimden kaydı. Vücudum ürperdi. Gözlerimin önüne gelmek isteyen heyecanlı ve macera dolu seneleri görmemek için Ayten'in cibinliğini açıp üzerine eğildim. Alnım, onun güneşten yanan gergin ve ebruli yüzüne dokundu. On altı seneden beri bütün emeklerimle, itinalarımla büyüttüğüm yavrumun sıcak nefesleri göğsümü doldurdu. Sıcaklığı, geçmişin karanlık dehlizlerinden gelen soğuk esintileri ısıttı ve temiz, körpe vücudu gözlerime girmek isteyen o korkulu maceraya siper oldu. Onu öptüm, öptüm!

***

Lacivert etekleri dizkapaklarını bile örtmekte zahmet çeken iki kız, ellerinde dar ve uzun maron[1] çantalarıyla vapurun merdivenlerini çıkarken kalabalık arasında genç ve hatta yaşlı erkek başlarının, ten rengi çoraplara sarılı gergin bacaklarla beraber hareket ettiğini görüyordum. Kısa meşin ökçeli iskarpinlerine rağmen devamlı bir vücut eğitimiyle yaşından fazla serpilen Ayten'le boylarımız hemen hemen bir oldu. Öyle zannediyorum ki bir iki sene geçince onunla sokakta giderken sıkılacağım.

---

1 Kestane rengi.

Güvertenin en arka sırasında toplandık. Ablam, Yıldız'a her okul dönüşü tekrar ettiği nasihatlerini veriyor ve kızcağız artık ezberlediği bu usluluk ve çalışkanlık konferansını dinler gibi görünmeye çalışıyor. Vapura girenler arasında bize yakın sıralarda yer bulma arzusuyla acele edenleri gördükçe gülmemek için ben de ablamın nasihatlerini dinler görünüyorum. İki genç kız, etraflarında karışan havanın farkında bile değiller. Ayten, şimdiden öğretmenlerin taklidini yapıyor. Resim hocasının kendisinden bir metre ileride giden karnıyla her derste birkaç sehpayı nasıl devirdiğini anlatıyor. Bu sene son sınıfa geçtiği için keyfi yerinde. Onu dinlerken hareketlerini inceliyorum. Anlatışında, tavırlarında o kadar doğal ki! Fikirlerini ifade ederken etrafıyla meşgul bile olmuyor. Küçükten beri ona vermek istediğim terbiye dürüst, samimi ve serbest düşünceli olmaktı. Bunu başardığım için onu dinlemekten, hatta hareketlerini seyretmekten zevk alıyorum. O, bazı hususlarda benim istediğimden daha ciddi, daha pervasız. Bu patavatsızlığıyla bazen çam devirdiği de oluyor. Fakat onu kendi samimi fikirlerinden başka şahsi kanaatlere kaptırmamak için sesimi çıkarmıyorum. Mesela geçenlerde bir akşam Sevgi'nin nişanlısı bizde yemekteyken gezinti yerlerine dair bir konuşma geçiyordu. Yıldız, bir sabah Çiftehavuzlar'daki kır kahvesinde çay içmek için ısrar ediyordu. Ferit Kâmi Bey:

"Rica ederim efendim," dedi, "sabah çayı içmek için burnumuzun dibinde garsonlarıyla, servisiyle mükemmel Belvü varken Çiftehavuzlar'a kır kahvesine gidilir mi?" Ve kanaatini kuvvetlendirmek için ilave etti; "Hem orası arabacıların mola verdiği berbat bir yerdir. Doğrusu, şık, temiz gazino dururken viran, çatlak fincanlı kır kahvelerinde arabacılarla karşı karşıya çay içemem."

Yıldız, sert bir cevaba hazırlanır gibi kaşlarını oynatırken Ayten'in sesini duyduk:

"Sizin de burnunuz amma büyük ha!"

Ben kızardım. Ablam gözlerini indirdi. Yıldız, uzun bir kahkaha salıverdi. Sevgi utandı. Fakat en fena vaziyette kalan yine zavallı Ferit Kâmi Bey'di. Sofraya birdenbire çöken sessizlik

arasında yüzüne baktığım zaman kıpkırmızı olduğunu, dudaklarının titrediğini, normal görünmek için üzümünü yemeye çalıştığını gördüm. Bu sırada Ayten gözüme ilişti. O, kırdığı cevizin farkında değildi. Kocaman bir salkımın içinden çatlamamış taneler arıyordu.

Ferit Kâmi'nin burnu hakikaten biraz büyük olmasaydı Ayten'in büsbütün başka maksatla ağzından kaçırdığı lakırdı, bu berbat etkiyi yapmayacaktı. Fakat esasen aile arasında onun yegâne kusuru olarak burnunun yüzüne nispetle büyük oluşu, hafif bir dedikodu mevzuu olup duruyordu.

Bereket, yemeğin sonuna gelmiştik. Ablam, eski Alemdağ eğlentilerinden bir söz açtı. Ben Sarıyer'in sularını anlatmaya başladım. Ferit Kâmi'nin rengi, Sevgi'nin neşesi yerine geldi. Bütün bu olan bitenden haberdar olmamış gibi Yıldız'la çene çalmaya devam eden Ayten, yemekten kalkarken Sevgi'nin saçlarını çekti, "Senin nişanlın beyefendiyi bir gün Çiftehavuzlar'a kadar yürütelim. Bak nasıl beğenecek!" dedi.

Onun bu samimi ve serbest hareketleri böyle patavatsızlıklarını affettiriyor. Yarım saat sonraydı, Ferit Kâmi de dahil olarak üç kız balkonda gülüşüp duruyorlardı.

Şimdi karşımda siyah beresinin yanlarından lüle lüle kumral saçları çıkmış, güneşten yanık, yuvarlak yüzünü seyrederken bunları düşünüyorum. Bu kalın dudaklı top çehrede, iki yeşil memba gibi kaynaşan iri gözbebekleri o kadar bulutlu ve müstehzi ki yeşil ve kurşuni renklerin kaynaştığı bu âlemden derin kalp yollarını keşfetmek herhalde pek kolay olmayacak zannediyorum.

Okul bugün düğün evi gibi... Birbirlerine kavuşan genç kızlar, kendilerini biraz daha fazla görme ihtiyacıyla oralara kadar gelen annelerini derhal unuttular. Öğretmenlerle görüşürken bizimkileri kaybettik. Ayten'in tutkusunu bilen öğretmenlerden biri bize resimhaneyi[1] tavsiye etti. Uzun koridorlardan, geniş salonlardan geçip aydınlık bir kapıya geldik. İçeride, üzerine eğilen

1 Plan, harita ve resim yapılan atölye.

birçok baş arasında Ayten'i gördüm. Alçak bir sehpanın önünde Fenerbahçe'nin resmini yapıyor, bir taraftan da yüksek sesle oradan seyredilen günbatımının güzelliğini anlatıyordu. "Bu günbatımının öyle meraklıları var ki," diyordu, "akşamı görmek için daha gün doğarken bu kayalıklara gelip bekleşiyorlar."

Arkadaşları bu mübalağaya gülerken o, onlara dinleyecek başka lakırdı bulup çıkarıyordu. Su üzerinde kımıldayan, oynayan, bükülen nilüferler gibi, durdukları yerde sürekli hareket eden bu yaramazların arasından kolumu uzatıp onun kulağını tuttum. Birdenbire yerinden fırladı:

"Haydi Ayten, biz gidiyoruz! Öp beni."

Birdenbire üzerime atıldı, boynuma sarıldı:

"Ah benim yumuk anneciğim! Kızını böyle el köşelerinde bırakıp nasıl gidiyorsun? Yumuk annesiz, bu yaramaz kızlar arasında sarı güller gibi solacağım. Biricik kızına acımaz mısın sen a hanım!"

Bütün arkadaşları etrafımızı almışlar, katılıyorlardı. Onun ağlar gibi sesini değiştirip yüzünü buruşturmasına gülmemek mümkün değildi ki! Nihayet zorla bir köşeye çektim. Bu defa birbirini seven gerçek ana kız gibi öpüştük. "Ayten," dedim, "salı günü uzun mektubunu yazacaksın. Sonra perşembeye[1] çıkmazsan atölyeye telefon et. Ben sana adam yollarım."

Son bir kere yatakhanedeki dolabını, örtülerini gözden geçirdim. Onlar kalabalık bir bıldırcın kümesi gibi, merdivenlerden birbirlerini düşürüp, uçuşarak aşağıya, bahçeye inerlerken biz de okuldan ayrıldık.

Kalamış'ta bulunduğumuz üç dört ay içinde terzihaneyle yakından meşgul olamamıştım. Okuldan çıktıktan sonra ablamla Beyoğlu'na geçtik. Ciddi teşebbüsler, devamlı çalışmalar sayesinde İstanbul'un rakipsiz bir işletmesi haline getirdiğim terzihanem de bu sene kızımla beraber on altı yaşına girdi. Üç yıl evvel eniştemin teşebbüsüyle terzihanem için Viyana'dan

1 Bu romanın yazıldığı yıllarda cuma günleri resmi olarak tatildi. Bu uygulama 1935 yılında değiştirildi.

getirttiğim, hakikaten sanatkâr bir kadın, beni devamlı suretle işlerin başında bulunmaktan kurtardı. Ben de daha ziyade Ayten'le uğraştım. Bilhassa onun dil dersleriyle meşgul oldum. Çünkü onu Frenk okullarına vermedim. On üç yaşına kadar çok bilgili bir İngiliz mürebbiyenin elinde kaldı. Bu yaşlı kadın, kendini okumaya vermiş, garip tabiatlı bir mahluktu. Geçkin yaşına rağmen daha gün doğarken denize girer, kilometrelerce de yol yürürdü. Pek tabii ki yatak odasında, yemek sofrasında her an yanında bulunan Ayten de onun gibi yetişti. Gürbüz, atılgan, erkek tabiatlı bir kız oldu. Altmış yaşına rağmen hâlâ mis[1] kalan bu bembeyaz yüzlü, beyaz kirpikli kadıncağızımız, üç yıl evvel memleketine gitti. Artık Ayten için Fransızcayı kuvvetlendirmek lazımdı. Kızın talihi var. Tesadüf karşımıza Madam Düverez isminde koyu Katolik, asil ve yaşlı bir kadını çıkardı. Kadıköy sörlerine[2] edebiyat okutuyor, rahibe olmadığı halde orada verilen bir odada kalıyordu. Haftada iki gün derslerine gitmek şartıyla bize gelmesi için razı ettik.

Fransa'da malul bir generalin karısıymış. Galiba ayrılmışlar. Kadın İstanbul'a, bir yabancıyla evlenen kızıyla beraber gelmiş fakat onlarla oturmayarak sörlere karışmış. Terbiyeli, kibar bir kadındı. Fakat İngiliz mürebbiyenin serbest ve yaşından beklenmez şakacı hallerine alışan Ayten, önceleri Katolik madamın ciddi ve ağır muamelesine çok üzüldü. Birçok defa araları açıldı. Fakat bu kıymetli kadını kaçırmak doğru değildi.

Birine nasihat, birine rica ile onları barıştırdım. Fakat tam bir sene geceli gündüzlü devam eden bu mücadeleli hayattan ben de usandım. Ayten'in Fransızcasını ve genel kültürünü bu kadın çok ileri götürdü. Artık iyi bir okulda düzgün bir tahsile girebilecekti. İki sene evvel Kız Muallim Mektebi[3] imtihanları-

---

1 (İng. *miss*) Evlenmemiş kadın.

2 (Fr. *soeur*) Fransız kız okullarında rahibe öğretmen. Katolik mezhebinde dini bir yükümlülük almayan; ancak din uğrunda hemşirelik, hastabakıcılık gibi çeşitli işlerde çalışan kadın.

3 İstanbul Darülmuallimatı veya Darülmuallimat-ı Âliye adlarıyla önce 1870'te İstanbul'da, ardından II. Meşrutiyet döneminde taşradaki bazı illerde kız öğrencilere öğretmen yetiştirmek için açılan kız öğretmen okulları.

na girdi ve iki yüz elli üç yüz rakip arasında öğretmenleri hayrette bırakan bir başarı kazandı.

Onun yetişmesinde sonradan beni üzecek bir noksan kalmaması için çok çalıştım. On üç on dört yaşına kadar çok güçlü iki mürebbiye ve öğretmen, ona bir genç kız için en lüzumlu şeyleri öğrettiler. İngilizcesinin bir İngiliz'den farksız olduğunu söylüyorlar. Fransızcası da çok rahat. Onu Muallim Mektebi'ne verip üç senesini kendi bilgisinden daha hafif derslerle meşgul etmekteki maksadım biraz fazla ihtiyatlı olmaktan doğdu.

Ben onun yalnız annesi değil, bütün maddi varlığını düşünen velisiydim. Terzihanenin bize refah veren işleyişine rağmen tesadüf ve ihtimal dolu olan hayatta, kızımı herhangi bir talihe kurban etmemek için, elinde hiç olmazsa şerefini kurtaracak bir diploma bulunmasını istiyordum. Kim bilir, kızım belki de bir gün kendisi için her ihtimali düşünen annesini, kenarda köşede bir okulun dershanelerinde çalışarak teselli eder.

Bu kadar karamsar olmakta belki de haksızım. Fakat kendim, tesadüfün ve talihin öyle nankörlüklerine uğradım ki kızım için bu kadar meraklı ve karamsar olmaktan vazgeçemiyorum.

Terzihane, özellikle kış mevsiminde çok iş yapıyor. İstanbul'un bir sınıf halkı vardır ki giydikleri elbisenin kalitesini, zevke uygun oluşundan, verilen emeğin ince ve kıymetli olmasından ziyade, evlerine gönderilen fatura tutarının yüksek görünüşüyle ölçüp anlarlar. Terzimi senede iki defa Viyana'ya, Paris'e gönderiyorum. O kadar zevk sahibi bir kadın ki getirdiği örnekleri usta bir ressam elinden çıkmış tablolar gibi saatlerce seyrediyorum. Fakat Şark zevkinin istediği bazı belli başlı renkler ve örnekler de var ki bunlar üzerine yaptığımız iş, mevsim modalarını takip edenlerle olan işlerimizden çok fazla...

İstanbul'da fazla para sarf etmekle iyi elbise kazandıklarını zanneden birçok hanım var. Fakat bütün moda gazetelerine abone olduktan başka, kendi hususi zevkleri de takdir edilecek kadar keskin ve ince bir zümre daha vardır ki bizim Eliza'nın mevsim seyahatleri hemen hemen bunları memnun etmek için yapılır. Bu yaz için getirdiği balo ve merasim tuvaletleri, o kadar

birbirinden zarifti ki bir ay içinde, hatta daimi müşterilerimize davetiye gönderip mevsim sergisini ziyarete gelmelerini rica etmeden kapışıldı, bitti.

İstanbul kibar âleminin zevkleri ince, sanatkâr ruhlu zümresi tamamen bizim müşterimiz olmuştu. Terzihanenin gittikçe yayılan şöhreti, İstanbul zengin ve kibarlarının bizim atölyelere gittikleri hakkında ağızdan ağıza yayılan kıskanç haberler, bize çok paralı fakat çok zevksiz bir müşteri sınıfı daha kazandırmıştı.

Yetişmiş kızlarına saçaklı, sayvanlı,[1] etekleri dört arşın,[2] yerde sürünecek gelin elbiseleri ısmarlayan zengin tüccar aileleri; en şık elbiselerimizi mankenlere giydirip gösterdiğimiz halde allı morlu, kılaptanlı,[3] etekleri saçaklı elbiseler isteyen bazı yeni zengin hanımları, atölyenin daimi müşterileri arasına girdiler. Eliza, pek sinirine dokunan bu ziyaretçilerden hiç hoşlanmıyordu. Ona atölyenin bir zevk ve sanat köşesi olmakla beraber, daha ziyade bir ticarethane olduğunu izah etmek zor olmadı. Ondan sonra atölyenin bir köşesinde, böyle modası seneler önce geçmiş ve artık tiyatrolara kiraya verilmek üzere kadrodan çıkarılmış elbiseler için geniş bir daire ayırdık. İşçilikte ve kumaş dairesinde çalışan kızlar, o kadar alışkın oldular ki böyle salkımlı saçaklı şeyler isteyen hanımlara hiç zahmet vermeden hoşlarına gidecek renkleri, biçimleri çıkarıp gösteriyorlar.

Yevmiye defterlerine baktığım zaman, bu tarz elbiselerin daha fazla satışı olduğunu görüyorum. Memlekette modayı birkaç sene geriden takip eden, toplum hayatına, sokak hayatına yavaş yavaş girmeye çalışan mühim bir sınıf olmasa, moda mağazaları için mevsimi geçen elbiseleri elden çıkarmak pek zahmetli olacak.

Taksim'deki bir apartmanda iki yardımcı kızla temelini kurduğum ilk terzihanemi, Ayten doğmadan evvel Kadıköy'e

---

1 Kumaştan yapılmış şeylerin kenarına geçirilen dar, uzun parça.

2 Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.

3 Kılaptan: Eğirme çarkıyla pamuk ipliği veya ipek üzerine gümüş, altın, bakır gibi madenlerden çekilmiş çok ince tellerin sarılmasıyla yapılan ve dokumacılıkta, işlemecilikte kullanılan iplik.

taşımıştım. Fakat Kadıköy halkı, terziye gitmek için İstanbul'a inmeyi bir eğlence addettikleri halde Şişli, Nişantaşı hanımları Kadıköy'de çalışan bir terzihaneyle münasebette bulunmayı nedense hoş bulmuyorlar. Çok geçmeden anladım ki moda yalnız elbiseler, tuvaletler için değil, çevre, daire ve görünüş için de vardır. Esasen o tarafta kalan ahbaplarım, tekrar Beyoğlu'na taşınmam için ısrar ediyorlardı. Büyük bir fedakârlık ederek, hatta Ayten'in tahsil masrafına karşılık olarak ayırdığım para da dahil olmak üzere, elimde, bankada neyim varsa hepsini ortaya döktüm. Biraz da eniştemin yardımıyla Beyoğlu'nun en işlek yerlerinden birinde, eski bir erkek terzihanesini kiralayıp açtım. İlk zamanlar bu geniş daireyi doldurmakta çok zahmet çektik. Atölyenin altındaki büyük vitrini en fevkalade modeller ve kumaşlarla süslemek için hususi bir erkek sanatkâr seçtik. O zamanki modellerimizi Viyana'ya, Paris'e sipariş edip getirtiyordum. Masraflar fazla oluyordu. İki sene boyunca ancak masrafımızı çıkarabildik. Geceli gündüzlü titiz bir çalışma, iki sene sonra yüzümüzü güldürmeye başladı. Artık bir iki kuvvetli ve eski rakibe üstün gelmiş, İstanbul'un iyi giyinme meraklısı yüksek zümresini kazanmıştık. Bu hanımlar, öyle kıymetli birer müşteridir ki elbiselerimizin üzerlerinde bir iki defa görünmesi; salonlarda, çaylarda birkaç defa lakırdısının geçmesi, o tuvaletleri kendilerine faturasız hediye ettirecek kadar bize şöhret temin eder.

İşte salonlarımızda bu zümreye dahil genç ve yaşlı hanımların sık sık görünmeye başlayışı atölyeyi sinema yıldızları gibi birdenbire parlattı. Canları sıkıldıkça Şişli'den, Nişantaşı'ndan Beyoğlu'na inip vakit geçirecek, dedikodu edecek yer arayan bu hanımlar, bu arzularını bizim dairelerde rahat rahat temin etmeye başladılar. Onların bu istilası, beni atölyede hususi bir salon ayırmaya teşvik etti. Burasını geniş sedirler ve halılarla bir Şark salonu tarzında süsledim. Sedirlerin sırasına küçük küçük sedefli tabureler yerleştirdim. Salonun ortasındaki büyük arabesk masaya koyduğumuz semaver, çay hazırlamak için bir kibritle beş on dakikalık beklemeye bakıyordu.

Kibar ve zarif müşterilerimizi bu salon pek memnun ediyordu. Burada Avrupa'nın her tarafında çıkan moda gazetelerini, Mısır modellerini bulup okuyor, teklifsizce çay içiyor, yeni gelen modelleri seyrediyor ve tesadüf ettikleri ahbaplarla bol bol çene çalıyorlardı. Bu toplanışlardan ben de çok memnun oluyordum. Çünkü içlerine karışmadığım ve bütün zevk ve arzularımı kızımın etrafına topladığım halde, o yüksek cemiyetlerin az çok gizli dedikodularını dinlemiş oluyordum. Fakat bu sevimli ve zarif mahluklar, yeni toplum hayatına ters ve küskün görünüşüyle kendini insanlardan kaçıran mesut anneye yalnız böyle tatlı sohbetler dinletmiş olmuyorlar. Onların daima değişik bir şey görüp alma ihtiyacıyla meşgul gözleri, vitrinlerde, mankenlerde dolaşırken, her ay evlerine ağır bir hesap pusulası gönderecek çiçekler, eşarplar, eldivenler yakalayıp kaldırıyor.

Yüksek zevk sahibi zengin sınıfın salonlarımıza devama başlayışı, bana çok ümit verdi. Artık korkmadan, kazandığımı yine atölyeye dökebiliyordum. Bu kibar sınıfın atölyeyle alakadar oluşu modayı onların etrafında takip eden ikinci sınıf hanımları da bize topladı. Şöhret, bazen çalışmadan, teşebbüs etmeden bir tesadüf, bir talih, bir piyango gibi insanı gelip buluyor. Bilhassa kadınlar arasında temin edilen şöhretin önüne geçilmez, rakipsiz ve bir maden damarı kadar zengin nüfuzu ve kudreti var. Reklam için ciddi ve devamlı bir teşebbüs yapmadan salonlardan, çay masalarından taşan şöhretimiz bize işten, dikişten, renkten anlar anlamaz ve bilir bilmez, karışık, garip bir müşteri kalabalığı getirmeye başladı. İşte bunların devama başlayışından sonra atölyede bir de çarşı içi şubesi açmaya mecbur olduk. Ne kadar hayata girseler, talihin varlığına ne kadar gömülseler de zevki ve zarafeti yine gösterişte arayan insanları şık ve sade Viyana modelleriyle memnun etmek mümkün mü?

Bugün ablamla terzihaneye gittiğimiz vakit Eliza'yı garip bir müşteri kalabalığı içinde bulduk. Bu mevsim terzihaneler için biraz cansız geçer. Buna rağmen Eliza, yarım Türkçesiyle, etrafını alan irili ufaklı, çarşaflı ve peçeli kalabalığa bir şeyler anlatıyordu. Onun bu istemeye istemeye verdiği konferansla

meşgul olmayarak idare odasına geçtik. Yaz mevsiminde on beş yirmi günde bir gelip atölyenin hesaplarına baktığım bu ufak odada şimdiye kadar ne endişeli, ne sevindirici saatlerim geçmiştir. Elimde avcumdaki bütün parayı, tecrübesizliğin verdiği bir korkuyla buraya sarf ettikten sonra, en küçük bir zarar ihtimali bile beni gecelerce düşündürmeye yetiyordu. En küçük hesap defterlerinden başlayıp kasa, yevmiye defterlerine kadar bütün yazıhane işlemlerini öğrendikten sonra ve birkaç bilanço çıkarıp kazancın kuvvetli rakamlarını gördükten sonra yavaş yavaş sakinleşmeye başladım. Şimdi artık ömrümün en maddi ve heyecanlı saatlerini içinde geçirdiğim bu odaya girerken telaş etmiyorum.

Emektar bir kâtibem var. Ciddi, terbiyeli bir kadın. Ablam, yeni geldikleri için henüz paketlerde duran birkaç düzine ipekli başörtüsünü karıştırırken ben de son haftaların hesaplarına göz gezdirdim. İlkbahar ve sonbaharda taşrada düğünler fazla oluyor. Eski biçim elbiseler üzerine çok iş yapılmış; buna karşılık bu yazdan kalma talihsiz yeni bir Viyana tuvaleti hâlâ yukarı vitrindeki yerinde... Ben işimi henüz bitirmiştim ki Eliza, elinde beş yüzlük bir kâğıtla içeriye girdi. Paranın altında uzun bir hesap pusulası vardı. Kâtibe Münire Hanım'la konuşuyorlardı. Münire Hanım hesap pusulasını aldı. Paranın üstü olarak, kasadan otuz beş lira çıkarıp verdi. "Hesap pusulasını verir misin Münire Hanım?" dedim. Uzattı. Beş yüz liraya yakın tutan pusulaya baktığım zaman bizim çarşı içi mallarından üç takım elbisenin, kıymetlerinin yirmi misli bir fiyatla verildiklerini gördüm. Anladım ki demin yukarı çıkarken Eliza'nın etrafında gördüğümüz pelerinli ve peçeli hanımlar, bizim asâr-ı atika[1] şubesini pek memnun edecek alışveriş yapmışlar. Kalamış'ın altı on beş vapuruna yetişmek için başımı yaparken Eliza yanıma sokuldu:

"Mevsim başlıyor Hanımefendi. Bir şeyler alıp getirmeyecek miyiz?"

---

1 Tarihi değer taşıyan eski eserler. Burada demode kıyafetler kastedilmektedir.

"Ben de düşünüyorum madam," dedim. "Vakit geçirmeye gelmez. Herkesten evvel davranmak lazım. Artık akşam oldu. Sen bu gece bize, Kalamış'a gel de görüşelim. Başka bir işin var mı?"

Bu ciddi ve itimat edilir kadın, Beyoğlu'nda bir Alman ailenin yanında pansiyoner kalıyordu. Aralarında o kadar samimi bir ilişki vardı ki evine haber göndermeden gelmedi.

Eniştemin emektar bahçıvanı Süleyman Ağa şimdi atölyenin kavası,[1] bekçisi, her şeyi. Ona sırmalı bir elbise yaptırdım. Bembeyaz olmasına rağmen hâlâ kulaklarına kadar burup kıvırdığı bıyıkları ve gözlerini örten ak kaşlarıyla gelenlere kapı açışı çok hoşuma gidiyordu. Çıkarken, "Süleyman Ağa," dedim, "senin yaramazlar bugün okullarına gittiler, hafta arasında çıkamazlarsa buraya telefon edecekler. Münire Hanım sana haber verir, bir kere gidip görürsün olmaz mı?"

Onların, bilhassa Yıldız'ın çok zahmetini çeken ihtiyar adam başını eğdi. Derinden bakan gözleri gülüyordu. "Emredersiniz Hanımefendi, zaten küçükhanımları çok göreceğim geldi," dedi.

Beyoğlu'ndan birkaç şey alıp vapura geldik. Sakin bir yaz akşamı... Çok ağır giden eski Fenerbahçe vapurunun güvertesi Anadolu sahili yolcularıyla dolu. Herhangi bir yaz akşamı, gün batmadan, bu sahilden vapurla Pendik'e kadar gitmeyenler İstanbul'un çok nefis ve değişik bir manzarasından kendilerini mahrum etmişlerdir. Ben, vapur Kalamış Koyu'na girerken daha ileriye gidecek yolculara daima gıpta ederim.

Bu akşam köşk, içinde kırk gün kırk gece düğün yapıldıktan sonra terk edilmiş eski bir eve benziyor. Bizi bahçe kapısında karşılayan Sevgi, akşama kadar evde çile çıkardığından acı acı şikâyet etmeye başladı. Annesinden evvel ben cevap verdim: "Acele etme yavrum, o şikâyeti yarın da biz tekrar edeceğiz." Ve onun sarı bir güle benzeyen altın başını sevdim.

... Gün yine karardı, deniz yine duruldu ve kırların kokusu ılık bir nefes gibi bahçelere sindi. Burada geçirdiğimiz bütün

1 Eskiden işyerlerinde silahlı güvenlik.

akşamlar gibi, renkler gölge oldu. Mesafeler bükülüp kısaldı ve gece, ipekten bir tül gibi dünyaya yaklaşıp sarıldı.

Akşamların bu sevdiğimiz ve alıştığımız duygulanmaları arasında bu sakin ve temiz sahilleri dolduran genç ve şakrak sesleri çok bekledik. Köşke ve içimize çöken derin sessizliği dağıtmak için konuşmak isteyen dudaklarımız bir şeyler bulup söyleyemedi. Hatta yaz içinde Kalamış'a birkaç kere gelip kızların her köşeyi dolduran, her yere yetişen çılgınlıklarını gören ve işlerini bitirmiş, istirahat ve eğlence saatine kavuşmuş, çocuklarıyla kovalamaca oynamaya kalkmış bir ihtiyar baba gibi onlarla beraber tenis oynayan Eliza bile bu akşam manasız manasız susuyordu.

Sevgi bizden berbattı. Alıştığı arkadaşlarından birdenbire mahrum kalışı genç kızı şaşkına çevirmişti. Onunla biraz eğlenmek istedim:

"Üzülme yavrum," dedim, "yarın Ferit Kâmi Bey gelir, rica ederiz, biz İstanbul'a ininceye kadar bizde kalır."

Ben de biliyorum ki Sevgi nişanlısının zevkini, arkadaşlarının ona duyurdukları, genç kızlara vergi o kaygısız, o gamsız oyun ve sıhhat zevkine tercih edecek kadar aşkı hissetmiş değildir. Bu akşam bu kanaatim büsbütün kuvvetlendi. Çünkü benim latife eden sözüme adeta canı sıkılır gibi cevap verdi:

"Aman teyze, ben onunla konuşacak lakırdı bile bulamıyorum. Sabahtan akşama kadar ne yaparım?"

Etrafında aşkın o öldürücü rüzgârı henüz esmeyen bu altın başı sevdim:

"Öyleyse haydi çık yat yavrum, uyku sana daha faydalıdır," dedim.

Tıpkı küçükken alıştığı gibi, koca kız hemen kalktı. Ellerimizi sıktı ve odasına çıktı.

Ablam yorgunluktan bahsetti. Biraz sonra kızını takip etti. Geniş masanın etrafında Eliza'yla yalnız kalınca ister istemez atölyenin işlerinden konuşmaya başladık. O, bu kış yapılacak modalar hakkında şimdiden kulağına çalınan haberleri anlattı. Ben biraz da Berlin modalarıyla meşgul olmanın lüzumunu söyledim. Bu sene için getirteceğimiz modellerden bahsettik.

Nihayet eylülün ilk haftasında, onun üç başkent arasında yirmi günlük bir seyahate çıkmasına karar verdik. Ve seyahate dair teferruatı da hallettikten sonra Eliza, kızların boş kalan yataklarından birine çekildi.

Bilmem neden, eskiden beri evin en geç yatağa gireni ben olurum. Bu akşam sinirlerim bozuk. Düşünmek istediğim birçok şey, yığın halinde zihnimde birikmiş gibi. Ayten'in okula dönüşü, mağaza işleri, yeni mevsim için bir hamlede dokuz on bin liranın verilmesi mecburiyeti, ömrü sevgi, zevk ve duygularla geçen bir kadını ne kadar alışsa da yine heyecana düşürüyor. Halbuki bütün bu hadiseler her sene tekrar eden şeyler.

Anlıyorum ki burada Ayten'siz ben de sıkılacağım. İstanbul'a inersem hiç olmazsa atölyenin işleriyle meşgul olur, avunurum. Zaten Eliza gittikten sonra benim oradan bir saat bile ayrılma ihtimalim yok. Ayten bu sene okulunu bitirince, gelecek mevsim seyahatini onunla yapacağız inşallah!

Gece yine aydınlık. Ay hâlâ büyük ve hava o kadar serin ki nefesler soğuk birer yudum su gibi ferahlık veriyor.

Balkondaki koltuklardan birini çektim. Herkes yattıktan sonra, geç vakitler, böyle geceyi, tabiatı dinlemekten çok zevk alırım. Ve bana öyle gelir ki hayatımda verdiğim en mühim ve en güzel kararları gecenin böyle geç saatlerinde, yalnız düşündüğüm zamanlar vermişimdir.

Saçlarıma fiske fiske beyazlar düşüren son on altı senelik hayatımda pek çok aile erkeğinin kalbini acıtan endişelerle mücadele ettim. Bütün bu uğraştırıcı, usandırıcı mücadeleyi sırf kızımın sevgisinden aldığım kuvvetle başardım. Hayatın aşk ve sevgi çağında o kadar uğraştığım halde istediğim ve düşündüğüm mesut edici aşkı bulamadım. O ümit ve neşe dolu, üzerinden daima serin rüzgârlar geçecek çiçekli yuvayı kuramadım fakat kızımla beraber başlayan yeni hayatımda maddi zorlukları yenme ve aşkta, gönül maceralarında galebe çalamadığım mahlukları, sosyal hayatta, bir kadın olmama rağmen, yaşayışıma ve başarılarıma hayrette bırakma zevkini tattım. Bu öyle bir zevktir ki onu ancak gençliğinin en ümit veren ve gelecek hazırlayan

çağlarında, kalbini açtığı bütün erkeklerden sonsuz vefasızlık ve ihanet gören kadınlar hissedebilirler. Bizi yalnız evlerindeki arzu ve hevesleri veren ve bu arzu ve heveslere amade birer emektar gören erkeklerin karşısında hayata böyle hükmetmek, hele onlardan birkaçını utanç ve üzüntüden çatlayacak hale getirmek, zannedildiğinden çok daha derin ve engin bir zevktir. Talih ve tesadüf bana beklediğim mesut yuvayı vermedi. Fakat bu zevki, bu başarıyı dilediğimden fazlasıyla tattırdı.

Bana bütün ömürlerini vereceklerini söyleyen ağızların bu kalp çalan nutuklarına ben bütün bir gençlik verdikten sonra, onları yeni kadın çehreleri karşısında bırakarak bu hayata girdim. Düşenin dostu olmaz diye, küçükten beri kulağımda yankılanan sert fakat kuvvetli atasözü her dakika hatırımdaydı. Ben hep bu heyecanla çalıştım.

İlk zamanlar ablamdan başka beni arayan olmadı. Fakat maddi hayatta tutunup yürüyünce uzak yakın bütün aşina çehreler, beni çok sinirlendiren çiğ ve cıvık tebessümlerle etrafımda görünmeye başladılar. Ancak ben hayatımın sınırlarını çizmiştim. Dostluğu, ahbaplığı kızımın bana duyurduğu sevgi ve sorumluluk hislerinden çok sonra arıyordum. Onun için bazı ahbaplar, benden göremedikleri samimiyeti, eskiden bana karşı gösterdikleri ihmal ve kayıtsızlığın karşılığı gibi anladılar.

Hayatta artık böyle, insanları birbirine bağlayan manevi bağlara hiç kıymet vermiyordum. Yahut bütün bağlarım koptuktan sonra ümitsizlik ve ıstırap âleminde en büyük ümit olarak kızıma sarılınca bu dostluklara güvenim kalmamıştı. Yalnız bir iki olay oldu ki bunlar maziye ait kırgınlıklarımı biraz olsun unutturdu. Bu hadiselerden biri kızımı da alakadar ettiği için beni haftalarca etkiledi.

Ayten sekiz yaşındaydı. Yazı geçirmek için Çiftehavuzlar'da geniş bahçeli bir köşk tutmuştuk. Kızım, İngiliz mürebbiyesiyle bu kocaman bahçede akşamlara kadar açık hava dersleri alırdı. Bir gün, onların yine bahçenin uzak bir köşesinde çalıştıkları saatlerde, köşke yaşlı bir kadın geldi. Kimseyi kabul etmediğim, ablamdan başkasıyla görüşmediğim için daha bahçedeyken hiz-

metçiyi yolladım. Pencereden takip ediyordum. Konuşmaları uzun sürdü. Nihayet kadın mantosunun altından bir zarf çıkarıp kıza verdi. O, köşke doğru gelirken ben de aşağıya indim.

Kızın getirdiği zarfı daha elime almadan yazısından tanıdım. Ayten'in, kızına ismini vermeyen babası Doktor Macit'in yazısıydı.[1] Geçmişle bütün bağlarımı kestikten sonra oraya ait canlı hatıralarla meşgul olmamaya karar vereli çok olmuştu. Onun için zarfa elimi sürmeden kızı geri çevirdim:

"Koş, getiren hanıma ver. Burada oturanlar, hiçbir yerle iletişimi olmayan münzevi insanlardır de," dedim.

Bunu bahçe kapısının önünde söylüyordum. Biz görüşürken kadın biraz daha yaklaşmıştı. Benim şiddetle emir verdiğimi görünce birkaç adım daha attı:

"Çok rica ederim Hanımefendi," dedi, "Ben Doktor Macit Bey'in teyzesiyim, size pek ciddi bir teklifi var. Bir dakika müsaade ederseniz hem görüşmüş oluruz hem de anlatırım."

Lakırdısı düzgün, derli toplu bir kadın. Fakat yine de bizim evimizde görünmesi manasız bir misafir.

"Doktor Macit Bey isminde kimseyi tanımıyorum efendim," dedim. "Affınızı rica ederim. Burada münzevi bir anne ile kızı oturur."

Ve hiç cevap beklemeden kıza mektubu götürüp vermesini işaret ederek çekildim. Fena halde sinirlerim oynamıştı. Evladının dünyaya geldiğini müjdeleyen mektubuma sekiz sene cevap vermeyen adam, bugün ciddi tekliflerim var diye mektuplarla karşıma çıkıyor. Şerefli bir erkek için ne yüz kızartacak şey! Asabımı altüst eden bu hadise, beni bir hafta hırçın etti. Ben babasının, yalnız ismini olsun kızıma bağışlamasını çok istemiştim. Her sene bir yaş daha kazanıp toplum içine girmeye hazırlanan yavrumun anne ismini taşıması, zaten kimse hakkında iyi düşünmeyen insanlar için çirkin bir dedikodu mevzuu olacaktı. Bundan, kızım daha bir yaşındayken düşünüp, gururumu da or-

1 Soyadı kanunundan önce çocuklar "Ayten bint-i Macit: Macit kızı Ayten" şeklinde babalarının isimleriyle kaydedilirdi.

taya atarak Doktor Macit'e bahsettim. Aldığım cevap, senelerce devam eden bir suskunluk oldu. Şimdi sekiz sene sonra; kendi dertlerim, kendi tesellilerimle baş başa kalmaya alıştığım ve her gün bana yeni neşeler ve ümitler veren kızımın gözlerine bakıp mesut olmaya çalıştığım sırada, ciddi teklif getiren mektuplarla karşılaşıyordum. En masum arzuları ifade eden mektuplar, cevap almak için sekiz yıl beklerse, böyle meçhul tekliflerden bahsedenleri de herhalde daha fazla beklemek mecburiyetindedirler. Doktor Macit Bey, açılmayan zarfı için beklemenin beyhude olduğunu anlayacak kadar zekidir.

Bu olay beni epey düşündürdü. O yıl Ayten, Çiftehavuzlar'dan çok istifade ediyordu, gürbüz, afacan bir kız oluyordu. Kadının ziyaretinden iki hafta sonra bir gün ablam, Sevgi ve Yıldız geldiler. Enişte de işi çıkmazsa akşama gelmek istiyormuş. Onların gelişi eve taşkın bir neşe getirdi. Kızlar büyük bahçede hemen kayboldular. Ayten'in ak saçlı mürebbiyesi de peşlerinde...

Ablamla köşkün önündeki kum döşeli terasta kızlardan konuşuyoruz. Bana birdenbire sordu:

"Doktor Macit'ten hiç haber var mı?"

Ablamın sorusu artık unuttuğum o mektup olayını hatırlattı. Elimde olmayarak güldüm:

"Tam zamanında sordun abla. Hem de öyle münasebetsizce bir haber var ki..." dedim ve ona kadının elinde mektupla ziyaretini, aldığı sert cevap üzerine çekilip gittiğini anlattım. Ablam, kin ve hınçla ağzımdan çıkan kelimeleri derin bir sessizlikle dinliyordu.

"Doktor Macit, o kadını geçen gün Yeniköy'e gönderdi," dedi. "İyi bir kadın. Doktor'u elinde büyüten teyzesiymiş. Macit Bey karısından ayrılmış. Teyzesi bana Doktor'un bütün arzularını anlattı. Eğer uygun görürsen kendisi de gelip eniştenle, benimle görüşecek. Herhalde sana pek mahcup olduğunu fakat artık kızının ve senin karşınıza çıkmak için serbest kaldığını söylüyormuş. Ben teyzesine hiçbir şeyden bahsetmedim, yalnız, 'Doktor Bey'e haber yollarız,' dedim. O akşam eniştenle görüş-

tük. O, Doktor'la birleşmenizi doğru buluyor, bilmem sen ne düşünüyorsun?"

"Çok geç kaldı abla," dedim. "Artık sevme ve mesut etme kabiliyeti yok. Boş bir vücut iyi bir yuva kuramaz. Ben kaç yıldır yalnız yaşamaya alıştım. Kadın kalplerini daima taze ve heyecanlı görmek isteyenler aldanırlar. Seven gönüller, itina isteyen nadide fidanlar gibidir. Biraz ihmal onları kurutur. Benim yıllarca ihmal gören gönlümde yeşerme ümidi kalır mı?" Ve içimde derin bir ağrı hissederek ablamın gözlerine baktım, "Hem ben hayatımı kızımın sevgisiyle o kadar doldurdum ki... Yalnız bir şey teklif edebilirim. Doktor Macit vicdanlı bir erkekse ismini kızıma verecek işlemleri yaptırsın. Bunu yaparsa erdem göstermiş olur. Yoksa maziye ait ilgilerden sıyrılmış, boş vücudum artık hiçbir erkeği mesut edemez. Samimi olduğumu bilirsin abla, beni biraz sevindirmek istersen yalnız bu arzum için çalış. Bunu bilhassa eniştemden de rica ederim."

Eskiden beri fikirlerimin katı oluşuna alışan ablam itiraz etmedi. Bu son teklifim yine kızımın hesabına yapılmış bir fedakârlıktı. Yoksa hayatımla oynayan insanların, değil herhangi bir teklifini münakaşa etmek için, onları affetmek için bile kalbimde merhamet yoktur.

Akşam enişte gelmedi, ablam da ertesi günü kızlarıyla gitti. Onunla bahçede vedalaşırken akşamki fikrimi yerinde bulduğunu söyledi. İki hafta sonra eniştemden bir mektup aldım. Doktor Macit'in Ayten'i kabul ettiğine dair evrakı noterde yaptırdığını, birkaç güne kadar ablama verip göndereceğini yazıyordu. Bu haber kızımın hesabına beni çok memnun etti. Çünkü yarın öbür gün hayata girecek genç bir kızın adının sonuna babasının ismini koyamaması herhalde şerefli bir hareket olmayacaktı.

Bundan beş altı sene sonra onu okula yazdırırken genç öğretmen hanım, büyük bir defterin başına Ayten Macit ismini kaydetti. Ve artık benim için bu derin kalp acısı da son buldu. Doktor Macit'i, sırf bu erdemi gösterdiği için affettim.

***

Sevgi'nin hakkı var. Artık Kalamış'ın tadı kaçtı. Dün bize gelen komşu Atıf Bey'in hanımı da söylüyordu. Kızlar okula gittikten sonra yalnız iki köşke değil, bütün bu sahile de ıssızlık çöktü. Bugün salı, Ayten okuldan çıkmazsa her zamanki gibi mektup yazacak. Geçen sene bu mektuplar beni ne kadar bekletirdi. Aslında bunlar mektuptan ziyade bütün okul hayatını onun gözleriyle görüp kaydeden birer jurnale benzerdi.

Bugün akşama kadar Sevgi ile İstanbul'dan gelen vapurları bekledik. Çapkınlar çıkmadılar. Son vapurla Süleyman Ağa geldi. Atölyeye telefon edip fondan[1] ve çikolata istemişler. Süleyman Ağa siparişlerini okula götürdüğü zaman onları kan ter içinde futbol oynarken görmüş. Yıldız izin alamadığını, Ayten küçük sınıflara nöbetçi olduğunu söylemiş. Hep kurnazlık! Eminim ki onlar okuldaki eğlenceyle evde geçirecekleri geceyi mukayese ettiler ve okulda kalmayı daha keyifli buldular. Yoksa istemiş olsalardı izin almanın yolunu çok iyi bilirlerdi.

Artık perşembeyi bekleyeceğiz. Her şeyi rahat, güzel bir okulda akranlarıyla vakit geçiren on altı on yedi yaşında, gamsız, sıhhatli ve neşe dolu bir genç kızın evini özlemesi pek kolay olmuyor. Halbuki bütün ümit ve neşeleri onların gözleri önünde bulunmasından ibaret içli ve yalnız anneler, bu gittikçe uzayan hafta sonlarını ne heyecanlı sevinçlerle bekliyorlar. Evlatlarının babalık mesuliyetlerini de üzerlerine alan anneler için bütün ümitlerini bu yaştaki kızının başına koymak çok zahmetli...

Ablama dikkat ediyorum, o kadar kadere boyun eğmiş ve tabii görünüyor ki! Bu geniş düşünce herhalde evlatları üzerine olan endişeye eniştemi ortak etmesinden ileri geliyor. Gerçi eniştemin evine dair hiç kimseyle meşgul olduğu yok ama ne kadar da olsa çok kuvvetli bir dayanak noktası. Ya benim hoyrat, tasasız Ayten'imi benden başka düşünecek kim var?

Ablamla cumartesi günü İstanbul'a taşınmaya karar verdik. Deniz mevsimi geçti. Artık lodoslar başlar ve Kalamış'a vapur

1 İçinde likör, tatlı veya hoş kokulu dolgular bulunan, ağızda kolayca eriyen bir şekerleme türü.

işlemediği zaman bu güzel sahil çöle döner. Perşembe günü ablam ve Sevgi'yle onları dört buçuk vapurunda karşılamak için iskeleye gittik. Uzun, taş iskelenin sonuna gelmiştik ki vapur Moda'dan kalktı.

Kalamış, Alman'ı, İngiliz'i çok bir yerdir. Akşamları bu vapurun son postasından çıkacak erkeklerini, misafirlerini karşılamak için uzun, taş iskelenin üstüne bir alay uzun bacaklı, incecik İngiliz kadınlar; kalın, belsiz, boncuk gibi mavi gözlü Alman madamlar birikirler. Bu akşam da öyle.

Vapur daha yanaşmadan bizimkileri gördük. Elleri dolu olduğu için başlarını sallayıp Sevgi'ye sesleniyorlar. Burnundan halat verdiği halde dönüp yanaşmak için hâlâ manevra yapmaya çalışan vapurdan ilk atlayanlar onlar oldu. Herkes onlara hayret ederken ablam fena halde sinirlendi. Bir kahkaha sağanağı gibi ikisi birden, yanımıza gelirken azarladı:

"Kaç kere söyledim vapur yanaşmayınca atlamayın diye! Ya düşseydiniz ne olacaktı?"

Ayten böyle hiddetlere, asabiyetlere karşı bir dalgakıran gibidir. Arkadaşından evvel teyzesinin boynuna atıldı:

"Benim nonoş teyzeciğim, sen hiç üzülme, düşseydik yüze yüze sizden evvel köşke giderdik!" dedi. Onu bırakıp bana atıldı: "Benim yumuk anneciğim, seni öyle göreceğim geldi ki! Vallahi bütün hafta hep seni düşündüm. Bak Yıldız'a sor. Salı günü nöbetçi kaldım diye öyle ağladım ki!" dedi.

Bütün bu lakırdı kalabalığının gevezelikten başka bir şey olmadığı malum. Fakat çapkın kız öyle tatlı söylüyor ki dinlememek ve gülmemek mümkün değil. Köşke giderken ellerini, koltuklarını dolduran paketlerden birini işaret etti: "Yumuk anne bak, senin paketin, al düşmesin!" dedi. Okuldan her dönüşünde bana muhakkak ufak bir hediye getirmeyi unutmaz. Anasının kızı, eve eli boş gelmemeyi iyi öğrendi. "Kusura bakma yumuk anne. Vapura vakit olsaydı, sana Beyoğlu'ndan o sevdiğin nane şekerlerinden alacaktım."

"Bu ne?"

"Şam fıstığı!"

"Daha güzel!"

Bütün getirdiklerini kendi yemekle beraber bu hediyeler beni pek sevindirir. Bir erkek çocuğu olup da onun kendi kazancıyla getirdiği hediyeleri bekleyen anneler kim bilir ne kadar bahtiyardır.

Bu gece köşkte şenlik var. Fakat onlar daha köşkten içeri girer girmez kayboldular. Vapurdayken Atıf Bey'in kızlarıyla karar vermişler. Biraz sonra sesleri denizden gelmeye başladı. Ne zaman soyundular, ne vakit çıktılar, farkında olmadık. Bahçeden maydanoz toplayan Aşçı Abdi Ağa, uzaktan çığlıkları gelen, narçiçeği renginde başlıkları denizin üstünde kaybolup görünen kızları işaret etti: "Hanımefendi, Kalamış'ı yine cin bastı!"

Havalar iyi gitmekle beraber artık denize rağbet eden yok. Yalnız Fener'de o kızarmış demir yüzlü İngiliz kadınlarıyla o kalın vücutlu Alman madamları sabahlı akşamlı giriyorlar.

Sular karardıktan sonra gelebildiler. Sevgi'nin neşesine diyecek yoktu. Bu kız hâlâ nişanlısından ziyade bu yaramaz arkadaşlarıyla düşüp kalkmaktan zevk alıyor.

Bu akşam bir de kaza geçirmişler. Fenerbahçe'deki kotraların açığında yüzerlerken sahilden taş atmışlar, biri Atıf Bey'in küçük kızına rast gelmiş. Bereket, arkasının kaba etine. Allah vermesin, ya başına isabet etseydi... Bilmem ki neden böyle şen ve serbest yetişen kızları çekemeyen ve onların bu hareketlerini hoppalık, fazlalık gören fena huylu, dar düşünceli insanlar var. Taşı atanların yaşlı başlı erkekler olduğunu söyledikleri zaman içim sızladı. Bu yaşlı insanların evlatları nasıl yetişiyorlar acaba?

Gece onlarla hiç konuşamıyoruz. Çünkü yemekten sonra biraz oturmadan uykuları geliyor. Zaten şakaların bir kısmını da yatak odalarına saklıyorlar. Bizi öpüp yukarı çıktıktan sonra bir müddet seslerini, kahkahalarını işitiyoruz. Öyle zannediyorum ki yanımızda yapmadıkları maskaralıkları orada yapıyorlar.

Cuma günü Ayten'le Yıldız, Atıf Bey'in kızlarını yemeğe davet ettiler. Buna esasen dün deniz dönüşü karar vermişler. Akşama da hep beraber okula dönecekler. Onlara sordum:

"Ayrı bir sofra mı istersiniz, yoksa beraber mi?"

Maksadım, bizden çekinmeden, istedikleri gibi şakalaşarak yemek yemelerini temin etmekti. Halbuki onlar buna gerek görmediler. Hatta Ayten o çılgın yalvarışlarıyla belime sarıldı:

"Ben yumuk annesiz nasıl yemek yerim? Sen biricik kızını yanında çok görüyorsun galiba. Sen nasıl yumuk annesin a hanım!"

Onun böyle, "A hanım," diye yarı ciddi yarı latife serzenişleri o kadar hoşuma gider ki! Nihayet karar verildi. Yemek bahçede hep beraber yenecekti. Onlar her zamanki gibi sabahtan denize daldılar. Öğleye kadar bekledik. Ara sıra balkondan çıkıp bakıyordum. Taş tehlikesinden akıllanmışlar, hep açıklarda dolaşıyorlar. Denizde bu kadar durmak iyi değil. Nasıl tahammül ediyorlar bilmem. Tuzlu sudan ve güneşten bütün vücutları bakır rengi ve meşin sertliği aldı.

Ayten'i küçükten beri bilen ve her ay düzenli olarak genel bir muayene yapan Doktor Safvet Ömer Bey, onun vücudunu spora çok müsait bulduğu için daima harekette bulunmak şartıyla denizde fazla kalmasında tehlike görmüyor. Ciğerleri kuvvetli, kalbi sağlam, bünyede şiddetli bir gelişme kabiliyeti var. Gerçi onlar denizde iki saatten fazla kalsalar bile vakitlerinin çoğunu sal üzerinde geçiriyorlar.

Böyle güneşte, denizde saatlerce kalmaktan, akşama kadar koca bahçede tenis, voleybol oynamaktan, kürek çekmekten hepsinin vücudu katılaştı. Ayten, onun için bana yumuk anne diyor.

Ayten'in, "Sonbahara ve Kalamış'a, denize veda ziyafeti" ismini verdiği öğle yemeği pek eğlenceli geçti. Masayı bahçede açtırmıştık, altı kız karşılıklı oturmuşlardı. Biz ablamla masanın iki başını aldık. İlk zamanlar biraz ağır durdular. Fakat Ayten bu durgunluğu bozmak için bir ipucu yakaladı. Etrafın bu ağır ve ciddi halini görünce, "Rica ederim Yıldız Hanımefendi," dedi, "salata tabağını cariyenize ihsan buyurmaz mısınız?"

Onun, kaşlarını kaldırıp gözlerine ciddiyet vererek, eski zaman efendileri gibi teşrifatlı[1] tabak istemesi sofranın ciddiyetini bozdu. Artık hepsi birden söylüyorlardı:

---

1 Resmi veya geleneksel kurallara bağlı olan, ağdalı bir dille.

"Asuman Hanım, şu balıktan biraz daha tenavül[1] buyurulmaz mı?"

"Rica ederim ısrar buyurmayınız. Mide-i âcizanem[2] pek naziktir."

"Vah vah, ne yazık ki soframızda turp yok, nazik mideler için birebirdir! Mamafih şu sararmış salatalıklara iltifat buyursanız..."

Artık ok yaydan çıkmıştı. İlkin Yıldız tam karşısında oturan Asuman'ın yüzüne küçük bir salatalık parçasını fırlattı, sofra hemen altüst olmak üzereydi. Atıldım:

"Durun bakayım. Hepinize birden soracağım. Siz okulda nasıl yemek yersiniz?"

Hepsi durdu. Atıf Bey'in kızları Robert Koleji'ne gidiyorlardı. Evvela küçükleri, en şeytanı Gönül cevap verdi:

"Okulda da böyle efendim. Çatal ve bıçakla!"

Ben de kendimi tutamadım. Ötekiler deli gibi gülüyorlardı. Fırtına geçtikten sonra ciddileşmişler gibi bu defa Yıldız atıldı:

"Ben anladım teyze," dedi. "Biz okulda yemeği okuyup üfler de öyle yeriz."

Ayten derhal ilave etti:

"Ama sebebini anlamadan gülmeyin. Okulun yemekleri o kadar iyidir ki hazım için ya hiç yememek yahut okuyup üflemek lazımdır." Ve Yıldız'a dönerek devam etti. "Hele sabah kahvaltılarımız o kadar kuvvetlidir ki akşama kadar canımız yemek istemez!"

Ötekiler ciddiyetle dinliyorlardı. Ben fırtınayı savdığıma memnun, rahat rahat yemek yiyordum. Asuman sordu:

"Bizde sabahları o kadar kuvvetli kahvaltı vermezler. Tereyağı, reçel, peynir, süt o kadar."

Ayten dudaklarını büktü:

"Bizde tam üç adet zeytin, bir dilim ekmek, bir bardak da çay verirler. Hem çayın içinde bir tane de şeker vardır. Bunca şeyi yiyip içtikten sonra insanda öğle yemeğine iştah mı kalır?"

---

1 Yemek yeme.

2 Zavallı midem.

Teyzem, "Vah vah, kızlar aç kalıyorlar! Bari giderken çantalarına öteberi koyalım," diye kendi kendine eseflenirken, Ayten öğle yemeğini anlatmaya başladı:

"Amma öğle yemeklerimize hiç söz yoktur. Hele o kadar mükemmel pilavımız vardır ki iki yıldır hâlâ tadına doyamadığımız için her yemekte kazan kazan önümüze gelir."

Bu yemek bahsini açtığıma o kadar isabet etmişim ki sıra meyvelere geldiği halde bitmedi. Ve onlar da birbirlerine girmeden yemeklerini yediler. Yemek arasında onlara birer bardak bira içirmiştik. Pek keyiflendiler. Bir aralık Asuman ayağa kalkıp bardağını uzattı. Mevsim sonu böyle bir yemek tertip edildiği için Ayten'e teşekkür etti. Alkışlandı. Sonra bizimki kalktı. En gülünç ve en güldürücü zamanlarında yaptığı gibi, yüzüne yapay bir ciddiyet vererek, "Elveda denizler, dağlar..." diye her cümlesi birbirinden saçma bir nutuk verdi. Nihayet biz yemeğin ağırlığıyla hasır koltuklara uzanırken onlar çil yavrusu gibi bahçeye dağıldılar.

Daha mevsimin başlangıcında arkadaşlarıyla bir olup bahçenin ortasındaki geniş meydanlığı tenis yeri yapmaya uğraşmışlardı. Evde hizmetçilere, Aşçı Abdi Ağa'ya yalvara yakara, kendileri de çalışarak düzelttikleri saha üç gün içinde işe yarayacak hale gelmişti. Çizgilerini yaptılar. Sevgi'nin nişanlısını da çalıştırarak ortaya bir ağ gerdiler. İstedikleri tenis sahası oldu. Sevgi'nin nişanlısı Fenerbahçe Spor Kulübü'nde üye. Kendisi o kadar hevesli olmamakla beraber, kızlara bildiği kadarıyla yardım ediyor. Atıf Bey'in kızları okullarında çok tenis oynadıkları için daha iyi biliyorlar. Fakat bütün yaz bizimkiler de epey kuvvetlendiler. Yemekten kalkarken Ayten'e seslendim, "Yarın İstanbul'a iniyoruz. Ağları çıkarın. Gelecek sene lazım olur."

Şimdi muhakkak onunla uğraşıyorlar. Yazı böyle ferah ve serbest geçiren bu afacan kızları kışın nasıl zapt edeceğiz bakalım! Çünkü her geçen yıl, onları biraz daha tehlikeli yapıyor. Ablam son zamanlarda alıştığı sigarasını eski bir tiryaki gibi tüttürüyordu. "Eniştem gecikirse İstanbul'da, apartmanda sıkılacaksın abla. İstersen siz Sevgi'yle bir hafta daha kalın," dedim.

Ablam bana alışmıştı. İstanbul'da birbirimize yakın olmakla beraber tabii her gün buluşmuyorduk. Onlar Şişli'deydiler. Ben atölyeye yakın olmak için Taksim'de Sıraselviler'de bir apartmana yerleşmiştim. Ancak bilhassa Sevgi, hemen her gün bana gelirdi. Ayten olmadığı zamanlar evde beni meşgul ederdi. Ablam evvela Kalamış'ta kalmayı isterken, kızların bir haftalık yokluğu ona da tesir etmişti. "Nafile," dedi, "yarın hep beraber ineriz, olur biter. Sen de gittikten sonra burada ne işim var?"

Kızlar bahçede bir iki saat kaybolduktan sonra göründüler. Misafirleri hazırlanmak için evlerine ayrılmışlardı. Bizimkiler de okula akşamdan gitmek için elbise değiştirdiler. Çantalarını topladılar. Onları her zamanki gibi vapura kadar geçirdik. Ayten artık gelecek yıla kadar dönmeyeceği Kalamış'tan ayrılırken pek üzgün görünüyordu.

"Yumuk anne, burada bizim de bir köşkümüz olsa ne iyi olur, alırız değil mi?" diyordu.

"İnşallah," dedim, "hele sen okulunu bitir de..."

Onu ilk defa samimi ve üzgün görüyordum. Temiz kalpli insanlar samimi fikirlerini ifade ederken bile üzgün oluyorlar. Böylelerinin sevmesi pek yorucudur. Çok şükür ki kızım insanların dış görünüşlerine ait meziyetlerine karşı çok titiz dersler almıştır. Onlar tekrar okula döndüler ve biz de köşkteki eşyamızı hazırladık. Ertesi gün benim de çok iyi bir yaz geçirdiğim köşkten ayrıldık.

***

Taksim, 192*

Madam Eliza gitti. Bütün günüm artık atölyede geçiyor. Mevsim serinlediği için bu taraf halkı da dağıldıkları yerlerden dönmeye başladılar. Esasen her yıl böyledir. Evvela çocukları olanlar, okullar açılınca sayfiyeleri bırakmaya başladılar. Onların açtığı dönüş yolu Adalar'ı, Tarabya'yı, uzak yakın sayfiyeleri boşaltır. Henüz yeni örnekler gelmemişken atölyeyi ziyaretler başladı. Bu tarafın güzel çehreleri her mevsim biraz daha gençleşmiş olarak sayfiyelerden dönerler. Kışın topladıklarını yazın yürümekle, sıcakta dans etmekle kaybedince kendilerini adeta

hafiflemiş zannediyorlar. Bu hafiflik yalnız vücutlarında kalsa hakikaten hoş olacak. Fakat onlar vücutça biraz incelince hal ve hareketçe de hafifliyorlar. Kendilerine beğenerek bakanların, "İncelmişsiniz," demelerini, gençleşmişsiniz şeklinde anlayan hanımlar pek çok. Fakat yazın sıcakla, dansla, yürümekle kaybettiklerini kışın hemen bir iki ayında telafi ediyorlar. Çay masaları başında sürekli yağlı, şekerli hamur işleri yemek, uzun gecelerde ılık odalarda uyumak, hele otuzunu geçiren kadınları ne yapmaz! Bizim neslin kadınları oturmayı yürümeye tercih etmeye alışkındırlar. Şimdikiler gibi değil. Eskilerin gezmesi bile araba ve otomobilledir. Hatta bizim atölyenin devamlı müşterilerinden bir hanımefendi vardı ki bütün gününü otomobilde geçirir zannederim. Otomobiliyle birlikte günde birkaç kere Beyoğlu'nda görünür. Tanıdıklardan biri iddia etti ki hanımefendi Şişli'de, on yirmi adım yakınındaki komşularına bile otomobille gidermiş. Bundan eminim. Çünkü kendisi de şoförü de artık yayan yürüyemeyecek kadar semirmişlerdir.

Adalar'dan dönenlerden bazılarının bu sene Avrupa'ya gitmek istediklerini haber aldım. Bizdeki kibarlık biraz da özenmek ve görenek üzerinedir. Bir vakitler kıymetli kürk modası vardı. Ermin,[1] mavi tilki, lutr[2] gibi en iyi cinsleri binlerce liraya temin edilen bu kürkler üzerine Beyoğlu piyasasında çok büyük işler yapıldı. Herkes birbirinden pahalı ve güzel kürk sahibi olmaya çalışıyordu. Bu heves bütün kış bizim zengin ve modayı takip eden sınıfı heyecandan kırdı geçirdi. Nihayet hepsi haline göre arzusuna nail oldu. Ondan daha evvel takım pırlanta rekabeti vardı. Kolye, yüzük ve küpeden ibaret bir takımın kıratı en ağır olanına sahip olmak için ne zahmetler çekildi, ne uykulara yazık oldu. Temiz ve yüksek kıratta pırlanta bulmak epey zordu. Fakat paranın üstün gelmediği zorluk var mı? Bu aşırı masraflı ve heyecan yaşatan moda, birinci sınıf kibarlar arasında bir yıl kadar heyecan yaptı. Sonra bütün öteki kadın hevesleri gibi, bu arzu da kendi kendine söndü.

---

1 Kürkü oldukça değerli kakım denen hayvan.

2 Su samuru.

İki seneden beri başka bir moda var: Kışın birkaç ayını Avrupa'da geçirmek! Bu seyahat arzusu salgın bir halde fakat alelade bir tuvalet modası gibi, birkaç yüz liralık mesele olmadığı için ancak birkaç bilinen simayla sınırlı kalıyor.

Daha Taksim'e geçtiğimizin haftasında epey dedikodu kulağıma çalındı. Biz yazı Kalamış'ta tamamıyla sessiz ve münzevi bir halde geçirdiğimiz için sevimli müşterilerimizin en fazla toplandıkları Adalar'da neler olup bittiğini tabii bilmiyorduk. Şimdi dedikoduları da kendileri gibi hafif ve latif olan bu şen ve mesut insanlara ait havadisleri damla damla topluyoruz.

Eliza gitti. Bir iki haftaya kadar yeni modeller gelmeye başlar. Şöyle tahmin ettiğime göre, bu sene düz renklere rağbet fazla. Garnitürsüz,[1] sade tuvaletlerin bizde o kadar meraklısı yoktur. Ama herhalde birkaç kişi yapınca diğerleri de peşinden gelecekler. Evvelki sene lameler[2] çok geçiyordu. Birçok yaşlı başlı hanım lame tuvaletler yaptılar. Geçen sene de pullu ve boncuklu elbiseler vardı. Modellerimizden başka bütün kumaşlarımızı boncuklu elbiseler için kestik.

Moda kadar hükmünü yürüten bir kuvvet yok, diye iddia edebilirim. Üç sene evvel ilk defa boncuklu ve pullu elbiseler görünmeye başladığı zaman birçok hanım sinirlendi, "Öyle boncuklu moncuklu şey giyemeyiz," diye iddia ettiler. Moda salgınlaşınca o modellerden birer ikişer takım ısmarlayanlar arasında kendileri de vardı.

Bütün bu eğlenceli, meraklı sahneleri, dedikodularıyla bizim atölye başlı başına bir âlemdir. Benim gibi hayatta yegâne teselisi, kızının yetişmesini ve onun mesut tebessümlerini görmek olan hicranlı bir anne için bu muhit, bu hava istenmeyecek kadar değişik ve eğlenceli.

Ayten bu salı telefon etti. Yalnız geleceği için birini istedi. Bir otomobille Süleyman Ağa'yı gönderdim. Yıldız izin alamamış.

---

1 Giyecekleri süslemek için eklenen harç, dantel vb. şey.

2 Dokusunda çoğunlukla gümüş ve altın renginde tel bulunan kumaş veya bu şekilde parlatılmış, metal parlaklığı verilmiş deri.

Ayten elinde kocaman bir resim çerçevesiyle geldi. Bir hafta içinde yapmış. Bir sepet çilek... Kendisinin de pek sevdiği çileklere o kadar benzemiş ki, "Bunu özledin, öyle yaptın muhakkak," dedim. "Vallahi öyle anne," diye boynuma sarıldı.

Geçen sene daha imtihanlardayken onunla bir iki defa İstinye üzerindeki çilek tarlalarına gitmiştik. Kendi eliyle toplamak için o kadar çırpındı ki nihayet toprakların, tozların üzerine salıvermeye mecbur oldum.

"Artık suluboya yapacağım anne," dedi. "Bu hafta suluboya takımı almak için çıktım. Benimle beraber gelir misin yumuk anne?"

Bir şey istediği zaman öyle sevimli, öyle içli olur ki! Akşama doğru beraber Tünel'e[1] indik. Onun böyle sanata, spora, iyi şeylere ait hevesleri beni öyle memnun ediyor ki arzularını yapmak için ondan fazla heyecan duyuyorum. Güzel bir suluboya takımı aldık. Sonra resim defterleri, modeller, kartonlar, yedek fırçalar, boya kâseleri ve adeta küçük bir resim atölyesini dolduracak ufak tefek şeyler. Bütün bunlara bir de demir ayaklı şövale ilave olunca otomobilde bize yer kalmadı. Fakat Ayten o kadar memnundu ki benimle apartmana kadar yürümek istiyordu. Otomobili eve gönderdik, biz camekânları seyrede ede dönmeye başladık.

Beyoğlu'nda bazı mağaza camekânları vardır ki onları seyretmek insanın zevkini terbiye eder. Bunlar Avrupa'nın yükselmiş, incelmiş sanatının numuneleridir. Mesela billur bir sigara tablası o kadar güzel kesilmiş, öyle zarif bir şekil verilmiş ki üzerinde gözlerin eğleşmesine mâni olmak imkânsız.

İçinde kaba yün, kollu eldivenler, tenis raketleri, kenarları meşinli uçak gözlükleri, diz çorapları gibi spor eşyaları bulunan büyücek bir camekânın önünde Ayten durdu.

"Hiç bakma, raketin var, daha ne istiyorsun?"

Parmağıyla kalın, kurşuni kollu eldivenleri gösterdi:

"Bunlar, otomobil kullanan kadınlar için olacak, değil mi anne?"

---

1 Galata Tüneli: Karaköy ile Beyoğlu'nu birbirine bağlayan tünel.

"Zannederim," dedim. "Yoksa ona da mı niyetin var?"

Güldü. Gözlerini onlardan ayırmadan cevap verdi:

"Var ama okula giderken olmaz ki anne," dedi. "Gelecek yaza. O zaman bana küçük bir otomobil alırsın, değil mi yumuk anne? Hani bir İngiliz'in var; lacivert, küçük, iki kişilik..."

"Fena değil," dedim. "Bir de şoförlük öğrenirsen bizi artık sen gezdirirsin."

O her halükârda bir otomobile sahip olmayı aklına koymuş olacak. Takdir ettiğim bir tabiatı varsa, o da heves ettiği şeylerin zamanını belirlemesi. Okula giderken bu arzusunu gerçekleştiremeyeceğini biliyor. Herhangi şımarık ve arzularında inatçı bir kız olsa bunu hatırından bile geçirmez. Mademki istediklerini daima hoş görenler var...

Benim o kadar şey almama karşılık o da bana bir kutu likörlü fondanlardan aldı. Geç vakit eve geldik. Büyük bir hevesle resim takımlarını yerleştirdi. Odasının aydınlık bir köşesine şövaleyi oturttu. Resme ve spora karşı hayret edilecek bir yeteneği var. İşlerini bitirdikten sonra yanıma geldi:

"Yumuk anne, senin bir portreni yapmak istiyorum. Ama doğrusu o kadar cesaretim yok. Bu kış biraz çalışayım da yaza yaparım, olmaz mı? Bu resim işi bilmezsin, öyle inatçı bir şey ki ince ince dikkat, usanmadan bıkmadan uğraşma istiyor. Ama başarınca da öyle zevk veriyor ki!"

İlk resim derslerini İngiliz mürebbiyesinden almıştı. *Miss*, onunla bahçede, deniz kenarında gezerken yanlarında kitaplarıyla beraber daima resim takımları da bulunurdu. Model olarak seçtikleri tabiat parçaları üzerinde çalışmak Ayten'in görüşünü çok kuvvetlendirmişti. Amerikalılar boşuna okullarını dağ tepelerinde yapmazlar. Çocukların ders saatlerinin hemen yarısı açık havada geçer. Bu tarzda yetişmenin bünye üzerinde olduğu kadar ahlak ve bakış açısı üzerinde de etkisi oluyor.

Bu gece yalnızdık. Misafirlerimiz gelmedi. Çoğu akşam ablam telefon eder yahut apartman komşularımızdan eski ahbaplar gelirdi. Ana kız bu geceyi geç vakte kadar onun odasında geçirdik. Onunla böyle yalnız kaldığımız zamanlar, ana kızdan

ziyade iki arkadaş gibi konuşuruz. Onunla her fikri bir arkadaş gibi serbestçe münakaşa etmekten o kadar zevk alıyorum ki! Böyle aralarında derin bir dostluk olan iki okul arkadaşı gibi konuşurken onun kalbine, duygularına, özelliklerine ait en ince noktaları anlıyorum. Aramızda o kadar içli bir samimiyet var ki Ayten en mahrem arzularını bile hayatında ilk defa bana anlatacak kadar bu dostluğa alışkındır.

Hayatta birçok acı, hicran ve ıstırap gördükten sonra yalnız kızının sıhhatinden, tebessümlerinden ve saadet ümitlerinden zevk alan bir anne için böyle yalnız gecelerde onun odasında, onun havasında, onun on altı yaşında genç kızlara mahsus hafif ve temiz fikirlerini dinleyerek geçen saatlerin ne bulunmaz bir tadı ve kıymeti vardır.

Bana kalsa, onun derslerine, öğretmenlerine, arkadaşlarına dair gelişigüzel, hiçbir kayıt altında olmadan, bildiği, düşündüğü gibi parça parça, birisinden ötekine atlayarak okul hayatını anlatışını belki sabaha kadar dinleyecektim. Fakat yavaş yavaş gözkapaklarının indiğini, sesinin azaldığını, yeşil ve kurşuni renklerin kaynaştığı iri gözbebeklerinin bulutlandığını görünce onun sıhhati için kendi zevkimi bıraktım. Ellerinden tutup göğsüme çekerek birçok, birçok öptüm, "Hadi Ayten artık yat, yarın erken okula gideceksin," dedim.

Sesini çıkarmadan kalktı, soyundu. Çoraplarını çıkardı. Kısa geceliği, koyu kumral, kesik saçları ve kuvvetli, kusursuz, uzun bacakları genç kızlık çağının en taze mevsiminde olduğunu anlatıyordu. Yuvarlak yüzünde, kalın ve kısa kumral kaşlarının altında akşamları ufuklarda biriken huzmeli, mor ve kurşuni bulutlara benzeyen iri gözbebekleriyle onu her zamankinden çok güzel, çok sevimli buldum. Örtülerini çekip bir defa daha alnından öperken onu mesut görmek, onun yüzünden acı çekmemek için hicranlı bir ana kalbiyle Allah'a yalvardım.

***

... İlk parti modeller geldi. Onların kutularından çıkarılıp mankenlere prova edilmesi mühim bir işti. Fakat mevsimin bu

yeni çeşitlerini gözden geçirince Eliza'nın zevkini bir defa daha takdir ettim. Paris'ten gönderdiği bir mektupta hafta sonunda büyük bir parti modelle geleceğini yazıyordu. Her sene daimi müşterilerimiz için açtığımız sergiyi onun dönüşüne erteledim. Atölyenin başarılı olması için bütün modellerin gelmesi lazımdı. Ancak bazı ahbaplar henüz karışık halde bulunan mantoları, kapları,[1] kimonoları görmek için ısrar ediyorlardı. Elden gösterdiğimiz birkaç parça şey bile Şişli salonlarında uzun ve meraklı bir dedikodu yarattı.

Nihayet Ekim'in on birinci günü için bir çay tertip ettim. Bu, bir pazartesi günüydü. Eliza'nın Paris'ten getirdiği numuneler pek güzel şeylerdi. Esasen Paris'in en büyük müesseselerinden seçilip getirilmiş bu birbirinden güzel modeller arasında ikinci bir seçme de biz yaptık. Davet günü terzihanenin üç büyük teşhir salonu hakikaten bir güzellik ve sanat sergisi haline gelmişti. Öğleden sonra büyük, şık otomobiller kapıda birikmeye başladı. O gün çay vermek için getirdiğimiz kızlardan başka, bazı işlerimizi evlerde yapan kızları da getirdik. Bunların vücutça, çehrece güzel olanlarından beşine yeni modellerden en güzellerini giydirdik. Birine güvez[2] kadife, içi beyaz, ipekli yakaları ve etekleri tilki kürkü çevrilmiş çok şık bir kap, ötekilere bu senenin en salgın renk modası olan nefti mantolardan ikisini, vücutça güzel olanlara da suare[3] tuvaletlerinden beyaz ipek muslin üstüne siyah tülden kelebek kanatları işlenmiş bir elbiseyi, havai mavi zemin üstüne kurşuni garnitürler işlenip bulut manzarası verilmiş çok güzel bir tuvaleti giydirdik. Prova için büyük kadife perdelerle ayrılan kısımda bu kızlar bekliyorlardı. Davetliler mankenlerdeki, vitrinlerdeki elbiseleri uzun uzun takdir ettiler. İstanbul'un en güzel giyinen aileleri, tanınmış çehreleri, beğendikleri birçok model için isimlerini kaydettirdiler. Saat altıya doğru bütün salonlar bir düğün evi gibi dolmuştu.

---

1 Gövdeyi omuzların üstünden çepeçevre saracak biçimde kadınların giydiği üst giysisi.

2 Mora çalan kırmızı renk.

3 Akşam yemeğinden sonra yapılan eğlence, toplantı.

En şık, en güzel, en kibar aileleri sanat ve güzellik dolu salonlarıma toplayabildiğim için ciddi bir gurur duyuyordum. Kızları göstermek için vaktin geldiğini Eliza'ya işaret ettim. O, yan salonlarda dolaşanları da davet etti. Organizasyonu güzel yapmıştık. Herkes büyük salona toplandığı zaman elektrikleri söndürdük. Büyük kadife perde açıldı. Yukarıdan ve yanlardan verilen elektrik ışıkları içinde ilk defa güvez kaplı kız göründü. Şiddetli bir alkış, salonu doldurdu. Kız olduğu yerde ağır ağır birkaç kere döndü, yürüdü, kapın bütün güzelliğini elektrik ışıkları altında bir yakut parçası gibi gösterdi. Sonra ötekiler, mantolar ve nihayet tuvaletler göründü. Şişli'nin hemen hemen en güzel kadınlarından biri diyebileceğim Kadrünnisa Hanım beyaz üzerine siyah tülden kelebek kanatları işlenmiş tuvaleti görünce elimi tutup çekti:

"Bunu hiç örnek almadan bana ayıracaksınız, çok rica ederim," dedi. Bu tuvalet gerçekten ona da yakışacak bir şeydi.

"Hay hay," dedim, "esasen size münasip bir şey. Hatta hiçbir dikişe bile lüzum yok zannederim."

Tebrikler, takdirler, siparişler geç vakte kadar devam etti. Başarmıştık. Eliza'yı da ben tebrik ettim. Sözleşmesi gereğince hakkını almakla beraber, bana bütün başarıları temin eden bu değerli ve zevk sahibi kadına teşekkür borçluydum. Gece, sipariş defterini kontrol ettiğimiz zaman getirttiğimiz modellerden yarısından fazlasının işaretlenmiş olduğunu gördük. Bunlar artık pazarlıksız satılmış demekti. Çünkü kaydedilen isimler şimdiye kadar hiçbir faturamıza itiraz etmemiş zengin ailelerdi. Artık benim için mevsimin üzüntü ve düşünce günleri son bulmuştu.

Eliza'nın getirdiği uzun hesap pusulalarını, gümrük işlemlerini, sigorta ve banka hesaplarını, Frank-İngiliz lirası farklarını incelemek zannedildiğinden çok yorucu ve usandırıcı. Kızım olmadan evvel bu kadar büyük işlere gireceğimi, yabancı paralarıyla, gümrük, vergi işleriyle meşgul olacağımı hatırıma bile getirmezdim. İlk işlerimiz bize getirilen kumaşları biçtirip diktirmekten ibaretti. Şimdi on altı senelik süregelen bir emekle,

atölyenin genel olarak kıymeti altmış yetmiş bin liraya kadar yükseldi. Yalnız kumaşların, kürklerin, ipeklerin ve diğer süs eşyasının kıymeti elli bin liradan fazla. Bu başarıyı ben Ayten'in talihine veriyorum. Benim hayatımda üzüntü ve ıstırap çekmeden yaşamak kaderimde olsaydı, bütün gönlümle sarıldığım insanlar beni silkip atmazdı.

Ayten doğduğu günden beri bana da uğur getirdi. Herkesin kolay kolay cesaret edemeyeceği bu mühim işe korkmadan, derin bir tevekkül ve güvenle paramı koyma cesaretini yine Ayten'in kutsal saydığım talihinden aldım. Ve kızımın uğuru, hayatımızı arzu ettiğimden çok yüksek şartlarda temin etti. Onun için Ayten'in mesut olmasını şefkatli bir anne arzusundan ziyade, on altı senedir daima gülen kaderinin kudretine güvenerek temenni ediyorum. Kim bilir, saadeti bilinmez ve anlaşılmaz sebeplerle rasgele dağıtan o esrarengiz kader ve kısmet, belki de annesinin kana kana çektiği ıstırabı, hicranları kızı için de kâfi görmüştür. Fakat hayatta müşterek acılar bize yazgıysa, ben çok çile çekmiş kalbimle kızımın hissesine de tahammül ederim.

Okulun müdiresiyle dostluğumuz var. Onun için hemen her akşam telefonla Ayten'in haberini alıyorum. Bazen kendisiyle de görüşüyorum. Çapkın kızı her vakit bulup telefona getirmek mümkün değil ki! Ders saatlerinden başka zamanlarda bulunması zor. Resimhane, müzik salonu, jimnastik salonu en çok dolaştığı yerler. Yıldız'la bir sınıfta oldukları halde ders aralarında birbirlerini kaybederlermiş. Ayten çalışkan bir kız değil. Hele cebir,[1] hendese[2] gibi hoşlanmadığı derslere zoraki bir çalışması var. Yalnız uyanık ve işlek bir zekâsı var. Kavrayışlı. Çok zahmet çekmeden kendini kurtaracak notu alıyor. Buna rağmen, zevk aldığı dersler içinde rakipsiz. Belki de annelik sevgisi; bana öyle geliyor ki ondaki zevk ve samimiyet, ona başarıdan yüksek bir derece ve mevki kazandıracak.

---

1 Artı ve eksi gerçek sayılarla, bunların yerini tutan harfler yardımıyla nicelikler arasında genel bağlantılar kuran matematik kolu.

2 Geometri.

Perşembe akşamı için ablamı, Sevgi'yi, nişanlısını yemeğe davet ettim. Ayten'i kalabalık bir aile sofrasına alıştırmayı, onunla yalnız başına yemek yemeğe tercih ediyorum. Şu kanaatteyim; temiz, samimi bir aile sofrası, genç kızların görüşlerini, alışkanlıklarını, görgü ve duygularını daha dürüst ve daha ince bir hale getirir.

Eniştem hâlâ İzmir'de. Onun için ablam da yalnızlıktan pek sıkılıyor. Çünkü eniştemin evde bulunuşu bütün hayatlarını değiştiriyor. Ablam daha ziyade evlatlarıyla meşgul olmayı sever. Fakat eniştemin eve gelişi adeta onlara da taze hayat ve eğlence getirir. O gelince evde, sofralarında her akşam muhakkak birkaç misafir bulunur. Eniştem ömründe belki de bir gün yalnız ve içkisiz yemek yememiştir. Hayatını hep böyle neşeli, gamsız geçirdiği için de ablamdan daha dinç ve daha genç kalmıştır.

Perşembe günü hepsi erken geldiler. Ben henüz atölyedeyken ablamla Sevgi, Yıldız'la Ayten toplanmışlar. En son Sevgi'nin nişanlısı da geldi. Bütün yaz Kalamış'ın geniş bahçesine alışan kızlar apartman odalarında sıkıldılar. Koşup eğlenemedikleri için işi gevezeliğe döktüler.

Ayten mütemadiyen dönüp dolaşıyor, bir yerde durup oturamıyordu. Ona en ziyade alışan Yıldız da peşinde. Zavallı kız, öteki, odadan odaya girip çıktıkça bana dert döküyordu:

"Vallahi teyze, Ayten okulda da böyle. Paydos zili çaldı mı bulabilirsen aşk olsun!"

O, nihayet yaylı bir hasır koltuğa oturup sallanarak kendini müdafaa etti:

"Bilmezsin yumuk anne. Oturmaktan öyle içim sıkılıyor ki, hem bir saat sınıfta oturunca kambur oldum zannediyorum."

Fakat Yıldız'ın şikâyetleri bitmedi:

"Geçen sabah Ayten okulda ne yaptı, biliyor musun teyze?"

Ayten'in gözlerini açıp ona bakmasından işi anladım. Hiçbir kabahatini benden gizlemeyen kızım Yıldız'dan evvel atladı:

"Her vakit yaptığımız şey yumuk anne," dedi. "Yıldız'ın canı yandı da hâlâ unutamamış. Geçen pazar sabahı geç kalmıştık. Herkes aşağıya inmiş. İkinci zil çaldığı zaman gözlerimi

açtım. Bizim sınıftan Munise de benim gibi uyuyakalmış. Hemen göğüslükleri[1] geçirip fırladık. Fakat yıkanmak, kurulanmak uzun sürdü. O güzel çayı kaçırmıştık. Munise, Yıldız'ın gözünde[2] çikolata gördüğünü söyledi. Tabii hemen bulup yedik. Daha başka şey var mı, diye rafları karıştırırken elimize bir kutu geçti. Bir de ne göreyim: Şeytan tozu değil mi! Kâfir, belki de hepimiz uykudayken ellerimize, kollarımıza ekecek, bizi kaşındırıp gülecekti. Ondan evvel biz yapalım dedik. Paketi ikiye bölüp dershaneye indik. Tabii evvela Yıldız'dan başlamak lazımdı. Benden şüphelenir diye sokulmadım, Munise biraz kâğıdın üzerine koyup yavaşça ensesine üfledi. Artık manzarayı düşünün. Beş dakika içinde koca sınıfın yarısı kaşınıyordu. Bu kabahat mi? Biz yapmasaydık o yapacaktı."

O kadar tabii söylüyordu ki anlattığı şey bir fenalık değil, adeta zararsız, hoş bir hikâyeydi. Olayın üzerimizdeki etkisini bile düşünmeden mühim bir şey hatırına gelmiş gibi doğruldu:

"Asıl oyun evvelki hafta oldu. Munise aksırık tozlarından bir paket almış. Geceden haber verdi. 'Aman sakla, tabahat[3] dersinde lazım olur,' dedim. Yeni bir Fransız kadın öğretmen geldi. Çaçaron bir şey. Fakat kadın öyle nefis pastalar yapıyor ki Tokatlıyan[4] yanında halt etsin! Kadının eli marifetli ama dili çekilir şey değil. Akşam dersinde yine çenesi boşandı. Kremalı pasta tarif ediyor, bir taraftan da yağları, unları birbirine katarak havagazı ocağında pişiriyordu. Munise, tozu havaya serpmek için kıvranıyordu. 'Acele etme,' diye işaret ettim, pastalar oldu. Herkes zaten kokusuna bayılmıştı. Kadıncağızın âdetidir. Marifetini beğendirmek için birer lokma tattırmak ister. O, tam buna hazırlanırken Munise'yi dürttüm. Herkes pastalarla meşgulken tozu havaya serpti. Biz hemen sac tepsilerin yanına

1 Önlük.
2 Çekmece.
3 Aşçılık.
4 Beyoğlu'nda bulunan dönemin meşhur Tokatlıyan Oteli'nin caddeye bakan bölümünde yemek ve kahve salonları bulunmaktaydı. Burada çeşitli şekerlemeler ve pastalar da satılırdı.

sokulduk. Mümkün mertebe sık nefes almamaya çalışıyorduk, bir dakika geçmedi, aksırıklar başladı. Ben biraz da tercümanlığını yaptığım için, 'Aman *madam*,' dedim, 'pastalara mikrop gelecek. Bunları kaldıralım.' Ve o da aksırmaya başlamıştı ki tepsilerin birini ben, birini Munise kapınca kendimizi dışarı attık. Biz merdivenlerden yukarı çıkarken aşağıda kıyamet kopuyordu. Resimhanenin kapısını örttük. Önümüze sehpaları çektik. Tam o güzelim, taze taze pastaları afiyetle yerken kapı açılıp müdire içeri girmesin mi! Öyle akıllı kadın ki pastaların kokusundan içeride olduğumuzu anladı. Etrafı koklaya koklaya geldi. Bizi sehpaların arkasında buldu. Fakat o daha bizi görmeden tepsilerin üstüne birer büyük resim kâğıdı örtmüştük. Sadece Munise henüz ağzındakini bitirememişti. Müdire, 'Bu saatte burada işiniz ne?' diye sorunca zavallı yutkunamadı. Hemen ben atıldım, 'Resim öğretmeni boş vaktinizde dağılan modelleri toplayıp yerli yerine koyun,' dedi de onlarla uğraşıyoruz Müdire Hanım, baksanıza resimhane ne halde!' dedim. 'Peki aşağıda, tabahat dersindeki maskaralığı kim yaptı?' diye sordu. Munise ağzındakini yutabilmiş ve rahatlamıştı. İkimiz birden hayret eder gibi bir vaziyet aldık. 'Biz tabahat dersinde biraz bulunduk Müdire Hanım. Biz oradayken bir şey olmadı,' dedim. Bir kere yalana başlamıştık. Sonuna kadar devam etmek lazımdı. Müdire işi anladı mı, anlamadı mı bilmem. Ağır, nazik davrandı. Halimizden, tavrımızdan bir şey anlamaya çalışarak ikimizi dikkatle süzdü. Sonra, 'Böyle vakitli vakitsiz ötede beride dolaşmayın, neredeyse ders zili çalacak, dershanenize gidin,' dedi. Sevincimden az kalsın kadının boynuna atılıp öpecektim. Biz oraları toplar gibi kartonları, modelleri bir yerden alıp öteye koyarken ağır ağır çekildi, çıktı. Daha üç dört pasta kalmıştı. 'Bunları kâğıda sarıp saklayalım,' dedim. Tepsileri ayrı, pastaları ayrı paket yaptık. Pastaları model dolabına koyduk. Ben koridoru gözden geçirdim. Kimseler yoktu. Munise kâğıtlara sarılı tepsileri aşağıya indirip bıraktı. O akşam tabii yemeğe inmedik. O kadar pastadan sonra sade suya pilav yenir mi? Fakat ikimizin birden yemeğe inmeyişine herkes dikkat edecekti.

Munise'ye, 'Hasta olalım, hem akşam etüdüne de girmemiş oluruz,' dedim. Okulun ihtiyar doktoru öyle şeker adamdır ki kızlara hep evladı gibi bakar. Bu akşam yoktu. Hastabakıcıya, 'Başım müthiş ağrıyor, çatlayacak gibi,' dedim. Yufka yürekli, merhametli bir kadın, 'Vah evladım, vah!' dedi. Hemen aspirin paketini açtı. Zaten okulda en mühim ilaçlar şunlar: Tentürdiyot, fenasetin, aspirin, gargara için şişe şişe boraks; üst tarafı ıhlamur, nane ruhu... Munise'nin iddia ettiği bel ağrısına da iki aspirin verdikten sonra üç saat istirahat aldık."

Ayten'in çenesi açılmıştı. Bıraksak bütün yaramazlıkları sayıp dökecek. "Kabahatlerini anlatmak hoşuna gidiyor galiba," dedim. "Daha başka maskaralık varsa onları da yemekten sonraya sakla. Bak, hepimiz acıktık."

Yandaki odaya geçtik. Bu sefer Yıldız başlamıştı. Hemen bir iki saat içinde okulda ders saatlerinden sonra nasıl vakit geçirdiklerini öğrendik. İkisi de birbirlerinin yaramazlığını hatırlamak için yarış ediyorlardı. Nihayet Yıldız mühim bir ipucu yakalamış gibi atıldı:

"Aman teyze, bak dinle! Senin Ayten geçen gün etütte ne yaptı, biliyor musun? Bir hımbıl Gülsüm var; miskin, yerinden kımıldamaz, uyuşuk bir şey. Çocuklar her zamanki gibi onu kızdırıyor, eğleniyorlardı. Nihayet Gülsüm dayanamadı. 'Müdireye şikâyet edeceğim!' diye yerinden fırladı. Birkaçımız önüne geçtik. Tam bu sırada Ayten, kızın arkasına şeker külahı gibi bükülü koca bir gazeteyi iğnelemez mi! Biz Gülsüm'e, 'Vazgeç, gitme a canım!' derken, o, kızın yüzünü gözünü okşayarak, 'Git kardeşim, git. Bunların elinden başka türlü kurtulamazsın, şikâyet et ki ceza görsünler,' diye kışkırttı. Zavallı Gülsüm bu teşvikle elimizden fırladı. Arkasından koca gazeteyi kuyruk gibi sallayarak müdirenin odasına kadar gitti. Bütün sınıf gülmekten kırılıyordu. Fakat Gülsüm'ün gelişi daha ömür oldu. Müdire tabii arkasındaki kuyruğu görüp çıkarmış fakat sırtına kuyruk taktıracak kadar sersem olduğunu ispat eden Gülsüm'ün şikâyetine de kulak asmamış olacak ki Gülsüm sınıfa bir karış suratla döndü. Şimdi harıl harıl gazeteyi iliştireni arıyordu. Ay-

ten, işi hissedince onu yanına çağırdı, 'Gel kardeşim, gel, benim yanımda otur da sana bir şey yapmasınlar. Bakma sen o yaramazlara!' dedi. Zavallı kız inandı. Ayten ona bin dereden su getirdi. Çikolata verdi, resim yaptı, hırsını aldı."

Yemek, hep iki kızın okul hikâyeleriyle geçti. Onlar anlatırken dikkat ediyordum, Sevgi'nin gözleri parlıyordu. Tahsilini iki yıl evvel bitirdikten başka üç aydır da nişanlı olan bu kızda hâlâ okul hayatına, genç kız eğlencelerine karşı şiddetli bir ilgi var. Ötekilerin gevezeliklerine son vermek için ona sordum:

"Sevgi, yalnız kaldın diye sen de tenisi bıraktın galiba."

Zavallı kız böyle bir soru bekliyormuş gibi içini çekti.

"Sorma teyze, apartmana geldik geleli ben de bunların hımbıl Gülsüm'üne benzedim. Oyundan vazgeçtim, şöyle uzunca bir yol bile yürüdüğüm yok!"

Ayten'in yine sesi çıktı:

"Câbi Sokağı'nda[1] güzel bir tenis kortu var. Evde işin ne, sabahları kalkınca al raketini, git!"

Hepimiz Ferit Kâmi Bey'in yüzüne baktık. Nişanlısının yalnız başına birçok genç erkeğin de devam ettiği bir yere gitmesini herhalde hoş bulmayacaktı. Düşündüğümüz gibi de oldu. Yemişlikten aldığı bir kavun dilimini tabağına koyarak Ayten'e döndü:

"Fena fikir değil, Ayten Hanım. Fakat genç kızlar için böyle halka açık eğlence yerleri pek uygun değildir zannederim."

Ferit Kâmi'nin bu fikrini ablam derhal tasdik etti:

"Doğrusunu istersen bence de öyle! Eş dost arasında eğlenceyi, vakit geçirmeyi anlarım ama öyle herkesin girebileceği bir yerde eğlenmeye aklım ermez."

Ben ikisinin ortası bir fikir düşünüyordum. Fakat Ayten vakit bırakmadı. Mühim bir münakaşaya hazırlanır gibi havlusuyla ağzını sildi. Geriye çekildi:

"Darılma ama teyze, benim aklım da böyle insanlardan kaçmaya ermez. Birbirimizden çekinecek, korkacak olduktan son-

---

1 Şişli ilçesindeki Rumeli Caddesi'nin eski adı.

ra kimseyle görüşmemeli. Öyle zannediyorum ki tenis kortuna o civarın gençleri geliyor. Sevgi, orada tenis oynayan yine kendi gibi aile çocuklarına karışmayacak kadar zavallı mı?"

Sevgi biraz da gururunu okşayan bu cevaptan memnun kalmış gibiydi. Nişanlısının üzerinde yapacağı etkiyi de düşünmeden lakırdıya karıştı:

"Bravo Ayten, sanki hep görüştüklerimiz gökten bizim için hususi indirilen insanlarmış gibi! Şurada burada birçok kimseyle ahbap oluyoruz, şunun bunun vasıtasıyla herkesle tanışıyoruz da tenis kortunda tesadüf edeceğimiz insanlarla tanışmaktan çekiniyoruz. Dünyada bundan büyük manasızlık olur mu?"

Ayten taraftar bulunca konferansı uzattı. Nihayet Ferit Kâmi Bey'in de onlarla beraber olduğunu hayretle gördüm. Sofradan kalkarken güle güle:

"Oraya devam eden bir iki ahbabım var. Görüşeyim de bir gün beraber gideriz, olmaz mı?" diyordu.

Ayten, "Gelecek cumaya," dedi. "Beraber. Çünkü okulda tenis yeri yok. Voleybol oynamaktan da artık usanç geldi."

Yemekten sonra geç vakte kadar konuştuk. Her şeyden bahsettiler. Ayten, Ferit Kâmi Bey'e gazeteciliğe dair birçok şey sordu. Gazetenin nasıl basıldığını, yazarların yazılarının nasıl toplandığını, haberlerin nasıl hazırlandığını uzun uzadıya anlatan Ferit Kâmi Bey nihayet bir cuma akşamı hepimizi matbaayı gezmeye davet etti. Biraz da Sevgi'nin kemanı ile Ayten'in piyanosunu dinledik. Geç vakit kalktılar. Ana kız yalnız kaldığımız zaman bana bu gece yanlış bir harekette bulunup bulunmadığını sordu.

"Hiçbir şey yok Ayten," dedim. "Herkes fikrini söylemekte serbesttir. Yalnız başkasına ait haklara hürmet etmeli. Hele gurura dokunan konular pek tehlikelidir. Anlıyorsun, değil mi?"

Onunla yarım saat kadar konuştuk. Sonra bütün varlığıyla, hisleriyle benim olan bu altın kalpli, kumral başlı yavrumu yatağına yatırdım. Saçlarından, alnından öptüm...

***

... Kış geçiyor. Terzihanenin çay salonu her akşam dolup boşalıyor. İşler beklenenin üstünde bir başarıyla gidiyor. Ayten hususi imtihanlarda iyi notlar kazandı, her iki açıdan da o kadar memnunum ki! Resimde gittikçe daha başarılı oluyor. Ona piyano derslerini kendim vermiştim. Fakat şimdi biraz da alafranga çaldırmak istiyorum. Çünkü alaturka müzik, piyanoya pek hafif geliyor. Kendim küçükten beri alaturkayla meşgul olduğum halde bize güzel gelen birçok alafranga parçayı piyanoyla çalmakta zorluk çektim. Piyanoyla meşgul olanlar için alafrangayı ihmal etmek olmuyor. Ayten cumalarını ikiye ayırdı. Öğlene kadar tenise gidiyor, yemekten sonra da alafranga piyano egzersizlerine çalışıyor. Fakat onda müziğe karşı o kadar kuvvetli bir alaka yok. Başaramıyor değil. Çünkü zeki ve kabiliyetli. Fakat müziğin bazı yanık tutkunları vardır ki piyanoya veyahut herhangi bir saza başlarken bile derin bir aşk hissederler. Ayten'in bu halinden anlıyorum ki kalben benden çok kuvvetli. Çünkü müziğe fazla düşkün olanların gönülleri zayıf olur.

Ayten'de müzik arzusu, resimden ve spordan çok geri. Buna rağmen alaturkada benim kadar başarılı oluyor. Anlamadığı ve hoşlanmadığı şeyler; şarkıların ve bestelerin manası. Okul tahsili zayıf gidiyor. Esasen okuldaki dersleri pek yüksek değil. Yalnız fizik, kimya gibi bazı dersler var ki Ayten evvelce bunları hafif görmüştü.

Bazı cuma sabahları tenise giderken ben de takılıyorum. Sevgi, daima nişanlısıyla beraber geliyor. Ferit Kâmi Bey de yavaş yavaş onlar gibi sporu sevmeye çalışıyor. Fakat hiç kabiliyeti yok. O kadar devam ettiği halde hâlâ raket tutmasını bilmiyor. Vurduğu toplar havalarda dolaşıyor. Ayten bir iki hafta içinde burasını da eline almış. Tanıdık ailelerden birkaçının kızları etrafından ayrılmıyorlar. Yabancılardan da devam edenler var. Ayten'in otomobil kullanırken görüp beğendiği İngiliz kadın da orada. Onunla sıkı fıkı ahbap olmuş. Zengin bir İngiliz tüccarının madamı olan bu genç kadın, Ayten gibi keskin bir spor meraklısı. Bizi bir gün Balmumcu Çiftliği'nden ileride, Maslak'a yakın, İngilizlerin yaptıkları golf yerine davet etti. Tarabya'ya

giderken yolun sağ tarafında beyaz işaret noktalarını, soyunma odalarını gördüğümüz yerde birçok yabancı hemen her gün golf oynar. Ayten zaten uzaktan hasretini çektiği bu güzel yere davet edilince kabına sığamaz oldu. Fakat golf daha ziyade erkeklerin meşgul olacağı bir spor. Futbol gibi yorucu ve sert! Böyle oyunlara girişecek kadınlar Lady Edward gibi, yürümeye başladığı dakikadan beri spor içinde yuvarlananlar, idmanlı vücutlular olabilir. Tenis kortunda birkaç genç erkek de var. Nazik, kibar çocuklar. Ferit Kâmi onlar hakkında bize bilgi verdi. Bazıları Galatasaray Kulübü'nden, birkaçı da zengin tacirlerdenmiş. Cuma günleri kalabalık oluyor. Bilhassa erkekler fazla geliyor. Oynamadığım halde benim de pek hoşuma giden bu oyuna hafta arasındaki günler devam etmek mümkün olsa... Bundan Ayten de memnun değil. Çünkü parti sırası gelmesi için çok bekliyorlar.

Ayten bu yıl okulu bitireceğine çok seviniyor. Yeni ahbapları, golf, otomobil sporları onun başında hasretli hülyalar çeviriyor. Okulun dar çevresi, belirli ve düzenli hayatı yavaş yavaş onu sıkmaya başladı.

Bu kış onunla fazla meşgul oldum. Serbest hayata girmeden evvel tadı alınan böyle cazibeli eğlenceler, düzenli okul tahsilini daima tehlikeye düşürür. Ayten hisleri, fikirleri ne kadar ciddi ve düzenli olsa yine de bu sarsıntıdan kendisini kurtaramaz. Onun için diplomasını alıncaya kadar onun hislerini idare etmek lazım. Çok memnunum ki bana karşı samimi ve itimat gösteren bir itaati var.

Ciddi kanaatlerini müdafaa için başkalarına karşı adeta serkeş, inatçı bir tavır alırken benim tavsiyelerimi, fikirlerimi derin bir emniyetle kabul ediyor.

Toplumsal hayata karışmadan evvel bir genç kızın fikirlerini kuvvetlendirmek için bir saatini bile ziyan etmemek lazımdır. Ayten bu sene on yedisini bitirecek. Bu zamana kadar halka açık sinemalardan hiçbirini görmüş değildir. Okulda gösterdikleri tarihi filmlerden başka bir sahne görmedi. Kütüphanesinde onun hislerine zararlı aşılar yapacak bir yaprak yoktur. Okuldan her gelişte ona hissettirmeden defterlerini, kitaplarını göz-

den geçirir, uzun uzadıya konuşurken okulda geçirdiği zamanın hemen her saati hakkında bilgi alırım.

Hayatında çok şey görmüş, erkek yüzünden ıstırap çekmiş, hassas, çilekeş bir anne şefkatiyle onun her dakikasıyla meşgul olmaktan nihayetsiz bir zevk alıyorum. Hayatta hiçbir saadet yok ki devamı için bize güven verecek bir tarafı olsun. Böyle olmakla beraber her genç kızın kaderinde annesinin ve aile terbiyesinin çok kuvvetli etkileri var. Ben kızımın hislerini, fikirlerini, görüşlerini kıskanç, bilgili ve tecrübeli bir şefkatle takip etmek için çok çalıştım. Bundan sonra hüküm verecek ancak kaderdir.

Şubat geçti. Birkaç cuma hava pek fena geçtiği için Ayten tenise gidemedi. Oradan mahrum kalınca bütün hevesini resime veriyor. Perşembe akşamı toplanışlarımız çok eğlenceli oluyor. Bu hafta ablamdaydık. Enişte'nin gelmesi şerefine mükemmel bir ziyafet vardı. Apartman bir düğün evi gibiydi. Sevgi'nin görümceleri iki genç ve terbiyeli kız; Seniha ile Belkıs, bizimkiler, apartmanın üst katında oturan mebus Kamuran Bey, hanımı, kızları... Epey kalabalık olmuştuk. Zaten enişte'm eve gelince hiçbir akşam ziyafetsiz, eğlencesiz geçmez. Genç kızlar olmasa enişte'min sofrası sabaha kadar yemek yemeden, daima gelip giden taze mezelerle devam eder.

Bu akşam, o kadar arzu etmesine rağmen ancak yemekten evvel Kamuran Bey'le birkaç kadeh içmesine müsaade ettik. O, hayatı, kazanıp ağız tadıyla, gönlünün çektiği gibi harcamak için sever. Elli yaşına geldiği halde bizden çok genç ruhlu. Ferit Kâmi'nin sakin, durgun hallerini gördükçe adeta sinirleniyor; sevdiklerine karşı o kadar da laubalidir ki ikide bir çocuğun saçlarını çekip, "Sen de gençsin ha! Ben senin yaşındayken masaların üstünde zeybek oynardım," diye takılıyordu. Bu akşam da neşelenmesi için üç kadeh yetti. Daha yemeğe oturmadan ellerini çırpıp, "Haydi kızlar, bir zeybek havası çalın bakayım!"

Enişte'min bu daveti maziden gelen bir ses gibi kalbimde yankılandı. On yedi on sekiz sene evvel Yeniköy'deki köşkte enişte'm, misafirleriyle eğlenirken aynı ricayı bana yapmıştı.

O gecenin sabahında hayatımın yolu değişti. Ve ben bir iki yıl ümit ve arzu içinde çırpına çırpına gururum ve benden kaçan saadetimle pençeleştim. Kader, bana bütün dertlerimi unuttu-ran kızımı vermeseydi kim bilir o harap ömrü nasıl sürükleyip götürecektim.

Enişte min komutu kızları harekete getirdi. Ayten piyanoya geçti, Sevgi kemanını aldı. Oynak bir zeybek havası başladı. Kamuran Bey'in kızları çok güzel zeybek oynuyorlar. İzmir'de öğrenmişler, babalarının ısrarı, bizim ricamızla kalktılar. Bu dans iyi oynanırsa çok hoştur. Kızlar oynarken enişte m kendini tutamadı. Cebinden mendilini çıkararak ortaya atıldı; hem oynuyor hem bizi çağırıyordu:

"Haydi yahu, ne oturuyorsunuz? Bu, yirmi kişiyle de oynanır."

Sonra kayınpederinin bu coşkun neşesini hayretle seyreden Ferit Kâmi'ye baktı:

"Hey delikanlı, ispinoz gibi ne düşünüyorsun, kalksana!"

Bereket, kızlar, bu başı sonu belli olmayan havayı çabuk kestiler. Enişte m de çok yorulmadan oturdu. Fakat Ayten hemen fokstrot[1] çalmaya başladı. Kızlar ayaklandılar. "Bebi, Bebi!" Fakat kavalye nerede?

Ferit Kâmi'den başka dans eden yoktu. O, Kamuran Bey'in kızlarından biriyle dansa başlarken açıkta kalanlar da birbirleriyle oynamaya mecbur oldular. Enişte m dudaklarını büküyor, "Nafile! Bu danslar on para etmez. İnsanı doyurmuyor," diye Kamuran Bey'e şikâyet ediyordu.

Bütün gece çok eğlendik. Geç vakit uykusu geldiği için artık tamamen mahmurlaşan Ayten'i kapalı bir otomobile yerleştirip eve getirdim. Böyle uzun süren eğlentiler yavrumun sıhhatini ve alışkanlıklarını bozuyor. Onun için gece eğlencelerine mümkün mertebe az katılmak lazım.

* * *

1 20. yüzyılın başında Avrupa'da ortaya çıkan ve 1920'lerde yaygınlaşan dört tempolu bir salon dansı.

... Bir güzel bahar başladı. İstanbul'un baharında insanı kırlara ve denize çeken ılık ve uyandırıcı bir kuvvet vardır. Sokak aralarından, apartman balkonlarından parça parça görünen güneş ve mavi gök, çok güzel ipekli bir kumaştan kesilmiş parçalar gibi, insana asıl büyük ve göz doyurucu taraflarını aratır. Bu his zannediyorum ki küçüklüklerini büyük bahçelerde, aydınlık ve geniş eski zaman evlerinde geçiren İstanbul halkının apartman hayatına geçmesinden doğan bir özleyişten geliyor. Bizim kızlar güneşi bol ve ılık görünce muhakkak sahili tenha, kırları geniş bir yere gitmek için sabırsızlanırlar. Bu yaz ben büsbütün başka bir program hazırladım. Ayten imtihanlarına çalışıyor. İki hafta sonra okulu büsbütün terk edecek. Bu serbestlikten istifade ederek, bu yaz getirteceğimiz modelleri görmek için onunla küçük bir seyahat yapmak fena olmayacak. Bu fikrimden ablama bahsettiğim zaman hiç memnun olmadı. Senelerden beri hemen hemen bütün yazları beraber geçiriyorduk. Onlar Yeniköy'deki köşkü bile her yaz bana bağlanıp başka bir yerde geçirmek için kiraya veriyorlardı. Ben de yalnız kalmadığım için çok memnundum. Ne çare ki hayata yeni giren kızıma, onun görgüsü üstünde kesinlikle iyi etkiler bırakacağını ümit ettiğim bir Avrupa seyahati yaptırmak lazım. Bana öyle geliyor ki iyi bir seyahat kuvvetli bir tahsil kadar yararlıdır. Onun dimağını ve ruhunu kuvvetlendirecek vasıtaları buldukça kalbim rahat ediyor. Evlatlarını arzu ettikleri gibi hayata hazırlayan anneler için bu başarı, şüphesiz ki bir zevktir. Fakat bütün bu özenlerden sonra onları hayatın herhangi bir ıstırabına düşmüş gören anneler, kim bilir ne bedbahttırlar. Böyle bir ihtimal bile gözlerimi yaşartıyor.

Bu seyahat için Ayten'den gizli hazırlıklar yaptım. Terzihanedeki ölçüsü üzerine bir iki tayyör, bir gabardin[1] pardösü yaptırdım. Zaten Avrupa hakkında mürebbiyelerinden birçok bilgi topladığı için böyle bir seyahat haberinin ona bir otomobil müjdesinden daha kıymetli geleceğine eminim. Benim seyahat

1 Sık dokunmuş bir tür ince yünlü veya pamuklu kumaştan yapılmış.

hazırlığımla onun imtihan gürültüleri beraber gidiyordu. Her hafta gelişinde Kalamış'taki köşkü bu sene de tutmamızı hatırlatan Ayten'e son imtihandan geldiği akşam takıldım. "Bu yaz bir yere gidemeyeceğiz Ayten! Terzihanenin başında bulunmak lazım. İşlerle biraz yakından meşgul olacağım," dedim

İmtihanları kazanmak, okulu bitirmek zevkiyle pürneşe eve gelen Ayten, benim kederli kederli verdiğim bu haberle adeta sarardı. Henüz o acı ve ıstırap gölgesi görünmeyen berrak ve renkli gözleri dumanlanır gibi oldu. Kıvırcık, uzun kirpiklerinin sıkı bir örgü gibi çevrelediği gözbebekleri çabuk çabuk hareket etti. Bütün çalışmamın karşılığı bu mu gibilerden gözlerimin içine bakan bu yeşil ve kurşuni dalgalı bebekleri daha fazla bulutlandırmaya kıyamadım. Yuvarlak, kumral başını göğsüme çektim, "Yok Ayten, sana şaka söyledim. Kalamış'a değil fakat perşembe günü Avrupa'ya gidiyoruz. Her şeyimiz hazır. Nasıl şimdi memnun musun?"

Çılgın bir heyecanla belime sarıldı. Yüzümü, ellerimi, göğsümü öpüyor, elbiselerimi parçalayan bir hırsla beni didikliyor, "Benim yumuk annem, benim yumuk annem, sen ne şeytansın!" diye haykırıyordu. Bu haber adeta onda bir şok yaptı; sevinçten beni bırakıp masanın üstündeki pasaportlara koşuyor, oradan seyahat için yaptırdığım elbiselere gidiyor, sonra tekrar bana dönüp, "Ah yumuk anne, sen ne şeytansın!" diye boynuma atılıyordu.

Artık okulu bitirince alacağıma söz verdiğim otomobili, golf oyununu, Kalamış'ı, hepsini hepsini unutmuştu. Yeni aldığım şapkayı başına geçiriyor, elbiselerini valizlere doldurup çıkarıyor, sonra yine bana koşuyordu. Onu bu kadar neşeli, bu kadar çılgın görmemiştim. Sevinçten ne yapacağını bilmiyordu. Ömründe belki ilk defa isteye isteye geç vakte kadar benimle oturup konuştu. Bu gece uykusu gelmiyor, çenesi durmuyor, yerinde durup oturamıyordu. Nihayet onu yatıştırmaya mecbur oldum:

"Saat on iki oldu Ayten, haydi artık yat, güzel güzel uyu da yarın işlerimizi bitirir, perşembe için hazırlanırız, olmaz mı?"

Boynunu büktü. Benimle konuşmak, gideceğimiz yerler hakkında söyleşmek istiyordu. Onu yatağına yatırmak için adeta ısrar ettim. Pasaportunu yastığının altına saklamış, elbiselerini, valizini odasına taşımıştı. Onu yatırıp kapısını çekerken yine tekrar ettim:

"Ayten, uyu da sinirlerin dinlensin yavrum, imtihanlarda yorgun düştün."

Bunu tekrar etmeme rağmen onun gözlerinde bu gece rahat bir uyku geçirecek sükûneti görmedim. Genç kız gönüllerinde kopan heyecanlar, o kadar şuursuz ve hudutsuzdur ki böyle bir an bütün bir ömrün yolunu ve tarihini değiştirebilir...

***

Ablam, eniştem, kızlar, atölyedeki adamlarımız vagonun önünde toplanmışlar. Hepsi, yolda Ayten'den çekeceğimi söylüyorlar. O, henüz ikinci kampana[1] vurmadan trene girdi. Açık pencereden yolda yemek için getirilen pasta, çikolata, şekerleme kutularını Sevgi'ye gösterip, "Bunlar bana Edirne'ye kadar yetişmez ayol, sen niçin eli boş geldin?" diye alay ediyordu. Hele, Sevgi'nin nişanlısı Ferit Kâmi Bey'in getirdiği güzel bir çiçek demeti için, "Beyefendi, pastacıları da Çiftehavuzlar'daki kır kahvesi zannetmişler galiba, yiyecek yerine buket hediye ettiler" demesi olur maskaralık değildi.

Zavallı Ferit Kâmi incelik yapmak, bu şakadan kendini kurtarmak arzusuyla, "Sizi İstanbul kokularıyla uğurlamak istedim de Ayten Hanım, onun için çiçekleri seçtim," deyişi onu büsbütün güldürdü. Latife ettiğini anlatmak ister gibi vagon penceresinden bir reverans yaparak, "Çok naziksiniz beyefendi fakat bir kutu fondan getirmiş olsaydınız cariyenizi sınıra kadar uğurlamış olurdunuz," dedi.

Nihayet son kampana vurdu. Son veda kelimeleri arasında ben de vagona girdim. Zaten üç vagondan ibaret tren süratle hareket etti. Bir dakika içinde bütün dost çehrelerini kaybet-

1 Gemi, tren istasyonu vb. yerlerde uyarılarda bulunmak için belirli vakitlerde çalınan çan.

tik. Seyahat sevinci, hele ilk defa ve sırf gezip görmek arzusuyla olursa, insana çok derin bir zevk ve neşe veriyor. Şimdiye kadar memleket içinde bir iki seyahat yaptım. Küçüklüğümde babam memuriyetle bizi epey gezdirmişti. Sonra yalnız başıma üç aylık bir Trabzon seyahati yaptım. Fakat o bir seyahatten ziyade iradesiz, şuursuz bir hareketin macerasıydı. Şimdi ben de kızım gibi, yalnız görmek ve gezmek arzusuyla seyahat ediyorum. Onun için kalbimde ne benliğimi kaybettirecek ve beni etrafımla meşgul etmeyecek bir ihtiras var ne de maddi hayatı düşündürecek bir endişe. Sırf bir seyyah gibi, yeni bir şey, yeni bir âlem, başka memleketler, başka insanlar, değişik hayatlar görme arzusuyla yola çıkıyoruz. Ayten'le vagon restoranda karşı karşıya çene çalıyoruz. Bizden başka Türk olarak kocasıyla Karlsbad'a[1] böbrek tedavisine giden bir hanım var.

Tren seyahati, tanıdık olmayınca biraz sıkıcı. Hele geceleri, sabah olmak bilmiyor. Ana kız bir kompartımandayız. Ayten'in dediği çıktı. Daha Belgrat'a gelmeden bütün pasta ve fondan kutuları boşaldı. Yiyecek abur cubur bulamayan Ayten'i teselli ettim, "Yarın sabah Viyana'dayız. Artık dünyanın belki en nefis şekerlerine kavuşursun." Paris ve Viyana hakkında İstanbul'dayken birçok bilgi toplamıştım. İneceğimiz otelleri, gezeceğimiz yerleri, alışveriş edeceğimiz mağazaları not defterime işaretlemiştim. Viyana'ya gelir gelmez şehrin hemen hemen merkezinde sayılan Karl Otel'e indik. Ne ben ne Ayten Almanca bildiğimiz için sıkıntı çekiyorduk. Bereket otelde İngilizce, Fransızca biliyorlar. Ayrıca Ayten'in tenis kortuna gelen, Kalamış'ta denize giren Alman kızlardan öğrendiği birkaç Almanca kelime de işe yaramıyor değil.

Viyana, düşkünlüğüne rağmen hâlâ kibarlığını muhafaza eden bir asilzadeye benziyor. Gözü ve gönlü tok ahalisi var. Hareketlerinde, yaşayışlarında görüp geçirmiş insanların hali hissediliyor. Viyana'da kaldığımız on günden çok istifade ettik. Öğle yemeğinden sonra sipariş vereceğimiz müesseseleri geziyor, ak-

1 Çek Cumhuriyet'inde kaplıcalarıyla ünlü bir kent.

şama doğru Cafe Gerstner'e[1] uğrayıp biraz dinleniyoruz. Burada ben Viyana'nın o pek lezzetli kaymaklı kahvesini içerken Ayten, birkaç defa meyveli dondurma getirtiyor. Sonra yavaş yavaş Kärntner Straße'deki[2] kalabalığa karışıyoruz. Ayten buradan birçok resimlik aldı. Ben de içinde seyahat takımları olan şık bir çanta aldım. Viyana'nın deri üzerine olan işleri pek güzel.

Sabahları ondan on ikiye kadar sarayı, ormanı, civardaki gezinti yerlerini dolaşıyorduk. Mevsim geçtiği için kapanmaya hazırlanan operaya ancak iki akşam gidebildik. Birkaç akşam da Burgtheater'daki[3] opereti seyrettik. Almanca bilmeyenler için Viyana'da çok kalmak manasız; hele tiyatrolarda insan yalnız müzik ve dekordan istifade edebiliyor.

Buradaki işlerimiz bitti. Siparişlerimiz belki de bizden evvel İstanbul'a gidecek. Sonunda Paris'e gitme kararı olmasa Viyana, seyahat edenlere daha hoş görünecek. Fakat Viyana'da kaldığımız müddetçe Paris daima bir hayal gibi gözlerimizden ayrılmadı. Çok rahat ettiğimiz otelden çıkıp istasyona giderken Ayten, Cafe Gerstner'e uğrayıp bir paket fondan almayı unutmadı.

İnsan Viyana'dan sonra asıl Avrupa'ya girdiğini hissediyor. Belgrat hatta Peşte'ye gelinceye kadar biz kendimizi hâlâ memleketimizde, Şark'ta zannettik. Bu his galiba İstanbul'dan Macaristan'a kadar tabiat ve hayat üstünde esaslı bir değişiklik olmadığından geliyor.

Paris'e bir akşamüzeri indik, hafif bir yağmur var. Bir mahşer hali görünen Gare de Lion'dan çıkınca hemen bir taksiye atladık. Ve defterimdeki otel adresini şoföre söyledim, "Champs Élysées, Otel Byron!"

Bu otele, çok ciddi ailelerin geldiğini işitmiştim. Onun için mesela Grand Otel gibi Paris'in kalbi demek olan Place de

---

1 Anton ve Barbara Gerstner tarafından 1847'de kurulan, el yapımı kek ve şekerlemeleriyle ünlü işletme.

2 Viyana'nın merkezindeki en ünlü alışveriş caddesi.

3 Viyana'da bulunan ulusal tiyatro; Alman dilinin ve dünyanın en önemli tiyatrolarından biri kabul edilir.

L'Opéra[1] etrafındaki merkez otellere, burasını tercih ettim. Fakat Fransızlar Byron ismini mümkün değil bizim söylediğimiz şekilde telaffuz etmiyorlar. Biz, Otel Bayron dedikçe yüzümüze bakıyorlar. Nihayet biz de onlar gibi, Otel Biron demeye başladık. Paris hakkında ben ve Ayten o kadar çok resim görmüştük ki isimler, sokaklar, büyük mağazalar bize hiç yabancı gelmiyor.

Otel Byron, Champs Élysées'nin Étoile'e[2] yakın kısmında tenha, sakin bir sokak içinde. Zaten bu civardaki bütün sokaklara ve otellere hep meşhur yazarların, şairlerin isimleri verilmiş. Yanımızda da Hôtel Balzac var.

Bizim otel ufak fakat otelin konforu mükemmel. Daima sıcak banyo, temizlik, mükemmel yemekler, her şey iyi, burada herkes bir aile gibi. Zaten müşterilerin çoğu İngiliz. Ayten hemen bir iki ahbap buldu. Otelin yegâne kusuru merkeze uzak olması. Fakat taksi otomobiller o kadar çok ve o kadar ucuz ki bu uzaklığı hissettirmiyor.

Paris'in havasında bile insanı harekete ve eğlenceye çağıran bir koku var. Ana kız bu havanın tesirine o kadar kapıldık ki ilk akşamdan başka, bir gün bile otelde yemek yemek nasip olmadı. Her gün düzenli olarak saat on birde çıkıyor ve gece yarısı otele dönüyoruz. İlk hamlede Printemps,[3] Galeries Lafayette[4] gibi büyük mağazaları altüst ettik. Sonra yüksek moda[5] müesseselerini dolaştık. Dünyanın belki de en ince zevklerini tatmin eden bu sanat yuvalarında insan adeta görüşlerini terbiye ediyor. Senelerden beri kumaşlar, ipekler, modeller üstünde adeta yeni bir serum keşfetmeye çalışan büyük doktorlar gibi fikir yoran kadınları, erkekleri gördükçe insan sanat aşkıyla meydana gelen eserlerin kıymetini anlıyor. Herkesin beğenip takdir edeceği

---

1 Opera Meydanı, Paris'te bir meydan.

2 Paris'in önemli simgelerinden biri olan Arc de triomphe de l'Étoile (Zafer Takı) kastedilmektedir.

3 Fransız mağaza zinciri.

4 Çok katlı mağazacılık anlayışıyla müşterilerine birçok ürün sunan perakende satış mağazası.

5 Fransızca "haute-couture" ibaresinin Türkçe karşılığı olan "yüksek moda" ile kişiye özel tasarımlar kastedilmektedir.

bir yeni model meydana getirmek için bebekler, mankenler üzerinde aylarca çalışan moda hükümdarlarının birçoğuyla tanıştık. Milyonlarca lirayla çevrilen bu sanat müesseseleri Ayten'i de benim kadar hayrete düşürdü. Şimdiye kadar modayla hiç alakası olmayan kızım, Paris'te gördüğü o güzellik sonsuzluğu içinde hayran kaldı.

Bütün bir günümüz de Chaussée d'Antin'deki[1] pırlanta sergilerinde geçti. Paris zevkinin pırlantalar üzerinde yaptığı etki hiçbir şeye benzemiyor. İstanbul bedesteninde[2] görmeye alıştığımız şekiller, taşlarının kıymetine rağmen bu sanat parçalarının yanında yontulmamış ham taşa benziyor. Pırlanta üzerinde bu kadar ince başarıyı göstermek her sanatkârın harcı değil. İşi, kesilişi, diziliği, hepsi ayrı ayrı bir güzellik gösteren binlerce pırlanta seyrettik. Bu temaşa bir kadın ruhu için herhalde Viyana operasının müziğini dinlemek, Paris operasının sahnelerini seyretmek kadar, belki onlardan fazla zevk verici, mest edici... Ayten bile şimdiye kadar pırlantaya karşı bir ilgi göstermemişken mor kadifeler üzerinde ince sanatları ve pırıl pırıl yansımalarıyla gözlerini kamaştıran yüzlerce küpe, yüzük, kolye gibi nefis parçalar karşısında kendini zapt edemiyor, zor bir seçim mücadelesi içinde kıvranıp duruyordu. Nihayet "gözyaşı" ismi verilen tek pırlantalı bir çift küpe ile platin üzerine işlenmiş bir raket iğneyi seçti.

"Burada bile sporculuk Ayten," dedim. "Bari bir de tek inci arayalım da top olsun." Bunu tesadüfen Fransızca söylemiştim. Bizimle, seçimimizle bizzat meşgul olan mağaza sahibi, hatırına bir şey gelmiş gibi derhal etrafındakilere emir verdi, "İncileri getiriniz!" Ve sonra bize döndü, "Çok zarif bir fikir buldunuz. Raketin ortasına bir inci iliştirince, o kadar güzel bir şey olacak ki..." Ve derhal getirilen tek incileri, telleri platin olan ve her telin çapraz geldiği köşelerde ufak pırlantalar duran raketin ağına denemeye başladı. "İnciyi buraya yerleştirmek de bir meseledir. Fakat yaparsak fevkalade bir şey olacak" diyordu.

---

1 Paris metro hattında yer alan bir durağın adı.

2 İçinde kıymetli eşya, antika, mücevher vb. şeyler satılan, üstü kapalı çarşı.

Sapı ayrıca pırlantalarla kaplı raketin ağ kısmı bir çay kaşığı kadardı. Bu büyüklüğe göre inciyi münasip düşürmek için hepimiz çalışıyorduk. İri oldukları için kıymetleri pek yüksek olan incileri denerken mağaza sahibinin çok samimi bir sanat hevesiyle heyecan geçirdiğini görüyordum. Nihayet bize epey pahalıya gelen fakat renk ve irilik itibarıyla en uygun düşen bir inciyi oy birliğiyle seçtik. Ayten'in o kadar acelesine rağmen inciyi pırlantalar, platin teller üzerine yerleştirme meselesi uzunca sürdü. Elimizde kıymetli paketlerimiz, büyük bir heyecanla caddeye çıktığımızda gece olduğunu gördük. İki üç saatimiz hissetmeden nasıl da geçmişti.

Saat altıdan sonra Paris sokakları göz kamaştıran bir insan ve otomobil seli içinde kalıyor. Opera Meydanı'na çıkabilmek için dakikalarca köşe başlarında beklemeye mecbur olmuştuk. Otele gitmek için Ayten, taksi otomobilinden ziyade metropoliteni[1] istiyor. Köstebek yuvası dediği bu yeraltı yolları, insanı pek çok şaşırtmasına rağmen o kadar da eğlenceli ki!

Akşamları Paris halkının yarısı, Paris'in altında seyahat ediyor. Hele yağmurlu havalarda yüz binlerce insan, yeraltı yollarında aynı biletle bir trenden ötekine geçerek istediği kadar vakit geçiriyor. Biz ilk zamanlar kaç kere yolumuzu kaybettik.

Boulevard des Italiens'daki[2] mağaza camekânlarını seyrederek dolaşırken vakit epey ilerledi. Ayten elindeki kıymetli şeyleri rahat rahat üzerinde denemek için sabırsızlanıyordu. Nihayet dayanamadı, "Yumuk anne, bu akşam da yemeği otelde yesek olmaz mı?" dedi. "Hem biraz yıkanmış, dinlenmiş oluruz."

Asıl maksadını tabii hissetmiştim. Ona hiç cevap vermeden yanımızdan boş geçen bir taksiye işaret ettim. Atladık.

Bu gece, Avenue des Champs Élysées[3] üzerindeki müzikhollerden birine gidecektik. Paris'in maddi zevkleri temin eden sonsuz kaynakların yanında sanata, şiire, müziğe dair o kadar

---

1 Yeraltı treni, metro.

2 Paris'te büyük bir bulvar, İtalyan Bulvarı.

3 Şanzelize Caddesi veya Şanzelize Bulvarı diye geçen, Paris'te ünlü bir cadde.

zengin köşeleri var ki genç bir kızın bunları görmeden, tanımadan Paris'ten geçip gitmesi bir pırlanta mahrumiyetinden çok ağırdır zannederim.

Programımızı çok düzenli takip ediyoruz. Gecelerimiz hep gezintilerle geçiyor. Fakat Paris'i tanımak için bilmem ki bizim bu dünya başkentine ayırdığımız yirmi otuz gün yetecek mi?

Ayten pırlanta zevkini yeni tatmış bir genç kız hevesiyle küpeleri ve iğnesiyle uzun uzun meşgul oldu. Otelde yemeğe inerken incili raketini göğsünde görünce sordum:

"Küpelerini niçin takmadın Ayten?"

Dudaklarını büktü ve öyle saf bir bakışla cevap verdi ki aklıma geldikçe güldüm.

"Kendim kulaklarımı görmüyorum da ondan!"

Otelde yemek pek tatsız geçiyor. Müzik yok. Etrafımız hep ağırbaşlı, geneli ak saçlı İngilizlerle dolu. Bu otelde adeta ağır bir resmiyet var. Kahvelerimizi içer içmez sokağa çıktık.

Yıldızlı bir gece, Champs Élysées iki taraflı ağaçları ve çok kuvvetli sokak lambalarıyla bir cennet yolu gibi. Yürümeyi tercih ettik. Paris'in gece hayatı bu taraflarda yok gibi. Fakat belki en şık, en mükemmel binaları burada. Ayten, Champs Élysées için Paris'in Şişli'si diyor. Asıl bulvar değilse bile yan sokaklarından bazıları bizim Şişli'ye benzemiyor değil.

Aşağıya doğru iniyoruz. Burada mağazalar erken kapanıyor. Gündüz birkaç defa girdiğimiz Paris'in meşhur lavanta fabrikası Guerlain'in[1] satış mağazası bile kapalı. Sağ köşede bir *Cafe Konser* var.

"Bu gece tiyatroları kaçırdık Ayten," dedim, "buraya girelim mi?"

Bu akşam o kadar neşeliydi ki en hoşlanmadığı bir yere de götürsem gelecek. On on beş ayak merdivenle yeraltına inilen müzik salonuna girdiğimiz zaman hayret içinde kaldık. Koca salonda kırk elli kişiden fazla yoktu. İleride büyücek bir sah-

1 Dünyanın en eskilerinden biri olan Fransız parfüm, kozmetik ve cilt bakım markası.

nede piyano, keman, alto, viyolonselden ibaret bir müzik var. Fakat en garibi bu sazları çalanların hepsi genç kızlar.

Ayten'le sahneye yakın bir köşe seçtik. Kızlar genç ama o kadar güzel çalıyorlar ki! Hele altoyu çalan kızın yayında çok kuvvet var. Hep klasik parçaları çalıyorlar. Onlara yakın masalarda oturan bir ihtiyar adam ara sıra kızların yanına gidip notalarında bir şeyler işaret ediyor. Ayten bize hizmet eden garsona bunu sordu. İhtiyar meğer meraklı bir bestekârmış. Yeni eserlerini çalan kızlara ufak tefek nota noksanlarını gösteriyormuş. Gerçekten çok titiz, asabi, tuhaf bir ihtiyar. Memnun kaldıkça da uzun uzun alkışlıyor, kızlara eliyle likör ikram ediyor. Hal böyleyken zaten kırk elli kişiden ibaret dinleyenlerin, çalgıcılarla bestekâr arasındaki bu duruma sinirlendiğini gören şef, kızlara işaret etti. Hepsi birden derhal o sene Paris'te ilk defa şöhret bulmaya başlayan "Valencia"yı[1] çalmaya başladılar. İki akşam evvel Moulin Rouge Tiyatrosu'nda[2] bizzat Mistinguett'in[3] ağzından dinlediğimiz bu güzel parça dinleyenleri memnun etti. Kızlar o kadar kıvrak, o kadar neşeli çalıyorlardı ki olduğu yerde herkesin el ve ayakları hareket ediyordu. Bitince Ayten'e sordum:

"Moulin Rouge'da dinlediğimiz nasıldı?"

"Bu da güzel anne," dedi. "Fakat Mistinguett'in sesi ve oranın müziği daha hoştu galiba. Hele de Casino de Paris'te[4] Maurice Chevalier'nin[5] "Valentine"si..."

Casino de Paris'te o sene *Paris en Fleur*[6] isimli çok zengin bir revü[7] vardı. En mühim numaralarından biri de hiç şüphe yok ki

---

1 Ünlü İspanyol besteci ve piyanist José Padilla Sanchez'in (1889-1960) 1924 yılında bestelediği şarkı.

2 Mekâna adını veren binasının üzerindeki kırmızı değirmeniyle bilinen, sahne şovlarıyla dünyaca ünlü bir eğlence yeri.

3 Mistinguett (1875-1956), gerçek adı Jeanne Florentine Bourgeois olan Fransız kadın şarkıcı ve oyuncu.

4 Paris'in tanınmış müzik salonlarından biri.

5 Maurice Chevalier (1888-1972): Fransız sinema oyuncusu, şarkıcı, vodvil sanatçısı. "Valentine" meşhur şarkılarından biridir.

6 *Paris en Fleur*, Maurice Chevalier tarafından seslendirilen revü.

7 Çeşitli dans ve oyunlardan oluşmuş, zengin görünümlü sahne gösterisi.

Paris'in en sevdiği Maurice Chevalier'nin, "Valentine"yi İngiliz, Amerikan telaffuzu ve taklidiyle söyleyişi... Geneli yabancı olan seyircileri bu şarkı çıldırtıyordu. Ayten'in pek hoşuna giden bu revüyü onun ısrarıyla iki defa seyrettik. Fakat Casino de Paris'te bu revü üç aydan beri gösterildiği halde bir gün evvelden bilet almayınca yer bulma imkânı yok. Moulin Rouge'un tiyatrosu da böyle. Oradaki locamızı da on iki saat evvel temin etmiştik.

Cafe Konser'de "Valencia"yı dinledikten sonra daha fazla oturamadık. Her akşam kalabalık, eğlenceli tiyatrolara alıştığımız için bu tenha yer, bu gece bizi pek sıktı. Daha saat on iki olmadan otele döndük. İstanbul'dayken Ayten'in sıhhatini düşünerek gece oturmalarını mümkün olduğu kadar kısaltıyordum. Fakat Paris'te buna ne lüzum ne de imkân görüyorum. Çünkü burada bir iki saat uykusuz kalmakla kaybedilen sıhhate karşılık, görmek ve anlamak gibi kazançlar var ki telafisi her zaman mümkün olan birkaç saat uykuya her suretle tercih edilir.

... Bugün Louvr Müzesi'ni ziyaret günü. Ayten, İstanbul'da öğretmeni Madam Duvarez'den dinleye dinleye zihnen ezberlediği bu muazzam müzeyi görmek için çıldırıyor. Bir taksi bizi eski sarayın geniş avlusundan geçirip taş merdivenlerin önünde bıraktı. Kalın mermer sütunlarla ayrılmış antreden loş ve geniş bir koridora girdik. Sağda ve solda müzedeki resimlerin, heykellerin tarihine ait kitaplar, broşürler dağıtan satıcılar var. "Ayten, sağdan başlayalım," dedim. Geniş ve ortasına, köşelerine kırık, eski heykeller oturtulmuş koridordan geçip ikinci kata çıktık. Ayten heykellerden ziyade resim salonlarını görmek için sabırsızlanıyor.

İkinci kata çıkınca karşıdan büyük tabloları gördük. O kadar da kalabalık ki... Omuzlarından kayışla asılı fotoğraf makineleriyle İngiliz, Amerikan turistler, ellerinde resim takımlarıyla öğrenci kızlar ve erkekler, acayip kıyafetli insanlar...

Müzelere girenler ilk gördükleri eserler üzerinde fazla dururlar. Fakat salonları, koridorları dolduran yüz binlerce heykel, tablo ve eşya, gözleri o kadar doyurur ve yorar ki insan herhangi bir salonda yalnız olarak gördüğü zaman uzun uzun

seyredeceği bir esere burada bir göz ucuyla bile iltifat etmeden yürür geçer.

Louvr'un yağlı boya tabloları adet ve büyüklük itibarıyla dünyanın belki de en zengin koleksiyonu. Yıllarca emek verilerek yapılan öyle tablolar var ki iki parçası bir büyük salonun duvarını tamamıyla kaplıyor. Kim bilir hangi sabırlı sanatkârların usanmadan uğraştığı bu muazzam tablolar, şekli itibarıyla bir sahne dekoruna benzediği halde renk, tertip, incelik yönünden o kadar hayret verici ki...

İsa'nın havarileriyle ayinini gösteren bir tablonun önündeydik. Ayten derin bir dikkatle seyrediyordu. Sanatkârın çehrelere verdiği manevi ifade o kadar kuvvetliydi ki insan kendini hemen hemen gerçek boyutta yapılan bu muazzam tablonun içinde zannediyor.

Tarzına, tarihine göre salonlara bölüştürülen binlerce tabloyu dolaşmakla anlamanın imkânı yok. Tablolar adeta bir sinema sahnesi gibi gözlerimizin önünden gelip geçiyor. İç içe on iki büyük salon İtalyan, Fransız, Alman, İngiliz ressamların tarihi tablolarıyla dolu.

Nihayet, önüne kırmızı, kalın kordon çekilmiş bir tablonun karşısında biriken kalabalığa karıştık: *La Joconde*![1] Bir zaman müzeden esrarengiz bir şekilde çalınıp tekrar bulunan, bir zaman sinirli bir kadının koca bir balta darbesini yiyen bu maceralı tabloyu birçokları hayretle seyrediyor. Leonardo da Vinci'nin dünyaca tanınmış, kartpostalları her tarafta kapışılmış bu tarihi tablosunun aslını bütün dikkatimi toplayarak seyretmeye başladım.

Bir milyon lira kıymet takdir edilen, kopyaları dünyanın her tarafına yayılan, hakkında makaleler, kitaplar yazılan ve macerasıyla dillere destan olan bu tablodan kendi hesabıma hiçbir zevk almadım. Ya Mona Lisa pek hımbıl bir kadınmış yahut Leonardo da Vinci bu çehreye şişkin bir hamur görünüşü verip kadını berbat etmiş. Bunu Ayten'e söylediğim zaman fena halde

---

1 Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa olarak da bilinen meşhur tablosu.

canı sıkıldı. Dikkatle tabloya bakarken cevap verdi: "Gözlerdeki canlılığa, renklerdeki kuvvete baksana anne. Resimde çehrenin güzelliği aranır mı hiç!"

O bunları söylerken ben karşıda, iki neşeli köylü kızının dere kenarında çamaşır yıkamasını bütün teferruatıyla gösteren bir tabloyu seyrediyordum. Ayten'i bu hamur yüzlü kadının resminden ayırıp öteki salonlara geçirinceye kadar çok zahmet çektim. Göz yorucu, hatta usanç getirici resimler bitmek tükenmek bilmiyor. Ve salondan salona geçtikçe tablo konuları daha eski zamanlara gidiyor. Nihayet öyle bir salona girdik ki bütün duvarlar papaz, İsa, havari resimleriyle ve Hazreti İsa'nın çarmıha gerildiğini gösteren yüzlerce tabloyla kaplı. Ayten, tabloların köşelerindeki imzalara bakıp, "Bunlar çok büyük ressamların eserleri anne," dedikçe içimi sıkıntı basıyordu.

Louvr, eski zaman saraylarındaki labirentlerden daha karışık. Artık Ayten'i kolundan çekip yanlardaki salonlara götürmeye başladım. Kalabalıkça gördüğümüz bir salona girdiğimiz zaman herkesin üst üste birikip ortada bir şey seyrettiğini gördük. Salonun iki başında silahlı iki muhafız vardı. Yaklaştık. Sıradan ayrılan iki ihtiyar Amerikalı kadının yerine geçtik. Salonun tam ortasında etrafı bir metre aralık verecek kadife kordonla çevrilmiş büyük bir camekân görünüyor. Benden evvel sokulan Ayten heyecanla kolumdan çekti, "Aman anne, bak ne güzel!"

Yüksek, siyah bir kadife tepesi üstüne yaslanmış, iri bir ceviz büyüklüğünde, tepeden gelen aydınlıkla pırıl pırıl yanan müthiş bir elmas parçası. Elimde olmayarak ben de itiraf ettim, "Çok güzel!"

Kadife kordonlarla çevrilmiş camekânlı kutunun dört başında dört silahlı muhafız, bütün dikkatleriyle seyredenleri gözden geçiriyorlar. Ayten, kadife kordona kadar sokulup yazıları okudu. Büyük kutuda, pırlanta kraliçesi gibi yaslanıp yatan muazzam elmasın altında mücevherlerle süslenmiş bir kılıç, üzerleri pırlanta dolu iki de taç var. Fakat ne mücevherlerle süslenmiş kılıç ne de pırlantalı taçlar, üzerlerindeki haşmetlinin yanında göze görünüyorlar.

Ayten birdenbire doğruldu. "Bu hangi elmas biliyor musun anne? Kuhinur[1] dedikleri bir büyük taş vardı. İşte o, yüz yirmi dört kıratlık!" Kuhinur hakkında gazetelerde epey yazı okumuştum. Galiba dünyanın ikinci büyük elmasıydı. Bunu anlayınca daha fazla seyretmeye başladık. Herkes susmuş; büyük bir insanın, mucize gösteren fevkalade bir insanın karşısında gibi, hürmetle karışık adeta dindarca bir huşu içinde elması seyrediyor. Gözler titremeden, başlar dönmeden hepsi aynı noktaya çevrilmiş; adeta ibadet eder bir vaziyette murakabeye[2] varmışlar. Aynı sessizlik içinde kendinden geçer gibi kutuyu seyreden Ayten'e eğildim: "Küçükhanım, *La Joconde* tablosunu bu kadar seyretmedinizdi!"

Utandı. Yavaşça çekildi. Dolaşmaktan ve ayakta durmaktan dizlerim ağrımaya başlamıştı. Dört saatten beri dolaşıyorduk. Camekânları dolduran ufak tefek yüz binlerce antika ziynet eşyasına gözucuyla bile bakmadan geçiyorduk. Döne dolaşa alt kattaki asıl büyük heykel dairesine indik. "Artık durmadan geçelim Ayten," dedim, "halim kalmadı." Kapıyı bulmak için yüzlerce heykel dizili koridorları geçiyorduk. Ayten durdu ve işaret etti: *Venus de Milo*[3] Salonu. "Bunu görmeden çıkmayalım" dedim. Kırmızı kadife perdeyle örtülü kapıdan geçtik. Ortada yüksek bir *pyedestal*[4] üzerinde, kırık koluyla meşhur *Venus de Milo.*

Salonun dört köşesinde, meraklıların doya doya seyredebilmeleri için kanepeler var. Venüs'e bakmadan evvel boş bulduğum bir kanepeye kendimi attım. Venüs şimdi karşımda.

---

1 "Işık dağı" anlamına gelen ve dünyanın en büyük elmaslarından olan Kuhinur (Kûh-i Nûr) 1902'den itibaren Kraliçe Elizabeth'in tacındaydı.

2 Dini esrimeyle kişinin iç dünyasına dalması, Tanrı'nın huzurundaymışçasına kendinden geçmesi.

3 Milos Venüsü (Venus de Milo) heykelinin, antik Yunan mitolojisinde aşk ve güzellik tanrıçası Afrodit'i (Romalılar için Venüs) betimlediği kabul edilir. 1820 yılında Milos Adası'nda bulunduğundan Milos Venüsü adını almış olan heykel, Paris'te Louvre Müzesi'nde sergilenmektedir.

4 (Fr. *piédestal*) Heykel tabanı, kaide, ayaklık veya bir şeyin üzerine oturtulduğu nesne.

Güzellik tanrıçası; narin boynu, ince beli ve uzun bacaklarıyla asırlardan beri kendini teşhir ediyor. Dört tarafında kadın erkek bir kalabalık hayretle seyrediyorlar. Nihayet dayanamadım. O kadar yorgunluğuma rağmen ben de kalkıp bu tanrıçanın etrafında dönmeye, onun her hattı bir başka güzellik ifade eden vücudunu seyretmeye başladım. Binlerce yıl evvelki insanların ilkel yaratma ve sanat kudretini bütün incelikleriyle anlatan bu eser, beni biraz önce seyrederken samimi bir haz ve çekim hissettiğim Kuhinur'dan daha başka etkiledi. Hele Venüs'ün kendi vücudunu, kendi güzelliğini seyreder gibi ince ve yuvarlak boynu üzerindeki güzel başını öne doğru eğişi; sanatkârın ona o kudreti, o ifadeyi verişi beni pek duygulandırdı. Ne ressam ne heykeltıraş olan herhangi hassas bir insan gibi düşünürken, *Venus de Milo* beni *La Joconde*'den çok fazla alakadar etti. Ayten, büyük ve tarihi sanat eserini kana kana görebilmek için her köşesinde durup seyrediyordu.

Nihayet koridorlarda akşam olduğunu haber veren ziller çalmaya başladı. Saate baktım, beş buçuktu. Yarım günümüz Louvr'un çatısı altında geçmişti. Ayten de ben de içimizde garip bir hüzün hissederek sarayın loş mermer merdivenlerinden inip dışarının temiz ve serin havasına kavuştuk. Bu kadar çeşitli ve tarihi eseri birkaç saat içinde görmek, onların zamanını düşünmek ruhumuzu uyuşturmuş, asabımızı bozmuştu. Bu hüzün içinde otomobile binerken, "Ayten," dedim, "bu akşam yemeği Cafe Angle'de yiyelim. O kadar sıkıldım ki kendimi tarihe gömülüp kalmış zannediyorum. Orada yeni Paris'i, yeni hayatı görüp açılırız."

Cafe Angle, Paris kibar âleminin, büyük sanatkârların gelip geçtikleri çok lüks bir yer. Fakat yabancılar da pek fazla. Güzel bir müzik, temiz ve düzgün bir servis; kibar ve şık bir kalabalık içinde yemeklerimizi yedik. Ayten, pek sevdiği istiridyelerin en büyüklerini burada bulduğu için memnun. Paris lokantalarında yediğimiz istiridyeler kadar lezzetli ve büyük istiridyeye İstanbul'da rastlamadık.

Paris'in, bütün seyahat programını altüst etmeye kadir bir sihirbazlığı var... Kendisi için ayırdığımız yirmi gün geçtiği halde dönüş arzusu hissetmiyoruz. Ben İstanbul'u özlemekten ziyade atölyeyi düşünüyorum. Ayten bu endişeden uzak olduğu için Paris'e o kadar ısındı ve alıştı ki İstanbul'dan bahsetmiyor bile.

İki akşam operaya gittik. Ayten'in dışarıdan, minaresiz Ayasofya Camii'ne benzettiği operanın binası da sahnesi kadar muhteşem. İç içe salonları ve birer kabul odasına benzeyen locaları, göz karartıcı bir kalabalığın doldurduğu pistiyle opera, insanı sahnesinden evvel kendisiyle meşgul ediyor.

İlk gece bilmem kaçıncı defa olarak *Faust* oynanıyordu. Artık tarihe karışan bu eserin, çok nefis müzik dalgaları içinde kuvvetli artistler tarafından oynanışı insana yepyeni bir mevzu hissi veriyor. Ayten artistlere, dekora ve bilhassa müziğe bayıldı.

Bir akşam yeni bir piyes seyretmek için Châtelet Tiyatrosu'na[1] gittik. Tiyatro tamamen dolu. Parislilerin pek hoşuna giden yeni bir piyes sahneleniyor. Mevzu hemen hemen günün olaylarından alınmış. Biz daha Paris'e gitmeden evvel Fransız frangı pek düşmüştü. Bize çok faydası dokunan bu düşüş, Paris'in piyes yazarlarına da zarif bir mevzu kazandırmış. Piyeste frank, hasta bir adam olarak gösteriliyor. Birçok doktor gelip tedaviye çalışıyor. Bu doktorların hepsi de o sırada iktidara gelip bir şey yapamayarak giden başbakanlar. Ve garibi şu ki sahnede temsil edilip kendileriyle eğlenilen eski bakanlar ve başbakanlar da tiyatroda kendilerini seyrediyor ve ahaliyle beraber gülüyorlar. Nihayet kalın bıyıkları, kamburca boyu, kırçıl saçlarıyla Briand[2] sahnede görünüyor. Artık ümitsiz bir hale gelen hastaya bir dolar şırıngası yapıyor. Hasta kendine geliyor. Bu zamana kadar gelip giden doktorların, yani eski başbakanların yaptıkları bütün tedaviler hep Fransa'nın siyasi dertlerine

1 Théatre du Châtelet: 1862 yılında Baron Haussmann'ın isteği üzerine Gabriel Davioud tarafından tasarlanan ve iki binden fazla izleyici kapasiteli gösteri merkezidir.

2 Aristide Briand (1862-1932): Üçüncü Fransa Cumhuriyeti döneminde pek çok kez başbakanlık yapmış Fransız devlet adamı.

ait meseleler... Fransız politikasını, Fransız siyasilerini, onların gözleri önünde alaya alan bu piyesi ertesi gün yasaklayacaklar sandım. Halbuki bir gün sonra çıkan gazeteler; *Journal*,[1] *Matin*,[2] *Le Petit Parisien*,[3] hatta *Figaro*[4] bu piyesi bütün neşeleriyle alkışlıyordu.

***

"Kuzum anne, benim yumuk annem, haydi bugün Ville de Contes'a[5] gidelim, hem hava o kadar güzel ki!" Gazetelerde her gün at yarışlarını, tenis maçlarını takip eden Ayten beni iki üç kere zorla yarışlara götürdü. Şimdi de Ville de Contes'te yapılan futbol, tenis, ragbi maçlarını görme hevesine düşmüştü. Arzusunu kıramadım. Bütün bir günümüz spor meydanlarında, amfiteatrlarda geçti. Ben kendi hesabıma at yarışlarını öteki spor eğlencelerine tercih ediyordum. Çünkü yarışlarda hem bahis tutmak hem de Paris'in en şık insanlarını görmek var. Halbuki Ayten, "Burada çok kalsak da şu maçlara ben de girsem," diye hayal kuruyordu. Onun kalbinde tatmin edilmemiş heves bırakmamak için teselli ettim. "Tenis değil mi a canım, hepsi bir. İstanbul'da oynamadığın şey mi? Hem İstanbul'a gidince istediğin otomobili alırız. Daha kibar bir spor olur."

Çok güzel ve sıcak bir gün Versay'a[6] gittik. Talihimize, oranın meşhur fıskiyeli suları, *fonten lüminöz*'leri[7] açılmıştı. Yüz binlerce Parisliyi, yabancıyı yeşilliklerine çeken Versay Bahçeleri'nde ana kız akşama kadar dolaştık. Dünyanın belki de en güzel düzenlenmiş, en nadide bitkilerle süslenmiş, bu asır görmüş saray bahçeleri insanın ruhunda derin bir değişim yapıyor. Bir resim sanatkârının fırçasıyla boyanmış gibi görünen bu çiçekli

---

1 *Le Journal*: 1892-1944 yılları arsında çıkan günlük gazete.
2 *Le Matin*: Fransa'da 1882-1944 yılları arasında çıkan günlük gazete.
3 *Le Petit Parisien:* 1876-1944 yılları arasında çıkan günlük gazete.
4 *Le Figaro*: 1826'dan beri devam eden günlük gazete.
5 Alp eteklerinde, spor etkinliklerinin yapıldığı bir köy.
6 Château de Versailles: Paris'te bulunan ve bahçeleriyle de ünlü Versay Sarayı. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır.
7 (Fr. *fontaine lumineuse*) Işıklı çeşme, ışıklı fıskiye.

bahçeler, yollar, labirent tarzında düzenlenmiş ağaçlıklar, havuzlar ve nihayet orman; zevk, zekâ ve sanatın belki en yüksek bir iddia numunesi...

Rüyalarımızda canlanır gibi görünen en yüksek bu hayali cennetler, tarihten bir hayal gibi bize intikal eden Babilonya'nın Asma Bahçeleri[1] bilmem ki Versay'dan daha güzel mi?

Versay'dan dönerken içimde dünyanın en mühim sanat eserlerinden birini görmekten doğan bir zevk ve hayretle beraber derin bir hüzün vardı. Bilmem, galiba gördüğümüz manzaralardan sonra birkaç güne kadar kavuşacağımız tabiat güzeli yurdumuzu hatırlamıştım.

... Paris'ten, birkaç bavul fazla eşyayla dönüyorduk. Ayten iyi bir fikir buldu. "Dört gün, dört gece bunaltıcı bir tren seyahati yapmaktansa Marsilya'ya inip vapurla dönelim," dedi. Seyahat acentelerinden birine sorduk. Marsilya'dan Pierre Loti Vapuru[2] ayın yirmi dokuzunda hareket ediyordu.

"Üç gün kaybedeceğiz Ayten," dedim. "Vapur seyahati de yedi gün sürüyor."

O hesabını evvelden yapmış gibi gülerek yanıma sokuldu:

"Bu üç günü Paris'te geçirmeyiz anne," dedi. "Mademki vapura vaktimiz var. Acele işimiz de yok, Nice'e[3] inelim, iki gün de orada kalırız. Olmaz mı?"

Zaten nasıl olsa seyahat programını altüst etmiştik. Pierre Loti Vapuru'yla geleceğimize, gönderdiğimiz siparişlere dair İstanbul'a uzun bir mektup yazdım. Ayten'in keşfettiği yeni programı uygulamak üzere Paris'ten hareket ettik.

Seyahate çıkalı iki aya yaklaştığı halde hâlâ alışamamıştım. Bu memleketin lisanını, âdetlerini de bilmeme rağmen bana içimde daima bir üzüntü, hareketlerimde acemilik var gibi geliyordu. Halbuki Ayten burada doğmuş, büyümüş gibi, yabancı olduğunu hiç kimseye hissettirmeden, memnun, rahat yaşıyor-

1 Babil'in Asma Bahçeleri olarak bilinen, bugün Irak'ın Hille şehrinin yakınlarındaki Babil kentinde inşa edildiği söylenen Dünyanın Yedi Harikası'ndan biri.

2 Adını, Fransız yazar Pierre Loti'den (1850-1923) alan Marsilya-İstanbul vapuru.

3 Güney Fransa'da, Akdeniz sahilinde, Marsilya ile Cenova arasında bir şehir.

du. İnsanların akın akın girip çıktığı garlarda kimseye sormadan, tereddüt etmeden, eşyalarımızı da gözden kaçırmayarak beni vagonlara götürmesi görülecek şeydi. Uzun tren seyahatleri pek bunaltıcıdır. Fakat dünyanın belki de en tatlı tren yolculuğu, Paris'ten güneye inen trenlerde geçiyor zannederim.

Nice'in mevsimi değil, indiğimiz Grand Otel'in birçok dairesi boş. Bu sahili dolduran o çılgın kalabalık çekilmiş gibi fakat büyük gazino yine eğlenceli. Akşamları Promenade des Anglais'de[1] yine acayip, eksantrik kadın erkek çehreleri görünüyor.

Nice'te fevkalade bir eğlence yok. Fakat bir buçuk ay İç Avrupa'da dolaştıktan sonra denize, sahile kavuşmanın verdiği o anlaşılmaz zevk bizi daha çok memnun etti. Deniz hasreti, hele bütün ömürleri sahillerde geçen bizim gibi içli insanları çok etkiliyor.

Nice'e kadar geldikten sonra bir adım ileride Monaco'ya[2] gitmemek manasızdı. Dünyanın bu en küçük fakat en mesut devleti sınırlarını herkese açmış. Ayten'in çok hoşuna giden şık bir Rolls Royce otomobil, bazı yerlerde yüz on kilometre gibi baş döndürücü bir süratle bizi Monaco'ya götürdü. Burası da Nice gibi artık hararetini kaybetmiş. Hazirandan sonra buranın tutkunları Oostende[3] gibi plajlara, *de ville*'lere[4] gidiyorlar. Bu sahilin artık kaynama, yanma mevsimi... Yeşil sahil, şimdi kuşları, yavruları kanatlanmış boş bir yuva manzarası gösteriyor. Paris'te alıştığı civcivli, neşeli ve kalabalık hayatı burada bulamayınca Ayten'in canı sıkıldı:

"Yumuk anne, biz yanlış yaptık. Seyahate buradan başlasaydık tam eğlenceli zamanına tesadüf ederdik."

Nice'e dönmek için tekrar otomobile binerken yanaklarını okşadım:

---

1 Fransa'nın Nice şehrinde, Akdeniz kıyısında bir mesire yeri.

2 Resmi adıyla Monako Prensliği, Avrupa'da Kuzeybatı Akdeniz kıyılarında yer alan bağımsız bir şehir devleti ve prenslik.

3 Belçika'nın Manş Denizi kıyısında bir sahil şehri olup, Belçika'nın İngiltere'ye en yakın bağlantı noktasıdır.

4 Şehirden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliğini yitirmemiş yerleşim merkezi, kasaba.

"Bizimki bir keyif seyahati değildi ki yavrum. Viyana'dan Paris'ten yolladığımız siparişler şimdi İstanbul'da bitmiştir bile. Fırsat bulursak, buraya gelecek kış geliriz, olmaz mı?"

Seyahatten dönüş kararını verdikten sonra memleket hisleri ve özleyişleri birdenbire canlanıyor. Bu seyahate kanamayan Ayten bile artık sık sık İstanbul'dan bahsetmeye başladı. Bütün dünyanın hayalini kurup hasretini çektiği mavi sahilden, ana kız bu hislerle ayrıldık.

Baharın yaza kavuştuğu aylarda çok rahat bir vapurla yapılan Akdeniz seyahati insana sakin ve sağlık dolu bir sanatoryum hayatı gibi geliyor.

Güzel Pierre Loti iki aylık seyahat yorgunluğumuzu unutturmak ister gibi, berrak bir gök altında İtalya sahillerini dolaştı. Vapurda epey kalabalık var. Büyük bir Amerikan gazetesinin muhabiri sıfatıyla seyahat eden genç *Miss* Kathy ile Ayten ahbap oldular.

En rahat daireden daha mükemmel olan vapurda geçirdiğimiz bir hafta, seyahatimizin benim için belki de en hoş kısmı oldu. Bu sakin ve rahat günlerin sonunda İstanbul'a ve dostlara kavuştuk. Ayten'le seçtiğimiz modeller daha biz İstanbul'a gelmeden kapışılmış. Onları mankenlerde değil, ahbapların sırtında gördük.

Bütün baharı seyahatte geçirdikten sonra, yazın en sıcak günlerinde İstanbul'a ve apartmana gelmek Ayten'in pek hoşuna gitmedi. Banyo mevsiminde onu apartmana kapamaya, müdavimlerinin çoğu sayfiyelere gittiği için tatsız kimselerle dolan tenis kortunda yalnız bırakmaya gönlüm razı olmadı.

Ablamlar bu yıl bizden ayrı kaldıkları için Yeniköy'deki köşke gitmişlerdi. İstanbul'a geldiğimizde eniştemin, her zaman olduğu gibi, uzun bir seyahatte olduğunu haber aldık. Bu sefer de bir tütün işi yapmak için Viyana'ya gitmiş. Enişte oraya gittikten sonra, Aix-les-Bains'e,[1] *de ville*'e kadar uzanmayacak kadar

1 Fransa'nın Savoie şehrinde, Cenevre'nin güneybatısında Alp Dağları eteklerinde yer alan kent.

masum değildir. Bunun için bu yaz ablam yine yalnız demek. Zaten daha rıhtımda bizi karşılarken Yeniköy meselesini ortaya attılar. Fakat ben kendime, gençliğime ait acı veya tatlı birçok olay hatırlatan o köşke adeta uğursuz gözüyle bakıyorum.

İçime öyle doğuyor ki beni, gençliğimi; hülyalı, yarı sarhoşça sahneler içinde, hissetmeden eleme ve ıstıraba götüren olaylar, tesadüfler kızımın yoluna da çıkacak. Böyle bir ihtimal değil, onun hayali bile beni oradan uzaklaştırmaya yeterlidir. Kimseye izah edemeyeceğim bu sebep, ablamın bütün ricalarına rağmen beni oradan başka bir yere gitmeye mecbur etti. Geç kaldığımız için Kalamış'taki köşkü kaçırmıştık. Fakat Sevgi'nin nişanlısı bize Kadıköy'deki ahbaplarının yardımıyla Moda İskelesi'nde güzel bir ev buldu. İçinde koşup oynayacak bahçesi olmayan bu evin en büyük iyiliği Küçük Moda Bahçesi'nin[1] yanında olmasıydı.

Ayten burada otomobili unuttu. Denizin öyle sihirli bir gücü var ki bütün eğlenceleri geride bırakıyor. Ana kız sabah kahvaltılarımız için bahçeye geçiyoruz. O kadar erken kalkıyoruz ki bahçede ve denizde bizden başka kimse bulunmuyor. Seyahat hediyelerini dağıttıktan sonra ziyaretler başladı. Ablam Yeniköy'den kiracıları çıkardığına çok pişman, "Bilseydim yine beraber büyük bir ev tutardık," diyor. Kızlarını alıp bir iki gece kalmak için bize geldi. Yıldız ile Sevgi buradaki eğlenceli hayatı görünce Yeniköy'e gitmeyiz diye tutturdular.

Bu hep Ayten'in muzipliğiydi. Fakat bunu Sevgi'nin nişanlısının Kadıköy'de oluşu da etkilemiyor değil. Ferit Kâmi Bey, onların Yeniköy'e gitmelerinden memnun değil gibi. Herhalde Sevgi de aynı fikirde. Gazeteyle beraber hukuk fakültesine de devam eden Ferit Kâmi'nin evlenmesi için eniştemin koyduğu şart olmasa çocukları baş göz edeceğiz ama eniştemin, "Hukuk diplomasını almayınca nikâh olamaz!" diye ısrar edişi her iki tarafın da arzusuna engel oluyor. Ayten'in coşkun zamanlarında Ferit Kâmi'ye takılırken en nazik bulduğu tarafı zaten hep bu

1 Moda İskelesi'nin Kalamış tarafında kalan eski Moda Plajı'nın üst tarafı.

okul meselesi! Onları bazen yalnız, baş başa gördükçe hemen Sevgi'yi tutup kaldırıyor, Ferit Kâmi'nin önünde hürmetle eğilip, "Nafile beyefendi, imtihanı vermeyince size kız yok!" diye zavallıyı kıpkırmızı ediyor. Fakat zannediyorum bu kış sonunda diplomasını alacak. O kadar zeki değil fakat çalışkan bir genç.

İki gece kaldıktan sonra ablam Yeniköy'e dönmek istedi. İki kız birden yalvarmaya başladılar:

"Bir gün daha kalalım anne, Yeniköy'e gidip de ne yapacağız? Konuşacak kimse yok."

Ablam, bütün bu fikirlerin Ayten'den geldiğini anlıyor. Fakat böyle münakaşalarda onu görme imkânı yoktur ki! İki gün için gelmişken bir hafta kaldılar. Fakat ablam Yeniköy'deki köşkü daha fazla bırakamazdı. Nihayet birkaç gün sonra yine gelmek üzere gittiler.

Ayten, bu hafta Fenerbahçe Kulübü'ne girdi. Bu giriş tuhaf bir münasebetle oldu. Ablam bizdeyken bir akşam Ayten ile Yıldız hafif bir sandalla Moda'dan Fener'e gidiyorlarmış. Ferit Kâmi ile Sevgi de sandaldalarmış. O sırada içinde başka iki kişi taşıyan Fenerbahçe Kulübü'nün ikiçifte[1] bir sandalıyla bir hizaya gelmişler. Ayten'in muzipliği tutmuş. Küreklere asılmışlar. Ötekiler Ferit Kâmi'yi tanıdıkları için bu yarış hazırlığına evvela gülmüşler. İdmanlı kolların götürdüğü bir kulüp sandalıyla yarış etmek kimin haddi ya! Fakat bizimkiler işi ciddi tutup ileri geçince sıkı bir yarış başlamış ve mücadele nihayet bizimkilerin üstünlüğüyle neticelenmiş. Bu olayı bize yemekte anlatmışlardı. Ablamla kızlar Yeniköy'e döndükten sonra bir akşamüzeri Ferit Kâmi Bey bize uğradı. Ayten onu her zaman olduğu gibi, "Böyle gezip tozacak yerde şu imtihanları verseniz de damat bey olsanız," diye karşılarken o lakırdısını kesti:

"Şimdi o meseleyi bırakın da cevap verin," dedi. "Sizi Fenerbahçe Kulübü'ne üye yapmak istiyorlar. Ne dersiniz?"

Ben bir mana veremediğim bu arzunun kaynağını anlamak istedim:

---

1 İki çift kürekle çekilen sandal.

"İsteyen kim Ferit Bey?"

"Bütün kulüp heyeti."

Sonra bizim hayretimizi gidermek için ayrıntılarıyla anlattı:

"Geçen akşam bir yarış olmamış mıydı? Kulübün sandalını geçmiştik ya... O sandalda Kulübün başkanı vardı. Bilhassa Ayten Hanım'ın kürek çekişi dikkatini çekmiş. Kulüpte birçok kişiye anlatmış. Sonunda, eğer arzu ederse ilk kadın üye olarak kendisini kulübe kabul etmeye karar vermişler. Geçen akşam beni buldular, tekliflerini kabul etmeniz için ricada bulunmamı istediler. İşte mesele bu."

Ferit Kâmi Bey düşündüğümü görünce bana döndü:

"Şayet uygun görürseniz bir gün hep beraber kulübe gideriz. Benim hemen hepsiyle dostluğum vardır. Size, Ayten Hanım'a birkaçını tanıtırım, olur biter."

Böyle durumlarda Ayten benim fikrimi anlamadan hislerini açığa vurmaz. Onun için karşılıklı konuşma kendisini o kadar alakadar ettiği halde bir şey söylemeden sonuna kadar dinledi. Konuşma yine Ferit Kâmi Bey'le aramızda devam etti:

"Ayten kulübe üye olmakla kendine ne yarar sağlayacak?"

Ferit Kâmi Bey kızıma ait meselelerde ne kadar hassas olduğumu bildiği için asıl maksadımı anlamakta gecikmedi.

"Orası nihayet spor kulübüdür. Centilmen, sporcu gençlerin toplandıkları bir yer ve birkaç spor dalı var. En kuvvetli kısmı biliyorsunuz, futbol takımıdır. Sonra tenis, hokey, deniz dalları var. Üye olanlar bütün bu birimlerden yararlanabilirler. Mesela Ayten Hanım iyi kürek çekiyor. Denizcilik kısmına ait kotralardan,[1] futalardan [2] bütün kulüp arkadaşları gibi yararlanır. Kulüp binası da güzeldir, tabii biliyorsunuz İstanbul'un en güzel kulüp binası. Burada bütün spor dergileri bulunur. Arkadaşça toplanılıp görüşülür. Kısacası temiz, eğlenceli bir hayattır. Ben bile sporla o kadar meşgul olmadığım halde sık sık gider, vakit geçiririm. Kulüp üyelerinin hepsi de iyi, temiz aile çocuklarıdır.

---

1 Çoğunlukla bir direkli, randası olan, ince gövdeli yelkenli.

2 Dar, uzun ve hafif bir yarış kayığı, kik.

Eğer isterseniz size kulübün bir de tüzüğünü getireyim. Göreceksiniz ki ciddi, temiz bir spor ve eğlence köşesidir."

Ferit Kâmi ayrıntılı bilgi verirken ben Ayten'i düşünüyordum. Bu yazın sonunda artık okula dönmeyecek. Bizde okulu bitiren kızları geride bekleyen yegâne hayat, aile ve evlilik hayatıdır. Bu, o demektir ki tahsilini bitiren bir kız, evlenmediği takdirde boş vakitlerini öldürmek için serbest insanların kabul ettikleri meşguliyetleri arayıp bulacaktır. Bu da öyle tehlikeli bir meşguliyettir ki en temiz özenle yetişmiş kızları bile arzu edilmez ve beğenilmez hadiselerle karşılaştırır.

İçi, genç kız ruhlarını fena anlayışlar ve yanlış düşünüşlerle şaşırtacak çok tehlikeli dedikodular, olaylar ve tesadüflerle dolu olan toplum hayatımıza Ayten'i karıştırmaktan daima uzak kalacağım.

Kızım, temelleri henüz oturmamış ve halen bizim neslin çürük ve zayıf ruhlu kadınlarının hâkim oldukları tortulu, sakat düşünceli, dışındaki bütün yapmacık nezaketine rağmen içinde muzır, tehlikeli ve hatta iğrenç hakikatler yaşayan bugünkü toplum hayatına, dürüst ve temiz gençlerin fikir arkadaşlığı ettikleri bir kulüp hayatını tercih etmelidir. Buna bir anda karar verdikten sonra Ayten'e sordum:

"Fenerbahçe Kulübü'ne girmek ister misin kızım?"

Bütün arzularımı yüzümden anlıyor. Ondaki bu saf hisler ve kuvvetli kanaatler, hayatını ve hareketlerini idare etmek için bana rehber oluyor. Bütün samimiyetiyle cevap verdi:

"Çok isterim anne!"

"O halde yarın Ferit Kâmi Bey bizi kulübe götürür, ben de görmüş olurum. Zannederim ki memnun kalırsın."

Ferit Kâmi teşekkür etti ve yarın akşam bizi kulübün sandalıyla gelip almak üzere gitti. Ayten teşekkürlerle yüzümü çok çok öptü, beraber çıktık. Akşamları Küçük Moda Bahçesi'nin her tarafı gören köşesinde ben çay içerken o denize giriyor. Bu akşam da geç vakte kadar kaldı. Herkes çekildikten sonra mayosunu çıkarmadan, üzerine bornozunu alıp yanıma geldi. Deniz, hava ve güneş onun her gün serpilip güzelleşen vücuduna

ne kadar yarıyor! Hatları en güzel beliren kuvvetli ve yuvarlak yüzü; bir neşe ve heyecan kaynağı gibi daima gülen, çiçeklenen büyük kurşuni gözleri ile onun dalgalı, kesik saçlı güzel başını sevmekten kendimi alamadım.

Kalbimden genç kızlara ait ümitler ve korkular geçtiği halde, evladının yanında bir koruyucu melek gibi yaşayan hassas ve tecrübeli bir anne yüreğiyle onun saadetine dua ettim. Kızım artık adım adım hayata giriyor. Onun temiz kalbi, düz ve masum fikirleriyle görüp anladığı bu hayatta ne belirsiz tehlikeler, ne görünmez facialar vardır. Ayten'in zekâsına ve ahlakına çok kuvvetli itimadım vardır. Fakat hayatı ve insanları en çok tanımış tecrübeli kadınların bile bazen öyle bir gönül zaafları vardır ki baş döndürücü, mest edici anlarda şeref ve onur mücadelesi pek anlamsız olur. Ayten için en korktuğum nokta budur. Bundan sonra onun kalbini ve ilgilerini sıkı bir inceleme altına almak lazım. Bugünün toplum hayatı bir genç kız için zararlı olabilir. Fakat gençleri bir meslek ve bir heves etrafında toplayan bu yeni spor ve kulüp hayatının nasıl bir ortam hazırladığı da meçhuldür. Ayten, öyle iddia edebilirim ki böyle bir hayata en iyi hazırlanmış bir Türk kızıdır. Benim toplum hayatına dair tecrübelerim kadar onun da çevreyi ve insanları, küçükten beri aldığı Batı terbiyesiyle kabul eden ve algılayan bir görüşü var.

Bütün arzuları, resim ve spor gibi, bıktırmayan, daima taze heyecan veren mevzular etrafında biriken bir genç kızın kalbi, salon köşelerinde karışık dedikodularla meşgul monden[1] kızların kalbinden çok kuvvetlidir.

Sıcak bir haziran akşamı... Ufuklar sis içinde kayboluyor. Denizde hareket yok. Ayten bornozuna sarınmış, yarın akşamki kulüp ziyaretinden bahsediyor. Yavaş yavaş serinleyen bahçede onu, üşütmemek için kaldırıyorum. Bir şey söylemeden elbiselerini koltuğuna alıp yanıma geliyor. Onu bir çılgın gibi öpmemek için kendimi güç zapt ediyorum. Kızımı hiçbir zaman bu akşamki kadar güzel bulmadım. Bütün hisleri ve düşünüşleriyle

1 (Fr. *mondain*) Sosyetik.

benim olan yavrumun arzuları ve düşünceleriyle meşgul olmak bana öyle heyecanlı bir haz veriyor ki!

Yemekten sonra balkonda geç vakte kadar konuştuk. Ona yeni girdiği hayatın gerçek yüzünü tanıtmak için erkeklerle kadınlara dair birçok gözlem, tesadüf ve hakikati anlattım. İnsanları, küçükten beri aldığı terbiyeyle kendi kabullerine göre tanıyan Ayten, benim bu geceki hikâyelerimi dinledikten sonra samimi varlığından çok şey kaybetti. Bunu hissettim. Fakat ona, etrafında dönecek zarif ve görünüşleri çok emniyet verici insanların gerçek yüzlerini tanıtmak için ruhunda ve kabullerinde bu dönüşümü yapmak lazımdı.

Kızım beni geç vakte kadar dinledi. Onunla insanlara, toplum hayatımıza dair iki teklifsiz arkadaş gibi konuştuk. Kanaatlerimi ona herhangi bir annenin arzuları, nasihatleri gibi değil, hayatta gördüğünü unutmamış ve tecrübelerinden ibret almış bir yaşlı arkadaş gibi olaylardan, tesadüflerden, neticelerden bahsederek telkin ettim. Onun, daha olduğundan başka şekilde görünmeye alışmamış kalbi, bu ilgi çekici ve heyecanlı hikâyelerden çok şey öğrendi. Pak ve hassas bir genç kız ruhunu, hakikatlerin bu sert ifadesiyle doldurmak çok fena... Ne çare ki hayat böyle istiyor. Bütün erkekler Mecnun değil ki Ayten de Leyla olsun!

***

Fenerbahçe Kulübü'nün, dere kenarında güzel bir binası var. Ferit Kâmi Bey, geleceğimizi akşamdan haber verdiği için kayıt işlemlerini hazırlamışlar. Ayten'in ismini ilk kadın üye olarak kaydederken kulübün terbiyeli ve zarif başkanı, hanımlar arasında başlayan spor heveslerinden bahsediyordu:

"Zannediyorum ki bir iki gün sonra birkaç hanım arkadaş daha kazanacağız efendim," dedi. "Belki tanırsınız, Kalamış'ta Atıf Bey'in kızları vardır. Çok spor meraklısı hanımlar. Kulübe girmek için bir arkadaşımızdan rica etmişler. Şimdi İdare Meclisi'nde müzakere edilecek."

İçeri girdiğinden beri ağırbaşlı görünmeye çalışan Ayten, bunu işitince kendini tutamadı:

"Aman anne, bizimkiler!" dedi ve sonra onun birdenbire atılışını görüp afallayan Başkan'a döndü: "Müzakereye ne lüzum var Beyefendi! Öyle iyi kızlardır ki! Hele Gazal..."

Adamcağız anlayışlı, ihtiyatlı bir zat. Ayten'in heyecanlı hareketlerinden nasıl bir kız olduğunu hissetmiş gibi gülerek başını salladı:

"Tabii Hanımefendi, hakkınız var. Şüphesiz aramıza karışacaklar. Fakat malum ya, kulüplerde bazı usuller var... Onlara riayet etmek lazım." Ve sonra Ayten'i ikna etmek ister gibi, düşünerek ilave etti: "Bu usuller olmasa, kulübe girecekler için müzakereler yapılmasa belki de burada arkadaşlık etmekten çekineceğiniz yüzlerle karşılaşırsınız. Aramızda samimi bir ahenk kurabilmemiz için hepimizin, müracaat edenlere karşı biraz kuşkulu olmamız ve ağırdan almamız lazım. Öyle değil mi Hanımefendi?"

Ayten bu kır saçlı kibar adamın lakırdılarını sabırsızlıkla fakat hürmetle dinliyordu. Yapılan açıklamalar onu ikna etmişe benziyordu. Onu aktif üye defterine kaydeden Başkan, Ayten'e teşekkür ettikten sonra bana döndü:

"Arzu ederseniz sizin için de bir defterimiz var Hanımefendi," dedi. "Asli ve koruyucu üyelerimiz de var ki varlıklarıyla kulübümüz iftihar eder. Onların arasında bulunmak isterseniz hem kızınız hanımefendiyi de kulüp arkadaşlığında yalnız bırakmamış olursunuz."

Ayten iki elimi tutmuş ısrar ediyor, Ferit Kâmi:

"Sormaya lüzum yok, yazıverin canım," diyordu.

Aslında reddedecek değildim. Kızımın bulunduğu bir yerle ben zaten alakadar olacaktım. Fakat hayatta her şeyi teferruatıyla düşünmeden bir karar vermemeye alıştığım için küçük bir tereddüt anı geçirmiştim.

Nihayet asli üye defterine ben de kaydedildim. Ana kız, beraber yeni bir okula başlamış gibi seviniyorduk. Bize kulübü gezdirdiler. Her ihtiyacı temin eden güzel, gerçek bir spor kulübü. Ayten, dere kenarına çekilmiş irili ufaklı kulüp futalarını, sandallarını görünce ellerini çırptı:

"Ne güzel şeyler, hele yarış için mükemmel..."

Başkan, o değişmeyen sesiyle Ayten'e müjdeledi:

"Bir de hafif, şık kotramız vardır Hanımefendi. Belki Moda önlerinde görmüşsünüzdür. Bizim çocuklar hemen her gün alır, Adalar'a, Boğaz'a giderler. Sizin deniz sporlarına hevesiniz var. Fakat bilmem yelken kullanmaktan zevk alacak mısınız? Kalamış'taki arkadaşlarınızı aramıza alalım da bir gün hep beraber kotraları deneriz."

Ayten'in sevincine artık diyecek yoktu. Kulüp bugün pek tenhaydı. Bizi kapıya kadar geçiren Başkan, kulübe ait tüzüklerden birer tane verdi. Artık başarılarını gazetelerde takip ettiğimiz kulübün biz de üyesi olmuştuk.

Ayten, Fenerbahçe Kulübü'nün gönüllü bir taraftarıyken bir iki gün içinde ismini kulübün defterlerinde görünce, eskisi gibi bir çocuk çılgınlığıyla sevindi, hemen ertesi gün benimle beraber İstanbul'a indi. Kotrada, sandalda giymek için biri örme, ikisi keten üç forma aldı. Ellere, kollara kuvvet veren tokalı, meşin, şık bileziklerden buldu. Altı düz, spor iskarpinlerinden iki çift aldı. Biriken paketler arasında benim en çok hoşuma giden, üzerleri çapalı, biri beyaz, biri lacivert iki gemici şapkası oldu. Onun yuvarlak kumral yüzüne ne kadar güzel yakışmıştı. Zaten küçüklükten beri sevdiği denizle bu kadar alakadar oluşu ona her şeyi unutturdu. Seyahatten dönünce alacağıma söz verdiğim otomobili, hatta tenisi, golfü hepsini bıraktı.

Denizciliğe ait şeylerle dolu paketleri akşamüzeri Süleyman Ağa eve, Moda'ya getirdi. Ayten şimdi rahat rahat değişiyor, kıyafetten kıyafete geçiyordu. Bu gece eski Fransızca öğretmeni misafir geldi. Kadın, Ayten'in, küçükken alışamadığı cıva gibi hoppalığını hâlâ terk etmemiş olduğunu görünce ne söyleyeceğini şaşırdı. Bana öyle geldi ki onun hallerinde masumiyetle karışık bir içli yaramazlık hissetmeseydi, Fransızların çok kullandığı "şımarık" kelimesi ağzından çıkacaktı. Fakat Ayten'in laubali ve hoppa gibi görünen hallerinde herkese güven ve ciddiyet telkin eden bir vakar ve tevazu da var.

Elbiseleriyle olan mücadelesi bittikten sonra içi rahat etmiş gibi eski öğretmeninin yanına geldi. Şimdi ona Avrupa seyahatinde gördüklerini anlatıyordu. Paris hakkında verdiği mühim ayrıntılar, ihtiyar Fransız kadınının koltuklarını kabarttı. Ayten onu yarım saat içinde ele geçirmişti.

... Bu akşam kulübün ikiçifte futasıyla Kalamış'a, bizim eski komşulara gittik. Küreklerde Ayten ile Ferit Kâmi Bey var. Ayten ona takılıyor:

"Ne tembel adamsınız Ferit Bey! Şu imtihanları veremediniz ki Sevgi'yi size verelim. Bu yazı da ayrı geçirdiniz a canım!"

Ayten bu akşam eski komşularına, kulübe yazıldıklarının müjdesini götürüyordu. Onları köşkte değil, daha yolda, denizde bulduk. Üç kardeş geçen seneki gibi kapı tahtalarından yaptıkları sala binmiş, açılıyorlardı.

Geçen sene yankıları kulaklardan gitmeyen "hu hu"lar başladı. Nihayet bizim kaptan becerikli bir manevrayla sandalı sala yanaştırdı. Onlar zaten yarı salda yarı sudaydılar. Saldan hep beraber sandala doldular. Küçük futa bu fazla ağırlıkla sallanınca Ferit Kâmi Bey haykırmaya başladı:

"Vallahi batacağız. Yapmayın Allah aşkınıza!"

Keşke bu korkuyu hissettirmeseydi. Şimdi Ayten de onlarla beraber olmuş birbirleriyle şakalaşıp sandalı kabuk gibi oynatıyorlardı. Ben de korkmaya başladım:

"Yapmayın çocuklar, içinizde ben varım. Sonra bir daha sandalınıza binmem."

Onları bir araya geldikten sonra zapt etme imkânı yoktur. Kulüp haberi ötekileri de çılgına çevirmişti. Hele Gönül ile Gazal hemen hemen Ayten kadar haşarı. Nedense büyükler biraz uslu oluyorlar. Ablamın Yıldız'ıyla Atıf Beylerin Gönül, öteki kardeşlerinin yanında avuçta durmaz birer tutam cıva! Zavallı Ferit Kâmi bu afacanlar arasında kürekleri bırakıp yanıma kaçmıştı. Ayten başta, ayakta duruyor, ötekiler küreklere geçmişler çekiyorlardı.

"Bizi karaya çıkarın kuzum, sonra ne haliniz varsa görün," dedim.

Kendi haline terk edilen sal uzaklarda kalmıştı. Bizim hafif sandal adeta suyla beraber gidiyor. Ayten altında mayosu olduğu için beyaz deniz gömleğini üzerinden çıkardı. Maksadını anlamıştım. Fakat ben daha ağzımı açmadan o fırladı. Kendini denize attı. Onun sıçrayışı sandalı fena halde oynattı. Biz heyecan içinde tutunmaya çalışırken arkasından Asuman atladı. Artık sandalda denge kalmamıştı. Ötekiler, Gazal ile Gönül kürekleri bıraktılar, birer birer denize atladılar. Şimdi hepsi etrafımızda dalıp çıkarak şakalaşıyor, sala kadar bir yarış yapmak için karar vermeye çalışıyorlardı.

Ayten ara sıra Ferit Kâmi Bey'e su atıyor. Sandalın yanını tutup sallıyor, adamcağıza acı çektirmek için yapmadığını bırakmıyordu. Kalamış Koyu'ndaki bu manzara gün batıncaya kadar devam etti. Nihayet onlar sallarına döndüler. Ayten bize geri döndü. Ferit Kâmi Bey bizi Moda Deniz Hamamı'nın[1] iskelesinde bıraktıktan sonra kulübe döndü.

Bu akşam yemekte yalnızız. Fakat Ayten neşeli olduğu zaman kendimi kalabalık bir sofra başında zannederim. Mevzuları hep semte, tanıdıklarına, geçirdiği hayata dair... Günün hadiselerini anlatırken öyle canlı noktaları tespit ediyor ki olaylar üç kelime içinde derli toplu bir manzara hali alıyor. Onun hareketlere ve ifadelere verdiği açıklık bir fotoğraf merceğinden daha inanılır... Bu akşam günün bu samimi olaylarını dedikodu halinde anlatırken sordum:

"Ayten, her günün hadiselerini en kabarık noktalarını ezberleyerek anlatıyorsun. Bunlar çok güzel gençlik hatıralarıdır. Bir zaman gelir ki bütün bu samimi olaylar, eğlentiler unutulur. Artık okulun da yok. Yalnız resim, müzik, spor insanı meşgul etmez. Ara sıra fikir de işlemeli. Ne olur, günün bu küçük küçük hatıralarını bir deftere geçirsen."

Dikkatle beni dinliyordu. Biraz düşünür gibi oldu. Sonra uygun bulmuş gibi başını salladı:

---

1 Eskiden deniz kenarlarında, ortası havuz gibi açık kalacak şekilde etrafı tahtalarla çevrilmiş denize girme yeri.

"Ne iyi düşündün anne," dedi. "Sahi hoş olacak. Fakat ben iyi yazı yazamam ki!"

"Zararı yok. Böyle hatıralar insanların en samimi yazılarıdır. Nasıl düşünüyor, nasıl anlatıyorsan öyle yazarsın. Fakat bir şartla Ayten: Bu yazılara hiçbir kayıt, hiçbir aykırı düşünce hâkim olmamalıdır. Gizli, şüpheli bir köşesi olan hatıralara verilen emek boşunadır. Onun için, samimi olmadıkları için çok kimse bu hatıralarda başarılı olamamıştır. Hem insanın kendini aldatmasına ne lüzum var, değil mi? Hakikatten bahsedemeyenler ellerini kaleme uzatmamalıdırlar."

Yeşil, karışık kurşuni gözbebekleri büyüyordu. Düşündüğü zamanlar daima gözleri böyle dalar. Bu teklif kesinlikle hoşuna gitmişti. Onu biraz daha teşvik etmiş olmak için devam ettim:

"Hem sen bunda başarılı olursun Ayten. Çünkü hayatın, olayların en çıplak, en sert köşelerini görüyorsun. Sonra başka bir şey daha var. Güzel resim yapan, müzikle meşgul olan bir genç kız, iyi yazı yazmasın mı?"

Artık inanmıştı. Çünkü gözbebekleri parlamaya başladı.

"Ben sana yarın güzel bir defter alırım. Akşamları vakit buldukça yazarsın. Göreceksin bak, bir gün olacak, bunları çok emekle yazılmış meraklı bir roman gibi okuyacaksın. Şu farkla ki bu yazılarda hiçbir roman yazarının başarılı olamayacağı derin bir samimiyet vardır."

Etraflıca düşündükçe hoşuna gidiyor:

"Sahi iyi olacak anne, bilsen şimdiden aklıma neler geliyor. Fakat nereden başlamalı?"

"Ben sana söyleyeyim mi Ayten? Okuldan çıktın, güzel bir seyahat yaptın, iyi bir yaz geçiriyorsun. Bu yazın senin için en mühim hadisesi bence kulübe dâhil olmaktır. Şimdiye kadar bizde, genç bir kızın sırf erkeklerin mensup olduğu bir spor kulübüne girdiği görülmemişti. İlk defa buna sen adım attın. Bu hareket yeni bir hayatın başlangıcıdır. Sen de yazılarına kulüp hayatından başlarsan hem kendin için hem de yeni hayatın neticeleri için hakiki bir manzara yaşatmış olursun. Fena mı?"

"Bravo anne!" diyerek kalktı, kucağıma oturdu. Saçlarımı, yüzümü öpüyor, omuzlarımı sarsıyor, "Öyle akıllısın ki anne!"

diye her tarafımı didikliyordu. Dizlerimi ağrıtan ağırlığı; kuvvetli, idmanlı vücuduyla bu kocaman kızı sevmemek mümkün mü? Onun hayatında ara sıra böyle taze arzular, hevesler uyandırmak hoşuma gidiyor. Bu gece o kadar memnun kaldı ki her akşamki uyku saatini bile geciktirdi. Geç vakit, gözleri yarı kapalı onu odasına götürürken içimde hâlâ on yedi yıl evvelki heyecan vardı. Kucağıma geldiği günden beri bütün arzularımı üzerine çekip toplayan yavrum, ne kadar büyüse kendini bir çocuk gibi sevdirmesini biliyor. Onu yatırdıktan sonra balkona çıktım. Hava ılık, aydınlık bir gökyüzü, deniz engin. Adalar kadife üzerine atılmış pırlantalar gibi...

Ayten'i yeni arzular, yeni hevesler içinde bırakıp ayrıldığım zaman daima onun gittikçe karıştığı hayatı düşünürüm. Onun için bu kadar dikkat ve özen gösterdikten sonra, hayata neden bu kadar karıştığını bana soran bulunabilir. Kızı için endişe edenler, onu dizinin dibinden ayırmamalı, diyen bulunur. Yetişmiş kızını kendi kalbi ve aklıyla değil, ailesinin bir bekçi, bir muhafız gibi yanında bulunmasından gelen huzur ve güvenle yaşatan anneler, acaba evlatlarının alınyazısı olan ayrılışlarında, onların saadetinden emin olabilirler mi? Hayatta başarılı olan genç kızlar, asabı ve zihni kuvvetli olanlar, görüşleri ve hissedişleri dürüst ve samimi olanlardır. Ne aile kızları vardır ki annelerinin dizleri dibinde, devamlı olarak bir himaye altında dengelerini kaybedip sırf bu kötü terbiye uğrunda düşmüşlerdir.

Kalbine ve asabına hâkim bir genç kız, eğer bir ıstırap alınyazısı değilse saadetini bulmak için hayatla mücadele eder. Fakat anne himayesi altında benliği eriyen bir kız tesadüflerden başka kimden ne bekleyebilir?

Ben Ayten'i her zaman anne şefkati arayacak bir şekilde yetiştirmedim. Kızımın bana yalnız sevgisi var. Onun yeni girdiği hayatta bütün benliğiyle yaşayacağından, dengesini kaybetmeyeceğinden eminim. Benim endişem, içli ve sevgisi çok annelerin kalbinden gelen o tatmin edilmez merak ve duygulanmadır.

Ona her günkü dedikoduları yazdırmaktan maksadım, hakikatle karşılaşmaya alıştırmak için. Hayatta bazı olaylar vardır

ki yağmursuz bir bulut gibi geçer ve karartısı o kadar korku ve heyecan vermez. Fakat bu olaylar, üzerinden bir müddet geçip onu hazırlayan cereyanlardan sıyrıldığı zaman tamamen başka bir renkte, bir başka şekilde görünür. Taze, koyu yeşil bir çayırda boy veren kırmızı bir gelincik çok güzeldir. Fakat onu, rengini çerçeveleyen yeşillikten koparıp çıkardınız mı ruhunuzu gıcıklayan asıl zevkini derhal kaybeder. Her günkü hayatımızda, dostlarımızla münasebetlerimizde bize hâkim olan tesadüfler, cereyanlar, olaylar da böyledir. Onları tahlil edebilmek için birbirinden ayırıp ayrı ayrı muhakeme etmek lazımdır. Günün olaylarını üzerleri biraz soğuduktan sonra yazmak bunu temin eder. Şüphe yok ki insan yalnız kaldığı zamanlarda daha iyi düşünür.

Ayten zaten göründüğü gibi yaşayan bir kız oldu. Onun için günlerine ait hatıraları, fotoğraf objektifinden daha kuvvetli bir sadakatle kaydedeceğine eminim.

Kızım on sekiz yaşına girdi. Bir genç kız için şöyle böyle bilinmesi lazım her şeyi ona öğrettim. Onu, babasızlığını hissettirmeyecek bir özenle yetiştirdiğimi zannediyorum. Ayten benim için bir emel, bir gaye oldu. O dünyaya geldiği zaman ben onun şimdiki yaşındaydım. Benim eski terbiye, eski anlayışlarla, henüz bu yaştayken hayatım yolunu şaşırmıştı. Kim bilir, beni de böyle sabırlı ve hesaplı bir özenle yetiştirenler olsaydı daha on sekiz yaşında, gönül bağlarından ayrılan bir münzevi olmazdım.

Ayten bütün hırslarımı ve arzularımı üzerine topladı. Ona herhangi bir annenin şefkatinden çok daha kuvvetli bir sevgiyle bağlandım. O, şimdi benim onu dünyaya getirdiğim yaşa girdi. Hani yeşermekten kalmış ağaçların yanında yemyeşil, gürbüz, kuvvetli filizler ortaya çıkar. Taze mahsul almak için artık çiçek vermeyen büyükleri kesmek ve taze filizleri kuvvetlendirmek ister. İşte asıl hayatta da insanların ve nesillerin yerlerini birbirine terk etmeleri tabiatın bu alınyazısı hükmüne bağlı!

Ayten hayata girdi. Ben artık yerimi ona veriyorum. O, hayatta boy verip yükselir, çiçeklenirken yanında onu zararlı ve bencil ellere karşı himaye eden kuru bir dal gibi kalırsam o saadet bana yeterli gelecek.

İkinci Bölüm

1 Temmuz, Moda

... Annem bu çizgisiz kâğıtlı kalın defteri nereden bulmuş bilmem. Köşelerindeki gümüşten perçinleri, yumuşak güderi kaplı cildiyle adeta ufak bir valiz. Hele kâğıdının çizgisiz oluşu hiç hoşuma gitmedi. Şimdiye kadar çizgisiz kâğıda düzgün bir satır yazdığımı hatırlamıyorum. Fakat bu bir kusursa onu da halledebilirim.

Annem defterimin ilk sayfasına doğduğum tarihi ve günü işaret etti. Ben de yazılarıma başladığım bugünü not ettim. Defter güzel ama yazmak mesele. Okuldayken anneme uzun uzun mektuplar yazardım. Fakat bunları yazarken bir saniye düşündüğümü hatırlamıyorum. Öyle rasgele başlardım ki sonunun nereye varacağını bile düşünmezdim. Tuhafı şu ki annem de benim bu başı sonu belirsiz saçma sapan mektuplarıma bayılırdı. Yazdığım bu ilk satırlara bakıyorum. Bir sayfa doldu. Çok şükür korktuğum olmadı. Satırlarım epey düzgün olmuş.

Annem bana, "Yazılarına kulüpten başla," dedi. Kulüp deyince gözümün önüne, mavi gözleri cam gibi parlayan, beyaz bıyıklı Başkan geliyor. Adamcağız kalıptan çıkmış yeni elbiseye benziyor. O kadar zayıf ki cam gibi gözleri hareket etmese, insan onu Mahmutpaşa'da hazır elbisecilerin kapılara astıkları kostümlerden zannedecek. Fakat kibar bir adam. Hele lakırdısını biraz daha çabuk söylese daha cana yakın olacak.

Kulüpte çok iyi insanlar var. Fakat futbolda çalışanların itibarı daha fazla... Ancak biz onları teniste mükemmel şekilde yenerek hıncımızı alıyoruz. Futbolda rakipsiz sayılan öyle gençler var ki o kadar çalışmalarına rağmen teniste mağlup oluyorlar. Hele denizcilikleri hiç yok. Deniz şubesi biz girdikten sonra parladı. Asuman, Gönül, Gazal ikiçifte bir sandalla her gün bir iki saat egzersiz yapıyoruz. Ağustos'un on beşinde Moda'da deniz yarışları olacak. İstanbul'un hemen hemen bütün kulüpleriyle karşılaşacağız.

Bugün kulübümün amblemini bütün elbiselerime işledim. Annem de yardım etti. Lacivert sarı deniz fanilalarım yarın gelecek. Artık mendilime varıncaya kadar hep kulübümün rengi olsun istiyorum.

***

... Bugün Başkan Bey'in vaat ettiği kotra âlemine çıkıyoruz. Kulübün kotrası ufak, oynak bir şey. Başkan Hikmet Bey'in denizciliğe çok merakı var. Kendi de iyi dümen kullanıyor. Bugün bana rüzgârları, bu sahillerdeki akıntıları, sığlıkları öğreteceğini vaat etti. Bu gezintiye annem de geldi. Fakat kotra o kadar ufak ki Asuman ile Gazal küpeştede[1] kaldılar. Fakat hepimiz deniz elbiseleriyleyiz. Fanilaları, bol ve kısa keten etekleri bırakınca denize atlayabiliriz. Hafif bir rüzgâr var. Hikmet Bey bize yelkenler, serenler,[2] mataforalar[3] hakkında biraz ders verdikten sonra iki büyük yelkeni fora ettik. Hafif kotra su üzerinde bir yaprak gibi yattı. Başta flok[4] şişti. Büyük yelken denize doğru eğildi. Ve kotra bir tüy gibi uçmaya başladı.

Evvela Moda önünde birkaç manevra yaptık. Ben Hikmet Bey'in yanındayım. Bana rüzgârın kuvvetinden nasıl istifade edileceğini öğretiyor:

---

1 Güverte üstündeki borda kaplaması, bir nevi korkuluk.

2 Yelkenli gemilerde üzerine yelken çekilmek üzere direklere takılan gönder.

3 Bir şeyi tekneye belli mesafede tutmaya yarayan, bordadan dışarıya doğru uzatılmış dikme.

4 Yelkenli gemilerde civadra ile pruva direği arasındaki üç köşe yelken.

"Büyük yelken pupa olacak,[1] fakat kotra için bu yeterli değildir. Rüzgârı yelkene yedirmek için ıskarmoza[2] takılı bu ipi gevşetmelisin. Çünkü hava, denizi yalayarak gelir."

Hikmet Bey hem söylüyor hem de anlattıklarını yapıyordu. Hakikaten elinde yalnız büyük yelkenin ipi olduğu halde kotranın vaziyetine dümenden fazla hâkim oluyor. Dümen kolu benim elimde. Hikmet Bey ara sıra kumanda verdikçe çeviriyorum. Fakat çok süratli gittiğimiz için sular dümeni bastırıyor. Kotrada dümen kullanmak sandalda kürek çekmek kadar yorucu.

Bir iki volta[3] yaptıktan sonra hafif bir yalpayla Adalar'a çevrildik. Hikmet Bey şimdi rüzgârlar ve bu sahillerdeki akıntılar hakkında bilgi veriyor:

"Fenerbahçe'yi geçtikten sonra dalyan akıntısı başlar, burada yol almak için açılmak lazım. Dümeni Hayırsız Ada'ya çevirirseniz daha süratli gider, rüzgârı da daha sağdan yemiş oluruz."

Kotra gezintisi, bilmiyorum ilk defa olduğu için mi, pek hoşuma gitti. Annem ortada, sipere oturmuş, kotra yana yattıkça ağırlığını verip doğrultmak ister gibi aksi tarafa eğiliyor.

"Hanımefendi, beyhude telaş ediyorsunuz," dedi Hikmet Bey. "Siz ne kadar çalışsanız da denge olmaz. Hem kotranın iyi gidişi yana yattıktan sonradır. Yelken adeta denizle kavuşmalı."

Ne yalan söyleyeyim, eskiden kotraların böyle yana yatmış, süzülüp gittiklerini lezzetle seyrettiğim halde, içinde olunca ilk defa ben de korktum. Fakat bu korku denize düşme tehlikesinden gelmedi. Ben yelkenlerin böyle ıslanacak kadar suya yatışını kotra için bir tehlike zannederek korktum. Asıl keyfin bu yatışta olduğunu anladıktan sonra, artık annem gibi aksi tarafa değil, ben de yelkenle alçalan tarafa geliyordum.

---

1 Yelkenler, arkadan esen rüzgârla şişmiş olarak, tam yolla ilerlenecek anlamında kullanılan denizcilik terimi.

2 Kürek takmak için kayık ve sandalın yan kenarlarına hilal şeklinde dikine yerleştirilmiş ahşap veya metal parça.

3 Geminin rüzgâra karşı gidebilmek için sağa sola zikzak yapması.

Asuman, Gönül, Gazal lacivert çuhadan sarı kurdeleli gemici kasketleri ve bembeyaz deniz elbiseleriyle baş taraf küpeştesinde birer martı gibi cıvıldaşıyorlar. Hikmet Bey, "Sizin arkadaşları da birer birer yelkene, dümene alıştıralım," diyor. "Sadece yüzmek, kürek çekmek denizcilik değildir. Göreceksiniz ki kotra âlemi bütün sporlardan çok daha eğlencelidir."

Rüzgâr kuvvetleniyor. Hikmet Bey, büyük yelkeni gevşettikçe kotra yatıyor. Arkamıza bağlı bir kişilik sandal bembeyaz köpükler içinde.

"Kınalı açıklarına geliyoruz. Bakın, dikkat edin Ayten Hanım, burada öyle tehlikeli bir sığlık vardır ki üzerinden geçen tekneden hayır gelmez. Kaç kotra burada saplanıp parçalanmıştır." Ve eliyle ileride denizin sarardığı bir noktayı gösteren Hikmet Bey devam etti: "Kotraların su kesiminden aşağısı uzun olduğu için buradan geçmek tehlikelidir. Sığlıklar uzaktan belli olur. Denizin rengi böyle gördüğünüz gibi değişir."

Hafif bir dümen teması istikametimizi değiştirdi. Fakat bu değişim, rüzgârın kuvvetini azalttı, ağırlaştık.

"Kotranın sefası kadar zahmeti, cefası da vardır. Dümeni, yelkeni kullandıktan sonra denizi de böyle kontrol etmelidir. Akıntıları, eğer bilinmeyen sulardaysanız renginden, dalgalardan anlarsınız. Mesela Burgaz ile Heybeli arasında sert bir akıntı daha vardır. Bakınız, uzaktan bile orada denizin daha koyulaştığını görürsünüz."

Hikmet Bey beni bir nefeste kaptan çıkarmak için bütün iyi konuşma yeteneğini sarf ediyor. Baş taraftakiler haykırıyorlar:

"Ağır gidiyoruz Ayten, istim[1] bitti mi?"

Sığlığın etrafından çevrildik. Hikmet Bey rüzgârı yedirmek için bana yeni emirler verdi. Dümeni evvela sağa aldım. Yelkenler şişti. Sonra o, yelkeni biraz kısarken, dümeni yavaş yavaş sola çevirdim. Küçük bir çizgi içinde döndük.

"Volta yapmayınca gidemeyiz, rüzgâr arkamızda kaldı."

---

1 Gücünden yararlanmak için elde edilen buhar, islim.

Artık bu manevralara alıştım. Uygun noktaya gelince emir almadan dümeni idare ediyorum.

"Kotra için en büyük tehlike nedir, biliyor musunuz Ayten Hanım?"

"Nedir efendim?"

"Rüzgârın kalışı. Fırtına olsun, deniz köpürsün hiç korku yok. Fakat denizin duruşu, rüzgârın kalışı kotradakiler için tahammül edilmez bir sıkıntıdır. Hele bu hal açıklarda olursa..."

"Galiba rüzgâr hafifliyor da ondan hatırınıza geldi Beyefendi," dedim.

"Hayır, bu rüzgârla Değirmendere'ye Tütünçiftlik'e[1] kadar gideriz. Gerçi, istediğim bu rüzgâr değil. Mesela bugün iyi bir yıldızpoyraz olsaydı şimdiye kadar Yat Kulübü'nün önünde demirlemiştik."

Volta manevraları devam ediyor. Heybeli açıklarındayız. Baş taraftakilerin artık içi sıkıldı. Evvela Gönül, sonra ötekiler yanımıza geldiler. Burada adeta küme olduk. Bu küpeştesiz dümen üstünde sıkı bir rüzgâr esse hepimizi denize sürecek. Ben şimdi onlara öğrendiklerimi satıyorum:

"Bakın çocuklar, rüzgârı yelkene yedirmek için dümeni idare etmek lazımdır. Yelken pupa oluncaya kadar yatmalı. Sizin anlayacağınız yelkenleri suya indirmeli."

Hikmet Bey hem gülüyor hem düzeltmeye çalışıyor:

"Yelken pupa oluncaya kadar yatmayacak, kotra yatıncaya kadar yelkenler pupa olacak!"

Gönül, bu planın sonunu hepsinden evvel anladığı için haykırdı:

"Ayvaz kasap hep bir hesap!"[2]

Hikmet Bey, lakırdısının manasızlığını anlayınca kendi de gülmeye mecbur oldu. Heybeli ile Büyükada arasında iki geniş daire çizdik. Büyükada önünde sandallar, motorlar dolu. Daha kıyılarda renk renk başlıklı kadınlar yüzüyor.

---

1 Kocaeli iline bağlı Körfez ilçesinde bir semt.

2 "Hangi yol seçilirse seçilsin hepsi aynı kapıya çıkar" anlamına gelen söz öbeği.

"Yat Kulübü'nün önünde demirleyelim. Çıkar bir çay içeriz," dedi Hikmet Bey.

Büyük yelkeni gevşetmiştik. Yavaş yavaş sokulduk.

"Bizim kotrayı Ada'da tanımayan yoktur Ayten Hanım. Bizim çocuklar hemen her cuma, pazar buraya gelirler. Artık onlara kulübün futaları kaldı."

Yat Kulübü terasından bizi seyrediyorlar. Kulübün küçük bayrağı yelkenin ucunda sallanıyor. Asuman ile Gönül biz yelkenleri indirince baştan demir attılar. Yat Kulübü'nün uzun iskelesine yakın durduk. Bu kıyafetlerimizle kulübe çıkmak istemedik.

"Burası da deniz kulübü sayılır," dedi Hikmet Bey. "Siz oraya pudralı ihtiyar zenginlerin geldiklerine bakmayın. Gün batarken buranın keyfi bir yerde bulunmaz."

Ufak sandal ancak iki kişi taşıyor. Yat Kulübü üyelerinden olduğu için ilk defa Hikmet Bey'i iskeleye çıkardık. O bizi misafiri diye kaydettirdi. Dar, merdivenli yollardan yukarıya, bahçeye çıktık. İki sene evvel buraya annem, teyzem, Yıldız, Sevgi hep beraber gelmiştik. Yıldız'ın babası bu kulübe üye olduğu için bize bir ziyafet vermişti.

Bahçenin hasır koltuklarının hepsi tutulmuş. Hikmet Bey pek zahmetle bize bir köşe buldu. Güneş olduğu için süslü hanımların rağbet etmedikleri bu köşe, tam Heybeli'ye karşı. Güneş sahiden göz kamaştırıyor. Fakat sabahtan akşama kadar rüzgârda, suda güneşten kavrulan insanlara, böyle hafif bir akşam güneşi ılık bir banyo gibi...

Annemden başka hepimiz deniz kıyafetinde olduğumuz için herkesin gözü bize dikildi. Ökçesiz meşin ayakkabılarımız, örme ceketlerimiz, beyaz akordiyon[1] eteklerimizle kulübün akşam çayına gelmiş gran tuvaletli[2] hanımları arasında pek biçimsiz kaldık. Gönül, "Vah vah, burada böyle teşrifat olduğunu bilseydik, kotraya bir de gardırop alırdık!" diyor.

---

1 Kumaşlarda makineyle yapılmış kırma, pili.

2 (Fr. *grande toilette*) Baştan ayağa giyinmiş, süslenmiş.

Annem, "Merak etmeyin, bu hanımlar arasında size gıpta eden çok hevesli var," diye, zannederim teselli ediyordu.

Hikmet Bey çaylarımızı acele acele içirdi:

"Gün batınca rüzgâr düşer. Sonra gece yarısı korktuğumuza uğrarız. Haydi bakalım, çözülelim hanımlar!" diye mükemmel bir kumanda verdi.

Çamlar altında öbek öbek toplanıp konuşan, çay içen kadınlı erkekli kalabalığın çevrilen, takip eden gözleri altında kotraya döndük.

Kotra sefasının bir eziyetli tarafı da demir almak. Baş tarafta küçük bir makine var. Fakat çevirmek için kol lazım. Asuman ile Gazal epey zahmetle demir aldılar. Yelkenler yavaş yavaş kabardı. Güneş, henüz Heybeli'nin iki sırtı arasından kaybolmadan açıldık. Hikmet Bey'in dediği oldu. Rüzgâr gittikçe düştü. Ada'ya bir saat içinde gittiğimiz halde ancak iki saate yakın bir zamanda dönebildik.

Bugünkü kotra gezintisi hepimizi çok memnun etti. Hikmet Bey'den artık kotrayı başkalarına vermemesini rica ettik. Fakat razı olmadı, "Bütün kulüp üyelerinin hakkı vardır," dedi. Nihayet cuma ve salı olmak üzere haftanın iki gününde bize verilmesini söyleyeceğini vaat etti.

Bilmem neden bugün ben de yorulmuştum. Bu yorgunluk ilk defa kotra kullanmaktaki güçlükten geliyor galiba. Ne kadar yorgunluk verse de bütün eğlencelerden daha güzel olduğuna inandığım kotradan vazgeçecek değilim.

*

... Bugün iki haftadan beri beklediklerimize kavuştuk. Sevgi ile Yıldız geldiler. Onlar gelince Ferit Kâmi Bey de boy gösterir. Onlara kotra macerasını bir çırpıda anlattım. Yıldız bayıldı. Sevgi gittikçe hanımefendi oluyor. "Yarın sabah erken, yayan Kalamış'a, Asumanlara gidelim," dedim de dudaklarını büktü. Kız galiba efendisinin imtihanlarını beklemekten sıkıldı. Annem, Ferit Kâmi Bey'i yemeğe alıkoydu. Sevgi'nin hoşuna gitmek için lakırdı arasında Ferit Kâmi Bey'e takıldım:

"Enişte Bey, hukuk notlarını bana verseniz de imtihana ben girsem," dedim.

Ne olacak gibilerden yüzüme baktılar.

"Ne yapayım," dedim, "sizin imtihanı verip Sevgi'yi alacağınız yok. Bari ben kazanıp alayım."

İkisi de kızardı. Annem dudaklarını ısırdı. Yıldız'la benden başka herkeste bir sıkıntı başladı. Galiba pot kırmıştım. Öyle olacak ki annem lakırdıya karıştı:

"Onların düğünlerini bu yaz yapacağız inşallah! Zaten enişte m de burada olmayınca imkânı yok, onun Avrupa'dan gelmesi de yazı bulur."

Bilmem neden, içimde bu Ferit Kâmi Bey'e karşı bir eğlenme, alay etme arzusu var. Öyle ağır, öyle durgun adam ki! Sevgi bu sevimsiz adamın neresini beğeniyor, bilmem. Hoş kendi de gittikçe hanımanne oluyor ya...

Yarın Fener'den, Moda İskelesi'ne kadar yapacağımız futa yarışına Yıldız'ı da davet ettim. Büyük yarışlar yaklaştığı için talimleri sıklaştırıyoruz. Hikmet Bey, "Kulübün ümidi sizdedir," dedikçe biz küreklere yapışıyoruz. Şimdiye kadar yaptığımız tecrübelere göre, yarışa girecek ikiçifte futanın küreklerinde Asuman ile Gönül, idaresinde de ben bulunacağız. Gazal yedekte kalacak. İkinci sürat yarışında da Gönül yedek duracak. Hikmet Bey'e sordum:

"Benim kollarıma güveniniz yok galiba Beyefendi?"

Kır kaşlarının altında birer mavi cam gibi manasız manasız parlayan gözlerini kırptı:

"Yarışlarda dümen, kürekten mühimdir Ayten Hanım," dedi. "Hem sizin soğukkanlılığınıza, cesaretinize daha ziyade itimadım var. Ufak bir heyecan, küçük bir tereddüt, en kuvvetli kolların götürdüğü bir sandala yarışı kaybettirir."

Hikmet Bey denizcilikte beni çok yetenekli görüyor. Yalnız bir mevsimde yapılan deniz eğlenceleri, öteki sporlardan daha başka, daha zevk duyurucu ve yorucu. Ben dört saat tenis oynadığım halde yorulmazdım. Fakat sert havada sandalla Moda'dan Fenerbahçe'ye geçerken epey zahmet çekiyorum.

Bugün yine kotra günüydü. Bizim Kalamışlılar kotradan işaret verdiler. Yıldız'ı da alıp gittim. Bugün Hikmet Bey yok. Kaptanlığı ben yapacağım. Hava da epey sert. Rüzgâr sıkı esiyor. Denizin rengi bazı yerlerde koyu yeşil. Hatta biraz köpük bile yapıyor. Bizim çılgınlar buna daha çok seviniyorlar. Kotramız o kadar hafif ki henüz flokayı açmadan hareket etti.

"Bakın çocuklar," dedim, "uzaklara gitmek yok. Sakın ada mada istemeyin. Şöyle Fener açıklarında bir iki dolaşır döneriz. Fakat şimdiden söyleyeyim, dediklerimi derhal yapacaksınız."

Deniz gittikçe sertleşiyor. İki yelken, Hikmet Bey'in istediği gibi, pupa oluncaya kadar şişti. Sallanıyoruz, yelkenleri son haddine kadar gevşettim. Büyük yelken suya battı. Artık salıntı yok. Kotra bir ok gibi suları, dalgaları yarıp geçiyor. Yıldız, ilk defa girdiği kotranın bu tehlikeli gibi görünen vaziyetlerinden ürkmüş, ortadaki ambara girmişti.

"Kızlar, serenlere, iplere sıkı tutunun. Biriniz denize gitti mi, dönüp alamayız ha!"

Gönül, yünlü örme ceketinin yakasını kulaklarına kadar kaldırmış rüzgârdan sesini işittirmek için ellerini boru gibi yapıp haykırdı:

"Emret beybaba, başüstüne!"

Hikmet Bey vapurlarda, gemilerde tayfanın kaptanlara baba dediklerini söylemişti. Kâfir kız şimdi benimle alay ediyor. Onları korkutmak için sert bir volta yaptım. Kotra birdenbire sarsıldı, sallandı, devrilir gibi oldu. Ben de korktum. Fakat onlar, üçü de paldır küldür kendilerini ortaya, Yıldız'ın saklandığı ambara attılar. Gevşeyen yelkenler yavaş yavaş düzeldi, şişti. Kotra bu sefer aksi istikamete doğruldu. Şimdi birer birer delikten çıkanlara gülüyordum:

"Ne oldunuz a canım, sizin denizciliğiniz bu kadar mıydı?"

Gönül, yaptığım muzipliği anlamış gibi, sert sert yüzüme bakıyordu.

"Zavallı kız," dedim. "Ayol, benzin kül gibi olmuş! Ne oldu? Bari yanıma gel de sana cesaret vereyim."

Deniz gittikçe köpükleniyor. Hepimiz sıçrayan sulardan ıslanıyoruz. Fakat öyle keyifli gidiyoruz ki ıslandığımızın farkında bile değiliz. Tayfanın sıhhatini gözetmek mecburiyetinde olduğum için gezmek uğruna hasta olmamalarını da düşünüyorum. Rüzgâr çok sıkı. Bu mevsimde böyle sert poyraz pek az bulunur. Deniz parça parça yeşil, koyu lacivert renkler alıyor. Rüzgârları henüz bilmiyorum. Rüzgârın devam etmesi, artması ihtimali olan bu havada daha fazla açılmak işime gelmedi. İşi tadında bırakmak için geniş voltalar yaparak Moda açıklarında yarım saatten fazla dolaştık.

Hava bulutlanıyordu. Herhalde tatsızlaşan rüzgârın bir fırtına yapması ihtimali vardı. Bu mevsimde tesadüf edilmeyen bu havanın alacağı neticeden korktum. Akıllı, tecrübeli bir kaptan maharetiyle dümeni çevirdim. Kotra sert, sivri dalgaları bir kamçı gibi yarıp köpüklendirerek Moda önüne geldi. İskeleyi solda bırakarak sahile yakın demirledik. Biz yelkenlerle uğraşıyorduk. Yanımızda bizim kulüp futalarından biri göründü. Hikmet Bey'in sesi:

"Sizi çapkınlar sizi!" diyordu. "Az kalsın motora atlayıp arkanızdan gelecektim. Ne tehlike atlattığınızı biliyor musunuz?"

Biz hayretle küpeşteye dizildik. Hikmet Bey futayı yanaştırırken hâlâ azarlarına devam ediyordu:

"Hiç böyle havada yalnız başınıza açıklara çıkılır mı?"

Gönül sabredemedi:

"Yalnız başımıza mıyız a Beyefendi, baksanıza tam beş kişiyiz. Bu kadarcık kotraya bir kaptanla dört tayfa yetişmez mi?"

Hikmet Bey somurttu. Gönül, kabahati üzerinden atmak için beni gösterdi:

"Hem biz istemedik ki o kadar ısrar ettiğimiz halde Ayten bizi sürükledi."

Hikmet Bey kendini tanıtmak isteyen öğretmenler gibi başını salladı:

"Böyle hafif kotralar kuvvetli denizlere hiç gelmez. Denize açıldığınızı haber verdikleri zaman geç olmuştu. Yetişemedim. Baksanıza bir kere, açıkta hiç yelkenli var mı? İngilizlerin koca iki direkli kotrası bile limanda."

Ben de işin şimdi farkında oluyordum. Hakikaten Moda Burnu rüzgârı kesmekle beraber, koyda bile dalga var. Hikmet Bey bizi neşeli, adeta korktuğu tehlikeden habersiz görünce yumuşadı:

"Neyse geçmiş olsun, haydi sandala atlayın da sizi iskeleye çıkaralım," dedi.

Yıldız ile ben sandala bindik. Kulüpten bizim eski yarışçılar, Adnan Bey ile Pertev Bey kürek çekiyorlardı. Adnan Bey:

"Vallahi iyi cesaret Ayten Hanım," diyordu. "Üç senedir denizcilik ediyoruz fakat böyle havada bu kotrayla açılmak hatırımıza gelmedi. Bu kotra değil, adeta yelkenli sandaldır. Adamakıllı safra[1] tertibatı bile yoktur."

"Şu halde, sandal yarışında olduğu gibi, kotracılıkta da sizi geçtik," dedim. Gülerek başını salladı:

"Yook, sizinle denizde yarışa girişeceklerden değilim Hanımefendi."

"Teniste?"

"O da öyle. Siz kulübe girdikten sonra biz artık avcılığa başladık Hanımefendi ve avcılığı denizden daha tatlı bulduk."

İskeleye gelmiştik. Hikmet Bey'e, arkadaşlara veda ettik. Onlar Asumanları almak için kotraya dönerlerken Adnan Bey ilave etti:

"Zannederim ki avcılıkta bize rakip olamayacaksınız!"

"Zaman, arzu meselesi Adnan Bey," dedim. "Hele denizcilikten hevesimizi alalım da!"

Evde Sevgi ile Ferit Kâmi Bey'i bulduk. Yemek odasında hem çay içiyor hem tavla oynuyorlardı. Onları böyle baş başa, keyif eder görünce yine kendimi tutamadım:

"Maşallah Nişanlı Beyefendi, siz vaktinizi böyle geçirirseniz vay halinize... Karınca ile ağustosböceğinin hikâyesini biliyor musunuz?"

Zavallı adam, o kadar da saf ki anlamadan:

"Ne olmuş, biz tavla oynuyoruz," dedi.

---

1 Deniz taşıtlarında dengeyi sağlamak ve istenilen su düzeyine kadar batırabilmek için dip bölümüne konulan ağırlık.

"İyi ya, siz de ağustosböceği gibi vaktinizi oyunla, eğlenceyle geçirirsiniz. Sonra yaz gelecek, eniştem gelecek, siz..."

Artık anlamıştı. Zaten iyi gelmeyen zarını hızla tavlanın içine attı:

"Aman baldız Hanımefendi sen de!" dedi. "Bakalım, sizi de göreceğiz. Evde hanım hanım oturmayın da sabahtan akşama kadar denizde, eğlencede gezin. Bakalım sonu ne olacak?"

Hırsla, hiddetle söylüyordu. Sesinde ağlayışlı bir hal vardı. Benden intikam almak için belki daha acı söyleyecekti. Parmaklarımın uçlarıyla hafifçe eteklerimi kaldırıp mükemmel bir reverans yaptım, "Affedersiniz Damat Beyefendi, Ayten kimseye hesap vermek mecburiyetinde değildir," dedim ve başka bir şey söylemeden elbise değiştirmek için yukarıya, odama çıktım.

Odamın penceresinden karşı sahil, Fener, Kalamış Koyu'nun yarısı, Feneryolu'ndaki ağaçlıklara gömülü gibi duran villalar görünüyor. Geldiğimiz zaman buranın suluboya resmine başlamıştım. Deniz eğlenceleri çıktı çıkalı el sürmediğim bu tabloya biraz çalışmak istedim. Yarım metre büyüklüğündeki tabloyu canlandırmak için yemek vaktine kadar çalıştım. Heyecanlı deniz âleminden sonra bu meşguliyet sinirlerimi yatıştırdı. Yemek vaktine doğru annem odama geldiği zaman uzun uzun tabloya baktı. Sonra saçlarımı okşadı:

"Bravo Ayten," dedi. "Denizin rengini o kadar iyi verdin ki!"

Sonra yanımızda biri varmış gibi yavaşça kulağıma eğilip fısıldadı:

"Kız, bu çocuğa yine ne iliştin? Rast geldiğine seni şikâyet ediyor."

Fırçalarımı suya bıraktım. Ferit Kâmi Bey'in beceriksizce halleri çok zıddıma gidiyordu. Annemin serzenişi içimdekini dökmeye yetti:

"Bari sen söyle anne, haklı değil miyim? Ben Sevgi'nin yerinde olsam, onu kulağından çeke çeke derslerine çalıştırırım. Öyle kanı uyuşuk adam ki!"

Annem galiba bu bahsi açtığına pişman olmuştu. Yumuk ellerini başımda gezdirdi:

"Ben de biliyorum kızım. Fakat zannederim Sevgi de sıkılıyor. Ferit Kâmi Bey ağır ruhlu, kalender bir adam. Baksana siz bu kadar geziyor, eğleniyorsunuz da o daha şöyle genç bir erkek gibi yürümesini bilmiyor. Vakti, eski zaman kadınları gibi evlerde, salonlarda, dans yerlerinde dedikodu etmekle geçiyor. Bu gençler, kendi akranları kızların bile yeni yeni eğlencelerle meşgul oldukları bir zamanda salonlarda boy göstermekten nasıl zevk alıyorlar, bilmem! Fakat bize ne, öyle değil mi?"

Annem onu mazur görmemi anlatmak ister gibi beni ikna etmeye çalışıyordu. Halbuki ben Sevgi için üzülüyorum. Küçükten beri bizimle düşüp kalkan o neşeli, o hararetli kız da bu adamla nişanlandıktan sonra adeta kışın mangal altlarında saatlerce uyku kestiren kedilere döndü. Eskiden oturduğu yerde duramayan o afacan kız, şimdi düşünme meraklısı bir filozof oldu. Bilmem, galiba Ferit Kâmi Bey'e olan kinim biraz da Sevgi'yi bizden ayırdığı için... Fakat düşündükçe anneme hak veriyorum. Sevgi, hayatını bağlayacağı erkeği hoş gördükten sonra bana ne? Sonra şakaya tahammülü yok. Çabuk alınıyor. Çare yok, bu adama karşı bundan sonra biraz resmi durmalı.

Annemle beraber aşağıya indik. Yıldız, benim kol idmanları için kullandığım *ekstansör*ü[1] almış, deniyor. Ötekiler sofranın başında konuşuyorlar.

"Nafile Yıldız," dedim. "Bu üç telliyi on defadan fazla açamazsın."

O, birden başladı. Görünüşte o kadar kolay gelen bu yaylı teller öyle serttir ki idmansız kolları derhal keser. İçeriden Ferit Kâmi Bey'in sesi geldi:

"O da bir şey mi a canım! Ben size yirmi defa açayım."

Sevgi'yle beraber yanımıza geldiler. Yıldız beşe kadar açtı, elinden alıp Ferit Kâmi Bey'e uzattım:

"Buyurunuz. Birden yirmiye kadar sayıyoruz."

Ehemmiyetsiz bir şey deniyormuş gibi *ekstansör* yayını aldı. Kolları kırılıncaya kadar açtı: "Bir!"

---

1 (Fr. *extenseur*): Kas geliştirme aleti.

Ben iki demek için hazırlanıyorken onun açılan, gergin kolları birdenbire kavuştu, yaylı telin çarpışmasından gelen ses odada şakırdadı.

"Aman," dedim, "ne yaptınız? Bu çok fenadır."

Tellerin gergin halinde kolları birdenbire gevşetmek sinirleri keser. Ferit Kâmi Bey de böyle olmuştu. Uyuşan kolları ikinci defa telleri açmak için ona cesaret vermedi. Elini bana uzatarak:

"Vazgeçtim Küçükhanım," dedi. "Zaten sizinle bahse girmek doğru değildi ya... Öyle alaylı bakıyordunuz ki daha ilk açışta bütün cesaretim kırılmıştı."

Annem yemek odasına girmiş, "Haydi çocuklar! Gevezeliğin lüzumu yok, yemeğe!" diyordu.

Bu adamın hakikaten bir zavallı olduğuna ben de inanmaya başladım. Allah, Sevgi kıza sabır ve tahammül versin.

***

... Moda Büyük Deniz Yarışları, Fenerbahçe Kulübü'nün hatıra defterine çok heyecanlı ve şerefli bir yaprak daha ilave etti. O gün sabahtan deniz banyosunu yaptık. Antrenmanlarımıza nezaret eden Hikmet Bey, "Yarış günü kendinizi yoracak değilsiniz. Sonra yorgun düşersiniz," diye sık sık tembihler ediyordu.

Banyodan sonra hiç egzersiz yapmadık. Hatta yarış futalarını Moda'ya kadar kulüp arkadaşları getirdiler. Moda önünde bugün adeta bir filo var. Zırhlılar, torpidolar,[1] yatlar, Boğaziçi sandalları, büyük balıkçı kayıkları, kulüp futaları... Sahil bir papatya tarlası gibi... Bayraklar, bandolar, düdük sesleri, kıyamet kopuyor. Yanımızda Galatasaray'ın hanımlar futası var. Yarış hemen hemen onlarla aramızda olacak. Hikmet Bey, "Onlar idmanlarını Boğaz sularında yaptılar, daha kuvvetlidirler," diye bizi adeta korkutmuştu. Gerçi, Boğaz suları daha kuvvetlidir. Fakat biz de idmanlarımızı en çok bu sahilleri hırpalayan lodoslu havalarda yaptık. İskele üzerinde yarış heyeti işaretlerle yarışları düzenliyor. Bugün ya Sarı-Lacivert kazanacak ya Sarı-Kırmızı!

---

1 Torpil atmaya yarayan, küçük ve çok hızlı giden savaş gemisi.

Asuman ile Gönül elleri küreklerde, bileklerini harekete alıştırıyorlar. Galatasaray futasıyla aramızda birkaç kulaç var. Yarışı seyredenlerin çoğu bu iki sandalla alakadar. Bunu kulağıma gelen seslerden anlıyorum. Her iki sandalın da taraftarları var. Harp gemilerine ait battal filika yarışları bitti. Sıra bize geliyordu. Yavaşça hatırlattım:

"Çocuklar, acele edecek değilsiniz. Iskarmozlar çok yağlıdır. Bir kürek fırladı mı rezil oluruz. Basamak tahtalarını, ıskarmozları bir daha gözden geçirin, heyecan yok, acele yok!"

Yan gözle Galatasaray futasına bakıyorum. Onlar telaşlarını belli ediyorlar. Hele dümendeki hanımın ikide bir dümen yekesini kontrol edişi pek göze batıyor.

Nihayet vakit geldi. Hikmet Bey'in de bulunduğu kuleden işaret verildi. İki futanın sekiz küreği birden kalktı ve bir anda suya daldı. Parmaklarıma doladığım dümen iplerini sıkıyordum. Yarışın son noktası İngilizlerin açıktaki banyo dubasıydı. Kaplan avına çıkmış bir avcı gibi, futanın burnuyla dubayı nişan almıştım. Ötekilere bakmıyordum. Öyle zannediyordum ki başımı çevirince dümen de beraber hareket edecek, kürekçilerimin bütün emekleri boşa gidecek. İlk saniyelerde baş başa gittiğimizi kürek seslerinden anlıyordum. Biraz sonra aynı sesler bana biraz daha geriden gelir gibi oldu. Merak ediyordum. Fakat ben başımı çevirmeden Gönül kendini tutamadı:

"Üç kürek ilerideyiz," dedi.

Asuman ilave etti:

"Sıkı kürek kullanıyorlar."

Sıkı kürek köpük ve gürültü yapar. Fakat yarışlarda fenadır. Şimdi münakaşa zamanı değil.

"Bakmayın şaşırırsınız," dedim. "Yarı yoldayız. Gayret!"

Kürek çekmediğim, güç harcamadığım halde sıkıntıdan terliyordum. Kendim onlara sükûnet tavsiye ederken avuçlarım ter içinde kalmıştı. Sandallardan, sahilden, uzaklardan uğultu halinde alkışlar geliyor. Vapurlar, istimbotlar[1] düdük çalıyor,

1 Cankurtaran sandalı büyüklüğünde, islimle işleyen deniz teknesi, küçük vapur, çatana.

dubadaki kalabalık arasından birbirine zıt teşvik sesleri yükseliyordu:

"Bravo Fenerbahçe!"

"Ha gayret Galatasaray!"

Asuman ile Gönül bütün dikkatleriyle çalışıyorlar. Dubaya beş altı kulaç kala sabredemedim, başımı çevirdim. Rakiplerimiz bizden sekiz on kürek arkadan geliyorlardı. Artık tehlike kalmamıştı. Yarışta dubayı sadece tutmak lazım olduğu halde ben yaklaşınca sert bir dümen darbesiyle futayı bir balık gibi çevirip yandan dubaya yanaştırdım.

Artık kıyamet kopmuştu. "Yaşa Fenerbahçe!" sesleri bütün Moda sahillerinde çınlıyordu. Yarış heyeti büyük madalyasını verdi. Hikmet Bey kabına sığamıyordu, "Aferin çocuklar! Yaşayın kızlar!" derken gözleri sulanıyordu. Sandalların yanına dönüş pek muhteşem oldu. Bizim kulübün bütün sandalları etrafımızı çevirmiş, Sarı-Lacivert'in zaferi şerefine adeta bir filo kurmuşlardı. Sandaldan sandala geçerek bizim futaya tam yedi tane buket geldi.

Artık akşama kadar neşeli sarhoşlar gibiydik. Yarışlar bitti, sesler kesildi. Hikmet Bey bizi kulüpte bugünün galipleri şerefine verilen çaya götürüyordu. Geç vakte kadar kulübün bahçesinde oturduk, söyledik, söylediler; güldük, güldüler. Fakat bunlar hep bir tatlı rüya gibi geçti. Kendimizi bir tüy kadar hafif hissediyor, çiçek bahçesine dalmış kelebekler gibi mesut görüyorduk. Geç olmuştu. Yirmi beş otuz kişilik kulüp arkadaşları bize son bir teşekkür daha ettiler. Buketlerimizi taşıyarak bizi kulübün önünden sandala bindirdiler. Hikmet Bey, anneme hürmetlerinden bahsettikten sonra eski denizci Adnan Bey'e döndü:

"Hanımlar gidiyor, peki ama sandalı buraya kim getirecek?"

Adnan Bey kendine iş çıktığını anladı. Bizimle beraber o da sandala atladı. Fakat küreklerde Gazal ile Gönül var.

Onları Kalamış'ta bıraktıktan sonra küreğe ben geçtim. Adnan Bey dümen kullanıyor. Güneş çekilmiş. Dumanlı bir yaz akşamı. Uzaklarda sis var gibi görünüyor. Hem ağır ağır kürek çekiyor hem de bugünkü yarıştaki heyecanımı anlatıyorum:

"Bilseniz öyle buhran geçirdim ki Adnan Bey, eğer yarışı kaybetseydik çok fena olacaktım. Hatta beni fazla sevinç bile çılgın ediyor."

"Çok inatçı bir kızsınız Ayten Hanım. Bu inadınız bana denizi düşman etti."

"Niçin?"

"Tabii değil mi ya! Sizinle arkadaşlık etmek pek güç. Yanınızdakini muhakkak kendinizden geri, zayıf bırakmak için çalışıyorsunuz. Sizinle rekabete girişmek bir tehlike. Maddi heveslerinize çok hâkimsiniz. Azminiz bu kadar kuvvetli olursa, kim bilir kalbinize ait duygularınızda ne kadar kıskançsınız."

Adnan Bey'e derhal cevap verdim:

"Evet, öyleyim!"

Bunu niçin söylediğimi bilmiyorum. Fakat şimdi yazarken düşününce o kadar lüzumsuz buluyorum ki! Lüzumsuzluğu şununla da sabit ki biraz sonra Adnan Bey yine bu konuya dönmek istedi:

"Sizin gibi asabi, hassas ve kıskanç olanlar gönül davalarında çok saftırlar. Sizin seveceğiniz erkek ne mesut insan olacak!"

Kürekleri sıkı almaya başladım. Adnan Bey'in bu fikirleri bana hoş görünmedi. Kendime, kalbime ait şeyleri, elini dostlukla sıktığım bir gençle münakaşa edecek değilim ya! Hem bütün bağlantıları spor heveslerinden ibaret kalan kulüp arkadaşları arasında böyle mevzuların yeri yoktur. Ben kalbimden ve kalbime ait arzulardan öyle birisine bahsetmeliyim ki ya anne gibi bana şefkat hisleriyle baksın yahut gönlümde geçilmeyecek, feda edilmeyecek yeri olan bir arkadaşım olsun. Bunların haricinde, kalbime ait hisleri münakaşa edecek bir kimse tasavvur etmem. Onun için Adnan Bey'in son cümlesi maalesef cevapsız kaldı. Ve benim kuvvetli küreklerim, sandalı bir iki dakikada iskeleye yanaştırdı.

"Allahaısmarladık Adnan Bey, buraya kadar getirdiniz, teşekkür ederim efendim."

"Bir şey değil Hanımefendi, güle güle..."

Kollarımda, hisseme düşen büyük çiçek demetleriyle içeriye girer girmez annemin boynuna atıldım. Onu kana kana, doya doya öptüm. En sevinçli, en mesut zamanlarımda daima annemin yanında bulunmak isterim. Annem benim sevincimi gördüğü zaman öyle sevinir ki!

Bu akşam ana kız, sofra başında iki arkadaş gibiydik. Annem yarışları pek yakından seyretmiş, o kadar heyecanlanmış ki!

"Ya Hikmet Bey'i sormuyorsun anne. Adamcağız bugün kesinlikle saçının yarısını daha beyazlattı. Bizi kulübe çaya götürdüğü zaman nasıl ikram edeceğini şaşırıyordu."

Birdenbire hatırıma Adnan Bey'in lakırdıları geldi.

"Anne sana tuhaf bir şey anlatayım. Bu akşam bizi sandalla kulüpten bir arkadaş getirdi. Belki tanıyacaksın; hani sarı, mavi gözlü, uzunca bir genç var; Adnan Bey. Birkaç defa yarışmıştık."

"Peki, ne oldu?"

"Asumanları Kalamış'a bıraktıktan sonra geliyorduk. Şuradan buradan lakırdı ederken benim çok asabi, hassas, kıskanç olduğumdan bahsetti."

"Biraz öylesin ya, bunda bir şey yok Ayten!"

"Ama dinle yumuk anne. Adnan Bey bunu söyledikten sonra, 'Sizin seveceğiniz erkek ne mesut insan olacak!' diye bir de mükemmel göğüs geçirdi."[1]

"Sen ne cevap verdin?"

"Hemen küreklere asılıp iskeleye yanaştım."

Annem bu cevabıma uzun uzun güldü. Sonra saçlarımı, yüzümü okşadı. Annemin bu okşayışlarından bir kedi gibi hoşlanırım. Hele onun yumuşak sesi öyle içimi ferahlatır ki!

"Benim güzel kızım," dedi, "erkekler avlamak istedikleri genç kız kalplerini daima böyle sevimli, tatlı iltifatlarla kendinden geçirirler. Tıpkı hastasını ameliyat etmek için şundan bundan bahsederek ağzına kloroform[2] veren doktorlar gibi... Bir

---

1 Üzülerek derinden nefes almak, iç geçirmek.

2 Renksiz, hoş kokulu, genellikle anestezide kullanılan, yatıştırıcı ve uyuşturucu birleşik.

farkı varsa doktorların bu tuzaklardan sonra yaptıkları ameliyat çok defa hastaların hayatını kurtarır. Fakat erkeklerin gönül aldatan iltifatları, gösterişleri genellikle genç kızların hayalini ve saadetini bir anda çürütüp mahveder. Cevap vermediğine ne iyi etmişsin Ayten."

Annem erkeklere dair konularda bana daima itimatsızlık tavsiye eder. Halbuki ben erkeklerle bir arkadaş gibi görüşürken onların bana kalp ve gönül meselelerinden bahsetmelerini doğru bulmam. Bu meseleler iki tarafın katılımıyla olduğu için hiç hâkim kendini yargılar mı? Fakat annemin fikirleri de doğru. Adnan Bey'in hiç sebep yokken benimle böyle konuşmasına, bana ait erkeğin mesut olacağından bahsetmesine ne lüzum var? Aramızda bu kadar dostluk ne zaman oldu bilmem ki!

Asumanlarla bir gün Ada'ya gitmeye karar verdik. Hikmet Bey artık kotrayı bize emanet ediyor. Buna rağmen kulüpte bu gezintiden bahsedilirken:

"İsterseniz bizim eski denizciler de sizinle gelsinler, onlar yelkenlere bakarlarsa siz daha rahat eğlenirsiniz," dedi.

Hepimiz birden itiraz ettik:

"Biz yalnız kalırsak daha çok eğleniriz."

Kulüp hayatı hoşuma gidiyor. Yalnız, arkadaşlar buradaki dostluğu daha özel, daha içli gönül bağlarına götürmek için vasıta yapmasalar. Canımı en sıkan şey, dost ve arkadaş diye ellerini sıktığım gençlerin bu tabii ilişkiden lüzumundan fazla etkilenmiş olmaları... Burada öyle gençlere tesadüf ettim ki benimle veya bizimle daha yakından meşgul olduklarını anlatmak için tabii olmayan tavırlara giriyorlar. Bu gülünç gayretleri gördükçe sinirleniyorum. Bir kadının hoşuna gitmek için olduğundan başka türlü görünmeye çalışan erkekler bence arzularını, hislerini en kötü yoldan ifade etmiş olanlardır. Benim kalbimde yerini arayacak erkeğin ilk başarısızlığı bu yapmacık ilgisidir. Bana hoş görünmek için doğal hareket etmeyen, beni konuşturmak için sık sık kalp ve gönül meselelerinden bahseden erkek daima benden uzak kalmaya mahkûmdur...

Arkadaşlarla Ada gezintimiz çok güzel geçti. Büyükada önünde banyo yaptık. Sonra geç vakit Heybeli arkasından, Çam Limanı açıklarından dolaştık. Hikmet Bey'in Adalar'ın en şiddetli akıntısı dediği Heybeli ile Burgaz arasındaki boğazdan geçtik. Artık Kınalı'ya doğru yol vermiştik[1] ki arkamızda iki direkli bir kotra belirdi. Biz ağır gidiyorduk. Sahili görmek için rüzgârı yelkenlere yedirmiyordum. Gönül arkadakilere dikkatle baktıktan sonra bana işaret etti:

"Üzerimize geliyorlar. Heybeli Bahriye Mektebi'nin[2] kotrası."

Ötekiler de bakıp doğruladılar:

"Evet, galiba yarış etmek istiyorlar."

"Ne münasebet," dedim. "Galiba sizin canınız yarış istiyor."

Kınalı önlerine geliyoruz. Arkamızdaki kotradan sesler işitiliyor. Gönül, açılmamız için ısrar ediyor. Asıl maksadını anlıyorum. Onları ileri geçirmemek istiyor. Fakat ben, bizden büyük, dört yelkenli bir kotrayla yarışa çıkmaya cesaret edemiyorum. Ancak yarış için değil, akşamüzeri rüzgârsız kalmaktan korktuğum için biraz açtım. Hızlandık. Öteki kotrayı gözetleyen Gazal, vardiyadan[3] haber verdi:

"Biraz daha Ayten, onlarda yarış hazırlığı var."

Bu yarış illeti hepimize salgın... Pek sakin geçen günümüze biraz heyecan getirme ihtiyacı dördümüzü de çimdikliyor. Artık ben de sinirlenmiştim. Onların önünden bir volta yapıp açılmak için dümeni çevirdim. Tam rüzgâr altındaydık. Bu manevra konumumuzu değiştirdi. Onlar gerimizdeyken şimdi yanımızda kaldılar. Bizim hafif tekne bir tüy gibi manevra yapıyor. Aynı voltayı onlar da yaptılar. Yarış yapmak istediklerine ben de inandım. Fakat kuvvetler arasında oran yoktu. Sonra mektepli, medreseli bahriyelilerle bizim gibi amatörler nasıl yarış edebilirler?

Gönül ile Gazal benim ağır hareketlerime sinirleniyorlar.

---

1 Yol vermek: Hızını artırmak.

2 Heybeliada Deniz Lisesi.

3 Gemilerde nöbet yeri.

Bahriye kotrası köpükler saçarak döndü. Onlar büyük tekneyi çevirinceye kadar ben rüzgârın altına girdim. İki yelkenimiz de yattı. Artık durumdan emindim. Çünkü daha onların iki büyük yelkeni mendil gibi sallanıyordu. Rüzgârı yediremediler. Ve biz ok gibi gidiyorduk. Artık bir gösteri yapma sırasıydı. Dümeni üzerlerine çevirdim. İki kotra bu vaziyette gitseler muhakkak çarpışırlar. Onlar bu manevraya şaşırmış gibiydiler. On beş yirmi kulaç kalınca dümeni kırdım. Deniz ve rüzgâr yine sağa düştü. Büyük bir süratle açılmaya başladık. Bu manevrayı yapmadan evvel hesap etmiştim. Onlar büyük yelkenleriyle şüphesiz bizi geçeceklerdi. Bizim kotra hafif olmasına rağmen yelkence çok zayıftı. Bütün marifet rüzgârdan ve denizden istifade etmekteydi. Üzerlerine gidince onlar da rüzgârı başa almaya mecbur oldular. Benim maksadım onları şaşırtıp manevra süratimizden istifade etmekti. İstediğim oldu. Tam yanlarına gelmişken dümen kırınca biz rüzgâr altına düştük ve bütün süratimizle uzaklaştık.

Güneş denize inmişti. Bahriye kotrası bu kurnazlığımızdan kendini toparlayıp peşimize düşünceye kadar çok yol aldık. Gün batınca rüzgârın duracağını bilen rakiplerimiz takipten vazgeçtiler. Moda önüne geldiğimiz vakit bizim çılgın tayfaya çıkıştım:

"Bir daha yarış marış demeye kalkmayın kuzum, neme lazım, bir gün de bizi geçecek bulunur. Bu akşam çocukcağızlara oyun ettik, yoksa dört yelkenle bizi ferah ferah geçerlerdi."

Kotranın küçük sandalıyla iskeleye çıktım. Onlar Kalamış'a gitmek için kulüp sandalını bekleyeceklerdi.

Moda Bahçesi'nde annem, teyzem, Sevgi, Yıldız çay içmişler, beni bekliyorlardı. Ayağımda altları düz beyaz deniz sandalları, sırtımda lacivert fanila ceket, başımda kulüp kasketiyle beni ilk defa gören teyzem başını iki yana salladı:

"Gerek yok, bari ayağına bir de pantolon geçir, çık işin içinden."

Sonra anneme döndü:

"Bu kız dünyaya yanlış geldi. Acaba erkek olsaydı neler yapacaktı? En iyisi sen bunu evlendir de bu spor merakından kurtar."

Teyzemin yanaklarını doya doya öptüm:

"Merak etme teyze, o zaman daha çok spor yaparım."

Ellerini, yüzünü zorla benden kurtaran teyzem:

"Yağma yok!" dedi, "Erkek, insanın her dediğini yapar mı?"

"Yapmazsa güle güle a canım! Benim kafamda, benim tabiatımda olmayan erkekle benim ne alışverişim olur! Hem ben, istedikleri yapılmayacak, tabiatı çekilmeyecek kız mıyım, teyze?"

Bunu söylerken teyzemin beyaz teller karışmış başını bir daha kucakladım:

"Oh, benim şeker teyzeciğim, söylesene, benim istenmeyecek nerem var?"

Zavallı kadın çabalayıp duruyor, "Vazgeçtim vazgeçtim, söylemedim!" diye haykırıyordu. Sonra anneme çıkıştı:

"Bu kızı çılgın eden hep sensin. Allah bunu alacak erkeğe sabırlar versin."

Karnım acıkmıştı. Hepsini toparlayıp eve götürdüm.

***

Bugün resim günüm. Sabah denizden sonra öğleye kadar çalıştım. Tablo artık bitiyor. Beni en çok uğraştıran Fenerbahçe'deki ağaçlar oldu. Bunların uzaktan görünen manasız rengini buluncaya kadar öyle üzüldüm ki!

Parmaklarım fırçayla meşgulken rahat rahat düşünüyorum. Resmin kudretini gözlerim veriyor. Şimdi boya kâsesinde fırçaların rengini hafifletmeye çalışırken dün akşam teyzemin benim için söylediklerini düşünüyorum. Hakikaten ben o kadar haşarı mıydım ki teyzem beni alacak erkeğe sabır ve tahammül diliyor. Şimdiye kadar hiçbir erkek için kendime ait diye düşünmedim. Ellerini sıktığım bütün gençleri birer arkadaş gibi gördüm. Fakat öyle hissediyorum ki bu ahbap çehreler arasında dostluğumuzu, arkadaşlığımızı herhangi bir kadınla erkek arasındaki özel, gizli ilişkilere dönüştürmek isteyenler var. Bunların öyle garip tavırları var ki beni kendilerinden, hatta samimi olmaktan bile, uzaklaştırıyor. Dünyada herkesin kalbi bir heyecan geçirir. Fakat bu heyecan tesadüflerden, temaslardan, anlaşmalardan

toplanıp zihinde süzüldükten sonra kalbe giren bir sevişmenin neticesidir. İki haftalık bir kulüp arkadaşlığının içli, geniş bir kalp yolu açmasına imkân var mı?

Teyzemin hakkımdaki fikri kesinlikle doğru değil. Belki hırçın bir kızım fakat değil bana ait bir erkeği, hatta en uzak bir dostu bile bıktıracak, usandıracak tatsızlıkları yapmak benim için değildir. Benim hareketlerimi hoş görmeyenler bulunabilir. Fakat samimiyetimden şüphe edenleri asla affetmem. Ben hayatımda yalnızca durgun ve olduğundan başka şekilde görünmek isteyen insanlarla uyuşamam. Teyzem belki beni de büyük kızı Sevgi gibi sakin ve uysal görmek istiyor. Buna imkân var mı, bilmem? Başkasının hesabına asıl benliğimi değiştirmek zor olduğu kadar fena da!.. Bunu tecrübe etmek bile insana samimiyetinden birçok şey kaybettirir. Hayat ve yaradılış insana hakiki roller, vazifeler vermişken yapay, eğreti vaziyetlere girmeye ne lüzum var? Bunu eğer birbirimizi aldatmak için yapıyorsak, bu teşebbüs hoş görünmekten çok, başka bir fena hile, bir çirkin hareket olmaz mı?

Teyzem gibi başkaları da beni hırçın, asabi zannediyor. Hayatta kalbinin istediği kadar gülüp eğlenmek hırçınlıksa kabul ederim. Fakat sinirli hiç değilim ve olmak da istemem. Sinirli olmamak için hayatta daima neşeli ve gamsız görünmek isterim.

Günleri denizde, eğlencelerde; tablosunun, piyanosunun başında geçen bir genç kızın, içinden geldiği gibi gülüp eğlenmek de hakkı değil midir? Teyzem beni alacak erkekten bahsediyor. Ben teyzemin yerinde olsaydım bunu, benim hayat arkadaşı olarak seçeceğim erkek diye ifade ederdim. Beni alacak yahut beni verecekleri erkek benden bir şey bekleyemez. Saadeti şüphelidir. Arzularımın gerisinde kalan kim olursa olsun, benden bir fedakârlık bekleyemez. Fakat seveceğim bir insan kendini mesut bilsin... Bu saadet Adnan Bey'in anlatmak istediği gibi yalnız kıskançlıktan ve sadakatten gelmez. Kalplerin öyle heyecanları olur ki onları ne kıskançlık ne sadakat ne de fedakârlık kelimeleri ifade edebilir. Bu bir haldir ki onu ancak seven bilir ve sevilen anlar. Kalbimin bu coşkun köşeleri sakladıkları heye-

canı kolay kolay ifşa etmeyecekler. O hislerin sırrını keşfedecek, sevgisinin tılsımıyla çözecek erkek kim bilir ne zaman hayatıma girecek? Kesinlikle bu kahraman; dostluklarını teklifsizlik ve laubalilik şeklinde kullanıp içli dışlı olmak isteyen kulüp arkadaşları gibi sakınmasız, patavatsız ve zayıf ruhlu erkeklerden olmayacak! Onlar benden daima uzak kalacaklar.

Aşağıya indiğim zaman hepsini sofra başında buldum. Ferit Kâmi onların geldiğini nereden haber almış bilmem. Teyzemle Sevgi'nin arasına oturmuş bir şeyler anlatıyor. Ben içeri girince ayağa kalktı:

"Şimdi sizden bahsediyordum Ayten Hanım. Dün akşam bir arkadaşla konuşuyorduk, benim sizinle yakın münasebetimi, akrabalığımı bilmiyorlar. Kulüpten söz açılmıştı. Biri bana çıkıştı, 'Kulüpte göründüğün yok. Bir uğra da yeni hanım üyelerimizle tanış,' dedi, 'öyle şeker, öyle cana yakın şeyler ki!' Yanındaki, bu habere hemen ilave etti, 'Hele bir kumralı var, ismi de Ayten. Cıva gibi! Elde avuçta durur şey değil, hem de müthiş bir sporcu!'"

Ferit Kâmi Bey bu hadiseyi benden evvel onlara anlattığı için hem dinliyor hem de yüzüme bakıyorlardı. Enişte Bey'in vapurlardan, salonlardan toplayıp getirdiği dedikodu hoşuma gitmedi değil.

"Pekâlâ Ferit Bey, siz ne cevap verdiniz?"

"Güldüm ve sizi tanıdığımı, takdir ettiğimi, yakında akraba olacağımızı söyledim."

"Teşekkür ederim. Çok naziksiniz Ferit Bey. Arkadaşlarınızın hakkımdaki iltifatlarına hiç diyecek yok. İsimlerini, cisimlerini bilsem, bilhassa teşekkür etmek isterdim."

Teyzem sahi zannederek, "Daha neler, daha neler!" diyor, annemle Yıldız gülüyorlardı. Biraz da Ferit Kâmi Bey'e takılmak istedim:

"Şu halde sizi de kulübe yeni gelen, nasıl diyordunuz, bu cana yakın, bu şeker arkadaşları görmeye davet ederiz. Teşrif buyurmaz mısınız?"

"Hay hay efendim, zatıâlilerine hürmet arz etmek için nereye olsa gitmek vazifem. Fakat kulüpte herhalde iyi dedikodular olduğu anlaşılıyor. Orada bir âdet vardır. Herkese bir isim verilir. Bakalım size ne diyecekler? Sonradan hatırıma geldi, bilseydim sizinle akraba olduğumuzu söylemeden ağızlarını arardım."

Yemek hep Ferit Kâmi Bey'in bu dedikodusuyla geçti. Teyzem samimi bir koruma ve kollama arzusuyla bana kulübe sık sık gitmemin doğru olmadığını tekrar ediyor, Ferit Kâmi Bey kulüp gençlerinin çok temiz ve kibar aile çocukları olduklarını söyleyip teyzemi temin etmeye çalışıyordu. Nihayet annem iki cümleyle bu bahse son verdi:

"Ayten böyle dedikodulara karşı yapılacak hareketi bilir. Erkeklerin takiplerinden olduğu kadar takdirlerinden de çekinmek lazımdır. Bu da bir spordur."

Sonra hayretle bakan teyzem için ilave etti:

"Öyle ya, kürek çekmek, tenis oynamak, vücut için nasıl bir idmansa etrafında çeşitli arzularla dönen, başka başka yollardan etkilemeye çalışan erkeklerin bu avlayıcı hisleriyle mücadele etmek de kuvvetli bir gönül idmanıdır."

Ferit Kâmi Bey tasdik etti:

"Evet, bilhassa böyle bir mücadele, her sporda galip gelmeye alışan Ayten Hanım için şüphesiz daima zaferle neticelenir."

Bu münakaşa tamamen onlar arasında geçti. Biz üç kız, konuşmayı sonuna kadar bir kelime söylemeden dinledik. Ferit Kâmi Bey son cümlesiyle kendi dedikodusu yüzünden açılan bu bahsi kapattı.

Tabii ilişkilerin böyle garip dedikodulara sebep oluşuna hayret ediyorum. Kadın olsun, erkek olsun herkesin kendine göre bir meziyeti olabilir. Güzellik bir kadın için fevkalade bir şey değildir ki böyle hakkında lakırdı söyletecek kadar ona sıkıntı versin. Hele hislerini, düşüncelerini herhangi güzel bir kadın karşısında zapt edemeyen erkeklere acımamak mümkün değil. Arkadaş diye elini sıktığı bir kadının yüzünden, gözlerinden ve yakınlığından, arkadaşlıktan başka hisler altında zevk alan er-

kekler var. Bunların çürük ve zayıf gönül heyecanları arasında hatta sevgiden, evlilikten bahsedenlerine bile tesadüf etmek mümkün. Böyle daimi olarak buhran halinde yaşayan gençlere dostlukla el uzatmak ne elim bir şey...

Etrafın bu görünmez tabii olmayan halleri, olduklarından başka şekilde görünen insanları, beni gittikçe daha çok üzüyor. Karşısındaki adamla görüşürken sözlerini ve hareketlerini tahlil etmeye çalışmak, başka maksatları örten kelimeleri üzerinde durup tedbirler almak ne zor ve ne kadar fena! Çevre ve insanlar, samimi kalpleri şüpheye ve bencilliğe düşürüyor. Dostlukla elleri sıkılan insanlardan şüphe etmek kadar fenalık olur mu? Ne yazık ki kendi huzur ve hatta selametimiz için bu şüpheyi göstermek, bu fenalığı huy edinmek lazım...

***

... Bu akşam Asuman ile Gönül sandalla gelip beni aldılar. Perşembe akşamı Belvü'de kulüp yararına verilecek balo hazırlıklarına bakmak için Hikmet Bey bizim de gelmemizi rica etmiş. Bir balo için daha evvelden bize birçok teklif yapılmıştı. Tanıdık ailelere satmak için birçok bilet vermek istediler. Ben almadım. Bu tarzda bilet satmak hiç hoşuma gitmez. Bana öyle gelir ki herhangi hayırlı bir menfaat için de olsa alacağım bilet bedelinde benim hatırımın ve gururumun da bir hissesi vardır. Hikmet Bey bunu kabul ettiremeyince balo gecesi çiçek dağıtmamı rica etti. Herkesin parasını verip gireceği bir baloda, gelenlerle bir tanışma ortamı hazırlayacak bir çiçek ve para alışverişi, benim gibi samimi kulüp arkadaşlarıyla bile çekinerek ve temkinle ilişki kuran bir kız için kabul edilemeyecek bir teklifti. Fakat bunu Asuman ile kardeşleri kendileri arzu ettikleri için ben kolaylıkla işin içinden sıyrıldım. Bütün kulüp ileri gelenlerinin elbirliğiyle çalıştığı bu baloda bana da bir hisse vermek isteyen Hikmet Bey, nihayet gazinoda balo için yapılan hazırlıklarda süslerle ilgilenme görevini bana verdi. İki günden beri çalışıyorduk. İşlerini bir asker, bir kumandan gibi düzenli ve saatle yapmak isteyen sevimli kulüp başkanımız bugün de bizi çağırtmıştı.

Belvü'nün tahta merdivenli iskelesine yanaştığımız zaman hemen hemen bütün kulüp arkadaşları bizi karşıladılar. Adnan Bey ile Kâmuran Bey aşağıya kadar inmişler. Asuman'ın dalgınlıkla ters yanaştırdığı sandaldan bizi almak için bize yardım etmek istiyorlardı. Tahta iskele basamağına atlarken Kâmuran Bey elini uzattı.

"Teşekkür ederim Kâmuran Bey," dedim. "Bir kotra kaptanının sandaldan çıkarken yardım istemesi hoş bir hareket değildir. Müsaade ediniz de atlayıp çıkayım."

Kızardı ve çekildi. Öteki arkadaşların ona bakıp gülmeleri onu mahcup etmişti galiba. Kesinlikle ben fena bir şey yapmadım. Dünkü tembihlerime rağmen, büyük terasın direklerine mavi, pembe, turuncu uçurtma kâğıtları sarmışlardı. Hikmet Bey'e gösterdim:

"İnsaf edin Beyefendi, şu hale bakın. Bayramlarda donatılmış mahalle kahvelerine benzemiyor mu?"

Etrafımıza toplanmışlardı. Gönül ilave etti:

"Mahmutpaşa başındaki şerbetçi dükkânına dönmüş. Aman ne çirkin, ne çirkin..."

Hikmet Bey süs diye yapılan bu maskaralığın çirkinliğine ikna olmuş gibi görünüyordu.

"Yazın bu yeşil mevsiminde her tarafta defne, taflan, çam doluyken buralara yüz paralık uçurtma kâğıdı konmaz. Burası bir kır gazinosu, vereceğimiz balo da bir kır balosudur. Burada her şey tabii olmalı ki daha samimi görünsün!"

Arkadaşlar onaylıyorlar, bazıları da şimdiden kâğıtları söküp söküp indiriyorlardı. Nihayet civar köşklerden palmiyeler, çam dalları getirilmesine karar verildi. Hikmet Bey çalışmaktan yorulmuş, bir sigara yakıp bez koltuklardan birine çöktü:

"Boş yere sizden gelmenizi rica etmiyoruz! Kadın eli, özellikle sizin gibi sanatkâr, ressam, zevk sahibi hanımların eli nereye değse güzelleştirir. Eminim bu balo, yardımlarınızla mevsimin en güzel eğlencesi olacaktır."

Kâmuran Bey yanımızda, deminki mahcubiyetten kurtulmuş gibi yüzü gülüyor:

"İçiniz rahat olsun Başkan Bey. Hanımefendiler kulüplerinin şerefi için her zahmete katlanacak kadar fedakâr ve naziktirler."

Bizim hesabımıza söylenmiş bu söze yalnız Asuman kuru bir cevap verdi:

"Tabii!"

"Çok kalabalık olacak zannederim," diyordu Kâmuran Bey. "Bütün davetiyeler dağıtıldı. Yalnız Kadıköy'den, İstanbul'dan değil, Adalar'dan bile gelecekler var. Tanıdık birçok ailede tuvalet[1] hazırlığı var. Siz neler yapacaksınız bakalım küçükhanımlar? Herhalde kulübümüzün renklerini üzerinizden eksik etmeyeceksiniz, değil mi?"

Tuvalet seçimi kadar bizi meşgul etmeyen mesele yoktu. Bir hafta on günden beri balo hazırlığı yapıldığı halde, bir gün olsun o gece giyeceğimiz elbisenin rengi ve şekli hakkında konuşmamıştık. Hikmet Bey'in bu lakırdısı bize başkalarının çok mühim saydıkları bu meseleyi hatırlattı.

"Hakkınız var Beyefendi," dedi Gönül. "Bize artık müsaade ediniz de kendimize ait şeylerle meşgul olalım. Başka işimiz yok, değil mi?"

Çok nazik ve ciddi başkanımız ayağa kalktı:

"Tabii efendim, tabii, bir fikir almak lazım olursa yine rica ederiz, değil mi?"

Arkadaşlara veda ettik. Biraz çene çalmak için Asumanların köşküne gittik. Aramızda belki ilk defa elbise ve süs üzerine konuşuyorduk. Gazal, ince uzun boyu için pötikare bir sayfiye tuvaleti yapmak istiyordu.

"Fena olmaz," dedim. "Hele bu karelerin biri sarı, biri lacivert olursa, Hikmet Bey de memnun kalır."

"Eğlenme de bir şey söyle," dedi Gönül. "Hep beraber eş bir şey yapsak olmaz mı?"

Dudaklarımı büktüm:

"Bilmem ki, ben beyazdan başka renk istemem. Biz yaşta olanlar için bu mevsimde en uygun renk beyazdır. Razı olursanız eş yaparız."

---

1 Gece kıyafeti, abiye.

Asuman, kardeşlerinin en sakini ve uysalı, derhal razı oldu:

"Uygun, yalnız şeklini konuşalım."

"İki gün içinde fevkalade bir şey yapma imkânı yoktur. İsterseniz yarın hep beraber İstanbul'a ineriz. Bizim Eliza hem kumaşları gösterir hem modelleri, olmaz mı?"

Artık karar verilmişti. Sınıf kapısından bir fırtına halinde kopan öğrenciler gibi sandala koştuk. Hepimiz zaten eski Roma'nın lejyonları gibi denize atılmaya hazır kıyafetteydik. Gönül ile Gazal'ın kuvvetli kürekleri bizi birkaç dakikada açıklara götürdü. Elbiselerimizi çıkardık, mayolarımızla denize atladık.

Sıcak günlerin akşamı Kalamış açıklarında yaptığımız banyolar bize taze bir sıhhat veriyor. Annem denizin beni zayıflattığını söylüyor. Ben de öyle hissediyorum. Fakat şişman olmaktan çok korktuğum için beni hasta etmeyecek kadar zayıf kalmayı daima tercih edeceğim.

***

Beklediğimiz balo gecesi geldi. Elbiselerimiz atölyedeki bütün kızların çalışması sayesinde vaktinde yetişti. Kulübün dört kız üyesinin, yakalarında sarı lacivert kokartları ve düz beyaz elbiseleriyle kalabalık içinde dolaşmaları herkesi alakadar ediyordu... Güzel bir cazbant[1] durmadan çalıyor. Kadıköy'ün hemen bütün tanınmış çehreleri bu gece burada. Bizim kulüp arkadaşları durmadan dans ediyorlar. İlk defa Adnan Bey kabul edileceğinden emin bir laubalilikle bir dans teklif etti:

"Karar verdim, bu gece dans edecek değilim," dedim.

Ciddileşir gibi oldu. Biraz düşündükten sonra yalnız bana işittirmek ister gibi sokuldu:

"Bir muammasınız Ayten Hanım," dedi. "Dikkat ettim, şimdiye kadar hiçbir arzu ve teklifim sizce kabul edilmedi. Öyle hissediyorum ki bu hareketlerinizde bana karşı düşünülmüş bir kararınız var."

Gayriihtiyari güldüm:

---

1 Caz müziği çalan orkestra.

"Garip bir görüş Adnan Bey," dedim. "Kendinize karşı itimadınız pek fazla galiba!"

Bu gencin benimle meşgul olmaktaki ısrarını hatırlayıp daha fazla ciddileştim:

"Size karşı özel bir karar vermek için sebep yok Adnan Bey, kendinize ehemmiyet verdirmek istiyorsanız... Fakat bunu zannetmem çünkü pek nazik görünüyorsunuz."

Gönül, yanımıza gelmişti:

"Bizimkiler neredeler kuzum?" dedim. "Onları arıyordum."

Ve Gönül'le beraber kalabalığa karışırken Adnan Bey'i başımla selamlayıp ayrıldım.

"Onlar köşede büyük bir masa tuttular," dedi Gönül. "Annen de seni soruyordu."

Denize gelen köşede annem, teyzem, Asuman'ın annesi, babası, Ferit Kâmi Bey toplanmışlardı. Yıldız'la danstan henüz dönen Ferit Kâmi Bey beni görünce tekrar kalktı:

"Ayten Hanım, sizden bir dans rica edeceğim fakat cesaret edemiyorum."

Biraz evvel Adnan Bey'e verdiğim cevabı bilhassa yalanlamak için tam fırsattı. Ayakta bekleyen Ferit Kâmi Bey'e elimi uzattım.

"Enişte Bey'in arzusunu reddetmek mümkün mü efendim!" dedim. "Hatta bu fokstrottan sonra bir de *blues*[1] oynayabiliriz."

Ferit Kâmi Bey'in gözleri açıldı:

"İşte onda da ben affınızı rica edeceğim, henüz yapamıyorum. Fakat bu benim için ders oldu. Yarından itibaren *blues* ve tango dersleri alacağım!"

"*Boston*'u[2] da unutmayın!"

"Hay hay, emredersiniz!"

Kalabalığa karıştık. Böyle kalabalık yerlerde dans etmiş ol-

---

1 Afrika'dan getirilen kölelerin tarlalarda çalışırken söyledikleri şarkılardan doğmuş olan müzik ve bu müziğe uygun dans.

2 Valsin yavaşlatılmış bir versiyonu olarak Amerika'da ortaya çıkan bir dans türüdür.

mak için acemiler arasında ötekine berikine çarpıp terlemeyi hiç sevmem. Bu akşam da dans etmek fikrinde değildim. Fakat başkalarının dans teklifini kasten reddettiğimi anlatmak için akraba sayılan Ferit Kâmi Bey'le bir iki tur atmayı uygun gördüm. Çok geçmeden istediğim oldu. İkinci defa dönüyorduk ki bir kenarda dans edenleri seyreden Adnan Bey'le göz göze geldik. Biz geçerken:

"Sözünüzde durmadınız, Ayten Hanım," dedi. "Sizi bu kadar havai bilmezdim."

Aynı tebessümle cevap verdim:

"Sözüm yakın akrabalarımız için değildi, Adnan Bey."

Yürüdük, kalabalığa karıştık. O gece geç vakte kadar baloda onun yüzünü görmedim. Dans ettiğimi gören kulüp arkadaşlarımdan çoğu birer defa önümde eğildiler. İstemediği zaman insan o kadar güzel mazeretler buluyor ki... Hem bunlar öyle mazeretler ki reddedilenler için ikinci bir defa gelip dans teklif etmeye de imkân bırakmaz. Mesela Kâmuran Bey geldiği zaman, "Başkasına söz verdim efendim," dedim.

Bu mazeretten tabii hiç şüphelenmedi. Belki de ikinci bir defa daha gelecekti. Fakat benim o dansta kimseyle kalkmadığımı görünce bu mazeretin çok nazikçe bir atlatma olduğunu tabii anladı.

Dans pek hoşuma gider. Spora düşkün bir kızın danstan zevk almaması mümkün mü? Hele bu gece teyzemin ikram ettiği şampanya öyle hafif bir neşe verdi ki sıkılmasam kalkıp kendi kendime dans edeceğim. Bizim Enişte Bey de fokstrottan başka bir şey bilmiyor. Halbuki benim en sevdiğim *boston*'dur. Bir de Viyanalıların pek sevdikleri salon valsleri.

Bu kadar arzu etmeme rağmen bu gece yalnız bir defa, o da gösteriş olsun diye Ferit Kâmi Bey'le dans edişime annem bile hayret ediyordu. Halbuki ben her hareketinde insana yaklaşmak isteyen, mana sezdiğim arkadaşlarımla, onları ve beni zor duruma sokabilecek bir teması hoş bulmuyorum. Korktuğum için değil... Onların eğilimlerini istediğim noktada durdurabileceğimden eminim. Yalnız spor gibi eğlenceli bir maksat etra-

fında toplanan dostları; birbirlerine karşı tereddütlü, kuşkulu ve ifşası bu dostluğu bozacak arzularla dolgun görmekten çekindiğim için bu tehlikeleri hazırlayacak vaziyetlerden mümkün mertebe kaçınıyorum. İstiyorum ki temiz bir muhit içinde birbirimize karşı gösterdiğimiz samimi arkadaşlık herhangi bir zaaf neticesi bozulmasın.

Gönül, işaret etti. Kalktım. O da dans istiyor. Yalnız bir yerde durup oturmak istemediği için sürekli dolaşıp tanıdıklara takılıyor. Bildik ahbapların masalarında ayakta biraz takılıp dedikodu ede ede büfeye kadar geldik. Asuman büfeye nezaret ediyor. Bizi görünce işini bıraktı. Çene çalmaya başladık. Bu sırada yanımızda kulübün futbol takımından Mekki Bey göründü. Önümüzde neşeli ve mükemmel bir reverans yaptıktan sonra üçümüze birden rica etti:

"Kulübümüzün muhterem denizcilerine birer kadeh şampanya takdim edebilirim zannederim. Kabul buyurulur mu efendim?"

Üçümüz birden cevap verdik:

"Teşekkür ederiz efendim, çok naziksiniz!"

Temiz ve açık gönüllü bir çocuk. Futboldaki şöhreti, etrafında birçok dedikodu yaptığı halde, o öyle sakin ve ağırdır ki onu tanımayan hiç de bu şöhretin sahibidir demez. Zarif teklifini kabul etmemiz onu pek memnun etti. Dördümüz birden sıralandık. Kadehler ellerimizdeydi. Mekki Bey belini eğerek bizi selamladı:

"Muhterem denizci arkadaşların şerefine!"

Biz de mükemmel bir vaziyet aldık:

"Muhterem ve cesur futbolcularımızın şerefine!"

Bu tatlı ve arkadaşça gösteriyi gören arkadaşlar da toplanmışlardı. Şimdi atletler, avcılar, tenisçiler, hokeyciler birer birer takımları namına bize ikram etmek istiyorlardı. Etrafımızda toplanan biraz da tabiilikten çıkan bu kalabalığı dağıtmak lazımdı:

"Müsaade ediniz efendim, Mekki Bey'in ikramı bütün kulüp heyeti namına olmuştur. Öyle değil mi, Beyefendi?" dedim.

Temiz ve anlayışlı çocuk, arzumuzu hissettiği için derhal tasdik etti:

"Evet, lütfedip kabul ettikleri için kendilerine yine kulüp namına teşekkür de ettim."

Yavaş yavaş yürüyüp kalabalığa karıştık. Gönül, başı omzuma eğilmiş gülüyordu:

"Bizim arkadaşlar ne kadar nazik insanlar. İkram etmek için bahane arıyorlar."

"Evet," dedim, "içli dışlı bir dostluk hazırlayacak fırsatları kaçırmıyorlar. Fakat bizim Enişte Bey'in sözüne bakılırsa kulüp arkadaşlarımız şimdiki gençlerin en nazik ve kibar olanları..."

Artık gece ilerlemişti. Birçok aile yavaş yavaş dönüyordu. Bir kısım halk da henüz zevke ve dansa kanamamış gibi fırıl fırıl dönüyordu. Bir aralık uzaktan annemin bana işaret ettiğini gördüm, "Artık gidelim Ayten," diyordu. Teyzem ve bu gece yanından ayrılmayan Sevgi hazırlanmışlardı. Hep beraber kalktık. Sandala iniyorduk. Terasın önünde kaynaşan sandallar içinde bizim kulübün bir futası gözüme ilişti. Bütün arkadaşlar yukarıda eğlenirken sandalcılardan başka kimse olmayan denizde bizim futayı kim kullanıyordu? Karanlığa gözümü alıştırınca baktım. Kürekte, akşamdan beri ortadan kaybolan Adnan Bey vardı.

***

... Artık lodoslar başladı... Deniz sık sık huysuzlaşıyor. Eylül geçtiği zaman bu sahil bütün güzelliğini kaybetmiş oluyor ve temmuz sıcakları yeşil sahili öyle kavuruyor ki!

Bu sene Taksim'e erken dönmek istiyorduk. Yazı Beyoğlu'nda geçiren bazı ahbaplar haftanın birkaç gününde Bebek'e, Tarabya'ya gidip eğlendiklerini söylemişlerdi. Annemin bu yıl için alacağını vaat ettiği otomobilin tam zamanıydı. Teyzem de, "İstanbul'a çabuk inin, Yeniköy'e de gelirsiniz," diye teşvik ediyordu. Daha beş on banyo alma imkânı varken Moda'yı bıraktık.

Annem, bir İngiliz kadınının idare ettiğini gördüğüm küçük otomobil gibi, iki kişilik bir şey almak istiyordu. Bu otomobil-

lerin garajında[1] bir deneme yaptık. Kullanışı gayet kolay. O kadar ki Hürriyet-i Ebediye Tepesi'ndeki[2] denemeden dönüşte direksiyonu ben kullandım. On beş beygir kuvvetindeki bu araba hoşuma gitmedi. Daha doğrusu onu biraz hafif buldum. Annem tereddüt ettiğimi görünce makul bir fikir buldu:

"Her fabrikanın birçok modeli var. Kataloglarını getirtelim. Okuruz, anlarız, sonra otomobili deneriz, olmaz mı?"

Bu mühim iş birkaç gün sürdü. Tam on bir fabrikanın modellerine baktık. Nihayet motoru kuvvetli, biçimi güzel bir marka beğendim. Bu araba üç vitesliydi. Garaj direktörü provaları kendisi yaptı. Sürat ve kullanış itibarıyla ötekilerden çok güzeldi. Tereddüt etmeden beğendim. Garajın bir öğretmeni üç dört gün bana egzersiz yaptırdı. Avansları,[3] ileri geri vitesleri, frenleri, gaz derecelerini çabuk öğrendim. En alışamadığım şey, mesafe ve göz ayarı oldu. Otomobilin süratini, mesafeyi hesaplamak için biraz çalışmak lazımdı. Nihayet sekizinci gün direksiyonu bana yanımda biri olmadan teslim ettiler. Artık tenisi, sandalı, hele o pek sevdiğim kotrayı, hepsini unutmuştum. Günde üç saat direksiyon kullanıyordum. Bir İngiliz olan garajın direktörü otomobili teslim ederken, "Boş bir zamanınızda geliniz de biraz da makineye dair pratik dersler alınız. Merakınız var, esaslı bir şey öğrenmiş olursunuz," dedi. Ve bana güzel basılmış, renkli resimlerle dolu bir kitap verdi. Bu İngilizce kitap işime çok yaradı. Makinenin detayına, dinamoya, radyatöre, akümülatöre dair epey şey öğrendim. Hele lastikler meselesi beni pek meşgul etti. Yolda *pan*[4] yapmış otomobilleri gördükçe içim sızlardı. Böyle bir olay başıma gelir, lastikler patlar diye dehşetle korkuyordum. Eksik olmasın direktör bana havası inmiş boş bir lastiği şişirme-

1 Galeri.

2 İstanbul'un Şişli ilçesinde bulunan, Kâğıthane vadisine hâkim bir tepe. 31 Mart Olayı'nda ölenlerin anısını yaşatmak üzere dikilen anıt da burada yer almaktadır. Günümüzde Hürriyet Tepesi, Abide-i Hürriyet Tepesi gibi farklı isimlerle de bilinir.

3 Benzin motorlarında bujinin ateşlemesiyle pistonun üst ölü noktaya gelmesi arasında geçen zaman.

4 (Fr. *panne*) Arıza.

sini, arabanın altına krikoyu koyup tekerleği kaldırmasını, lastik yamasını öğretti. Bu egzersizlerin çoğunda yanımda bulunan annem, "Ben belki bir öğretmen olursun diye özendim. Fakat sen daha iyi bir şoför oluyorsun," diye eğleniyordu.

Dört kişilik, şık ve kuvvetli otomobilimi öyle sürüyorum ki onu bazen kırda, Hacıosman bayırında, İstinye yolunda, Kâğıthane Yokuşu'nda durdurup indiğim zaman tıpkı cins hayvanını seven bir sipahi gibi okşuyorum. Artık İstanbul'daki programımı düzenledim. Sabah yediden dokuza kadar tenise gidiyorum. Eve gelince resimlerime ve yazılarıma başlıyorum. Öğleye, annem mağazadan gelinceye kadar bu iki iş beni meşgul ediyor. Annem resim için bana iyi bir fikir verdi. Haftada bir gün o da benim otomobil gezintilerine geliyor. "Bu zamanlarda Kâğıthane, Maslak taraflarında beğendiğimiz bir yerin resmini yap," dedi. Çok güzel bir fikirdi. Fakat şimdi kendi kendime yağlı boyaya başladım. Biraz elim renklere yatsın da sonra...

* * *

... Bu sabah üç mektup aldım. Biri kulüpten, biri Asuman'dan, biri de Yeniköy'de bizimkilerden. Sevgi beni ve annemi birkaç gece için köşke çağırıyor. Asuman artık Kalamış'ın pek ıssız kaldığından şikâyet ederek yürüyüş yapmak için beni oraya davet ediyor. Kulübün damgasını taşıyan mektubu en son açtım. Bu muhakkak ya bir toplantı daveti yahut aylık taahhütler makbuzu olacaktı. Zarfı atıp kâğıdı açtığım zaman hayret ettim. Mektupta Adnan Bey'in imzası vardı. Bu muhterem dostun mektubunu sona sakladığıma canım sıkıldı. Asabi, somurtkan kulüp arkadaşımın bakalım yine ne derdi vardı? Her şeyden evvel başlık hoşuma gitti. Bana, "Güzelliği bencilliğini saklayan alaycı hanımefendi," diye başlıyordu. Benim için söylenen bu üç kelimeden birinde ben var mıyım acaba? Güzel miyim? Olmasam da hangi kadın kendi için söylenen bu kelimeden zevk almaz? Onun için beğendim. Fakat bencil miyim? Hiç değil. Alaycı, belki! Fakat alaycılığı yerinde kullanan bir kadın bence güzel olmasa da zariftir. Asabi kulüp arkadaşım bana neler

söylemiyor. Mektubu bir hatıra diye defterime aynen geçirmeyi uygun buldum. Ne yazık ki onun güzel yazısı bende yok.

Bu sahilden ayrılalı bir buçuk ay oldu. Coşkun neşenizle dolup taşan Kalamış Koyu şimdi bilseniz ne kadar ıssız.

Hassas kaleminiz ile sanatkâr fırçanıza rakip olma iddiasında değilim. Fakat bu keder ve hüzün dolu manzarayı ifade etmek için bu kadar kelime bulabiliyorum. Ayrılmanız bu muhite vakitsiz bir sonbahar getirdi. Fakat bu benim için matemli bir hadise oldu. Size hislerimi itiraf etmemek için kendimle çok mücadele ettim. Fakat bütün direnmeme rağmen mağlubiyetini itiraf eden bir insan gibi, karşınıza çıkıp derdimi anlatmaya mecbur oldum.

Ayten Hanımefendi, sizin cevval ruhunuzu sıkmamak için, hakikati bütün açıklığıyla, hissettiğim gibi anlatacağım. Kulübümüzün balo gecesi beni, o size mahsus ince ve nazikâne olduğu kadar karşınızdakine maksadınızı bütün kuvvetiyle anlatan tarzda reddetmeniz, beni kuvvetli bir gücenikliğe sevk etmişti. Fakat alay ve hakaret gören kalbim bu gücenikliği hissederken, gözlerim iradesiz bir cüretle yüzünüzü, gözlerinizi arıyordu. Size görünmemek için gururumla mücadele ettim. Gururum tekrar karşınıza çıkmaktan beni men ediyordu. Fakat izah edemeyeceğim bir hisle gözlerimi sizden ayırmak istemiyordum. Bu mücadele bana bir ilham telkin etti. Derhal havai fişekleri yakmak için getirdiğimiz kulüp futasına atladım. Deniz karanlıktı. Fakat içerinin aydınlığı oturduğunuz köşede sizi bana gösteriyordu. Kendimi göstermekten korkarak saatlerce sizi seyrettim. Bu benim için çok büyük bir haz oldu. Ve biliyorsunuz ki Moda'dan dönüşünüze kadar beni görmediniz. Kim bilir, belki de buna dikkat etmediniz bile... Bunda şüpheliyim... Fakat benim her fırsatta, kendimi göstermeden sizinle meşgul olduğumu şimdi itiraf etmeme müsaade ediniz.

Ayten Hanımefendi, ben gururlu ve kararlı bir gencim. Sizi çok inceledim. Sizi herhangi bir arzuyla etkilemenin zor olduğunu anladım. Onun için size samimi, açık bir fikirle mektup yazıyorum. Maksadımı artık anladınız zannederim. İstiyorum

ki kulüpte dostça birleşen ellerimiz, birbirimize uzun hayat arkadaşlığı ettirecek bir gönül bağıyla da birleşsin... Fikrinizi, kalbinizi anlamadan evvel ciddi bir teşebbüste bulunmakta mazur olduğum için mektup yazma cüretini gösterdim. Sizi mesut etmek için kendimde kudret görüyorum. Sevginiz bu kudrete derin bir minnet ve muhabbet katacaktır.

Düşüncelerinize hürmet ederim. Ümit ederim ki samimi bir fikirle yazılmış bu mektubu cevapsız bırakmazsınız. Vereceğiniz kararı heyecanla beklerken ilave edeyim ki Ayten Hanım, bu kararın aleyhimde olması beni tahmin edemeyeceğiniz kadar derin bir ümitsizliğe düşürecektir. Bunun tasavvuru bile beni üzüyor. Hürmetler...

Adnan

Bizim spor arkadaşı kendi kendine gelin güvey olmuş da haberimiz yok. Fakat ondan evvel mükemmel bir yazar da... Bir sayfa içinde neler neler söylemiyor... Hele son satırlarda biraz da diplomat olmuş. Adeta tehdit eder gibi aleyhinde verilecek kararın kendisini zannedeceğimden fazla ümitsizliğe düşüreceğini ilave ediyor. Bu adeta, "Sakın beni reddetme, sonra fena olur," gibi bir şey... Doğrusu bu nezaketsizlik hoşuma gitmedi. Sonunda bu soğukluğu yapmasaydı daha memnun kalacaktım. Hayatımda yüzümü kızartacak herhangi bir hareketten uzak kalmaya karar vermeseydim bu mektubu yırtar atardım. Fakat bir başkasından gizlemeye mecbur olacağım her şey bana acı verir.

Kalbimde izi kalmayacak hadiseler ve tesadüfler arzu ve kanaatlerimi değiştiremez. Bir münasebetle beni tanıyan, arzularımı bilmeyen bir arkadaşın, kendi kalbinde besleyip büyüttüğü hisleri pek sade bir düşünceyle bana izah etmeye çalışması, hatta bir hadise bile olamaz. Onun için asıl kendi bencil düşüncelerine kapılarak bana kalbinden ve arzularından bahseden bu arkadaşın derdini cevapsız bırakmaya mecbur olacağım. Bu mektubun bana telkin ettiği his şu oldu: Bizim spor arkadaşı benden hiçbir ilgi ve alaka görmediği halde hayalinde, zihninde öyle âlemler yaşamış ki anlatmak istediği hisleri adeta gerçek

şekline getirmiş ve yalnız his ve hayalden meydana gelen bu vaziyet onu, tereddüt etmeden bana bu garip mektubu yazmaya sevk etmiş. Kendi hisleri ve kanaatleriyle belki de samimi olarak bu mektubu bir hamlede yazdığı anlaşılan arkadaşın satırları arasına bana dair bir kelime sıkıştırmayışı en büyük bencillik değil mi?

Bu mektubu, hoşa giden bir şeyin gönderilmesi için bir kuyumcuya, bir oyuncak mağazasına yazılan sipariş mektubundan ayırmak mümkün mü? Adnan Bey biraderimiz, hoşuna gittiğim için beni istiyor. Hem öyle istiyor ki eğer kabul etmezsem hayal edemeyeceğim kadar onu ümitsizliğe düşüreceğimi söyleyerek adeta beni zorunlu bir kabule davet ediyor. Kabul veya reddetmek için bir şey düşünmedim ki neticesinden çıkacak ümitsizlikleri, kederleri de düşüneyim. Erkeklerin hepsi bu fikirdeyseler, kendi haklarında çok fazla iyimser düşünüyorlar.

Adnan Bey'in mektubu adeta benim minnetle, şükranla, özleyerek ve sabırsızlıkla beklediğim bir haberi müjdeler gibi yazılmış... Şaka derecesinden çıkmadığı halde, onunla bir iki defa çarpışmıştık. Bu çarpışmalarda ona cesaret verecek hiçbir harekette bulunmadım. Aksine daha ileri gitmesini men edecek bahaneler buldum. Buna rağmen, spor arkadaşımın coşkun bir heyecanla bana hayatlarımızı birleştirmekten bahsetmesi, eğer çocukluk değilse muhakkak cürettir.

Hayatına karışmak istediği kadının ilgisini ve arzularını anlamadan, ona kalbinden bahsetmek büyük gaflet... Adnan Bey sevildiğinden emin bir adam gibi, öyle açılıp saçılmış ki adeta kendi kendine gelin güvey olmuş.

Asuman'ın Kalamış'a davet mektubuna cevap yazdım. Otomobil gezintilerinden vazgeçemeyeceğim için Kalamış'a gelemeyeceğimi söyledim ve en son satır olarak şunu ilave ettim: "Kardeşlerini de al bize gel, sizi Tarabya'ya götüreyim."

Sevgi'nin mektubuyla bizim spor arkadaşının; artık siyasi nota mı diyeyim, edebi parça mı, yoksa alelade ilanıaşk mektubu mu diyeyim, kolay kolay ismini bulup veremediğim mektubunu aldım, odadan çıktım.

Annem gelmiş, yemek odasında yemişliğe meyve dolduruyordu:

"Havadisler mühim yumuk anne," dedim. "Sevgi bizi Yeniköy'e çağırıyor, sonra Asuman da Kalamış'a davet ediyor. Daha sonra bizim kulüp arkadaşlarımızdan Adnan Bey, muhterem kızınız hanımefendiyi istiyor."

Annem şaşırmış, anlamamış gibi yüzüme bakıyordu. Elimdeki mektubu uzattım:

"Kızın ne mektuplar alıyor hanım, bak da ibret al!"

Mektubu ağır ağır okudu. Bazen gülüyor, bazen kaşları çatılıyordu. Bitirince sordum:

"Ne buyuruluyor Valide Hanımefendi?"

"Bu Adnan Bey'i sen nasıl tanıyorsun?"

"Bizim garaj direktörünü nasıl tanıyorsam öyle. Hatta daha az."

"Eğlenceyi bırak da ciddi söyle, ahbaplığın nasıl?"

"Ahbaplık nerede yumuk anne! Bütün arkadaşlar gibi, onu da kulüpte birkaç kere gördüm. Bir defa beni sandalla Moda'ya getirdi."

"Bir defa bahsetmiştin!"

"Bravo, işte o!"

"Aranızda yalnız birbirinize dair bir bahis geçti mi?"

"Ne münasebet!"

"Pekâlâ, bu mektuba nasıl cevap vermek fikrindesin!"

"Hiç cevap vermemek fikrindeyim."

"Uygun."

Annemle konuşmamız adeta resmi bir soru cevap şeklinde geçti. En son kelimeyi söyleyen yumuk annem kollarını açtı. Çılgın gibi göğsüne atıldım. Hayatımın en zevkli zamanları, annemin sevgisini böyle kalbimden taşırdığım heyecan zamanlarıdır. Annemin zapt edemediği gözyaşları yüzümü ıslatırken içimden kopup gelen bir arzuyla ona sarılıyor, bir tehlikeden kaçıp kurtulmuş gibi, başımı göğsünde saklamak istiyordum.

Bugün ana kız yemek yerken o kadar neşeliydik ki annem bu sevincimizi kuvvetlendirmek için bana bir bardak bira verdi.

Bu ikramına karşılık olarak ben de onu akşam otomobil gezintisine davet ettim, "Yeniköy'e gider, Sevgi'nin mektubuna cevabı kendimiz veririz, olmaz mı anne?" dedim.

Bu sabah öğlene kadar mektuplarla, yazılarımla meşgul olmuş; tablolarıma bir fırça atamamıştım. Öğleden sonra biraz çalıştım. Saat dörtte annem geldi. Garaja telefon ettim. Otomobili getirdiler. Başıma muşamba şapkayı, ellerime yumuşak kollu eldivenlerimi geçirdim. Direksiyona oturdum. Yirmi iki beygir kuvvetindeki motorum gittikçe açılıyor. Şimdi saatte seksen kilometre kadar yapıyor. Şişli'den sonra, hele Maslak Yokuşu'na doğru, bütün kuvvetimle gaza basıyorum. Yolun iki tarafındaki ağaçları sayamayacak bir süratle uçuyoruz. Bizim tenis arkadaşlarından Orhan Bey'le geçen gün burada bir yarış yaptık. O kendine güvenen bir süvari. Çok kıymetli bir atı var. Ne olursa olsun, yirmi iki beygir kuvvetinde bir otomobille yarış edilir mi? Fakat o, yolun kestirme yerlerinden, dönemeçlerinden istifade ediyordu. Ben yolu takip etmeye mecbur oluyordum. Maslak'ta baş başa geldik.

"Sizin için tehlikeli bir yarış oldu, Ayten Hanım," dedi. "Yolun iki tarafındaki ağaçlar otomobiller için büyük tehlike... Bu yol üzerindeki bütün kazalar hep bu ağaçlar yüzünden olmuştur. Daha geçen gün en değerli arkadaşımız Haydar'ı şu gördüğünüz kalın, uğursuz ağaca çarpan otomobil içinde kaybettik. Ne iyi kalpli gençti."

"Hakkınız var Orhan Bey," dedim. "Arabam küçük de idaresi kolay oluyor. Fakat aynı tehlike sizin için de başka bir taraftan var. Yolun dışından gidiyorsunuz, baksanıza ne çukurlar ne hendekler var."

O, biniciliğine ve hayvanına itimat eder bir tavırla dudaklarını büktü:

"Tehlike belli olmaz, hatıra gelmedik bir hadise kazaya sebep olur. Fakat benim Turna'ma, üstünde gözlerim kapalı koşacak kadar emniyetim var."

Turna güzel bir İngiliz atı... Parlak, duru bir rengi, dik kulakları, ince, uzun bacakları var. Orhan Bey de iyi bir sporcu.

Teniste hemen hemen başabaşız. O, söylediğine bakılırsa, sekiz yaşından beri tenis oynuyormuş. Kibar, ciddi bir genç. Aynı zamanda kıskanç bir Galatasaraylı... Şimdi Maslak yolunda giderken anneme bu olayı anlatıyordum. Benim çok süratli gidişimden zaten memnun olmayan annem:

"Sen de bu kadar hızlı gitme a canım!" dedi. "Allah vermesin, kaza geliyorum demez, geliverir. Çocuğun dediği doğru. Maazallah bu süratle giderken karşısına araba değil ya bir koyun çıksa tehlikedir!"

İşte yokuşun başında gazı kestim. Direksiyonla iniyoruz. Burada öyle sert virajlar var ki küçük bir dikkatsizlikle arabanın uçuruma gitmesi ihtimali var. Fakat artık göz ayarlarım, direksiyon hareketlerim kuvvetlendi. Yeniköy'de, köşkün önünde durduğumuz vakit Sevgi, Yıldız, Ferit Kâmi Bey bahçe merdivenlerinden iniyorlardı. Ferit Kâmi Bey dün akşam onlara misafir gelmiş, vapura giderken onu iskeleye kadar geçirmek istiyorlar, bizi görünce vazgeçtiler. "Sizi para almadan Beyoğlu'na bırakırım. Fakat acele işiniz varsa karışmam," dedim. Ferit Kâmi Bey razı oldu. Hep beraber yukarı çıktık. Asıl dava yukarıda başladı. Teyzem bu gece kalmamızı, Kalender'de bir akşam yemeği yememizi istiyordu. Annem kalma arzusu gösteriyordu, ben onları toparlayıp Taksim'e getirmek istiyordum. "İki parti olursunuz, sizi diğer postada taşırım," dedim. Razı olmadılar. Sevgi ısrar etti. Nihayet annemi salıvermediler. Ferit Kâmi Bey, matbaada mutlaka ama mutlaka bulunmaya mecbur olduğunu söyledi. Ben onu Taksim'e kadar götürecek, tekrar dönecektim. Çünkü adamcağıza zorla vapuru kaçırtmıştık.

"Size zahmet vereceğim Ayten Hanım. Mümkün olsaydı kalır, bu akşamki eğlencenizden de mahrum kalmazdım," dedi.

Yine eğlenme huyum kabarmıştı:

"Eğlenceyi ne vakit olsa yaparsınız," dedim. "Şimdi işinize gidin bakalım. Erkekler işlerinin başına yakışırlar."

Ne demek istediğimi anlamadı. İmtihandan bahsetmemiştim. Fakat lakırdım onu anlatmış oldu. Kapının önünde toplanan kalabalığa:

"Posta kalkıyor" dedim. "Beyoğlu'na gidecek varsa buyursun, daha iki kişilik yerimiz var."

Kimse müşteri çıkmadı. Sevgi:

"Çabuk gel de bizi Tarabya'ya götür, Tokatlıyan'da[1] müzik dinleriz," diyordu.

Şimdi İstinye Yokuşu'nu tırmanıyoruz. Parasız müşterimi korkutmak için:

"Bu dönemeçleri görüyor musunuz Ferit Bey?" dedim. "Buradan bir kaydık mı artık hiç mesele yoktur. Görüyorsunuz ya, adeta hayatınız ellerimde."

"Olsun," dedi. "Sizinle beraber olduktan sonra..."

Başımı çevirip baktım. Gülüyordu. Ben sanki onu daha çok konuşturmak için bakmışım gibi, yüzümü görünce ilave etti:

"Sizinle beraber oldukça en büyük tehlike bana saadet getirir."

"Acayip," dedim. "Bu güzel fikirleri nereden alıyorsunuz, Beyefendi?"

"Gözlerinizden! Onların üzerimde öyle etkisi var ki bana emretseler hukuk imtihanlarını bir günde verir, diploma alırım."

Bu adamcağızla alay etmemeye karar vermiştim. Sabretmek mümkün mü? Ona mükemmel bir tokat indirmek için biraz daha söyletmek lazımdı:

"Güzel Sevgi size bu kuvveti vermiyor mu?"

"Belki verecekti. Fakat sizinle tanışmasaydım, sizin bütün alaylarınıza rağmen imtihanları ihmalimin ve geciktirmemin sebebini bilmem ki şimdi anlıyor musunuz?"

"Anlayamadım," dedim. "İzah eder misiniz?"

"Basit, imtihanlar bitince evlenmemiz lazım. Halbuki ben evlenmemizi ertelemek için imtihanları ihmal ediyorum."

"Bunu niçin yapıyorsunuz?"

"Aradığım saadeti bir başka kadında bulacağını anladığım için."

---

1 Beyoğlu'ndaki Tokatlıyan Oteli'nin 1906 yılında Tarabya'da açılmış olan yazlık şubesi.

"Bu başka kadın?"

"Siz!"

Artık fazla söyletmeye lüzum yok. Su terazisine gelmiştik. Gazı kestim. Yolun sağında yavaşça durduk. O şaşırmış:

"Benzin mi bitti?" diye soruyordu. Hiddetimi belli etmemek için dişlerimi sıkıyordum:

"Hayır," dedim. "Bir şey yok. Biraz durmak lazım geldi."

Ellerim direksiyondayken bu nankör ve fena insanla münakaşa edemeyecektim. Otomobil durunca ona döndüm. Yüzüm yanıyor, parmaklarım kasılıyordu. Baygın, sarı gözleri miskin bir kedi gibi süzülen bu hımbıl çehreyi tokatlamamak için kendimi zor zapt ettim. Fakat ellerimin, avuçlarımın bu hıncını asabımdan kopup gelen kin ve hakaret fırtınası içinde dudaklarım ifade etti. Ömrümde ilk defa bir erkeğin yüzüne bu kadar açık bir hakaretle haykırdım:

"Sizi beceriksiz, hımbıl, uyuşuk fakat az çok ciddi, hisleri düzgün bir erkek zannediyordum. Bu hımbıl ve miskin çehrenin altında böyle adi, bu kadar iğrenç bir kalp olduğunu tahmin etmemiştim. Siz kişiliksiz, aptal ve bu zavallılığınıza rağmen de küstah, saldırgan bir adamsınız. Yazık o güzel kıza ki bütün arzularını sizin gibi nankör bir mahlukun başına koymuş. Sevgi, çok ince, çok içli bir kızdır. Onun masum aşkını kendi nankör arzularına vasıta yapmaya çalışan sizin gibi adi bir mahlukla bir dakika bile görüşmek benim için de bir alçalmadır."

Hiddetten, buhrandan her tarafım titriyordu. Arayıp bulduğum en şiddetli, en sert kelimeler hıncımı teskin edemiyordu. Bu heyecan arasında zavallı Sevgi'nin pembe, temiz yüzünü görür gibi oldum. Onun saadetini; bilmeden, hissetmeden hazırlamak istediği mesut yuvayı bozmamak için parmaklarımın ucuna kadar vücudumu ateşleyen hıncımı feda etmek lüzumunu hissettim. Karşımda büsbütün sersemleşip kalan budalanın bu şaşkın halinden istifade etmek mümkündü. Merhamet eder, affeder gibi görünen bir değişiklikle devam ettim:

"Size çok ciddi bir sevgiyle bağlanan o genç ve güzel kızı bir an evvel mesut etmeye çalışacak yerde onu çocukça heveslere

vasıta yapmanız çok çirkin bir harekettir. Bunu hiç kimse sizden ümit etmez. Herkes sizi sakin ve dürüst bir genç olarak tanır. Öyle zannediyorum ki beni yüzünüze karşı çok şiddetli tepkiye sevk eden cüreti geçici bir buhran içinde yaptınız. Böyle olması lazımdır da... Mevkiinizi ve saadetinizi mahvetmemek için ben bu çocukça cüretinizi olmamış gibi kabul edeceğim. Fakat sizden rica edeceğim, kendinizi gülünç mevkilere düşürecek böyle buhranların tekrarına meydan vermeyiniz. Bütün arzularını sizden bekleyen Sevgi kız, sevilmeye ve mesut edilmeye layık bir kızdır. Onun kıymetini biliniz ve dostlukla, samimi bir akraba muhabbetiyle elinizi sıkan aile kızları için böyle manasız, çirkin düşünceler beslemeyiniz. Aramızda böyle bir olay geçmemiş farz ederek bir an evvel imtihanlarınızı vermeye çalışın. Sevgi'nin aşkı sizi mesut etmeye yeterlidir. Haysiyetini ve şerefini düşünen bir erkek her şeyden evvel kalbini idare edecek kadar dürüst olmalıdır. Sizi şimdi Taksim'e kadar götüreceğim, sizin şerefiniz ve Sevgi'nin saadeti için ben bu hadiseyi unutacağım. Fakat her şeyden evvel sizin daha düzgün ve ciddi olmanız lazımdır. Bırakınız ki size karşı hissettiğim ciddi aile dostluğu çok fena sebeplerle yok olmasın!"

Yavaş yavaş yatışıyordum. Onun bir koyun bakışını andıran süzük gözleri yere inmişti. Yavaşça döndüm, ellerim direksiyona geçti. Gazı açtım, vitesi çektim. Hareket ettik... Taksim tramvay mevkiinde durdum. Çok üzülmüş görünen biçare adama elimi uzattım:

"Allahaısmarladık Enişte Bey!"

Yüzü güldü. Ve uzattığım eli sıktı:

"Çok teşekkür ederim Ayten Hanım, size zahmet verdim."

Ve yere inmişti ki biraz durup tekrar döndü. Mahcup, düşkün bir tavırla yüzüme baktı:

"Aynı zamanda affınızı da rica edeceğim. Beni bugün..."

Maksadını anladım. O bahse dönüp özür dilemek isteyecekti:

"Ben sizden rica edeceğim Ferit Bey," dedim. "Böyle bir olay olmamıştır. Ve biz yine eski dostuz."

Memnun ve müteşekkir tekrar elini uzattı.

"*Oruvar*"[1] dedim. "Bir akşam yemeğe bize gelin Ferit Bey, ben Sevgi'yi de alır gelirim, eğleniriz."

Ayrıldı, otomobili çevirdim. Yirmi dakika sonra Yeniköy'deydim. Dönüşte karşıdan gelen serin akşam rüzgârı yüzümün alevini almıştı. Beni kapıda karşılayan güzel Sevgi'nin elini sıkarken gösterdiğim durgunluğa kendim de şaştım. İnsan bazen olduğundan başka şekilde görünmeye mecbur oluyor. En düşman olduğum bu hareketi ne acı bir mecburiyetle yaptım. Sevgi'nin saadetini bozmamak için hakikatten bu kadar ayrılmak zorunluydu. Kim bilir, zaman belki bu acı hakikati unutturur.

Gece geç vakte kadar salonda eğlendik. Boğaz artık balkonda oturulmayacak kadar serinleşti. Teyzem hafta sonunda Şişli'ye dönüyor. Sevgi ile Yıldız bu dönüşe çok seviniyorlar.

***

... Tenis partisinden çıktık. Kenardaki sıralarda dinleniyoruz. Şişman denecek kadar ağır görünen Azmi Bey ter içinde... Her sabah tenis kortuna iki mendille gelen bu genç adam bir sünger gibi, oynadıkça ter döküyor. Fakat o ağır gibi duran vücuduna rağmen ne güzel vuruşları var. Bizim partide genellikle onunla Orhan Bey bulunuyor. Kortun en iyi oyuncuları onlar... Kathy ile kocası da sayılı oyunculardan... İyi raket kullanıyorlar. Bizden sonra partiye girenlerin oyununu seyrederken konuşuyoruz. Orhan Bey beni Sipahi Ocağı'na[2] girmeye davet ediyor: "Biraz da süvariliğe merak ediniz, siz maşallah sporun bütün dallarında başarılı oluyorsunuz," diyordu.

Azmi Bey kurulanacak bir üçüncü mendili ceplerinde ararken lafa karıştı:

"Yeterli değil, omzunuza bir de tüfek vurup ava çıkarsanız tam olur. Sizin nenize lazım Hanımefendi, hiçbir spor tenis kadar güzel ve kibar olamaz."

"Yok," dedim, "biraz nişancılığa heves ediyorum. Uygun bir yer olsa revolverle nişan atmak için çok hevesim var."

---

1 (Fr. *au revoir*) Hoşça kal, allahaısmarladık.

2 Sipahi Ocağı Binicilik Kulübü: 1913 yılında kuruldu. Günümüzde Sipahi Ocağı Binicilik Kulübü Derneği adıyla faaliyetlerine devam etmektedir.

Azmi Bey oturduğu yerden kalktı:

"Bravo Hanımefendi," dedi. "Ben her gün yarım saat nişan talimi yaparım. Bir ayda o kadar ileri gittim ki şimdi yirmi adım uzaktan bir avuç büyüklüğündeki nişanı vuruyorum."

Orhan Bey, *Miss* Greta dinliyorlardı. Başlarını salladılar:

"İyi başarı doğrusu..." Ben sordum:

"Peki ama bu talimi nerede yapıyorsunuz?"

"Bizim bahçede eski, büyük bir limonluk var. Bizden evvelki sahipleri orada nadide çiçek yetiştirirlermiş. Bizim baktığımız yok. Bir gün aklıma geldi, denedim. Hiçbir taraftan ses duyulmuyor. Kendim boyalı hedefler yaptım. Delik deşik oldu."

Azmi Bey bunları anlattıktan sonra yüzümüze baktı:

"Talim etmek isteyen olursa iyi silahlar var."

Orhan Bey ve *Miss* Greta kabul ettiler. Onlar isteyince ben de karıştım:

"Rahatsız etmezsem ben de birkaç deneme yapmak isterim."

Azmi Bey hürmetle eğildi.

"Memnuniyetle Hanımefendi. O halde yarın tenisten sonra bize gideriz. Yahut isterseniz bunun için belirli bir gün ayıralım."

"En doğrusu o," dedik. "Tenis oynadıktan sonra nişan almak doğru bir şey değil. Kol yorulursa iyi nişan atabilir mi?"

Nihayet karar verildi. Orhan Bey ile Azmi Bey'in gündüz işleri olduğu için nişan talimleri için perşembe günü sabahlarını ayırdık.

Azmi Bey Maçka'da büyük, bahçe içinde bir evde oturuyordu. Kendisi dışarlıklı[1] bir genç. Hali tavrı dürüst. Dışarlıklılar gibi saf, lafını çekinmeden söyleyen, olduğu gibi görünen bir adam... Bütün derdi zayıflamak. Lüks, büyük bir otomobili olduğu halde çok defa yayan yürüyor. Kendini terletecek kadar tenis oynuyor. Halinden şikâyet ettikçe Orhan Bey ona takılıyor, "Bunlar yetmez azizim. İncelmek için biraz da perhiz yap. Haftada iki günü yalnız meyve ve yoğurtla geçir. Bir ayda üç kilo birden bırakırsın," diyor.

---

1 İstanbul veya başşehir dışındaki bir yerden olan, taşralı, dışarılı.

* * *

... Spor arkadaşlarım çok iyi insanlar. Orhan Bey çekirdekten yetişme bir Galatasaraylı. Ara sıra kulüpçülük damarlarımız kabardıkça birbirimize takılıyoruz. Fakat her bahiste o kadar uysal ve nazik görünüyor ki bu münakaşa hiçbir zaman iki samimi arkadaş sohbetinden ileriye gitmiyor. Bu ılımlı ve nazik genci takdir ediyorum. Tenis kortunda başka arkadaşlar da var. Yeni zengin olmuş, Şişhane Yokuşu'ndaki Yahudi mahallesinden Şişli apartmanlarına yeni geçmiş bazı Yahudiler, ne olduğu belirsiz Levantenler[1] ve tenise idman ve eğlence için değil, tenis oynuyor görünmek için gelen boyalı, yapmacıklı bazı Şişli hanımları epey bir kalabalık teşkil ediyor. Ve bunların sayısı her gün artıyor. Fakat bizim eskiler bu gürültülü kalabalıkla o kadar kaynaşmıyorlar. Bizim aramızda bir uyum var. Şöyle böyle iki parti oyun yapıyoruz. Azmi Bey de kortun bu biçimsiz, soğuk kalabalığından memnun değil. Hele cuma günleri...

Bu hanımlar arasında Nedret Cemil isminde hoppa bir genç kız var. Henüz orada tanıştığı, adını sanını bilmediği gençlerle şakalaşmaları, tatsız tatsız takılışları öyle sinirime dokunuyor ki... Birkaç defa benimle, Greta'yla şakalaşmak istedi. Aldırmadık. Zaten o, kadınlardan fazla, erkeklerle meşgul... Spor yerlerini de dedikodu salonlarına çeviren bu çeşit kadınlara pek kızıyorum. Dinlenmek, sıra beklemek için bazen yan kanepelerde oturduğumuz zaman bu kızın gevezeliklerini dinliyorum. Neler anlatmıyor ki! Şişli'nin bütün haberleri onda... Azmi Bey hiç hoşlanmadığı bu kıza *maşeri*[2] diyor. Her hareketinde bir yapmacıklık var. Hele erkeklerle içli dışlı olmak, şakalaşmak için öyle sıcak bir arzusu var ki! Henüz yeni tanıştığı Orhan Bey'i evine çaya davet etmiş. Bunu Orhan Bey bize anlatırken, "Yazık ki o gün mühim bir işim çıktı, gidemedim, telefonla özür diledim," dedi.

---

1 Özellikle Tanzimat sonrasında büyük liman kentlerinde yoğunlaşan ve ticaretle uğraşan Hıristiyanlara verilen ad.

2 (Fr. *ma chérie*) Canım, şekerim, tatlım.

Bu ciddi ve anlayışlı gencin özründe bile ince bir kibarlık var. Çay davetini evvela reddetmeyip sonra mazeret beyan etmek, kalp kırmadan işin içinden sıyrılmak demektir. Erkeklerle bu kadar meşgul olan bir genç kız bilmem ki saadeti, istikbali için ne düşünüyor...

*

... Bugün ilk defa tabancayla nişan atıyorum. Azmi Bey'in Maçka'daki evine Greta, Orhan Bey ve ben, üçümüz gittik. Büyük bir bahçesi var. Uzak bir köşesinde harap limonluk görünüyor. Azmi Bey mukavvadan birçok nişan hazırlamış. Mesafeyi az gören Orhan Bey'i temin etti:

"Limonluğun uzunluğu yirmi iki metredir. Ben yirmi metreden atıyordum. Fakat kısa namlulu revolverler için bu mesafe hatta fazladır bile. Çünkü hedefler, görüyorsunuz küçüktür. Karşıya gelen duvarda kırmızı mukavvadan bir kol, iki baş, bir yuvarlak, beş parmağı ayrılmış bir el görünüyor."

"Evvela siz başlayın da görelim Azmi Bey," dedim. "Ben ilk defa silah atacağım. Daha tutmasını, nişan almasını bile bilmiyorum."

Orhan Bey inanmıyor:

"Mümkün mü, bu kadar spor meraklısı olasınız da!.." diyordu.

"İddiaya lüzum yok, şimdi görürsünüz," dedim.

Azmi Bey masa üzerinde duran revolverlerden birini aldı. Bu siyah, orta boy bir tabancaydı. Başına toplanmıştık. Evire çevire anlatıyordu:

"Brovning[1] sistemi bir tabanca, çift şarjörlü. Bir elde sekiz ateş eder. Bu nevi revolverler nişana gelmez. Görüyorsunuz ya, namlu kısadır. Bunlar cepte taşınmak için çok pratiktir. Bazen şarjörün içeride sıkışıp kurşunun hazneye girmemesi tehlikesi varsa da binde birdir."

Ve onu bırakıp ortası toplu, fildişi saplı bir tabanca aldı:

---

1 Adını mucidi John Moses Browning'ten alan 7,65'lik otomatik tabanca.

"Asıl nişan bunlarla yapılır, bakınız namlu uzundur. Sonra elde daha iyi bir denge oluşturur. Şimdi bununla bir deneme yapalım. Karşıda beş parmağı açık bir el var, söyleyin, hangi parmağı işaret ederseniz, ona atayım."

Bu kadar yerden bir elin bir parmağını vurmak kolay mı, değil mi bilmiyordum. Fakat Orhan Bey evvelce silahla meşgul olduğu için güldü:

"Yirmi metreden bir elin bir parmağını vurmak lakin biraz zor iş Azmi Bey," dedi.

O, kendine güvenir bir vaziyette revolveri karşıya uzatarak güldü:

"Şans işi a canım!" dedi. "Siz söyleyin de tartışmayı silah patladıktan sonra yaparız."

Onun bu gururu beni kızdırdı:

"Peki," dedim. "Küçük parmağın tırnağını vurun bakalım."

Buna benimle beraber onlar da güldüler. Azmi Bey onu zor durumda bırakmak istediğimi anlamış gibi başını salladı:

"Bravo Ayten Hanım, ister misiniz tırnağın da tam ucuna nişan alayım?"

Ötekiler alaya son verdiler:

"Tırnak falan değil fakat küçük parmağın neresi olursa!"

Azmi Bey gerildi. Kolunu uzattı. Sol gözünü kapadı. Bu vaziyet epey devam etti. Nihayet nefeslerin bile duyulmadığı derin bir sessizlik içinde silah patladı. Hepimiz birden koştuk. Normal büyüklükteki pençenin önüne gelince küçük parmağın üzerinde kurşun yerini aramaya başladık. Azmi Bey'in de katıldığı bu arayışta, değil küçük parmağın üzerinde, öteki parmaklarda da iz bulamadık. Biz bütün parmakları gözden geçirirken Greta yarım Türkçesiyle haykırdı:

"*Vola*![1] İşte burada gelmiş!"

Gösterdiği yere baktık. Azmi Bey'in beş dakika nişan alıp vurmak istediği küçük parmağın iki karış yukarısında, düz mukavva üzerinde kurşunun yeri görünüyordu.

---

1 (Fr. *voilà*) İşte!

"Ne isabet!" dedim. "Siz müthiş bir nişancı olmuşsunuz. Adeta bu kadar mesafeden duvarı bile vuracaksınız!"

Ötekiler katılıyor, Azmi Bey:

"Namlu titredi. Bazen böyle olur," diye söyleniyor, ter dökü yordu.

"Orhan Bey sizi de görelim," dedim.

Aynı tabancayı aldı:

"Söyleyin bakalım, hangi parmağın tırnağına vurayım?"

Ve birden cevap beklemeden ekledi:

"Ben o kadar nişancı değilim. Şu ortadaki kafaya nişan alacağım. Neresi rast gelirse!"

Orhan Bey'in nişan alışı çok sürmedi. Silah çabuk patladı. Yine koştuk. Kurşun normal büyüklükteki kafanın tam kulağına isabet etmişti. Orhan Bey bunu görünce bana döndü:

"Keşke sizinle iddiaya girişseydik," dedi. "Deminki tırnak gibi, bu sefer de kulaktan tuttursaydınız bahsi kazanacaktım."

Greta da benim gibi, silahı ilk defa eline alıyordu. Orhan Bey:

"Sizin için bu mesafe çoktur. On metreden başlayınız," dedi.

Mesafeyi tayin ettik. Evvela ben silahı aldım. Onlar tarif ediyorlardı:

"Gözünüz, topun üzerindeki şu oyuktan geçip namlunun ucundaki arpacığı görecek; bir gözünüz, oyuk ve arpacıktan geçip nişan alacağınız yere bakacak. Üçü bir hizaya gelince tetiği çekeceksiniz."

Anlamıştım. On metreden Orhan Bey'in, kulağını deldiği kafayı nişanladım. Oyuk, arpacık, kafanın burnu bir hizaya geldi. Tetiği çektim. Çıkan kurşunun peşinden biz de koştuk. Garip şey. Ben kafanın burnunu nişanladığım halde kurşun sağa gitmiş, Orhan Bey'in deldiği kulağı bir daha delmişti.

"Tuhaf şey," dedim. "Ben yüzünü nişanlamıştım."

Orhan Bey bunu fena bulmadı:

"Bazı silahlar sağa sola atar," dedi. "Sonra tetik çekilirken elin yarım milimetre titremesi hedef üzerinde birkaç santimlik aykırılık yapar. Demin ben de kafanın altına nişan aldım. Bakınız kulağa geldi."

Bugünkü nişan talimi bir saat kadar devam etti. Hepimiz onardan fazla kurşun attık. Eğlenceli değil fakat heyecanlı ve Orhan Bey'in iddiasına göre lüzumlu bir spor... Ben zevk aldım. Fakat silahın sert ve kuru sesinden değil... İçinde rekabet ve müsabaka olan her spor beni memnun eder.

Azmi Bey ikinci talim için pazar gününü teklif etti. Bizi akşam saat beşte bekleyecekti. Veda ettik, ayrıldık. Greta'yla konuştuk. Orhan Bey'i Harbiye'de bıraktıktan sonra ikimiz sıkı bir yürüyüş yaptık. Harbiye'den Taksim'e sert ve sıkı adımla yaptığımız bu yürüyüş bizi yordu. Greta'yı apartmana bırakıp ayrılırken:

"Öğleden sonra ne yapacağız?" diye sordu.

"Dörtte bize gel. Otomobille çıkarız," dedim.

Nazik, sevimli bir kız. Babası Amerika elçiliğinin emektar evrak müdürü; ağır, ciddi bir adam. Bütün zevkini kızına vermiş. Annesini daha küçüklüğünde kaybeden Greta, babasının elinde daha serbest, daha ciddi yetişmiş. Onunla teniste tanıştık. Komşuluğumuz bu ahbaplığı kuvvetlendirdi. Şimdi onunla adeta Yıldız, Sevgi kadar sevişiyorum. Birçok şeyde duygu ve düşüncelerimiz aynı, herkesle pek çabuk ahbap olmam fakat dostluğumu kazananlara karşı, bana her fedakârlığı yaptıran derin bir alaka duyarım...

* * *

... Bizim Enişte Bey artık imtihanlarını veriyor. Dün gece Sevgi, Yıldız, teyzem bizdelerdi. Matbaaya telefon ettik. Yarım saat sonra Ferit Kâmi Bey de geldi. Nişanlısına bir buket, benimle Yıldız'a birer paket fondan getirdi. Elimi sıkarken gözlerini benden kaçırmak istediğini hissettim. Bu zayıf ruhlu gencin sıkılganlığı onu daha fena hareketlerden men ediyor. O kadar doğal görünmeme rağmen Ferit Kâmi benimle serbestçe konuşmaktan bile sıkılıyor. Aramızda bir şey geçtiğini sezdirmemek için bu akşam ona karşı daha laubali göründüm. Anlıyorum ki otomobildeki sözlerim onu epey sersemletmiş. Bu gece çok eğlendik. Greta da babasıyla gelmişti. İki parti olduk. Yaşlılar briç oynuyorlardı. Biz

kırk para bop,[1] bir lira kav[2] poker oynadık. Bu müthiş poker saatlerce sürdü. Ferit Kâmi Bey, annem, teyzem, Greta'nın babası briç oynuyorlardı. Oyun arasında o tarafa döndüm:

"Ayan Meclisi[3] ne âlemde? Nasıl, Ferit Bey kazanıyor musunuz?"

Kâğıtlarıyla meşgul görünerek cevap verdi:

"Ben daima kaybederim Hanımefendi."

Sevgi'ye eğilip fısıldadım:

"Sakın imtihanlarda da kaybetmesin!"

Bunu yavaş söylememe rağmen o da işitti.

"Kaybetmemeye çalışacağım fakat kader, şans, talih..."

Sevgi'yi işaret edip cevap verdim:

"Bu güzel kızın sevgisi size her şeyi kazandırır Ferit Bey, içiniz rahat olsun..."

Teyzem elindeki kalabalık briç kâğıtlarını istif ederek lakırdıya karıştı:

"Merak etme Ayten. Çoğu gitti, azı kaldı. Enişten den bu hafta mektup aldık. Ocakta burada olacağını yazıyor."

"Şu halde ilkbahara hazır olalım," dedi annem.

"Sevgi'nin düğününde Yıldız'la eş bir kelebek elbise yapacağız. Şimdiden karar verdik," dedim.

Artık bizim poker zevkini kaçırmıştı. Bir turdan sonra bitirdik. Ben kasaydım. Fişler toplandı, saatlerce süren bu hararetli kare, topu topu dört liranın içinde dönmüştü. Sevgi kaybetmiş; Yıldız, Greta, ben otuzar kuruş kazanmıştık. Bir lira kaybettiği için biraz somurtan Sevgi'ye çıkıştım:

"Nafile sıkılıp üzülme! Hem kumarda kaybettiğine dua et! Bilmez misin, oyunda kaybeden sevgide kazanırmış!"

---

1 Pokerde oyuncunun yerdeki paraya razı olduğunu bildirmek için kullandığı söz.

2 Poker vb. kart oyunlarında oyuna başlamak için belirlenen ve ortaya konması gereken asgari para.

3 Meşrutiyet dönemlerinde danışma meclisi niteliğindeki Âyan Meclisi üyeliği yapmış kimselerin her biri. Burada yaşlılar, ihtiyarlar meclisi anlamında alay yollu kullanılmıştır.

Bu lakırdımı işiten Ferit Kâmi Bey'in bana biraz hiddetle baktığını görünce Sevgi'ye dönerek devam ettim:

"Bak senin Beyefendi de briçte kaybediyor. Başkalarıyla oyunda kaybettiklerinizi birbirinizden çıkaracaksınız. Doğrusu kayıpta bile beraber olacak kadar yıldızlarınızın birbirine yakın oluşu her kula nasip değildir."

Biz içeriye, odaya geçerken Ferit Bey'in ayağa kalktığını hissettim:

"Biz de oyuna son versek, geç oldu zannederim," dedim.

Gece yarısından sonra gittiler. Kapıdan veda ederken Greta'ya seslendim:

"Yarın tenise erken gel, kalabalık basınca oynanmıyor."

***

... Annemin portresini bitirdim. Güzel oldu. Şimdi biraz daha peyzaja çalışıyorum. Annem, "Sonbaharda Maslak Köşkü'nün[1] bahçesi çok güzel oluyor, biraz orada çalış," dedi. Şimdi resim saatlerinde oraya kadar gidiyorum. Açık hava, sararmış yapraklar... Fakat bu yaprakların hepsi sarı değil... Ağaçların cinsine göre bu yapraklar öyle renkler alıyor ki bir fırçada hakkından gelme imkânı yok. Köşkte Hüseyin Ağa isminde, iyi kalpli, fakir bir bekçi var. Her gün taşımamak için, boyalarımı, sehpamı ona bırakıyorum.

Bahçenin üç tarafı derin orman... Burada köşkün geniş mermer merdiven sahanlığında bir yerim var. Korucu'nun ağaç dallarından yaptığı iskemleye oturunca birbirinden güzel renklerin kaynaştığı orman karşıma geliyor.

Burası o kadar tenha ki... Korucu'yla çocukları olmasa gelmeye cesaret edemeyeceğim. Fakat çok defa annem de bana takılıyor. Geç vakte kadar kalırsa Orhan Bey de akşam gezintisinde buraya uğruyor. O, zamanlarına o kadar sadık ki akşam işinden çıkar çıkmaz hayvanını eyerleyip Şişli-Emirgan yolculuğunu yapıyor. Bazen yoldan aykırı olan bu ormana sapıyor.

---

1 II. Abdülhamit'in şehzadelik yıllarını geçirdiği, günümüzdeki adı Maslak Kasırları olan köşk.

Yanıma gelip tabloya bakıyor. Renkler, gölgeler hakkında konuşuyoruz. Kendisi resim yapmıyor. Fakat fikirlerinden zevk sahibi olduğunu anlıyorum.

Burada, bu sakin orman içindeki dostlarım şunlar: Korucu Hüseyin Ağa'nın sevimli köpeği Avcı ve Korucu'nun yaşlı hanımı. Ara sıra gönlünden koparsa bana kahve, çay gönderir. Yüzünü ancak iki defa gördüm. Yabancı erkek olursa pek görünmek istemiyor. Fakat görünmeye de pek vakti yok ya! Köşkün iki odasında çocukları, ev işleriyle öyle meşgul ki... Yemekten başka ekmeği de kendi yapıyor.

Havalar tatsızlaşmaya başladı. Akşamları ısırıcı bir rüzgâr çıkıyor. Sonbahar yağmurları gelmeden tabloyu bitirmek lazım... Fakat bu çok güzel renkleri palette bulup kaynaştırmak o kadar zor ki... Orhan Bey bir gün benim resmini yaptığım orman parçasının fotoğrafını aldı.

"Çok kurnazsınız," dedim. "Benim iki haftalık zahmetimi bir dakikada suya düşürdünüz."

"Evet," dedi. "Bu tıpkı gece güzel bir manzara seyretmeye benzer. Rengi, gölgesi olmayan bir resim. Eğer bir portre değilse güneşsiz bir havaya benzer."

Ve elindeki makine düğmesini çevirip filmi değiştirirken ilave etti:

"Bu arada müsaade ederseniz ben de fotoğrafını canlandırayım."

"Nasıl dediniz?"

"İzin verirseniz siz resim yaparken resminizi çekeceğim..."

"Hay hay! Yalnız dikkat edin. Eğer fena çekerseniz ben de sizin karikatürünüzü yaparım."

Gülüştük. Makinenin ayaklarını açtı. Yerleştirdi. Uzun uzun vaziyet aldı. Ben duruşumu hiç bozmadan resme devam ediyordum.

"Şimdi şık olacak," dedi. "Siz resmini yaptığınız ormanla beraber filme geçeceksiniz. Haydi devam..."

Optilatörün küçük sesini işitince başımı çevirdim:

"İyi çıkarsa birkaç tane isterim Orhan Bey..."

"Tabii, hatta size orijinali vereceğim. İstediğiniz gibi büyütür, renkli bile yaptırırsınız. Benim merakım var. Kendi kendime uğraşa uğraşa renkli fotoğraf yapmayı, dekupe resimler çekmeyi başardım. Emin olun bu fotoğrafçılık sihirbazlık gibi, kurnazlıktan; renk, kimya ve hava oyunundan ibarettir."

Resimden sonra yanıma geldi. Tabloya ve karşımızdaki manzaraya uzun uzun baktı:

"Fakat çok başarılı oluyorsunuz," dedi. "Şu ıhlamurun sarışı o kadar canlı ki... Hele ağacın gövdesindeki kurşunilikler..."

"Beni en çok uğraştıran şu arkadaki gölgeler," dedim. "Güneş indikçe renkten renge giriyorlar. Biraz evvel daha parlak görünüyorlardı. Bakınız şimdi nasıl matlaştılar. Tabiat göründüğü gibi uysal ve basit değil."

Orhan Bey ben işimi bitirinceye kadar derin bir sessizlik içinde kaldı. Geç vakit, hayvanını dörtnala koştura koştura yanımda gelirken, yüksek sesle yolun darlığından, havanın serinliğinden bahsettik. Otomobille atı baş başa getirmek ne zor!

***

... Bugün teyzemin evinde mükellef bir çay var. Sevgi'nin babası Viyana'dan geldi. Düğünü ilkbaharda yapmak üzere şimdi nikâha hazırlanıyorlar. Çayda Ferit Kâmi Bey'in davetlileri bulunacak dediler. Ona artık tamamen ailenin çocuğu diye bakıyoruz. Sevgi kız memnun. Annem çay için hazırlanırken bana da tembihlerde bulundu:

"İlk defa tanışacağımız insanlar var. Kuzum, şununla bununla alay etme. Hele Ferit Kâmi'ye takılma, Sevgi üzülüyor."

Annem doğru söylüyor ama bilmem rahat durabilecek miyim?

Teyzemin iç içe büyük salonu bir düğün evi gibi kaynıyor. Ferit Kâmi davetlilerini tanıttı. Hepsi yazar, hem bir ikisi de meşhur yazarlardan... Biraz sıkılgan, biraz ukala, fazla durgun gençler.. Pek genç de denemez ya! Hele bir tanesinin kocaman başında saçları dökülmüş. Bunu, Yakup'un Çilesi'nin yazarı,

Saffet Kadri Bey diye tanıttılar. Kalın kaşlı, büyük yüzlü bir insan. Kısa boyuna rağmen öyle kalın sesi var ki! Süzgün gözlü birinin, ismini değil, meşhur bir eserini söylediler, "Taşkın Yürek'in yazarı, tabii tanırsınız..."

Çok roman okumadığım halde kendisinden sık sık bahsedilen bu yazarı isminden tanıyordum. Gazetecilik âleminde mühim mevkileri olduğu söylenen bu gençlerle pot kırmadan, çam devirmeden nasıl görüşeceğim bilmem... Çok fena huyum var. Mesela Saffet Kadri Bey'le konuşurken gözüm sağa çarpılan kravatından gitmiyordu. İçimde bir kurt, sürekli beni yiyor, "Tut şu kravatı, düzelt!" diye gıcıklıyordu. Daha tanışalı on dakika olmayan bir adamcağıza bu nasıl yapılır? O, nasılsa bahsi açılan efsanelerden, eski Yunan hurafelerinden bana masallar anlatıyordu. Dinlemek mümkün mü, kâfir şeytan kalbime, kafama, gözüme girmiş, "Tut şu kravatı, düzelt!" deyip duruyor. Sonunda sabredemedim, adamcağız, "Apollon Mabedi'nin duvarlarında öyle sanatkârca nakışlar vardır ki o devrin hayatını bütün açıklığıyla ifade eder," diye yeni bir bahse girerken işaret ettim:

"Affedersiniz Beyefendi, boyun bağınız düğmesinden kurtulmuş galiba!"

Durdu, sonra gülümsedi ve eliyle çarpılan kravatını yoklayıp düzelterek devam etti:

"İlahlar devri, baştan başa bir aşk ve sanat devridir. Venüs'leri, Afrodit'leri, Jüpiter'leri yaratan zihinler insanlığın belki de en yüksek mucizelerini gösteren başlarına aittir. Orada aşk, tamamen hayattır. Aşkın bittiği yerde hayat sönmüştür. Milo'ya o ilahi kudreti veren harikuladelik, o mutlak güzellik aşkından gelmiyor mu? Bu aşktır ki Venüs gibi, dünya durdukça var olacak bir eseri yaratmıştır."

Nefis bir konferans dinliyordum. O anlatırken gözlerim ister istemez üzerinde, yüzünde dolaşıyor. Acele tıraşla bir tarafı fazla kesilen bıyıklarının biçimsizliğine, fazla ütülenmekten parlamaya başlayan ceketinin yakasına bakıyor, için için sıkılıyordum.

Ötekiler bir kolayını bulup uzaklaşmışlar, kendilerini kurtarmışlardı. Bu, hiç durmadan bana hurafeler tarihini anlatan

yazarın elinden, dilinden kurtulmak için çare düşünüyordum. Sevgi elinde bir kadeh çayla geldi. Kadehi ona uzattı:

"Çayınızı alınız da efendim, şimdi pasta da getireyim." Sonra bana döndü:

"Beyefendi yeni bir roman konusu anlatıyor galiba. Heyecanlı bir şey olacak ki yarım saatten beri dikkatle dinliyorsun."

Sevgi'nin bu keşfine diyecek yoktu. Hem onun fikri bana bir akıl öğretti. Muhterem yazara bakıp gülerek:

"Hakkın var," dedim. "Beyefendi'ye pasta getirmek şerefini bana ver de devamını sen dinle, sonra bana anlatırsın."

Muhterem yazar, bu çok kuvvetli iltifat altındaki hakikati anlayamadı. Tebessüm etti. Ben Sevgi'yi ona bırakarak kalabalığa karıştım. İlk işim Yıldız'ı bulmak oldu:

"Siz misafirlerinize böyle mi ikram edersiniz Küçükhanım! Bak, Yakup'un Çilesi'nin yazarı yarım saatten beri pasta bekliyor. Ablan çay götürdü, sen de bisküvi yetiştir, durma!" dedim.

Yıldız koştu. Ben de öteki salona geçtim. Burada yaşlılar toplanmışlardı. Teyzem beni görünce kolumdan yakaladı. Daha uzaktan enişte min sesini duydum: "Çapkını piyanonun ayaklarına bağla, başka çare yok. Bir kere kurtulursa bulamazsınız ha!" diyordu. İşi anladım. Fena yakalanmıştım. İlk defa görüştüğümüz misafirler olmasa, ne zamandır alaturka müzik özlediğini söyleyen enişteme bir muziplik yapacak, ona "Aynalı Pembe" şarkısını çalacaktım. Bunu düşünürken aklıma başka bir şey geldi. Eniştem, elinden eksik etmediği tespihi çekerek yanıma gelirken:

"Neydi o, hani, 'Çal Sazını Sevdiceğim Şen Hevesinle'[1] diye bir şarkı vardı. Makamını falan bilmem ya, pek hoşuma gider. Çal bakalım."

Uzun bir reverans yaptım:

"Emredersiniz Enişte Bey, fakat siz yerinize gidiniz."

Döndü. Bizim kızlar kapıya toplanmışlardı. Evvela ellerimi alıştırır gibi tuşlarda dolaştım. Piyanonun sesini duyanlar öteki

1 Bestesi Bimen Şen'e (1873-1943) ait şarkı. "Al sazını sen sevdiceğim şen hevesinle" mısraıyla başlar. Şarkı Sultaniyegâh makamındadır.

odadan gelmeye başladılar. Kadın erkek etrafımda toplanmışlardı. Parmaklarım dolaşırken yavaş yavaş, *Yes sir! that's my baby*[1] ismindeki oynak İngiliz fokstrotunu çalmaya başladım. Eskiler bunu da parmak egzersizi sanarak başları önünde şarkıyı beklerken gençlerden bazısı bu çok kıvrak tempoya ayak uydurup bir makine gibi dönmeye başladılar.

Enişte'min kalın sesini neden sonra duydum:

"Vay çapkın kız, bize oyun ha!.."

Hiç dans bilmeyenleri bile harekete getirecek kadar oynak tempoları olan bu parçayı en heyecanlı bir yerinde bırakıp hiç meyan[2] falan yapmadan ağır ağır enişte'min istediği şarkıyı çalmaya başladım. Berikilerin kahkahaları salonu doldururken şarkıyı bilen eskiler bir ağızdan piyanoya eşlik ediyorlardı.

Tuhaf bir tabiatım var. Piyanoyla az meşgul olurum. Evde egzersizlerimi bazen sırf parmaklarımın kuvvetini kaybetmemek için yaparım. Fakat bazen de uysal bir tarafıma rastlar. Çalmaya başlayınca gittikçe heveslenir, açılırım. Bu akşam da öyle oldu. Enişte'min şarkısını bitirdikten sonra kendi keyfime göre, içime doğan birçok şey çaldım. Bunu kimseyi memnun etmek için değil, kendi zevkim için yapıyordum. Arkadaşlarım bu tabiatımı biliyorlardı.

Yıldız'ın arkamda, "Yine uğurlu tarafı göründü," diye fısıldayışını işitince kendime geldim, kalktım. Başımı çevirdiğim zaman yine çarpılan kravatı, bir tarafı kopuk gibi görünen bıyıklarıyla muhterem yazar elini uzatıyordu:

"Cidden tebrike layıksınız Hanımefendi. Teşekkür için kelime bulamıyorum. Müzik beni çok düşündürür. Fakat sizin parmaklarınızda öyle sihirli bir kuvvet var ki bana Afrodit'in müzik ilahlarıyla Parnas Mabedi'nde yaptığı saz âlemini yaşattı. Mucizeler insanları ya hayrete düşürür veya dehşete götürür. Sizin sanatınız, sizin müziğiniz öyle mucize ki dinleyenleri hayallere yükseltiyor."

---

1 Bestesi Walter Donaldson'a, sözleriyse Gus Kahn'a ait, dört tempolu bir dans şarkısı.

2 Şarkıların makam geçişlerinin yapıldığı ve melodik hareketin nakarata bağlandığı bölüm.

Bu adam neler söylüyordu? Filozof mu, şair mi, deli mi nedir? Handiyse Olimp tanrılarının[1] diliyle konuşacak, cevap verecek bir kelime bulamadım. Sevgi kız eksik olmasın, yine imdadıma yetişti:

"Yoruldun Ayten, bir şey ister misin?"

Başımı salladım:

"İstemem Sevgi, yalnız biraz sıkıldım galiba. Dışarı çıkayım." Ve yavaşça sıyrılıp salondan çıktım. Sevgi'nin yatak odasına kadar gittim. Arkamdan Yıldız da yetişti:

"Bu yazarlar, şairler tuhaf insanlar," diyordu. "Ne çok şey biliyorlar. Ben birisiyle dans ediyordum. Bana, 'Gözleriniz Babilonya Bahçeleri'nin baharına benziyor. İçinde demet demet çiçekler var,' dedi."

"Doğrusu, Enişte Bey'in yazar, şair arkadaşlarına diyecek yok," dedim. "Burasını akademiye çevirdiler. Ne yazık, onların dilinden anlamıyoruz."

Yıldız'la bir müddet yalnız konuştuk. Geç olmuştu. Bir aralık annem acele acele geldi:

"Neredesiniz ayol!" dedi. "Misafirler gidiyor. Geçirmek yok mu?"

Apartmanın ufak antresinde herkes omuz omuzaydı. Şairler, yazarlar abartılı teşekkürler, takdirler içinde ellerimizi sıktılar. Bizim Yakup'un Çilesi yazarı bana bu sefer galiba metafizik âlemlerden bir nutuk vermeye hazırlanıyordu. Arkadaşlarının birer birer dışarı çıktıklarını görünce kısa kesti:

"Hürmetkârınıza sizi ve müziğinizi daima hatırlatacak birkaç saat bahşettiniz Hanımefendi," dedi ve ortası çıplak büyük kafasını sallayıp kapıdan çıktı.

Ferit Kâmi Bey kalmıştı. Salona döndüğümüz vakit ona çıkıştım:

"Bizi böyle allahların diliyle konuşan büyük yazarlara ne çıkarırsınız kuzum? Öyle sıkıldım, öyle utandım ki!"

O, benim telaşlı görünüşümü ciddi zannetmişti:

---

1 Antik Yunan mitolojisine göre, Olimpos Dağı'nda yaşayan tanrılar.

"Terbiyeli insanlardır Ayten Hanım," diye teminat vermeye kalktı. "Çok kıymetli eserleri vardır. Belki ilk defa görüştüğünüz için sıkıldınız. Birkaç kere sohbetlerinde bulunsanız ısınırsınız."

Yemekten sonraya kadar yazarların dedikodusunu yaptık. Birçoğunun onları beğenmelerine, takdir etmelerine rağmen ben kanaatimi değiştirmemiştim. Fikirlerini özel bir dille ifade etmeye çalışan insanlar bu arzularını eserlerinde, yazılarında gerçekleştirebilirler. Fakat çay masası etrafında dedikodu edilirken kahramanların diliyle konuşmak bana biraz ukalalık gibi geliyor. Bilmem, belki de onlar haklı. Ben hayatta biraz daha sade, olduğum gibi görünmek isterim.

***

"Greta gelmedi mi Azmi Bey?"

"Henüz gelmedi Hanımefendi. Fakat neredeyse gelir. Orhan Bey de telefon etti. Bu sabah talime gelemeyeceğini söyledi. Size bugün güzel bir silah hazırladım. Namlusu uzun, nişan için çok mükemmel bir silah."

Azmi Bey'le nişan talimi yaptığımız limonluğa gidiyoruz. Bana bir gün evvel tenis kortunda geçen bir maskaralığı anlatıyor:

"Siz o gün erken kaçtınız. Kalabalık canınızı sıkıyor galiba. Sizden sonra partiye girmek için Vahdet Hanım ile bir Yahudi kızı müsabakaya kalktılar... O dereceye geldi ki az kalsın birbirlerine raket atacaklardı. Zor mani olduk."

Cevap vermedim. Yalnız biraz sonra hatırıma geldi de sordum:

"Bu münakaşanın yalnız tenis meselesinde olduğundan emin misiniz?"

Limonluğa girmiştik. Masaya doğru yaklaşırken Azmi Bey cevap verdi:

"İyi keşfettiniz. Bana öyle geldi ki bu meselede bir erkek parmağı var. Hem de yabancı değil. O gürültü arasında bizim Orhan'ın şapkasını, ceketini alıp kayboluşu beni şüphelendirdi."

Masanın üzerindeki yeni tabancayı aldım:

"Bahsettiğiniz silah bu olsa gerek, siz denediniz mi?"

"Tabii, ben beğendim. Bakalım siz nasıl bulacaksınız?"

İlk defa on metreden başladığım nişanı, ben de yirmiye çıkarmıştım. Birkaç deneme yaptım. İsabetlerim kuvvetleniyor. Azmi Bey şimdi seri nişan alma egzersizleri yapmamızı söyledi.

"Hedefe arkamızı döneceğiz, sonra elimizde silah olduğu halde, derhal dönüp bir saniye içinde ateş edeceğiz."

"Bu biraz güç Azmi Bey, çok çalışmak lazım."

"Çalışırız. Siz sıkılır mısınız?"

"Hayır, fakat her şeyde şampiyon olma fikrinde değilim."

"Fakat sizde öyle yetenek var ki kısa bir meşguliyetle her şeyde başarılı olursunuz. Yalnız sporcuların bir sözü vardır: Sporda çabuk başarılı olan, sevgide geri kalır." Cevap vermediğimi görünce devam etti: "Ancak şüphe yok ki her şeyde olduğu gibi siz bunda da müstesnasınız..." Hedeflerdeki isabetleri inceliyordum. Yanıma geldi: "Öylesiniz değil mi, Ayten Hanım? Aşkta, sevgide aynı harikuladeliği gösterirsiniz, değil mi?"

Yüzüne baktım. Toparlak, esmer çehresi gerilmiş gibiydi. Gözbebeklerinin cam feneri gibi parladığını görüyordum. Dudakları titriyordu.

Sesimde galiba biraz sertlik oluşmuştu:

"Bahsettiğiniz mevzular hakkında bir şey düşünmedim efendim," dedim ve geriye dönüp yürürken ekledim: "Düşünmeyi de arzu etmem... Demek arkadaşlarımız bugün tembellik ettiler. Tuhaf şey, Greta dün gece bizdeydi. Bugün gelemeyeceğine dair bir şey söylemedi." Ve onun söylemesine vakit bırakmadan devam ettim: "O halde biz de egzersizimizi kısa keseriz, zaten benim de misafirlerim var. Erken kaçacaktım."

Limonluğun kapısından çıkıyordum. Beni takip etti.

"Ayten Hanım, sizinle biraz ciddi mevzular üzerine görüşmek isterdim. Arzu eder misiniz, içeride bir çay içelim?"

Nedense bu ciddi mevzular benim hoşuma gitmiyor. Hele Azmi Bey'in ciddi mevzularını dinlemek için tükenmez bir sabır lazım. Yine de yüzüne bakmayarak cevap verdim:

"Bahçeniz çok güzel, hem dolaşır hem konuşuruz. Zaten çay vakti de değil."

Yanımdan geliyor, sık sık nefes alıyor:

"Peki, siz nasıl isterseniz..."

Büyük bahçenin bakımsızlıktan harap olmuş yollarından geçiyoruz. Azmi Bey ciddi mevzuyu henüz açmadı. Kapıya geliyoruz.

"Size biraz hayatımdan bahsedecektim. Fakat öyle hissediyorum ki benimle meşgul olmak istemiyorsunuz."

"Hiç kimsenin hayatıyla meşgul olmam ki!"

"Hakkınız var. Fakat iradeleri haricinde sizinle meşgul olanlar hakkında fikriniz nedir?"

"Kimsenin fikrine, düşüncesine de mani olmak haddim değil!"

"Çok mükemmel bir kızsınız, Ayten Hanım. Sizinle meşgul olanlar yalnız güzelliğinizi değil, gözlerinizde parlayan zekânızı takdir ediyorlar."

"Bu muhterem insanların teveccühlerine teşekkür ederim."

Büyük sokak kapısının önündeyiz. Azmi Bey ellerini göğsünde çaprazladı, durdu:

"Hele alaylarınıza tahammül edilir gibi değil! Size her şey eğlence geliyor, Ayten Hanım."

"Pek doğru buldunuz Azmi Bey, itiraf ederim ki öyleyim fakat hemen de ilave edeyim: Her şeyi eğlence kabul eden bir kıza nasıl oluyor da ciddi mevzulardan bahse hazırlanıyorsunuz? Hiç böyle şey olur mu?"

Şaşırdı, kızardı. Bir şeyler söylemek istedi fakat dudaklarını kımıldatmadan ben rica ettim:

"Lütfen, kapıyı açar mısınız?"

Hareket etti. Eli rezenin üzerindeydi. Gözlerinde bir gölge ve nem gördüm.

"İşte bütün bu halleriniz öyle sevimli ki size kayıtsız kalmanın imkânı yok. Sizi çok inceledim. Sizin için çok şey düşündüm, Ayten Hanım. Bu, aylardan beri devam etti. Sizinle ciddi bir ilişki kurmayı düşündüm fakat arzularınıza hiç vâkıf değilim. Şerefli ve saygılı bir genç adam gibi, size bütün hakikati olduğu gibi söylemeye karar verdim. Bir iki cümleyle vaziyeti anlattım mı

bilmem. O kadar heyecanlıyım ki maksadımı daha derli toplu ifade edemiyorum. Sizden biraz cesaret alsam, yardım görsem, belki başarılı olabileceğim. İstiyorum ki bana, mesut edici bir hayat arkadaşı olasınız... Bu arzumu size söylemek için haftalardan beri ne kadar düşündüm, hazırlandım, bilseniz... Buna rağmen, sizi ilk gördüğüm günlerden beri sürekli dudaklarımı yakan bu hakikati, en nihayet garip bir tesadüfle şu kapının önünde ve sizin eğlenir, güler gibi görünen gözlerinizin altında itiraf edebildim... Bu halim size vaziyetimi izah eder mi bilmem?"

Hakikaten üzgün görünüyordu. Gözlerinin ıslaklığını belli etmemek için yere bakıyordu. Acıdım fakat onun üzüntüsünde benim ne kabahatim vardı? Hele kapı önündeki bu gözyaşlı manzarada ne olsa bir tuhaflık var. Biraz kendimi topladım.

"Hassas ve ciddi bir gençsiniz Azmi Bey," dedim. "Fakat anlatmak istediğiniz şeyler için, siz de itiraf edersiniz ki ben hiç hazırlıklı değilim. Böyle bahislerle ilk defa karşılaşan bir genç kız için çok düşünmek lazım olduğunu takdir edersiniz zannederim. Arkadaşlığımız devam ettikçe birbirimizi daha iyi anlamaya çalışırız. Yeter ki bugünkü dostluğumuz samimiyetini kaybetmesin."

Galiba haklı söylüyordum. Başını eğdi, kapının rezesini kaldırdı.

"Sizi takdir ederim, Ayten Hanım. Bana bir ümit sevinci verdiğiniz için de teşekkür ederim."

"Allahaısmarladık efendim, görüşelim."

Epey yürüdüğüm halde, arkamda kapının kapandığını hissettirecek bir hareket olmadı. Köşeyi dönerken yan gözle baktım. Onun beyaz fanilalı gölgesi hâlâ oradaydı.

* * *

"Çok başarılısınız, renklerde öyle benzeyiş var ki... Hele şu arkadaki menekşe rengi dağ gölgeleri mükemmel..."

"En çok onlardan korkuyordum. Rengi bulmak o kadar zahmetli oldu ki!"

Annem de Orhan Bey'i onayladı:

"Yaptığın tabloların içinde en güzeli bu oldu Ayten. Buna şık bir çerçeve yaptıralım."

Artık şövalemi, boya takımlarını götürüyorum. Belki bir aydan beri devam eden resim, bu akşam bitti. *Dapre natür*[1] resim yapmak çok yorucu, güneş ve bulutlar insanı şaşırtıyor. Bu tablo bitinceye kadar ya annem ya Orhan Bey yanımdaydılar, ne sıkıntı çektiğimi onlar da biliyorlar.

"Artık sonbahara veda edelim," dedim. "Bakın, tabloya geçen sarı yaprakların çoğu yerde yatıyor."

Orhan Bey atını çözdü. Annem otomobile girdi. Resim takımlarını yerleştirdim. Tabloyu da annemin kucağına verdim:

"Bir yeri bozulursa karışmam yumuk anne. Bak kızını ağlatmak istiyorsan..."

Yaprakla örtülü yoldan büyük caddeye çıkılıyor. Güneş sıra sıra kurşuni gölgeler haline gelen uzak dağlar üzerinde kocaman bir pembe gül gibi dağılıyor. İçimde tatlı bir sevinç var. Bitirdiğim tabloda başarılı olduğumu zannediyorum. Bu neşe içinde Orhan Bey'le biraz eğlenmek istedim. Annemle konuşurlarken yavaş yavaş *akseleratör*'e[2] bastım. Gaz işledi. Hızlanmaya başladık. O da hayvanını dörtnala kaldırdı, daha kilometre elli üzerindeyken haykırmaya başladı:

"Şakayı bırakın Allah aşkınıza... Ne güzel gidiyorduk."

Annem de içeriden rahat vermedi:

"Muzipliği bırak Ayten, çocuğun lakırdısı yarıda kaldı."

Gazdaki ayağımı hafiflettim, yavaşladık. Yanımıza geldiği zaman sordum:

"Sizin kabahatiniz var, Orhan Bey. Dün sabah nişan talimine niçin gelmediniz bakalım?"

"Siz gittiniz mi?"

"Tabii!"

"Garip şey, Azmi Bey bana bir gün evvel telefon etti. Mühim bir işi çıktığı için sabah evde olmayacağını söyledi."

---

1 (Fr. *d'après nature*) Bir şeyin veya manzaranın kendisine bakarak olduğu gibi resmini yapmak.

2 (Fr. *accélérateur*) Gaz pedalı.

Vaziyeti bir anda anladım. Azmi Bey, benimle yalnız kalmak için arkadaşlarını aldatmıştı. Onun bu hareketinde cüretkâr bir çirkinlik gördüm. Dün onun hakkında daha samimi düşünüyordum. Bu hareketini anlayınca içimden soğuk bir rüzgâr geçti. Onun bu bencilce hareketini ve kendi gafletimi Orhan Bey'e anlatmamak için derhal konuyu değiştirdim.

"Bizim Kalamış'taki arkadaşlar yarın İstanbul'a iniyorlar. Onları size tanıtmak isterim Orhan Bey, bilseniz ne iyi arkadaştırlar."

Orhan yalnız bir kelimeyle yetindi:

"Teşekkür ederim."

Direksiyonu idare ettiğim için yüzüne bakamıyordum. Fakat bana öyle geldi ki o hâlâ Azmi Bey'in telefon meselesini düşünüyordu.

Bugün Sevgi yemekte bizdeydi. Yalnız kaldığımız zaman bana hayatından biraz şikâyet etti. Onun Meryem gibi tatlı bakışlarıyla, halini anlatışı bana çok dokunur. Yıldız'la okul arkadaşlığı ettiğimiz halde ben Sevgi'yi daha fazla severim. Onun öyle temiz bir kalbi vardır ki herkese hürmet ve muhabbet telkin eder. Sevgi kızın ıstırabını, saçlarını okşaya okşaya dinledim. Ferit Kâmi Bey'in lakayt hareketlerinden, huysuzluklarından bahsederken öyle içli bir sızlanışı vardı ki üzüntü duymamak mümkün değil... Yumuk ellerini avuçlarıma alarak onu teskin etmeye çalıştım.

"Henüz evlenmediniz, Sevgi. Devamlı ve ciddi bir hayata girmeden aranızda geçecek huysuzluklar, bana kalırsa her ikinizin de birbirinizden daha fazla alaka bekleme isteyişinizden gelir. Bu hayat karşılıklı serzenişler ve sitemlerle geçer. Senin kadar da tecrübem yok. Fakat ne şartlar içinde olursa olsun insanları birbirine bağlayan ilişkiler hep böyle devirler geçirmez mi? Hepimiz ilk görüştüğümüz ve dostluğundan lezzet aldığımız insanlara karşı birinci safhalarda fazla saygılı görünürüz. Bu saygı, bizi karşılıklı bir feragat ve boyun eğmeye mecbur eder. Birbirimizden adeta fedakârlık bekleriz. Bu hoş görünmenin ve hoşa gitmenin bir ters etkisidir. Siz de aynı vaziyettesiniz. Ferit

Kâmi Bey sakin huylu görünmekle beraber içli ve düşünceli bir genç. Böylelerin kızgınlık ve sevinçleri gayet seridir. Senin munis ve uysal tabiatının yanında onun bu hali, aranızda belki ufak tefek huysuzluklar yapar. Fakat bunlar hiçbir zaman kalbinizdeki kuvvetli bağları gevşetemez... Ben o kanaatteyim ki Ferit Kâmi Bey, sevgisine itaatten zevk alacak bir gençtir. Onun ilgisiz hallerini sana karşı tertip edilmiş kasti bir harekete vermezsek, kalbine de şüphe girmez Sevgi. Şunu da ilave edeyim; sen ihmal edilmekten korkma, merhamet edilmekten kork! İhmal ve ilgisizlik hepimizde vardır. İnsanın öyle zamanları olur ki en sevdikleriyle bile meşgul olmaz. Bu, ruhlarımıza zaman zaman gelip giden bir buhrandır. Bu geçici arızalar kuvvetli bir gönül bağını gevşetemez ki!.. Hem Ferit Kâmi Bey çok meşgul bir genç. Öyle bir mesleği var ki gezdiği, yürüdüğü hatta eğlendiği yerde bile onu meşgul eder. Onun için, kendine göre ilgisizlik, ihmal diye gördüğün hareketlerini mazur görmelisin!"

Güzel Sevgi'yi tatmin etmek için derin bir filozof kesilmiştim. Bizim efsaneler ve kahramanlar şairi Saffet Kadri Bey yanımda olsaydı benim bu nutkuma tarihten örnekler vererek bütün mitoloji bilgisini sayar dökerdi. Öyle uysal ve sakin bir kız ki benim kendimi zorlayarak toparladığım bu sebeplerden teselli buldu, neşelendi. Sonra onunla, "Ay, ay, ay"[1] isimli yeni ve çok güzel bir tangoyu meşk etmeye başladık.

Gözlerimle parmaklarımın bu meşguliyeti arasında yine düşünüyordum. Erkekler, merhamete ve aşka layık olmayan insanlar... Ferit Kâmi daha bir buçuk yıl evvel Sevgi'yle nişanlanırken ne buhranlar geçirmişti. Aralarında derhal bir ilişki olmazsa intihara kadar gideceğini bile söylüyordu. Bu aşk kahramanı, henüz ciddi bir aile yuvası kurmadan, o ölümleri göze aldıran aşkını kaybediverdi. Onun zayıf kalbi için kimse bir şey söylemez. Fakat gönüllerinin böyle kararsız nehirler gibi mevsim mevsim taşıp boşaldığını bilenler, bu geçici heyecanlarına Sevgi gibi bil-

1 Şili doğumlu besteci, piyanist ve şarkıcı Osmán Pérez Freire (1878-1930) tarafından 1913 yılında bestelenen bir şarkıdır.

lur kalpli, aşklarına sadık kızları ortak etmesinler. Anlıyorum ki Sevgi'nin Ferit Kâmi'ye olan bağlılığı gittikçe kuvvetleniyor. Eskiden ona henüz ısınamamış, alışamamıştı. Fakat onun gün geçtikçe açılan, titizleşen, kıskanan ince bir kalbi var. Şimdi Ferit Kâmi'nin hisleri gevşedi. İşte bütün o ilgisizlikler, serzenişler buradan geliyor. Bana kalırsa bu sitemlerin, içlenmelerin önüne ancak evlenmek geçebilir. Çünkü Ferit Kâmi şerefini bilir bir genç... Aralarındaki bağ resmi ve ciddi bir şekil alırsa, hislerine daha ziyade hâkim olmaya çalışır. Hem ne de olsa evlenmenin bir avunma zamanı vardır. O zamana kadar da bir de çocukları olursa ne mutlu...

Annem bana çok roman okutmadı. Ben de okumaya heveslenmedim. Fakat hayata az çok yakın görünen eserler bende derin bir tesir bıraktı. Öyle anladım ki hayatta başkalarının hesabına kendi hislerinden fedakârlık edenler çok defa aldanıyorlar. Hele kadın ile erkek arasındaki ilişkiler...

Sevgi'ye teselli vermek için bu fikirleri sayıp dökerken Ferit Kâmi'nin daha iki hafta evvel Tarabya yolundaki tatsızlığını düşündüm. Sevgi'yle ilk nişanlandıkları zaman ben okuldaydım. Onunla sonraları tanıştık. Ve hiçbir zaman onu beğenmedim. Fakat Sevgi'nin nişanlısı diye aile içine karıştığı için ona samimiyet gösterdim. Dostluğuma aldığım insanlara karşı biraz laubaliyim. Bu benim zaafımdır. Her tanıdığım insanla dost olamam. Senelerce ahbap olduğum insanlar vardır. Fakat ilişkimiz hiçbir zaman resmi ve ciddi olmaktan çıkmamıştır. Ferit Kâmi Bey eğer Sevgi'nin nişanlısı, ailenin bir erkeği olmasaydı onunla bütün ahbaplığımız her tesadüfte bir *bonjur*[1] demekle kalırdı. Fakat ailemize ve soframıza aldığımız bir erkeğe karşı, daha samimi hareket etmekte serbesttim. Hatta onunla keskin şakalar yapacak kadar ileri giden bu samimiyeti ben, güzel Sevgi'nin hesabına yapıyordum. Ferit Kâmi'nin hoşuma giden hiçbir tarafı yoktu. Onunla arkadaş da olmazdım. O kadar durgun insanlarla uzun boylu ahbap olamam zaten. Beni o gün Yeniköy'den

1 (Fr. *bonjour*) Günaydın, merhaba.

dönüşte Ferit Kâmi Bey'e karşı barut gibi yakıp kavuran hırs, bundan doğmuştu. O kadar durgun bulduğum o miskin adam, teyzemin kızına, kardeşime nişanlı olduğunu unutarak, bana kompliman yapmaya kalkmıştı. Ferit Kâmi'yi erkeklerin belki de en sade ve sakini biliyordum. O hayret verici cüretini gördükten sonra, kanaatim çok değişti. En yumuşak başlı ve merhamete layık erkeklerin bile kurtlaşan bir zamanları var.

Güzel Sevgi'yi bir nisan sabahı kadar berrak ve mavi gözleriyle düşünür gördükçe içim sızlıyor. Bu kadar temiz ve sevimli bir kızın aşkı, Ferit Kâmi gibi erkeklerin bütün ömürlerini çiçeklendirmeye yeterli değil mi? Sevgi'ye ısrar ettim. Akşam yemeğine de kaldı.

"Greta'yı da çağırır, eğleniriz," dedim.

Sonra hatırıma geldi, ilave ettim:

"Ferit Kâmi'ye telefon edelim. Gelsin istersen..."

"Sen bilirsin!"

Güzel Sevgi kendisiyle meşgul olununca öyle sevimli oluyor ki! Geç vakte kadar keman çaldı. Ondan birçok alaturka şarkı öğrendim. Ara sıra böyle karar vermeden hemen birbirimizde toplanıveriyoruz. Resmi, teşrifatlı davetlerden hoşlanmadığım için aile dostları arasında yapılan bu teklifsizce eğlentilerden çok zevk alıyorum.

Yemekten biraz evvel Ferit Kâmi Bey geldi. Benim yanımda Sevgi'yle selamlaşırken yüzünün kızardığını gördüm. Benimle göz göze gelmekten korkuyor gibiydi. Bu adam her vakit göründüğü gibi değil. Hareketleri ya şiddetli bir buhrana veya şursuz bir hamleye tâbi. Sevgi'ye karşı daha da durgunlaştığını bu gece ben de hissettim. Zaten durgun lakırdı eden bir adamdı. Şimdi bu durgunluğuna biraz da dalgınlık ve suratsızlık karıştı. Allah, Sevgi kıza sabır ve tahammül versin. Böyle erkekle bir dakika yalnız bulunmak bir felaket!..

***

Artık yağmurlar başladı. Tenis oynamak zor... Zaten son bir haftadır korta gittiğim yoktu. Azmi Bey'in hareketi beni o

kadar soğuttu ve iğrendirdi ki elimde olmayarak, ona tesadüf etme ihtimali olan yerlere bile gitmek istemiyorum. O genci ben ne kadar ciddi bulur, takdir ederdim. Öyle anlıyorum ki erkekler hakkında hüküm vermek için çok dikkat etmek lazım.

Bugün doğduğum gün. Annem daha bir hafta evvelden samimi dostlarımızı davet etti. Dairemiz pek geniş olmadığı için büyük eğlentiler, toplanmalar yapmıyoruz. Onun için geleceklerin isimleri üzerinde uzun uzun tartıştık. Annem bana kendi davetlilerinden başka on kişi çağırmam için izin verdi. Bu on ismi buluncaya kadar ne zahmetler çektim. Meğer benim ne az ahbabım varmış.

Bir defa Kalamışlılar ile Greta'nın isimlerini yazdım. Daha altı isim bulmak lazımdı. Gerçi, altı değil altmış altı isim de var. Hele bizim kulüp arkadaşları bir tabur tutar. Fakat bu samimi eğlentide bulunacak dostların beni anlamış, candan insanlar olması lazımdı. Hayatta, toplum içinde bu kadar tanıdık çehre olduğu halde, şöyle bir aile toplantısına çağrılacak beş kişi bulmakta zorluk çekiyordum. Biraz samimi olma arzusunu hissettirmeden kalplerinden, hayatlarından bahse kalkan ahbapları insan ne cesaretle sofrasına davet eder? Annemin verdiği listeye on isim bulamadım. Yalnız bizim kulüp başkanını yazdıktan sonra son zamanlarda tanıdığım çehreler arasında en dürüst ve ciddi bulduğum Orhan Bey'i davet edip etmemek için çok düşündüm. Orhan Bey'i annem de çok görmüş, onunla saatlerce görüşmüştü. Hele son tablomu yaparken hemen her gün yanımda bulunmuştu. Teniste tanıştığım insanların en dürüstü fakat ailesiyle bir dostluğumuz yok. Benim veyahut annemin böyle bir yıldönümü için onu evimize çağırıp eğlentimize almamızı doğru bulmuyordum. Bu temiz ve ciddi çocuğun, tenisteki kızlardan birine yaptığı gibi, davete karşı telefonla bir özür dilemesi ihtimali beni büsbütün korkuttu. İsmini yazmışken sildim. Annem de fikrimi tasdik etti. Kendimi teselli etmek için anneme, "İsabet," dedim. "Ben Fenerbahçeliyim, o Galatasaraylı. Ne de olsa aramızda bir kıskançlık vardır. Korkarım, davetimi kabul etmez de beni küçük düşürür."

Annem buna saatlerce güldü.

İsim günüm, evin de çiçek günü oldu. Mevsimin çiçek için o kadar cimri olduğu bu zaman bile öyle çok demet geldi ki odalar, salonlar renk renk, öbek öbek çiçekle doldu taştı. Davetlilerimizin hemen hepsi vardı. Ferit Kâmi gittikçe basan durgunluğuna rağmen bugün biraz neşeli görünüyordu. Pek sevdiğim fondan kutusunu uzatırken gözlerini yere indirerek tebrik etti:

"Dilerim uzun ve mutlu yaşarsınız, Ayten Hanımefendi. Mesut olunuz," dedi.

Yanımda duran Sevgi'yi kucaklayıp cevap verdim:

"Teşekkür ederim Ferit Bey. Bu saadeti ben de sizler için temenni ederim. Yakında müşterek hayatınızın başlangıcını da çok eğlenceli ve neşeli bir günle karşılayacağız inşallah!"

Yalnız, başıyla teşekkür etti. Sevgi'yi ona doğru yürüttüm, "Sen Ferit Bey'le meşgul ol da ben misafirlere bakayım. Bugün benim için rahat yok," dedim. Ve onları yan yana bırakarak kalabalığa karıştım. Bizim Kalamış arkadaşları Gönül, Gazal, Asuman bugün çiçek gibiydiler. Üçü de kırmızı ipek zemin üstüne mavi, sarı, beyaz çiçekler, papatyalar, pileler serpilmiş bir örnek elbise giymişlerdi. Onları bulunca herkesi unuttum. Bana birçok havadis getirdiler. Bu dedikodular arasında Adnan Bey'e ait gülünç bir haber de var. Bana yolladığı mektubun neticesinden o kadar ümitliymiş ki daha cevap beklemeden benimle evleneceğine dair arkadaşlarına müjdeler bile vermiş. Gönül dedi ki, "Şimdi herkes ona soruyor. Adnan Bey, düğün ne zaman?" Bu zavallı çocuğun, hatasını anlayıp bu meseleyi örtbas edecek yerde garip bir anlayışla kendini gülünç edişine canım sıkıldı. Mektup meselesini onlara anlattım. Bana hak verdiler. Erkek arkadaşlarımızın dostluklardan, ahbaplıklardan kendi zevklerine göre istifade etmek isteyişlerini hiçbirimiz hoş bulmuyorduk.

Gün çok neşeli geçti. Çiçekler, kokular içindeki şatafatlı büfeden hepimiz birçok abur cubur yedik. Annemin böyle sofralar tertip etmekte mahareti var. Bugünkü büfeye herkes parmak ısırdı. Akşamüstü birçoğu dağıldı. Annem teyzemi, Asuman'ı, Ferit Bey'i yemeğe alıkoydu. Ben de Greta ile babasına rica et-

tim, kaldılar. Böyle samimi dostlar arasında bulunmak hoşuma gidiyor. Onlarla tereddütsüz, annemin dediği gibi, hilesiz konuşabiliyordum. Beni en çok üzen içten pazarlıklı, her lakırdıdan kendine göre mana, fetva çıkaran insanlarla konuşma mecburiyetidir. Onun için Greta'yı bütün arkadaşlarımdan fazla seviyorum. Çünkü onun düşünceleriyle sözleri arasında hiç fark yoktur. Kanaati neyse, benim gibi, hatır gönül bilmeden söyler. Bu huyumuz için bize patavatsız diyorlar. Hele enişte bu tabiatım için adımı "Çam Deviren" koydu. Fakat ben memnunum. Çünkü huyumu bilenler benimle gevezelik etmeye cesaret edemiyorlar. Ferit Kâmi Bey'in ne zamandır âdet edindiği sessizlikte, herhalde bir gün gelip bir patavatsızlıkla hareketini ifşa edeceğim korkusu var zannediyorum. Erkeklerin pek garip anlayışları var. Cüretleri kanaatlerinden fazla... Bir kadın için düşündüklerini, kendi kendilerine hakikat haline getiriyorlar. Bu anlayışları onları hayret verici cüretlere götürüyor. Fakat ufak bir dirençle öyle sendeliyor, geri çekiliyorlar ki!..

Ferit Kâmi Bey de ümit edilmedik bir anda hayret verici bir heyecanla bana neler söyledi, nelerden bahsetti. Fakat hak ettiği karşı taarruzdan sonra artık gözlerimin hareketinde bile tehlike görüyor. Şimdi hatta ona biraz acımaya başladım. O gün sinirle ona neler neler söyledim. Kardeşim gibi sevdiğim bir kızın nişanlısından ilanıaşk dinlemek tahammül edilir bir şey değildi. Fakat şimdi onu sakinleşmiş gördükçe adeta içimden özür dilemek geliyor.

Gece çok eğlendik. İçimizde en durgun görünen Ferit Kâmi Bey bile neşelendi. Her zaman olduğu gibi, iki parti briç, poker oynadık. Gece yarısından sonra gittiler. Kapıda Greta sordu:

"Hava iyi olursa tenis var mı?"

"Niyetim yok. Sen de gitmezsen bana gel, bir otomobil gezintisi yaparız."

"Olur, *bon nui*!"[1]

***

1 (Fr. *bonne nuit*) İyi geceler.

... Greta'ya nişan talimi vesilesiyle Azmi Bey'in tertip ettiği oyunu söylediğim zaman iyi kalpli kız fena halde üzüldü. Şimdi o da gitmiyor. Çünkü Orhan Bey'e telefonla evde bulunamayacağını haber veren Azmi Bey, bir gün evvel tenis oynarken Greta'ya da aynı mazereti söylemiş. Benimle yalnız kalmak için iki arkadaşını aldatan saf gencin ilk kabahati bu... Benim asıl affedemeyeceğim hareketi; fikrini, arzusunu anlatmak için beni yalnız olarak bir bekâr erkeğin evine gitmeye mecbur edişi... Bu gidiş herhangi bir genç kız için pek şerefli bir hareket değildir. Ben bu hareketi kandırılarak yapsam bile, böyle bir hatanın sonunda meydana çıkabilecek yüz kızartıcı bir hareketin neticesinden kimse mesul olamaz. Onun için Azmi Bey'in tertip ettiği oyunu gittikçe, düşündükçe çirkin buluyorum.

Şimdiye kadar tanışıp görüştüğüm hiçbir erkek hakkında özel bir fikir beslemedim. Ellerini sıktığım erkekleri yaşlarına göre dost, bir arkadaş gibi kabul ettim. Bu görünüşüm kimseye uygun değildi. Buna rağmen, benim bu uysal gibi görünen hallerimden bazı arkadaşlar kendi hesaplarına bir ilgi gördüler. Bir erkeğe cesaret verecek, onu teşvik edecek harekette bulunmadım. Çünkü henüz hayale vücut verecek bir düşüncem yok. Bencil değilim. Fakat kalbime, hayatıma ait arzu ve kararlarda kendi hisseme daha fazla düşünmek isterim. Hayatıma girecek erkeğin her şeyden evvel benim şerefimi tanıması lazım... Şahsi fikirlerini dinletmek için arkadaşlarını aldatıp benimle yalnız kalmayı düşünen bir erkek, bu hareketiyle bir genç kızın şerefini kıracağını bilmelidir. Bu kadarını düşünemeyecek bir erkeğe ben elimi nasıl uzatırım?

Azmi Bey çok zenginliğine ve incelme, toplum hayatında pişme hususundaki gayretine rağmen henüz bir genç kıza kendini açmanın yolunu bilmiyor. Bu hayal kırıklığı ona bir ders olmuştur zannederim. Çünkü şimdi nişan talimlerine, benim gibi Greta da devam etmiyor. Orhan Bey, benim Maslak yolundaki vaziyetimi anlamış olacak ki o da perşembe sabahları Maçka talimlerinden vazgeçti. Bunu önceki akşam Hürriyet Tepesi'nde annemle ona tesadüf ettiğimiz zaman söyledi. Anlayışlı ve ter-

biyeli genç... Hiç olmazsa temas ettiği insanlara karşı alınacak vaziyeti takdir ediyor.

Erkekler, bir kadın hakkında fikir beslediler mi arzuları için bunu yeterli görüyorlar. Hele gençliğinden yahut zenginliğinden kuvvet alanlar için bu kanaat pek genel... Hoşlarına giden kadının kendilerini kolaycacık kabul etmeyişi tuhaflarına gidiyor. Hatta ciddi aile temeli kurmak için açık açık teklifte bulunanları, küçük bir tereddüt karşısında hayrete düşüyorlar. Öyle ya paraları var, gençlikleri var, meşru bir de teklifleri var. Bunu kabul etmemek için sebep olur mu? Kendilerini böyle kaçınılmaz bir fırsat gibi gören erkeklerin ne olur biraz da hoşlandıkları kadın için düşünülmüş fikirleri olsa! Hayatta yalnız bir tarafın sevgisiyle devam edecek bir aile münasebetine benim hiç itimadım yoktur. Sonra, servetin insanı daima mesut edeceğine aklım ermez. Saadet diye beklediğimiz şey, bizi daima sevinç heyecanları içinde yaşatan neşeli, çiçekli bir hayatsa, bunun içinde alınyazısı bir kalp huzuruyla iki başlı bir sevgi bulunması lazım değil mi?

Yalnız servetleriyle bir kadını memnun etmeye çalışan erkekler kendilerine merhamet de edilmezse pek zavallı olurlar. Fakat sevgilisini aşkının bütün kudretiyle benimseyen kadın, dar bir hayatta bile mesuttur. Sevemeyeceğim bir erkeğin varlığı bana acı verir. Aşk, gönüllerin hakkıysa onu maddi vasıtalarla bulmaya çalışmamalıdır. Düşündüğüm, anladığım ve hayal ettiğim aşk, gıdasını kalp ağrılarından, gözyaşlarından, kıskançlık azaplarından alıp gönüllerde filizlenen bir çiçektir. Beslenmek, yaşamak için daima taze heyecan, taze gözyaşı, taze kıskançlıklar ister... Fakat bir avuç gözyaşından sonra bir damla aşk isteyecek kadar fedakâr insanlar var mı bilmem...

Bana öyle geliyor ki etrafımda her gün birinin kalp hikâyesini dinlediğim bu gençler, ruhlarını ve hislerini tahlil etmeden, ani heyecanlar, buhranlar içinde hayatları hakkında karar veriyorlar. Azmi Bey'in benim hislerimi ve arzularımı öğrenmeden bana müşterek bir hayat teklif edişini başka ne şekilde anlayabilirim? Saadet, gözleri veya saçları hoşa giden bir kadının elde edilmesiyle bulunacak şey mi? Eğer böyleyse hayatta hepimiz,

kadın erkek durmayan bir değişiklik âleminde dönüp gideceğiz. Çünkü her güzel gözün bir bulutlu zamanı vardır. Ve hiçbir güzel göz yoktur ki kendisinden daha güzel bir gözün rekabetinden, zaferinden kendini kurtarsın... Saadeti böyle görenler aşka ebediyen hasret kalmaya mahkûmdurlar!

***

... Bugün hava açık... Kânunlar[1] girdiği halde bir gün güneşsiz kalmıyoruz. Sevgi'ye telefon ettim. İsterse onu İstinye'ye kadar götüreceğimi söyledim. Ufak tefek almak için babasıyla Beyoğlu'na gideceğinden bahsetti. Sevgi, babasının sevgilisidir. Ona Yıldız'dan fazla düşkünlüğü var. Onların baba kız, iki akran gibi şakalaştıklarını gördüğüm zaman içimde derin derin beliren bir ağrı duyarım. Ben anne sevgisine belki de hiçbir çocuğa nasip olmayan sıcaklıkla kandım. Annem bana başka hiçbir kalp ihtiyacı hissettirmedi. Yakın vakitlere kadar aile içinde babanın yerine dikkat etmez, önem vermezdim. Annem bütün varlığımı doldurmuştu. Hayatta annemden başka bir istinat noktası aramadım. Onun şefkati, onun sıcaklığı beni o kadar doyurdu ki kalbimde bir başka sevgi ihtiyacı hissetmedim. Hayatın her köşesinde ve her adımında onun hassas ve şefkatli eli beni takip etti. Annemden başkasının hayatımda bir varlık olacağını hatırıma getirmedim. En dertli ve en sevinçli zamanlarımda annemin göğsünde ağladım ve güldüm. Ondan başka hiç kimsenin kalbimde yeri olmadı. Çocukluğumdan beri bütün hırçınlıklarımı, bütün heyecanlarımı annem çekti. O iliklerime kadar benimdir ve öyle zannediyorum ki ben, annemin hayatta yegâne tesellisiyim.

Annemin derin bir kaynak gibi daima gölgeli duran gözbebeklerinde hayalimi görmeye o kadar alışkınım ki şimdi yirmi yaşıma geldiğim halde her akşam yatarken yüz verilmiş bir kedi gibi onun kucağına atılmak, gözbebeklerinde kendimi aramak, o derinlikte kendi hayalimi göre göre güven ve huzurla bir rüyaya dalar gibi uyumak istiyorum. Annemin sevgisi, kendimi

1 Rumi takvimdeki "kânunuevvel (aralık)" ve "kânunusani (ocak)" aylarına kısaca "kânunlar" da denir.

bilinceye kadar, yuvaya alışmış bir yavrunun daima kanat altı arayışı halinde geçti... Ondan sonra, hayatı yavaş yavaş daha başka şekillerde idrak ettikten sonra, annem bütün benliğime, sinirlerime, zihnime yerleşen bir varlık oldu. Annemin damarlarıma kadar işleyen sevgisi bugünkü hayatımda yegâne sevincim... Hiçbir zevkim, hiçbir arzum, annemin gözlerine bakıp dinlendiğim, onun göğsüne dalıp gittiğim zamanki derin ve mest edici haz kadar beni ele geçirmemiştir.

Hayatta ve ailede babanın yerini ve baba sevgisini ben son zamanlarda Greta ile babasının sevişmelerini gördükten sonra hissetmeye başladım. İhtiyar babası onu öyle seviyor ki bazen ikisi, iki samimi arkadaş gibi birbirleriyle şakalaşıyorlar. Ben de annemle böyleyim. Annem benim kardeşim, arkadaşım, her şeyim... Sevgi ile Yıldız bizim gibi değiller. Anneleri onlara benimki kadar yakın değil. Münasebetleri dostluğa, arkadaşlığa benzemiyor. Teyzem onlara kızar, darılır, onları azarlar ve bazen de sever, okşar. Annem şimdiye kadar bana hiç kaşlarını çatmadı. Onunla tartışmalarımız var. Bazen birleşmeyen fikirlerimizi birbirimize kabul ettirmek için ne çetin bahislere gireriz. Fakat annem hiçbir zaman bana sebep göstermeden, beni temin etmeden bana arzularını kabul ettirmiş değildir. Aykırı hareketlerimi gördüğü zaman benimle adeta candan okul arkadaşı gibi konuşur. Onu bir anne gibi değil, fikirleri benden yüksek bir abla gibi dinlerim. Zaten tanımayanlar bizi iki kardeş zannediyorlar!

Annem bana daha okula girerken bir defa babamdan bahsetti. Ben doğduktan sonra aralarında bir ihtilaf çıkmış. Evvela çok seviştikleri halde sonra sonra anlaşamamışlar ve ayrılmışlar... Annem, benim o zaman hiç de ihtiyaç hissedip ayrıntı istemediğim bu bahsi gözleri yaşardığı halde üç kelimeyle bağladı, "Erkekler çok insafsızdırlar Ayten, onları memnun etmek için bazen ne benimki gibi mutlak ve gönülden bir aşk ne de senin gökler kadar berrak ve cana yakın gözlerin yeterli gelir," dedi. Dört sene evvel anneme gözyaşı döktüren bu kelimeleri, bugün aynen hatırlıyorum. Çünkü o kelimelerde bana, kalbime ve kanıma işleyen bir elem ateşi vardı.

Bundan sonra babamdan bahsedilmedi. Yalnız okul kâğıtlarında, pasaportumda adımın yanında Doktor Macit Bey'in kızı yazıyordu. Babamın doktor olması, yüzünü görmediğim halde bende iyi bir tesir bırakmıştı. Annem, benim o kadar içime işlemişti ki kalbimde babama ait olan yeri de doldurmuş, duygularımı da zapt etmişti. Onun için bugüne kadar babamı görme, onu isteme arzusu hissetmedim. Ve ailemizden hiç kimse, ne teyzem ne de kızları, bana bir gün olsun babamdan bahsetmedi. Ben de sormadım. Sorma ihtiyacı duymadım. Hatta bir defa, galiba geçen yıldı, Kadıköy'de benim Galatasaray'a karşı futa yarışını kazandığım gün, annem eve gelen beş altı buketten birinin üzerindeki kartı koparıp parça parça ettikten sonra hırsla bahçeye fırlatıp attı. Teyzemle konuşurlarken bu demetin babamdan geldiğini anladım. Hatta ben yarışı kazanma sevinciyle çıldırırken teyzemin ondan bahsettiği kulağıma çalındı. Benim yarışı kazandığımı görünce babamın gözlerinin yaşardığını söylüyorlardı. Sonra onlar benim dikkat eder gibi olduğumu hissedince seslerini yavaşlattılar. Ve ben ısrar etmeden kendi neşeme, arkadaşlarıma döndüm. Ondan sonra hiçbir defa babama dair bir haber ve bir kelime işitmedim.

Sevgi, telefonda babasıyla sokağa çıkacağını haber verdiği zaman, bilmem neden bu birbirine karışmış, yarısı unutulmuş, buğulanmış olayları hatırladım. Bir anda gaipten bir ses beni çağırdı: "Ayten haydi, seni gezmeye götüreyim!" Bu bir erkek sesiydi. Kalın fakat sıcakkanlı bir baba sesi... Bu sesin tınısı kulağımdayken içerideki odada annemin hafif bir şarkı mırıldanan yumuşak sesini duyunca irkildim. Bana öyle geldi ki babama ait hatıralar ve düşünceler, annemin hiçbir kelimeyle ifade edemeyeceğim sevgisini şüphede bırakacak... Bu hatırlama bir anda kalbimde şimşek gibi çaktı. Hiç sebep yokken nefesimin sıklaştığını, kalbimin çarptığını, alnımın terlediğini hissediyordum. Kendimi annemin sevgisine sadakatsizlik etmiş gibi görüyordum. Fakat yüzünü görmediğim, bilmediğim baba hayalinin kalbimde bir an yaşaması, beni öyle sarhoş etti ki gaipten gelen o donuk sesi dinlemek için odamın sessizliğinden dakikalarca medet umdum.

Hayatımda ilk defa babama ait hisler ve düşünceler beni bu kadar lezzetle meşgul etti. Onun hayali bu sefer silinmedi, gitmedi. Ara sıra titreten bir kriz gibi varlığıma girdi, karıştı.

Bugün annemin işi var, yalnız kaldım. Yarın öbür gün hava karlayacak. Mevsimin bu güzel havasından istifade etmek istiyordum. Garaja telefon ettim. Otomobili getirdiler. İçimde manasız bir neşesizlik var. Hiç böyle olduğum yoktu. Her vakit sevinç ve heves nöbetleri içinde direksiyona geçerken bugün arabamı öyle isteksizlikle kullanıyorum ki!

Hayli seneler yeşermek, filizlenmek için fırsat bekleyen, toprağa saplanıp kalmış bir kök gibi, bugün kalbimde hareket eden bu kuvvetli duygu bana daimi bir neşe ve heyecan veren o coşkun ve kayıtsız hislerimi tamamen sarıp bağlamıştı. Sevgi bugün babasıyla beraber geziyor. Geçen ay onun isim gününde de ilk defa babası onu alnından öptü. İlk hediyeyi o verdi. Ve babaları Avrupa'da, İzmir'de olduğu zamanlar Sevgi ile Yıldız onu ne istekli ve hasretli bir heyecanla bekler, ona ne uzun ve sıcak mektuplar yazarlar. Babalarının İstanbul'a gelişi onların en sevinçli günleridir. Ben bu hisleri duymadım ve o sevinci tatmadım. Fakat bugüne kadar babasızlığın bir mahrumiyet olduğunu bana hissettirecek ciddi bir hadise geçmedi. Bugünkü yalnızlığım, Sevgi ile telefonda geçen konuşma, gözlerimin önüne meçhul fakat lezzetli bir hayal getirdi. Baba sevgisi acaba, annemin kalbimi, vücudumu, bütün varlığımı dolduran şefkatinden başka mı? Gaz musluğundaki ayağım hareketsiz. Yavaş gidiyorum. Yanımdan birçok otomobil geçiyor fakat kimler farkında değilim. Maslak'a inen, iki tarafı ağaçlı hafif yokuşa gelince arabayı vitesten çıkardım. Yerler yaprak dolu... Lastikler yaprakları ezerken güzel bir koku ve hafif bir çıtırtı yapıyor. Gökte, sonbaharın geçkin günlerine mahsus bir koyu mavilik var.

Maslak Çeşmesi'ne gelince elimde olmayarak sola döndüm. Resmini yapmak için bir ay gölgesinde yaşadığım ormanı özlemiştim galiba. Kısa akasya ağaçlarının ince yaprakları hep dökülmüş, yavaş yavaş ormanın iskeleti görünüyor. Köşkün önündeki meydanlığa geldiğim zaman Orhan Bey'in atını, her

vakit bağladığı ıhlamur ağacının yanında gördüm. Kendisi yoktu. Otomobilden inmeden etrafı gözden geçirdim.

"*Bonjur* Hanımefendi."

Köşkün mermer antresindeki korkuluğa, benim resim yaptığım yere oturmuş; sigara içerken göz göze gelmiştik.

"*Bonjur* Orhan Bey. Siz, burada, öyle mi?"

Artık kalkmış yanıma geliyordu.

"Atınızı görünce hayret ettim, demek siz de burasını seviyorsunuz."

"Öyle bir yer seçmişsiniz ki zevk almamak mümkün değil, nasılsınız?"

"Teşekkür ederim Orhan Bey. Bugün çok içim sıkılıyordu. Havayı da güzel buldum, çıktım. Buraya gelme fikrinde değildim. Fakat geçerken hemen hemen elimde olmayarak sapıverdim."

"İsabet ettiniz, görüşmüş olduk. Ben belki de yarım saatten beri buradayım. Ormanın bu mevsimde garip bir hali var. İnsan hasta bir sevdiğinin başucundaymış gibi ayrılmak istemiyor."

Yapraksız kalmış ince dalların bir enkaz halinde görünen manzarasına daldım. Bazı ağaçlarda tek tük kalan renk renk yapraklar sert mavi havanın içinde titreşiyorlar. Orhan Bey'in karamsar, düşünceli hali, zaten neşesi silinen kalbime bir gece karanlığı gibi çöktü.

Dünyada hiçbir isteği kalmamış insanlar gibi hareketsiz kalmıştım. Hiçbir mevsim bana bu sonbahar kadar hüzün dolu görünmedi. En sert kış günlerindeki keyfimle; ay, koku ve hararet dolu bahar gecelerindeki neşem arasında hiç fark yoktu. Bilmiyorum ki bugün beni bir hasta gibi söndüren sebep yalnızlığım mı, mevsimin renksizliği mi, hüznüm mü?

"Düşünüyorsunuz Ayten Hanım, dalmışsınız."

"Bugün bir tuhaflığım var Orhan Bey, sabahtan beri neşesizim."

"Bir şeye mi canınız sıkıldı?"

"Hayır, zaten canımı sıkacak şeyleri çabuk unuturum. Fakat bilmem neden, bugün bir isteksizliğim var."

"Anlaşılmaz bir kızsınız Ayten Hanım."

Gözlerim dalmış, ellerim ceplerimde, yalnız dudaklarının hareketini hatırlıyorum.

"Kim bilir, belki..."

Galiba o da sustu. Sakin ve cansız orman gözlerimin önünde hareket ediyor gibiydi. Yerle beraber kayıp gittiğimi zannediyordum. Yalnız kuru dallardan ibaret kalmış orman parçaları birer resimli kartpostal gibi havada uçuşuyor, köşkün büyük pencereleri birer fırıldak gibi boşlukta dönüp dönüp yere çarpıyor.

"Düşeceksiniz, ne oluyorsunuz?"

Ne oluyordum? Gözlerim kararıyordu. Orhan Bey'in sert ellerini bileklerimde hissedince irkildim. Başım dönüyordu. Fakat kendime derhal hâkim oldum:

"Bir şey değil, dalgınlık galiba... Ne oldu, korktunuz mu yoksa?"

Yüzü bembeyaz olmuştu. Dikkatle yüzüme bakıyordu.

"Fakat siz ne oluyorsunuz Orhan Bey, renginiz değişti."

Gözbebeklerinin parlaklığı geri geldi.

"Beni korkuttunuz Ayten Hanım, o kadar dalmıştınız ki..."

Yavaş yavaş yürüyorduk. O, eskiden ara sıra kendisine gelen buhranlardan bahsediyordu. Okuldan çıktıktan sonra büyük bir felaket geçirmiş; dostları, ailesi ve doktorları onu açık havalı yerlerde uzun gezmelere teşvik etmişler. Onun için hayvana merak sarmış; eskiden Galatasaray'ın müstesna bir merkez savunucusu olduğu halde, şimdi sporun yalnız tenis ile süvarilik kısmında çalışıyordu.

"Sizi buhrana düşüren büyük elem neydi, Orhan Bey?"

Bu soru dudaklarımdan çıkarken aklım başıma geldi. Ben bir başkasının özeline, eski bir ıstırabına ait şeyleri sormanın manasızlığını giderecek kelimeler aramaya çalışırken o cevap verdi:

"Babamı kaybetmiştim Ayten Hanım. Gençlik, tecrübesizlik, alışkanlık içinde o mahrumiyet bana çok acı gelmişti. Şimdi bile hatırladıkça hâlâ onun acısı bir iğne gibi kalbimi sızlatır."

Sustu. Kim bilir neler düşünüyordu? Belki de babasının yanında, tıpkı bugün Sevgi'nin yaptığı gibi, istediğini almak için

gezip dolaştığını, akşamları babasının dönüşünü nasıl zevkle, heyecanla beklediğini hatırlıyordu. İçimden gelen derin bir özlem, kelimeler halinde dudaklarımdan döküldü:

"Hakkınız var Orhan Bey... Baba şefkatini duyanlar onun hasretiyle ağlamakta haklıdırlar. Çünkü ondan büsbütün mahrum kalanlara gözyaşları bile teselli vermiyor."

İkimiz de sustuğumuz halde engelleyemediğim bir üzüntü gözlerimi yaşarttı. Dört tarafımızı çeviren kuru orman iskeleti içinde hapsedilmiş gibiydik. Bu kuru ağaçlar, çirkinleşen toprak ve sert, kuru hava içinde boğuluyorum zannettim.

"Bu sıkıntılı yerden çıkalım Orhan Bey," dedim.

Yavaş yavaş beni takip ediyor. Sevgili bir dostun mezara kadar uğurlanmasından dönüyormuş gibi ikimiz de kuru bir kederle susuyoruz. Orhan Bey'e bugün tesadüfüm, sabahtan beri içimde biriken sebepsiz veyahut sebepli ıstıraba biraz daha üzüntü ekledi. Onun da hayatında ara sıra acısını hissettiren üzüntüler var. İkimiz de birbirimizin üzüntüsüne hürmet ederek susuyoruz. Büyük caddeye çıktık. Henüz erkendi, eve dönsem sıkılacaktım. Yukarıya saptım. Orhan Bey beni takip etti.

"Hacıosman Bayırı'nda bir köşk var. Ne zamandan beri görmek istiyorum. Bekçisi söz verdi, gidelim mi Orhan Bey?"

"Siz bilirsiniz, Hanımefendi."

Bozuk yolda biraz sendeledikten sonra, yazın sık ağaçlardan çatısı bile görünmeyen köşkün büyük bahçesine girdik. Bu, eski padişahlardan birinin av keyfi için şurada burada yaptırdığı masraflı köşklerden biriydi. Fakat ne mükemmel bir bahçesi ve korusu var. İki Habeş[1] bekçi köşkün önünde çalı çırpıdan ateş yakmaya çalışıyordu... Bir iki defa annemle geldiğimiz için beni tanıyorlardı. Otomobilden inince bizi karşıladılar. Bakımsızlıktan bazı basamakları kaymış geniş mermer merdivenlerden çıktık. Ağa, büyük kapıyı zorlukla açtı. Ne sevimli, ne şirin bir

1 Habeşistan (günümüzdeki adı Etiyopya) kökenli olan veya ten rengi çok koyu esmer olan kişi.

adam! Eskiden saraylarda harem ağalığı[1] yaparmış. Onun için çok terbiyeli... Bizi gezdirirken köşk hakkında malumat veriyor:

"Sultan Aziz bu köşkü av için yaptırmış... Ara sıra gelir, ormanda avlanır, burada da yemek yermiş. Kışın, karda buralara çok kurt gelir."

Yarı yerlerine kadar güzel çini parçalarıyla süslenmiş büyük ve boş odalar, geniş salonlar fakat hepsi harap ve örümcekli.

"Sonra burada sultanlardan bazıları da oturmuşlar. O zaman biraz bakılmış, ne olsa dağ başında kimsesiz bir bina..."

Duvarlarında ayak seslerimiz akseden boş odaların manzarası içime korku düşürdü. Bir kira evi gezer gibi, biraz da zevksizce fakat müsrif bir elle yapılan köşkü gezip çıkarken arkamızdan hâlâ köşk hakkında bildiklerini sayıp dökerek gelen Ağa içini çekti:

"Güzelim köşk, yazık olup gidiyor. Kiraya verilecek diyorlar. Ne olur, şurasını siz tutsanız. Karı koca tam da size layık bir köşk... Biz de hizmetinize bakar, sayenizde geçiniriz."

Gülmemek için dudaklarımı ısırdım. Bereket yüzümü görmüyordu. Orhan Bey sesini çıkarmadı. Biraz sonra Ağa'ya sordum:

"Burada yalnız canınız sıkılmaz mı?"

Dünyanın matemini çekmiş gibi, her çizgisinde bir üzüntünün hatırası duran buruşuk yüzü gülmeye çalıştı:

"Ne yapalım, Hanımefendi, sıkılsak da sıkılmasak da oturacağız."

Yavaş yavaş yürüyerek otomobilin yanına geldim. Orhan Bey geride kalmış, ağalarla bir şey konuşuyordu. Motoru işletip seslendim!

"Gidiyor muyuz, Orhan Bey?"

Yanımıza gelen ağalara veda ettik. Üzerimde para yoktu. Bu biçare adamlara bir şey vermek isterdim. Aklımdan geçeni bilmiş gibi, Orhan Bey atına binmeden ikisine birer lira verdi. Eski terbiyeyle yetişen bu iki Habeş mahluku sevindirmek ne kolay...

---

1 Eskiden saraylarda harem dairesine ve kadınların yanına rahatça girip çıkabilmesi, hizmet görebilmesi için hadım edilmiş çoğunlukla siyahi köle.

Bahçenin yalnız iki duvar arasından ibaret kalan kapısından çıktık, dönüyoruz. Biraz yol verdiğim için Orhan Bey atını yine dörtnala kaldırdı.

"Kaçmak istiyorsanız mani olmayayım, Ayten Hanım!" diye haykırdı.

Ve cevabımı beklemeden yoldan ayrıldı. Kestirmeden, fundalık içinden benim çıkacağım büyük caddeye saptı. İki dakika sonra ben oraya geldiğim zaman o beni geçmiş bulunuyordu. Hiçbir şey söylemeden atını sürerken ona seslendim:

"Kurnazlık ettiniz, beni gafil avladınız, Orhan Bey," dedim.

"Siz gaflet eder misiniz hiç? Fakat önem vermediniz. Asıl siz beni dalgınlığa getirdiniz."

"Dalgınlık... Fakat yarışta dalgınlık affedilmez ki!"

"Bazı düşünceler, bir yarışı seve seve kaybettirecek kadar kıymetlidir."

"Ooo... Bu mühim şey, Orhan Bey. Doğrusu, bana en büyük heyecanı tattıran bir yarışta zihnim düşünmekten kalır."

"Bu kadar maddi olacağınızı hiç zannetmem, Ayten Hanım."

Maddi olmak, maddi düşünmek, bilmiyorum ki bir kadın için ne kadar mümkündür? Orhan Bey'in bu cevabı beni ikaz etti. Ben kendimi hiç tahlil etmiş değilim. Bana kalp heyecanı veren olaylar nadirdir. Fakat bunların muhakkak bir yarışa, bir maddi arzuya bağlanıp kaldıklarını hatırlamıyorum. Hayatta belki de çok az gözyaşı döktüm... İdrak ettiğim ömrüm hep sevinç ve kahkahayla geçmiştir. Fakat kalbimi derin derin ağrıtan ıstıraplarım vardır ki bazen gözlerimden sevinçler taşarken bile ben onların acılarını duyarım.

"Ne yapıyorsunuz, Ayten Hanım, dikkat edin!"

Bir anda direksiyonu çevirdim. Sert bir virajdan geçiyordum. O kadar dalmışım ki Orhan Bey'in o ikazı olmasaydı yandaki geniş hendeğe düşecektim.

"Gördünüz mü? İşte yine düşünüyorsunuz. Maddi olamazsınız, sizde o hal yok. Demedim mi?"

"Hükümleriniz pek kati Orhan Bey. Fakat öyle de şansınız var ki siz aramadan, tesadüf size şahitler getiriyor, öyle değil mi?"

"Hükümlerimi çok geç veririm de ondandır, Ayten Hanım. Kanaat ettiğim şeyde yanıldığım nadirdir."

"Bir şey hakkında geç hüküm vermek, kanaat getirmek için onunla meşgul olmak lazım, değil mi?"

"Tabii!"

"Başkalarının duygularıyla, düşünceleriyle meşgul olmak için kendinizde hak görüyor musunuz?"

Gayet ağır gidiyorduk. Maslak'tan sonraki hafif yokuşu çıktığımız için gaza az basarak arabayı en ağır süratiyle yürütüyordum. Orhan Bey son sorumdan sonra sustu. Onun cevap vermeyişi beni lakırdıyı değiştirmeye mecbur etti:

"Gezdiğimiz köşk ne güzeldi, değil mi Orhan Bey?"

"Fena değil fakat ağanın bizi karı koca zannedişi daha hoştu."

"Bizim Sevgi ile Yıldız'ı da getirip gezdirmek istiyorum. Onların yanında sizden bahsederse... Keşke düzeltseydiniz."

"Hakikati saklamak istemem Ayten Hanım, dilim varmadı..."

"Neye?"

"Bekçinin bizi evli zannedişini yalanlamaya!"

"Bir yabancının hakkımızdaki zannı, daha doğrusu gafleti sizi alakadar eder mi?"

"Bir noktadan!"

"Ne gibi?"

"Bana ait düşünceleri samimi ve saf bir kanaatle ifade edişi noktasından..."

"Şu halde onun zannı ile sizin düşünceleriniz arasında bir benzerlik var."

Karşıdan gelen otomobil onu geri bıraktı. Tozdan kaçmak için ben de biraz yol verdim. Biraz sonra birleştik. Fakat Orhan Bey son soruma beklediğim cevabı vermedi ve tepeye kadar bir şey konuşmadık. Onu Harbiye'de bırakıp ayrılırken atını yaklaştırdı:

"Ayten Hanım, artık tenise gelmiyorsunuz."

"Evet," dedim, "havalar değişti. Sonra bilmem neden, orası pek kalabalık oluyor. Daha iyi bir kort arıyorum."

"Hakkınız var. Küçük Kulüp'ün[1] tenis yeri çok güzel. Eğer isterseniz size kılavuzluk edeyim."

"Teşekkür ederim. Havalar uygun giderse..."

"Sizi gelip almama müsaade eder misiniz?"

"Hay hay!"

Başlarımızla selamlaştık. Gaza bastım. İki dakika sonra garajdaydım. Otomobili bıraktıktan sonra apartmana kadar yürüdüm. Bugün daha ziyade yürümeye ihtiyacım vardı. Başkalarını bilmem ama ben yürürken, vücudum yorulurken zihnim dinlenir. Okulda, imtihan aralarında bir saat çalışır, sonra bahçeye çıkar, sıkı adımlarla on beş yirmi dakika yürürdüm. Bu yürüyüş sırasında evvelce okuduklarım daha iyi istif olur, yerleşir; okuyacaklarım için de yer açılır, hazırlanırdı.

Bugün garip bir iç sıkıntısıyla başlayan birbirini azdırıcı tesadüfler, olaylar en sevdiğim, eğlendiğim yerde bile bana gözyaşı döktürdü. Benim en fazla teselliye ve meşgul edilmeye muhtaç olduğum bir sırada Orhan Bey'in pek sevdiği babasından bahsedip ağlayışı beni büsbütün fenalaştırdı. Şimdi içimde öyle bir durgunluk var ki avunmak için epey yorulmak lazım. Taksim tramvaylarının durduğu yerden karşıya geçiyordum. Arkamdan bir ses beni çağırdı. Başımı çevirince Sevgi'yle karşı karşıya geldim.

"Şimdi sizden geliyoruz. Evde kimse yok, teyzem daha gelmemiş. Sen de yoksun. Halbuki annem de gelecek, hep sizde buluşacaktık."

"Ben eve gidiyorum, biraz dolaştım. Eniştem nerede?"

"O sizde kaldı, ben tramvayla eve kadar gidip gelecektim."

"Niçin?"

"Hiç! Yıldız'ı alıp geleceğim."

"Telefon et, kendi gelsin."

"Olur, öyleyse döneyim."

Sevgi'nin hali bana kardeşini almak için dışarı çıkmış hissini vermedi. Onu biraz söyletmek istedim:

---

1 Club de Costantinople, İstanbul Kulübü.

"Bugün ne yaptın?"

"Hiç! Babamla mağaza mağaza dolaştık. Bir aralık annem de geldi."

"Düğün hazırlığı, değil mi?"

"Yavaş yavaş..."

"Ferit Kâmi Bey'i bugün gördün mü?"

"Hayır. Geçen perşembe bizdeydi. Bir daha görmedim."

"O da hazırlanıyor, değil mi?"

"Bilmem, ondan fazla kız kardeşleri hazırlanıyor galiba!"

"Sen Yıldız'ı almaya gideceğini söylüyordun. Bu tramvay Beyoğlu'na iner. Yoksa Şişli'den taşındınız mı?"

Birdenbire kızardı. Ne güzel kız ya Rabbi! Öyle de utangaç ki... Kulak memeleri bile pembe pembe oldu. Onu lakırdıya tutup tam zamanında şaşırtmıştım.

"Doğru söyle Sevgi," dedim, "sen Beyoğlu'na inecektin, ne işin vardı?"

Artık müdafaa imkânı olmadığını anlamıştı. Koluma sarıldı:

"Vallahi bir şey değil," dedi. "Demin babamla dolaşırken bir mağazada şık bir boyun bağı gördüm. Onu alacaktım."

Ne temiz, ne cici kız. Böyle elmas kadar pürüzsüz nişanlı ihmal edilir mi? Erkekler hakikaten çok insafsız ve çok nankör! Bu çiçek gibi kızın kalbine ve sevgisine ihanet eden erkek bedbaht olmaya mahkûmdur. Beyoğlu'na inmeye kıyafetim müsait değildi. Otomobil için düz ökçeli iskarpinler, kaba bir yün ceket, muşamba şapka, geniş akordeonlu bir etekle çıkıyordum.

"Üstüm başım müsait olsaydı beraber giderdik Sevgi," dedim. "Haydi sen istersen git de çabuk dönersin!"

Sıkıldı, buna fazla önem vermiş görünmemek için başını salladı:

"Ne lüzum var, aldırma! Bugün olmazsa yarın alırız, hem onu bugün görecek değilim ki!"

"Zarar yok, sen al da belki bu akşam gelir. Gelmezse de davet ederiz, mademki bir toplanış var."

Bu ısrarım onu sevindirdi. Sevgi'yi, beğendiği boyun bağını almak için gönderdim. Sevdiğini, sevgilisini memnun etmek için

bu kadar meşgul olan bu genç ve güzel kız inşallah mesut olur. Onun sevgisi o kadar derin ve içli ki! Bilmiyorum Ferit Kâmi Bey bu kıymetli cevheri anlayabilecek mi? Halbuki Sevgi'nin söylediğine göre, bir haftadan beri uğradığı yokmuş. Annem bana haber vermeden bu akşam teyzemi, eniştemi davet etmiş. İsabet! Bu gece benim de biraz gevezelik etmeye ihtiyacım var.

Eniştemi apartmanda buldum. Hizmetçiye viski getirtmiş, bizim yatak odalarının büyük balkonunda keyfediyor.

"Bu akşam yine harem dairesindeyiz galiba, Ayten," dedi. "Bari arkadaşlarından bir ikisini çağır da kalabalık olalım."

Eniştem daha ziyade erkek ahbaplardan, erkekli eğlence toplantılarından hoşlanır. Evimizde erkek olmadığı için bize geldiği zaman, "Yine harem dairesine girdik," der.

"Onları toplamak kolay değil ki enişte," dedim. "Her biri bir tarafta, yine de Greta'ya haber göndereyim. Fakat o babasıyla gelir."

"Zararı yok. Çene çalarız!"

"Siz Ferit Kâmi Bey'e telefon etsenize."

"Onun hiç göründüğü yok. İşleri mi vardır, nedir? O işi de sen yapsan fena olmaz. Biz harıl harıl düğüne hazırlanıyoruz. Bugün Sevgi'ye güzel bir yatak odası aldım, kelebek ağacından. Bakalım sen beğenecek misin?"

"Sizin seçiminizi beğenmemek haddim mi enişte?"

Böyle alaylar eniştemin pek hoşuna gider.

"Haydi çapkın, yine başlama da dediklerimi yap! Bizimkiler de amma geç kaldılar ha! Böyle fener bekçisi gibi balkonda yapayalnız viski içmek de pek *alangle*[1] oluyor."

Greta'ya hizmetçiyi gönderdikten sonra matbaaya telefon ettim. Ferit Kâmi Bey'i aradım. Henüz gelmemişti. Numarayı verip geldiği zaman aramasını rica ettim. Gelirse Sevgi hediyelerini bu gece verir. Güzel kız nişanlısına sürpriz yapmak istiyor. Fakat onun öyle temiz bir sevgisi var ki kalbini dolduran heyecanı serbestçe ifşa edemiyor. Bana öyle geliyor ki benim bir nişanlım

1 (Fr. *à la anglais*) İngiliz kültürüne ait, İngiliz tarzı.

olsa, onu istediğim gibi sevsem, bir gün bile benden uzak kalmasına razı olmayacağım. Ne kadar işi olursa olsun, beni yarım saat bile görmeden gününü geçiren bir nişanlı hoşuma gitmez. Sevgi'nin bir haftayı aranılmadan geçirişi bile beni sızlandırıyor.

Annemle teyzem beraber geldiler. Bugün teyzem çok yorulmuş, düğün için birçok şey almışlar. Şişman vücudunu koltuğa bırakarak nefes nefese şikâyet etti:

"Bu düğün hazırlığı da beni bitirecek. Sabahtan beri mağaza mağaza girip çıkmaktan ayaklarıma kara su indi."

Ve sonra aldıklarını, beğendiklerini anlatmaya başladı:

"Ferit Kâmi Bey için seçtiğimiz gömlek kumaşında, doğrusu benim bile gözüm kaldı. Görsen Ayten, öyle güzel ki!"

Teyzeme artık mürüvvet görmeye hazırlanan annelerin hali gelmiş. Çektiği zahmetlerden, eziyetlerden bahsederken gözlerinin içi gülüyor. Onlar düğün dedikodularını konuşurken telefon çaldı, koştum. Ferit Kâmi Bey'in sesi:

"Teşekkür ederim, Ayten Hanım, beni aramak lütfunda bulunduğunuz için bilmem ki size nasıl teşekkür edeyim?"

Gayet ciddi, hatta biraz sert cevap verdim:

"Affedersiniz Ferit Bey, gerçi ben aradım ama bu bir vazifeydi. Bu gece enistem, teyzem ve sevgili Sevgi'niz bizdeler de... Onların namına sizi de davet etmek için aramıştım. Teşrif edecek misiniz?"

Biraz durduktan sonra cevap verdi:

"Mademki siz telefon ediyor, siz aracılık ediyorsunuz, memnuniyetle..."

"Onların namına teşekkür... Bekliyoruz efendim."

Telefonu kapatıp döndüğüm zaman Greta'yla karşılaştım. Bu gece babası davetli olduğu için yalnız geldiğini söyledi.

"Babanın mazeretini bizimkilere anlat. Sen geldin ya, bana yeter," dedim.

Annemle teyzem, benim biraz da nezaketsizce görünen cevabıma dudaklarını ısırdılar. Fakat Greta'yla o kadar teklifsiz, o kadar laubaliyiz ki böyle şakalar aramızda hemen her gün tekrarlanır. Bir aralık bana İngilizce sordu:

"Nişan talimine gitmiyorsun, değil mi?" Söylerken gülüyordu.

"Hayır," dedim. "Hatta tenisi de bıraktım. Zaten havalar da bozuk."

"Bu sabah Azmi Bey kortta seni sordu. Benim de gittiğim yoktu. Fakat bugün havayı güzel görünce dayanamadım, gittim. Bir partiden fazla oynayamadık. Azmi Bey, birkaç defa seni sordu. Geleceğini ümit etti. Acaba rahatsız mı, diye endişeli göründü. Sonra ayrılırken, 'Kendisini ziyaret etsek nasıl olur acaba?' dedi. Ben seni zor durumda bırakmamak için, 'Rahatsız olduğunu zannetmem çünkü dün akşam otomobille dolaştığını biliyorum. Herhalde bir mazereti olacak,'" dedim.

"Nişan taliminden hiç bahsetmedi mi?"

"Birkaç gün rahatsız olduğu için haber veremediğini, eskisi gibi bizi beklediğini söyledi."

Greta hem söylüyor hem gülüyordu.

"Artık nişan talimi yok," dedim. "Sen istersen devam et!"

Sevgi ile Yıldız gelmişlerdi. Yemek vaktine yakın Ferit Kâmi Bey de göründü. Evimize gelen ve artık akrabadan sayılması icap eden bir misafire hürmet ve hizmet etmek benim vazifemdir. Yalnız bu mecburiyetle, Ferit Kâmi Bey'i gayet dostane kabul ettim:

"Bu geceyi siz olmadan geçirmeyi hiçbirimiz istemedik, Ferit Bey. Size müjdeleri ben vereceğim. Bugün yuvanız için öyle cici şeyler alındı ki!"

Sevgi arkamda bütün sevinciyle gülüyor. Nişanlısının gelip kendini kucaklamasını bekliyordu:

"Bakın şu güzel kıza, Ferit Bey," dedim. "Size bir de şık hediyesi var ama haydi gevezelik etmeyeyim, öpüşün de onu kendisi versin!"

Ve onları karşı karşıya bırakmak ister gibi, geriye çekildim. Greta, Yıldız, ben antrede onları seyrediyoruz. İçeriden enişte-min sesi geliyor, "Nerede bizim damat? Lafa tutmayın a canım, delikanlıyı göreceğim geldi!"

Ferit Kâmi hareketlerini şaşırmış, toy bir mahalle çocuğu gibi kızarmıştı. Hepimizin onları seyrettiğini görünce daha faz-

la duramadı. Sevgi'ye sokuldu, ellerini tuttu, bir baba gibi onu alnından öptü. Öyle hırslandım, öyle sinirlendim ki! Benim nişanlım olsaydı saçlarından tutar, başını duvardan duvara çarpardım. Nişanlısını bir torun sever gibi alnından öpen adama tahammül edilir mi ya Rabbi!

Hiddetimi belli etmemek için onlara bir daha bakmadan içeriye girdim. Greta ile Yıldız beni takip ettiler. Fakat biz daha salonda oturmamışken Ferit Kâmi'nin başı kapıdan göründü. Eniştem, annem bu münasebetsiz adama takılıyorlardı:

"Artık teşrifatla, davetle mi geleceksiniz Ferit Kâmi Bey? Galiba gazetede işleriniz çok... Ne havadisler var bakalım?"

Eniştemin bir elinde viski bardağı vardı, ötekiyle de şamfıstığı yemeğe kalkıyordu:

"Şimdi havadisi falan bırak da sofra başına gidelim. Hem yemek yer hem konuşursunuz."

O artık kendine ağır bir kayınpeder hali vermeye çalışıyor. Ya teyzem, kaynana olmaya ezelden çok istekliymiş.

Yemek odasına geçtik. Yerleri ben ayarlamıştım. Ferit Kâmi'nin sağında Sevgi, solunda Yıldız vardı. Biz Greta'yla bir yana yerleştik. Ferit Kâmi Bey, enişteme gazetelerde çıkan bir havadisin ayrıntısını anlatıyor. Teyzem, anneme hâlâ bitiremediği hazırlık dertlerini sayıp döküyor. Bir aralık gözümüze ilişti. Sevgi, elindeki boş bardağı uzaktaki sürahiden dolduracak birini arıyordu. Yanında nişanlısı, okulda çene çalıp alay ederek yemek yiyormuş gibi, etrafındaki kadınlarla alakadar bile olmadan harıl harıl havadis veriyordu. Dayanamadım, "Ferit Kâmi Beyefendi, Sevgi'nin bardağına su koysana," dedim. Şaşırdı. Aceleden sürahinin yanındaki ince billur çiçekliği devirerek suyu boşalttı. Greta masanın altından ayağını vuruyor. Ben gülmemek için öksürmeye çalışıyordum. Greta İngilizce fısıldadı:

"Böyle nişanlın olsa ne yaparsın?"

"Sürahiyi başına geçiririm."

"Pek dalgın... Bu kadar genç adam böyle ilgisiz olur mu? Şimdi onun eli, dili makine gibi işlemeli..."

"Bu içinden pazarlıklı âlim adam!"

Annem İngilizce konuşmamızın yakışık almadığını anlatır gibi bizim tarafa bakıyordu, sustum. Yemek, eniştemin Avrupa seyahatine ait hatıraları, Ferit Kâmi Bey'in iki gün evvel büyük bir otomobil kazasına dair yeni havadisleriyle devam etti. O, bu olayı anlatırken sık sık bana bakıyor, ara sıra anneme dönüp:

"Maşallah, Ayten Hanımefendi de çok cesaretli. Otomobili o kadar süratli sürüyorlar ki! Hatta geçen gün bir yerde yine bir otomobil kazası münasebetiyle konuşulurken, Ayten Hanım'dan bahsedildi. 'Bir kadının bu kadar süratli otomobil kullandığı görülmüş şey değil' diyorlardı. Bilmiyorlar ki Ayten Hanım yaman bir yarış meraklısıdır."

"Yarış için değil fakat yavaş gitmeyi hiç sevmem," dedim. "Hayatta biraz hareket, heyecan olmalı... Fazla düzen, fazla hareketsizlik beni sıkar."

Bu cevabı adeta hırsla, onun uyuşukluğunu yüzüne vurma hırsıyla verdim. O mübarek oralarda değil ki hâlâ: "Bu yollarda otuz, nihayet kırk kilometreden fazlasının tehlikeli olduğunu söylüyorlar. Tabii siz daha iyi bilirsiniz ya," diyordu.

Hiç cevap vermedim ve yemekten kalktık. Sevgi'nin kırılacağını, üzüleceğini bilmesem bu adamı her lakırdısında paylayacağım. Ne kadar durgun insan ya Rabbi...

O kadar kalabalık olmadığı halde bu akşam eniştemin keyfi yerinde. Herkese takılıyor. Hele Greta'ya dönüp, "Baban bu akşam seni satmış ayol, kim bilir nereye çapkınlığa gitti!" deyişi hepimizi güldürdü. Greta'nın, o papayı hatırlatan pamuk sakallı babası için bu lakırdı tam yerindeydi. Nihayet iş yine oyuna döküldü. Eniştem ile annem patırtılı bir tavlaya oturdular. Biz de on para bop, elli kuruş kavla pokere başladık.

Bu akşam şansım vardı. Bir saat içinde hepsinin paralarını aldım. En son turlar başladığı zaman bana yine kuvvetli bir el gelmişti. Astan bir kare yapmıştım. Sevgi ile Greta çekildiler. Ferit Kâmi Bey kaçmadı. Evvelce birkaç blöf yaptığım için gülüyor:

"Bu sefer aldanmam Hanımefendi," diyor, on kuruş birden sürüyordu.

Önümdeki paraların hepsini sürdüm; yüz elli kuruş.

"Pekâlâ, görüyorum."

"Açınız bakalım."

Dört ası yan yana dizili koyunca bir kurşun gibi yerinden fırladı:

"Vallahi olur şey değil! Ben blöf yapıyorsunuz zannettim."

Ötekilerin kahkahaları içinde yerine oturduğu zaman kâğıtları topladım:

"Artık yeter! Turlar bitti. Ferit Bey *dekave*[1] oldu, mesele kalmadı."

Hepsi ayağa kalkmıştı. Enişte de partiyi kaybetmiş, annem ziyafeti kazanmıştı. "Bunlar ana kız âlemi haraca kestiler yahu!" diyerek yelek düğmelerini iliklemeye çalışıyordu.

Ferit Kâmi:

"Hele Ayten Hanım'ın darbeleri öyle tepeden inme ki insan şaşkına dönüyor."

Çıkıyorlardı, benim odama bıraktığı örtüsünü almaya giden Sevgi'nin arkasından koştum:

"Boyun bağı Ferit Bey'in hoşuna gitti mi Sevgi?"

"Vermedim ki!"

"Niçin?"

"Bilmem, uygun bir zaman olmadı..."

"Daha geldiği zaman ben çıtlatmıştım ya, sormadı mı?"

"Yoook!"

Onu bıraktım. Antrede paltolarını, mantolarını giymeye uğraşan kalabalığa geldim.

"Ferit Bey, Sevgi'nin size bir hediye hazırladığını söylemiştim. Poker şaşkınlığından galiba unuttunuz, istesenize."

Ve arkadan gelen Sevgi'ye işaret ettim:

"Bak Ferit Kâmi Bey merak edip duruyor. Ver şu paketi de bari pokerdeki acılarını unutsun!"

Güzel Sevgi, kızara bozara, babasından gizli, nişanlısına aldığı boyun bağını uzattı. Bu, ipekli, menevişli[2] güzel bir şeydi.

---

1 *(Fr. décaver)* Bir oyuncunun tüm kavını, tüm parasını kaybetmesi.

2 Hareli.

Ferit Kâmi Bey onu isteksizlikle cebine koyup Sevgi'ye teşekkür ettikten sonra veda için elini bana uzattı:

"Sevgi'nin hediyesi çok güzel fakat pokerdeki acıyı unuttura-cağını zannetmem Ayten Hanım. Çünkü bu acı alelade bir kayıp değil, bir mağlubiyettir."

Annem vaziyeti tamir etmek istedi:

"Nihayeti oyun değil mi a canım! Hep tesadüf, şans mese-lesidir."

Enişte onlara bu akşamki talihsizliğini anlatırken merdi-venlerden indiler.

***

"Alo... Evet, burası efendim... Benim, Orhan Bey. Teşekkür ederim, siz nasılsınız? Hakkınız var. Kış, yağmur, karlar hepi-mizi evlere kapadı... Evet ama bilmem, yerler ıslak değil mi? Ne, asfalt mı? Öyleyse oynanabilir. Hay hay, yarın beklerim efendim."

Şubat ve mart arası kısa fakat şiddetli bir kış yaptığı için bir yere çıkmamıştım. Orhan Bey, iki üç günden beri havayı açık görünce, Küçük Kulüp'te tenis yerine gitmek için verdiğim sözü hatırlatıyor. Onun evvelce apartmana gelip beni almasını kabul ettiğim halde, bir defa telefonla araması pek hoşuma gitti. Bu nazik ve terbiyeli genç, her suretle itimada değer.

Öğlen yemeğe gelen annem de bir haber getirdi. Sevgi ile Ferit Kâmi Bey'in düğünleri nisanın ilk haftasında muhakkak yapılacakmış. Güzel Sevgi'yi bu evlilik inşallah mesut edecek-tir. Yaşına rağmen onu daima bir genç kız gibi gösteren bebek yüzü, saf ve durgun gözbebekleri, ona bir ebedi Meryem kutsi-yeti veriyor. Nisanın haftasında topraklar yeşerirken Sevgi de evlenecek! Eğer saadet diye umduğumuz ve beklediğimiz şey evlilikse, ne mutlu ona kavuşanlara!

*

... Elinde tenis raketi, sırtında örme fanilasını örten kurşuni kalın pardösüyle Orhan Bey kapıda bekliyordu.

"Hazırım efendim," dedim, "çıkabiliriz!"

Apartman merdivenlerini iniyoruz. O, havadan falan bahsediyor:

"Tepebaşı'na kadar yaya gider misiniz? Yoksa..."

"Tabii," dedim. "Ne zamandır evde kapandım kaldım, yürümek bir ihtiyaç."

Sabah Beyoğlu Caddesi işine gidenlerle dolu. Ellerimizdeki raketler herkesin ilgisini çekiyor. Orhan Bey'e takılıyorum:

"Kendimizi teşhir ediyoruz azizim, keşke otomobile binseydik!"

Tokatlıyan'ın arka sokağından, kestirmeden Tepebaşı'na çıktık. Küçük Kulüp'ün yahut İstanbul Kulübü'nün daha dışarıdan insanı ciddi, ağır olmaya mecbur eden, koyu ve loş bir rengi var. Fakat arka taraftaki tenis yeri güzel. Kulüp o ciddi ve ağır manzarasıyla nasıl bir Harbiye Nezareti[1] binasına benziyorsa, arka tarafı da birinci sınıf bir bahçeli gazinoyu andırıyor. Fakat gözüme çarpan bir şey var: burada sandalyeler, masalar bile eski bir asilzadenin eşyasına benziyor. Üzerlerinde tarihi bir kibarlık var.

Orhan Bey'in birkaç yabancı arkadaşı onunla selamlaştılar. Kır bıyıklı, başı lastik bebek kafası gibi pembe ve çıplak bir İngiliz, fena bir Fransızcayla konuştu:

"Bir parti yapalım. Orhan Bey, pisttekiler şimdi bitirecekler."

Yanımıza gelmişti. Orhan Bey bana döndü, Türkçe sordu:

"Müsaade eder misiniz Ayten Hanım? Bu sevimli ihtiyarı size tanıtayım, *Mister* Baker. İngiliz'in iyisidir," dedi.

Gülüşüm ona kabul cevabı yerine geçti. Tanıştık.

Çok rahat bir tenis partisi devam etti. Gayet ciddi oynuyorlar. Benim de sevdiğim ve istediğim bu. Sporu tatsız dedikodular içinde, gevezelik derecesine getiren insanlarla oynamaktan hiç zevk almam. Şişli'deki korttan bunun için kaçtım.

Öğleye kadar durmadan, dinlenmeden parti parti oynadık. İhtiyar İngiliz'le pek çabuk ahbap olduk. Oyun usullerimiz çok benziyor. Öğleyin *Mister* Baker, Orhan Bey'i ve beni kulüpte

1 Osmanlı devletinde Milli Savunma Bakanlığı.

yemeğe davet etti. Ben itiraz ettim. Orhan Bey de beni evime kadar götürmeye memur olduğunu söyledi.

"Size mâni olmayayım Orhan Bey. Ben bir taksiye atlar giderim," dedim. Kabul etmedi:

"Arkadaşlıkta yarı yolda bırakmak yoktur," dedi. "Sizi evinizden aldım, yine kapınıza kadar bırakmak vazifem."

Israr edeceğini anladığım için ileri gitmedim. Kulüpten çıktık. Dışarının henüz kışı hatırlatan sert rüzgârı, dört saat tenis oynamaktan nemlenen vücudumu titretti. Aynı hal Orhan Bey'e de olmuştu. İkimiz birden, "Üşüyeceğiz!" dedik. Ve bunun cevabı boş geçen kapalı bir otomobili durdurup binmek oldu. Pardösülerimize sarılmış, raketler kucaklarımızda, konuşmadan gidiyoruz. Galatasaray'dan Taksim'e doğru sapıverdik. Kalabalık arasında Ferit Kâmi Bey'i gördüm. Selamlaştık. Orhan Bey'e de gösterdim. Fakat o görünceye kadar otomobil geçti. Beyoğlu'na geçtiğine göre, herhalde bugün Şişli'ye, nişanlısına uğramıştır.

"Nisanın ilk haftasına düğünümüz var Orhan Bey," dedim. "Ferit Kâmi Bey ile bizim Sevgi'nin."

"Allah mesut etsin! Ne diyeyim, darısı böyle saadetleri bekleyenlerin başına!"

"Siz evliliğin muhakkak saadet olduğuna inanıyor musunuz?"

"Mümkün mü? Evlilik, hatta bir gaye bile olamaz. O bir şekilden ibarettir."

Taksim'e geçmiştik.

"Siz Harbiye'ye çıkacaksınız, ben köşede ineyim Orhan Bey," dedim.

Sokağını saptırıp, beni apartmanın kapısına kadar getirmekte ısrar etti. Teşekkür ettim, ayrıldık. Annem benden evvel gelmiş. Sofraya taze sümbüller yerleştiriyor. Evin havasında güzel bir bahar kokusu var.

"Bugün çok iyi tenis oynadık anne," dedim. "Kulüp çok iyi, mükemmel bir yer."

Ben memnun göründükçe annem de neşelenir. Bana Sevgi'nin düğününde giymek için bir model getirdiğini haber verdi.

Yemekte hep düğünden bahsettik. Artık bu, iki evin ve ahbapların en mühim konuşma konusu oldu. Yemekten sonra annem atölyeye gitti. Ben Sevgi'ye telefon ettim. "Atla tramvaya, işin yoksa gel," dedim. O, beni beklediğini söyledi. Ben konuşacak arkadaş arıyorum, Sevgi de yardım edecek...

Ne zamandan beri tenis oynamadığım halde böyle dört saat sürekli raket çalmaktan kollarım, vücudum ağrımıştı. Sevgi'ye de gitsem, bir işe yarayacak halde değildim. Gözlerime hafif bir mahmurluk gelmişti. Çalışma odamdaki şezlonga uzandım, dalmışım.

... Apartmanın elektrikli zili uzun uzun çaldı. Koridorda kızın ayak sesi kapıya doğru uzandı. Sonra geldi, kapıda durdu:

"Ne var Nigâr?"

"Ferit Bey geldi efendim, salonda oturuyor."

Ve karıncalanan gözlerim açıldı. Ayağa kalktım.

"Peki, haydi kahve pişir!"

İlk hamlede bu vakitsiz ziyarete mana verememekle beraber sonra sonra, akraba sayılan bir adamın teklifsizce uğramasından ibaret olan bu hareketinde fevkaladelik görmedim. Onun için bizim yeni Enişte Bey'i güler yüzle karşıladım, elini sıktım.

"Annem dün müjde verdi Ferit Bey," dedim. "Nisanın ilk haftasında düğün olacakmış. Artık hepimiz hazırlanıyoruz. Bizim Greta bile yeni bir tuvalet yaptırıyor. Sevgi'yi gördüğüm yok. Asıl hazırlık ondadır. Siz ne âlemdesiniz bakalım? Artık düğünden sonra hiç olmazsa yirmi gün, bir ay gazeteyi bırakmalısınız. Hem ilkbahar da... Balayına niyetiniz var mı?"

Biraz uzakça, derin koltuklarda oturuyoruz. Galiba düğün yaklaştığı için olacak, kıyafetine biraz daha itina etmiş. Saçlarında hafif bir briyantin bile var. Benim birbirlerini takip eden sözlerimi dinler gibi görünüyordu. Fakat onun cevap vermesini beklemeden ben devam ettim:

"Sizin yerinizde olsam, düğünden sonra biraz Kalamış'a giderim. İlkbaharda orası bir cennettir. Huzur, mavi hava, akşamları morlaşan deniz, ufukta kızaran güneş, çiçeklenen bademler,

erikler, kirazlar... Tam yeni evlenen çiftlerin yaşayacakları, hakikati daha iyi ifade edeyim, sevişecekleri bir yer, arz-ı mevut..."[1]

Yanındaki masadan bir sigara alıp yaktı. Dersi hatırında kalmadığı için işi sıkılganlığa dökmek isteyen budala bir öğrenci gibi, yavaş yavaş kekelemeye başladı:

"Siz Ayten Hanım, bizim evliliğimizde bir saadet ümit ediyor musunuz?"

"Tabii değil mi ya, bir buçuk sene evvelki nişan başlangıcını hatırlamıyor musunuz? O zaman okulda olmama rağmen güzel Sevgi için göze aldığınız heyecanlı maceraları işitiyordum. Hem güzel Sevgi bu kadar fedakârlığa cidden layıktır. Fakat artık neticeye vardınız demektir... Böylece siz de bir buçuk yıllık beklemenin neticesinde saadetinize kavuşacaksınız. Biz dostlarınız da sizin müşterek saadetinizi görüp sevineceğiz."

Ağır ağır içtiği sigaranın dumanı salonu doldurdu. Sigarayı hiç sevmiyorum. Biraz daha uzağa gitmek için bir bahane ararken bizim Enişte Bey lakırdıya başladı:

"Herkesin sevinçle beklediği bu evlilik olmayacak Ayten Hanım!"

O kadar şaşırmışım ki hiç düşünmeden haykırıyordum:

"Aa, neden?"

Elimde olmayarak koltukta doğrulmuşum. Başım dimdik olmuş, dikkatle yüzüne bakıyordum. O hareket bile etmeden devam etti:

"Olacaktı, ben de hazırlanıyordum. Gayret ediyordum. Fakat bütün gayretlerim boşa çıktı. Bedbaht olmaktan ve mesut edememekten korktum ve ilk defa bu hakikati size anlatmak için buraya geldim."

Hiç telaş etmeden, evvelce çok düşünülmüş, hazırlanmış fikirleri anlatır gibi, ağır ağır söylüyordu:

"Ben fena kalpli bir insan değilim. Kararımı vermeden önce çok düşünürüm. Fakat hayatta bazen öyle krizler ve tesadüfler

---

1 "Vaat edilmiş toprak" anlamında Yahudilik dini terimi olan ibare, burada "rüya gibi", "ideal bir yer" anlamında kullanılmıştır.

oluyor ki en kuvvetli düşüncelerle verilen kararları gevşetip çürütüyor. Sevgi için ve kendim için verdiğim karar da böyle olmuştur. Bütün emellerimle bu hayata hazırlanıyordum. Fakat onu mesut etmek için elimi uzatırken gözlerim bir başka varlığa karıştı. Ben düşünceli bir adamdım. Kendimi aldatmak istemedim. Aylarca kendimle mücadele ettim. Fakat bütün direncim yavaş yavaş tesadüflerin kuvveti karşısında kesildi. Benim mesut bir son diye beklediğim evliliğin artık mümkün mertebe gecikmesi için çalışıyorum. Herkes, hatta en garibi siz de dâhil olmak üzere benim tembelliğimle, imtihanlarımı zamanında veremeyişimle eğleniyordunuz. Hem bu gülünç hale tahammül ediyor hem de asıl derdimi kimseye sezdirmek istemiyordum. Fakat Sevgi'yle olan yakınlığımız gün geçtikçe birbirine hürmet eden iki arkadaş ilişkisine döküldü. Onu incitmemek için kendimi zorluyor, başkalarına bir şey hissettirmemek için onunla meşgul görünüyordum. Fakat biliyor musunuz Ayten Hanım, bu mücadele ne kadar anlamsız oldu? O kadar anlamsız oldu ki benim de hayret ettiğim bir cüretle bana Yeniköy yolunda birkaç kelimeyle bütün hakikati ifşa ettirdi. Beni affediniz Ayten Hanım, belki asabileşecek, hırslanacaksınız. Fakat emin olun sözlerim tamamen kalbimin ifadesidir. Siz o gün beni fena halde azarladınız. Ben terbiyeli bir adamım. Sizin, belki de sizin için haklı olan azarlamalarınız karşısında cüretimden korktum. Sıkıldım ve utandım. O günkü sessizliğim bana yeni bir ıstırap aşıladı. Gün geçtikçe anladım ki ben tamir kabul etmez bir hataya düşmüşüm. Utancım ve cesaretsizliğim beni gittikçe ağırlaşan bir ıstıraba götürüyordu. Beni o gün çok hırpaladınız. Vicdandan ve aldatmaktan bahsettiniz. Benim zayıf ve fenalık etmekten korkan ruhum, bu azarlamalar karşısında çok sarsıldı. Çok düşündüm. Acaba hislerim beni aldatıyor muydu? Acaba hafif ve geçici bir kriz yüzünden, ismimi vermeye hazırlandığım genç kıza fenalık mı ediyordum? Bu benim için uzun bir vicdan mücadelesi oldu. Ortada yalnız benim hislerim yoktu. Beni o kadar insafsız ve bencil zannetmeyiniz Ayten Hanım. Kendimden ziyade onu düşündüğüme inanınız.

Eğer kalbime taş basarak dahi olsa, onu mesut edebileceğimi ümit etseydim, beni bir buçuk seneden beri yavaş yavaş kuşatan, telafi ve tatmini imkânsız hislerimi kalbimde saklamayı, bir genç kızın saadeti için kendimi feda etmeyi göze alırdım. Fakat uzun geceler, uzun günler düşünüp aradığım bu ihtimali, bu kudreti kendimde bulamadım. Ve ileride daha elim neticeler hazırlamaktansa ne bana ne de ona saadet getirecek bu evlilikten uzaklaşmaya karar verdim."

... Ağır ağır söylerken gözlerinden damla damla yaşlar düşüyordu. O kadar fena olmuştum ki gözlerim karıncalanıyor, kulaklarım uğulduyordu. Salonun eşyasını hareket eder gibi görüyordum. Onun sesi; donuk, ağır ve kafadan gelen kalın, mat bir ses, hiç titremeden, bozulmadan devam ediyor:

"Kendime dair kalan bu hisleri yalnız size anlatmak istedim. Çünkü onun ve benim olması umulan, söz verilmiş birleşmemizi her gün biraz daha imkânsızlaştıran siz oldunuz. Sizi itham etmiyorum. Aksine kutluyorum. Öyle bir varlık ki iki zavallı insanın hayatına hükmedecek kadar fevkaladelik gösterir; o bana ıstırabı kaderim kılsa bile onu kutsallaştırmaktan zevk alırım. Bugün size ne şikâyet etmek ne de yalvarmak için geldim. Çünkü her iki hareketin sizden göreceği karşılığı tahmin ediyorum. Siz muhitinizdeki insanların üzerinde yaptığınız etkilerin farkında olmayarak sakin ve biraz da bencil yaşayan bir mahluksunuz. Yaradan, sizin düşüncenizde, sizin hislerinizde insanları pek nadir yaratır. Bir buçuk sene, için için sizinle meşgul oldum. Ve anladım ki sizin dışarıdan bir alakayla ele geçirilemeyen ancak kendi ilgileri, kendi arzularıyla harekete gelen asi bir ruhunuz var. Onun için sizden merhamet beklemenin pek manasız olduğunu anladım. Yalnız bugünkü vaziyetimizde hali ve hayatı düşünülecek bir üçüncü insan var. Sevgi bir buçuk senedir beklediği neticenin birdenbire uzaklaşmasından etkilenecektir. Arkadaşınızdır, ailenizdir; onu bu kesin akıbete hazırlamak lazımdır. Bunu olsun yaparsanız, onun gibi biçare olan bana da son bir iyilik etmiş olursunuz. Bunu sizden, çok rica ederim Ayten Hanım..."

Sigara dumanından tabaka tabaka kalın bulutlarla dolan salonda donuk bir sessizlik başladı. Ferit Kâmi Bey'in bu kadar uzun söz söyleyişi ilk defaydı. Bu durgun adam bugün ağır bir ders anlatan filozoflara benziyordu. O söylerken gözümün önünden bin türlü manzara, çehre resmigeçit yapıyor; güzel Sevgi'nin yumuk yüzü bir Meryem tablosu gibi karşımdan gitmiyordu.

Ben hiçbir şey söylemeden o ayağa kalktı. Sesindeki o matlık hâlâ vardı. Gülmüyor, üzüntüsünü açığa vurmuyor, kendine hâkim görünüyordu.

"Sizden affımı rica edeceğim Ayten Hanım, rahatsız ettim. Emin olun ki buradan alınyazıma yeni bir yol bulmak maksadıyla çıkıyorum. Mesleğimle, kitaplarımla, aradığım huzuru, teselliyi bulmaya çalışacağım. Fakat hayatını altüst edeceğim bir genç kız vardır ki o belki de benden ziyade merhamete, teselliye muhtaçtır. Çok ümit ederim ki onu bu kesin akıbete bir an evvel alıştırırsınız."

Eğilerek selam verdi. Bana garip bir hal gelmişti. Ne dilim ne sinirlerim hareket ediyordu. Şüphesiz, epey sıkıntı ve heyecan içinde bir kahraman gibi konuşan bu adam mühim, pek mühim şeylerden bahsetmişti. O kadarını takdir ediyorum. Fakat bu mühim şeyler, beni ancak sokakta olan bir faciayı, bir çatışmayı pencereden seyreder gibi alakadar etti. Hatta belki daha uzak, daha ehemmiyetsiz bir alakayla. Ferit Kâmi Bey'in kalbi acıyarak, gözyaşları daha bebeklerinde yanıp kuruyarak anlattığı macera içinde kendimi görmüyorum. Bu macera bana uzak beldelerin meçhul insanlarına ait bir efsane gibi geldi. Bu garip his, bu sessiz anlayış beni bir taş gibi sert ve manasız yaptı. Ferit Kâmi Bey zaafını, üzüntüsünü sezdirmemek için başı önünde, yavaş adımlarla salondan çıktı. Ve ben onu yabancı bir insan gibi takip ettim. O, arkasına bakmadan fakat her an bir ses işitmek, bir hareket görmek ister gibi, adımlarını gittikçe hafifleterek antreye geldi. Ve kızın açtığı kapıdan bir sarhoş gibi sendeleyerek çıktı gitti.

Sigara dumanlarıyla dolan salona dönmedim. Başım ağrıyor gibiydi. Koridordaki balkon kapısını açtım. Temiz ve taze hava saçlarımı dağıttı. Aşağı cadde otomobil, tramvay gürültüsüyle uğulduyor, karşıki apartmanların birinden fena bir piyano sesi geliyor, önümüzde bir otomobil ara sıra klakson çalıyor. Ellerimi başıma destek yapmış, zihnimi düşünmeye alıştırıyorum. O anda sokaktaki tek tük insanlardan birinin yabancı olmayan yüzünü gördüm. Bu, bizim apartmandan çıkıp karşıki kaldırıma geçen Ferit Kâmi Bey'in yüzü... Bu bir anlık tesadüf beni sersem etti. Yüzüme kan çıktı. Ellerim titremeye başladı. Onu görmek için özellikle balkona çıkmış gibi oluşum beni deli gibi yaptı. Yıldırımdan kaçar gibi kendimi içeriye attım. Fena bir zan altında kalmak dünyada en korktuğum tesadüflerdendi. Ne yazık ki bu tesadüf en nazik bir zamanda gelip beni buldu.

Heyecandan mı, şaşkınlıktan mı yatak odama kadar gitmişim. Düşünülerek, karar verilerek yapılan hareketler insana pişmanlık getirse bile mazeret payı çıkarmaz. Halbuki böyle adeta tarihi bir sahneden sonra, istemeyerek, bilmeyerek yapılan hareket insanı etkiliyor. Ferit Kâmi Bey benim balkona çıkışımı, onun tam bir saat devam eden hayat faciasına ümit ve cesaret vermek için bir hareket gibi kabul ederse halim fena... Onu görünce içeriye kaçmam belki bu zannı ona vermez. Başka anlam verilemeyecek hareketler, kasti olmasa bile bazen çok fena neticeler verir. Ferit Kâmi Bey'in bugünkü halinden sonra arkasından bakmak da bu hareketlerin şaheseri. Fakat bunu ne ciddi bulacak ne geçici kabul edecek vaziyetteyim. Her iki taraf beni neticede bir karar vermeye mecbur edebilir. Halbuki ben başkalarının kalbine ait krizleri benimsemek niyetinde değilim. Hele güzel Sevgi'nin böyle bir gönül davasından zarar görmesi ihtimali beni hiç düşündürmez. Çünkü onu mesut edemeyecek adam bence muhabbete değil, merhamete bile layık değildir. Ferit Kâmi Bey'in pek içli görünen kalp macerası onu Sevgi'den ayırabilir. Bu bir hakikat bile olsa Sevgi, üzerinde fırtına koparmadan bir kara bulut geçmesinden memnun olmalıdır. Merhamet hisleriyle kurulan bir aile yuvasının sonu gelir mi?

Bu neticeye yaklaştıkça Ferit Kâmi Bey'e yine hiddetlenmeye başlıyorum. Ümitsiz bir vaziyet içinde bana gelip hikâye anlatmaya ne lüzum var? Aşkta vicdan yoktur. Merhamet hiç yoktur. Hayatını birleştirme ihtimali olmayan bir insan için duyulan merhametin sonu azaptır. Buna kim tahammül eder? Sevgi bence, eğer henüz bilmediği bu akıbetle karşılaşırsa ağlamasın, sevinsin. Bütün ümidini ve sevgisini vereceği insanın kalbinde yerini bulamayan kadın, bedbaht olmaya mahkûmdur. Gönülleri esrarengiz macera döküntüleriyle dolan erkekler, ne kadar arzu etseler, taze aşkla hayata giren genç kızları mesut edemezler.

Her iltifatının altında bir başka maceranın hatırasını duyan erkek, hiç samimi olur mu? Ferit Kâmi Bey belki dürüst bir adamdır. Belki de hislerine bağlıdır. İlgilenmediğim için bilmiyorum. Fakat iki yıl evvel nişanlanırken onun çılgın bir âşık gibi Sevgi'ye gönül verdiğini söylüyorlardı. Kalbi böyle mevsim mevsim çılgınlıklar geçiren bir gencin iki yıl sonra yeni bir fırtına koparmayacağını kim temin eder? Bence Sevgi'yi teselli etmeye hiç lüzum yok. Yapılacak bir şey varsa, ona geçmiş olsun deyip, onu tebrik etmeli. Fakat bilmem o her şeyi olduğu gibi gören içli ve saf kız, bu vaziyeti benim düşündüğüm gibi, tabii görecek mi?

Yavaş yavaş daha sakin olmaya başladım. Hatta Ferit Kâmi Bey o acıklı macerasını anlatırken niçin sözünü kesip onu kapı dışarı etmediğime yahut Büyükdere yolunda olduğu gibi mükemmel bir ders vermediğime pişman oldum.

Bu hiddetle elime geçen kâğıtlara çirkin erkek karikatürleri çiziyordum ki annem geldi. Ferit Kâmi Bey'in birinci olayını anneme söylememiştim. Netice itibarıyla ailemiz içinde münasebetsiz bir dedikodu çıkarması ihtimali olan bu ikinci sahneden bahsetmeyi de manasız gördüm. Ferit Kâmi Bey, nişanlısını mesut edemeyeceğini anladığı için evlenmekten vazgeçebilir. Bu netice belki de bir kalp macerasından doğabilir. Fakat o, Sevgi'den kaybettiğini benden kazanmayacak olduktan sonra! Bu vaziyet eğer mühim bir netice verirse en az alakadar edeceği insan benim...

Kendi hislerine mağlup olarak önemli kararlar veren erkekler bu kadar bencil olmasalar hayallerinden, ümitlerinden kaybederken şüphesiz daha az ıstırap duyacaklar. Fakat onlar kalplerinde gıdalanıp büyüyen gönül arzularını, başkalarını hesaba katmayarak öyle hakikat haline getiriyorlar ki o kaçınılmaz hayal kırıklığına uğrayınca sersemliyorlar.

Ferit Kâmi Bey de bir buçuk seneden beri kül ateşi gibi için için kıvılcımlandığından, bahsettiği hislerine böyle mağlup olmuş. Bunun beni ilgilendiren bir tarafı ve önemi yok. Bu yüzden işimize bakalım...

"Geç kaldın anne, öyle karnım acıktı ki!"

Elindeki paketlerin bir kısmını büfeye yollayan annemin bugün neşesi yerindeydi:

"Sana öyle güzel portakallar aldım ki bayılacaksın. Hatta teyzen bile imrendi. Akşama bize geliyorlar. Bugün Sevgi'nin tuvaletleriyle uğraştık durduk. Fakat o filizi krepdöşin[1] öyle güzel ki! Onlar karar vermişler, perşembeye düğün muhakkak. Fakat Ferit Kâmi Bey biraz rahatsızmış galiba, matbaaya iki defa telefon etmişler, bulamamışlar."

"Ferit Kâmi Bey bir saat evvel buradaydı."

Annem hayret etti:

"Ne münasebet, sahi mi?"

"Tabii anne, epey de oturdu. Geçiyormuş da uğramış, ben de biraz rahatsız gördüm. Belki buradan çıktıktan sonra yemeğe teyzeme gitmiştir."

"Öyle olacak. Düğünden bahsetti mi?"

"Biz daha ziyade kulüpten, otomobilden konuştuk anne..."

Annem omuzlarını oynattı. Beraber yemek odasına geçerken parmaklarıyla kulağını çekti:

"Zaten seninle başka ne konuşulur..."

***

Yerler biraz kuruduğu için ilk defa otomobille Kâğıthane'ye kadar bir gezinti yaptım. Üzerinde yapraklanan ağaçlardan par-

1 (Fr. *crépe de Chine*) Makbul bir ipekli kumaş çeşidi.

ça parça güneş toplayan çayır, hareli bir yeşil örtü gibi. Dere, göğsünden yaralı bir insan gibi, derin sızıntılar içinde akıp gidiyor. Otomobilden indim. On beş gün sonra sazlar, şarkılar, ahenklerle inleyecek bu iki dağ arası bugün o kadar ıssız ki yamaçta koyunları otlatan bir çobandan başka insan bile yok. Otomobilin marş anahtarını cebime koyup dere boyunca yürüdüm. Bu taze yeşillik içinde sarı göbekli, beyaz, geniş yapraklı papatyalar birer Çin işi yastık gibi. Güneş altında ısınan ballıbabalar ağır, vahşi bir dağ kokusu veriyor. Yamaçta bir tarlayı parça parça, çiğ sarı renkli çiçekler kaplamış. O kadar hoşuma gitti ki bu papatyalardan, sarı kokusuz çiçeklerden toplaya toplaya epey uzaklaştım. Olduğum yerden otomobil görünmüyordu. Hemen döndüm. Elimdeki demet her adımda büyüyor. Gözlerim, yerden koparılacak bir çiçek araya araya gelirken birdenbire otomobilin yanında iki üç adam gördüm. Kıyafetlerinden mezbaha, kireç ocağı amelesine benzettiğim bu adamlardan biri otomobilin basamağına oturmuş, ötekilerle konuşuyordu. Fena halde merak ettim, acaba otomobile bir şey mi olmuştu? Ayak seslerimi duyunca kalktılar. "Kimsiniz," dedim, "ne var?" Hiçbiri cevap vermiyor, alık alık sırıtıyorlardı. Elimdeki demeti arabanın içine attım. Onlar evvela biraz geri çekilir gibi oldular. Fakat ben direksiyona oturmak için kapıyı açarken üçü birden üzerime geldiler. Vaziyeti bir anda kavradım. Otomobili harekete getirip kurtulmaya vakit yoktu. Soğuk motoru işletmek, vites vermek için zaman lazımdı. Bütün kuvvetimi toplayarak soluma tesadüf eden boysuz, koca kafalı herifin üzerine atıldım. Bir büyük el aynasına benzeyen yüzüne vurduğum yumruk onu şaşırttı. Belki de bir kadından böyle bir hareket beklemiyordu. Sendeledi, yanından fırlayıp beş on adım uzaktaki ağacı siper aldım. Onlar ilk şaşkınlıktan kurtulup üzerime gelmeye hazırlanıyorlardı. Böyle kıra, şehir dışına çıkarken yanımdan ayırmadığım brovningi ceketimin altındaki kılıftan çıkartıp haykırdım: "Kim yanıma gelirse ateş ederim!" Ve bunun bir gösteri olmadığını anlatmak için yere doğru bir el ateş ettim. Silah sesi iki dağ arasında şiddetli bir yankı yaptı. Azgın ve aç bir kurt gibi

hücuma hazırlanırlarken silah sesi onları ürküttü. Şimdi otomobili siper almaya çalışıyor, birbirlerinden cesaret bekler gibi, hain hain bakıyorlardı. "Otomobilin yanından çekilin, ateş edeceğim!" dedim.

Onları daha çok korkutup kaçırmak istiyordum. Üzerlerine ateş etmeye cesaret edemiyordum. O anda uzakta, Kâğıthane Köyü[1] yolundan bir süvari göründü, ağır ağır geliyordu. Otomobilin yanındakileri gözümden kaçırmayarak onun biraz daha yaklaşmasını bekliyor, vakit kazanmak istiyordum. Önümdekiler birdenbire siperlerinden çıktılar. Biri sağa, biri sola doğru koştu. Üçüncüsü arabanın yanında kalmıştı. Maksatlarını bir anda anladım. Beni üç taraftan çevirip müdafaamı şaşırtmak istiyorlardı. Arkamı dayadığım ağacı bırakıp arabaya doğru koştum. Bu sefer havaya doğru bir el silah attım. Otomobilin yanındaki kemik yüzlü herif birdenbire ellerini havaya kaldırdı:

"Atma, bir şey yapmam."

Korku, teslimiyet hali göstermekle beraber, gözlerindeki kötü maksadın izini görüyordum.

"Peki," dedim. "Ateş etmeyeceğim fakat yirmi adım geriye git..."

O yavaş yavaş geriliyor, ben otomobile yaklaşıyordum. Direksiyona oturabilseydim tehlike kalmayacaktı. Tam basamağa ayağımı kaldırmışken arkamda bir nefes duydum ve o anda iki kuvvetli el kolumu tuttu. Önümdekiyle meşgulken bir başkası arkamdan gelmişti. Elimdeki silahı almaya çalışıyor bir taraftan arkadaşlarına sesleniyordu:

"Yetişin be, yakaladım!"

Demin ellerini kaldırıp kaçan da geldi, yetişti. Kendimi kurtarmak için muhakkak birini vurmak lazımdı. Kollarımı hareket ettirmek için bütün kuvvetimi topladım. Kararlamadan, karşıdan gelene bir el daha ateş ettim. İsabet etmedi fakat herif korktu, yere yattı. Buna rağmen arkadan yetişen üçüncüsü ta-

1 Kâğıthane ilçe sınırlarında yer alan köy, günümüzde Merkez Mahallesi olarak anılmaktadır.

bancayı tutan elimi yakaladı. Fena halde sıkmaya, silahı elimden almak için çekmeye başladı. Müdafaa imkânı azalmıştı. Son bir hamleyle onları sarsmak için silkindim. Bir kadından bu kadar mukavemet ümit etmedikleri için olacak, bir tanesi bir çürük salkım gibi sarsıldı, sendeledi. O anda rüzgâr gibi bir kırbaç sesi arkamda şakladı ve kollarıma sarılan iki kuvvetli el gevşeyip çözüldü. Orhan Bey'in kalın sesini duydum:

"Korkmayın Ayten Hanım, ben buradayım."

Başımı çevirirken bir kırbaç sesi daha çınladı. Kollarımı tutan herif bir korkuluk gibi ayaklarının ucuna düştü.

Biraz evvel uzaktan gördüğüm süvarinin Orhan Bey olduğunu anladım. Şimdi hayvandan atlamış, kaçmaya hazırlanan serserilerden birini kovalıyordu. Bir hamlede yetişti. Ensesinden yakaladı. Herif bir koyun gibi tuhaf sesler çıkararak sürükleniyordu.

"Bunlar hırsız, serseri türü şeyler," dedi Orhan Bey. "Keşke birini gebertseydiniz. Size saldırdıkları için bir şey lazım gelmezdi. Sizin otomobilde ip bulunur mu?"

Kışın arabanın patinaj yapmaması için tekerleklere sardığım kalın ipi bulup verdim.

"Şimdi bana yardım edin biraz."

Ağır kırbaç darbesi yiyip yüzükoyun yere yatan serseri kımıldamaya çalışıyordu. Onun bana yaptığı gibi iki kolunu yakalayıp ipi geçirdim, ilmekledim. Orhan Bey bir ucunu aldı, kulağını kerpeten gibi tuttuğu herifi belinden sardı, bağladı. Sonra ikisini de aynı iple otomobilin bagaj demirlerine sardı:

"Haydi, şimdi, son süratle Kâğıthane Köyü'ne," dedi.

Hayvanına atlamıştı bile. Motoru işlettim. Orhan Bey arkadan geliyor, ara sıra kırbacını şaklatarak haykırıyordu:

"Üçüncü serseriyi kaçırdık fakat jandarma bunları bülbül gibi söyletince o da yakayı ele verir."

Kâğıthane Köyü'ne daha girmeden köprüyü geçer geçmez temiz bir jandarma karakolunun önünde durduk. Orhan Bey seslendi:

"Kâmil Bey, neredesin yahu, sana müşteri getirdik."

Başı açık, çok genç, sarışın, zarif bir zabit göründü. Otomobilin arkasında koşup toz yemekten şekilleri değişen serserilere dikkatle baktıktan sonra haykırdı:

"Vay, bu Çingeneleri nerede yakaladınız? İki gündür bunları arıyordum."

Ayaküzeri, olayı şöyle bir anlattık. Genç zabit memnun, müteşekkir, bizi tebrik ediyor:

"Köylünün koyunlarını çalıp duruyorlar, sabıkalı Çingenelerdir," diyerek çağırdığı çevik, genç jandarmalara emir veriyordu:

"Atın bunları deliğe, sonra hesaplarına bakarız."

Bu Çingeneler bu civarda koyun, tavuk, eşya çalmak; yalnız başına gidenleri soyma suçlarından birkaç defa yakalanmışlar. Kâmil Bey, "Size çok çok teşekkür ederim," diyordu. Ayrıldık.

Şimdi benim için, Orhan Bey'e teşekkür etme zamanı gelmişti. Hızır gibi imdadıma yetişen bu gence minnettar kalmıştım. Bu iyiliğini birkaç kuru minnet ve teşekkür kelimesiyle ödemek yeterli değildi. Ona bir sürpriz yapmayı tercih ettim. Şişli'ye kadar gelip ayrılacağımız sırada rica ettim:

"Bugün korkulu bir macera geçirdim. Siz yetişmemiş olsaydınız belki benim için daha fena bir hal olacaktı. Orhan Bey, anneme bu maceradan bahsedeceğim. Fakat bu heyecanlı macerayı anlatırken sizin de bulunmanızı isterim. Yarın beşte bize çaya gelir misiniz?"

Başıyla teşekkür etti, ayrıldık.

Bu hadise sinirlerimi harekete getirmişti. Tatlılıkla biten her macera gibi, bu olay da ne zamandan beri yatışan asabımı adeta soğuk bir duş gibi etkiledi. Olağanüstü vaziyetler karşısında itidali, dengeyi kaybetmemek için böyle başarıyla neticelenen maceraların hayatta tesadüf etmesi lazım.

Eve geldiğim zaman annemi kapıda buldum. Onu her zamanki gibi öpmeye hazırlanırken iki elimi tuttu. Gözleri bulanmıştı:

"Ayten," dedi, "olanları biliyor musun?"

Şaşırmıştım. Bu sabah olanları ben ona anlatacaktım. Birdenbire kendimi toplayıp sordum:

"Ne oldu anne, söylesene!"

İki elimi bırakmadan beraber içeriye, yemek salonuna girdik, çok üzgündü:

"Sevgi hasta yatıyor, Ferit Kâmi Bey'den bu sabah bir mektup almışlar, nişanı iade etmiş."

"Sebep?"

Bu soru elimde olmayarak ağzımdan kaçmıştı. O dakikada vaziyet bütün hatlarıyla gözümün önüne geldi. Bu sebebi sormaya ihtiyacım yoktu. Fakat Ferit Kâmi Bey'in bu kararında bir başka anlam olup olmadığını anlamak istiyordum. Annem oradaki hasır koltuklardan birine oturup beni dizlerine çekti:

"Sebep, hiç... Sevgi'yi mesut edemeyeceğini anladığı için henüz vakit varken ayrılmayı daha uygun bulmuş."

"Manasız şey..."

"Zavallı Sevgi!"

"Çok üzgün mü?"

"Yatıyor."

"Yazık!"

Bir mabette, bir mezar başında dalmış gibi, ikimiz de susmuştuk. Annem büyük bir tehlike karşısında çaresiz kalmış gibi, başı omzuna düşmüş, düşünüyor. Ben birkaç gün evvel içerideki salonda geçen sahneyi hatırlamaya çalışıyorum. Ferit Kâmi Bey'in, bir kriz gibi gördüğüm gönül davası demek gerçek olmuştu.

Annem erkekler aleyhindeki derin kanaatlerine yeni bir delil bulmuş gibi Ferit Kâmi'nin bu kararını tahlil ediyor, onun bir buçuk sene evvel Sevgi'yi almak için nasıl çırpınıp çalıştığını, evvelki yaz Kalamış'ta onunla bir dakika baş başa kalmak için ne fırsatlar kolladığını birer birer hatırlayıp anlatıyordu:

"Nankör mahluk, Sevgi onu bütün kalbiyle anlayıp ona sokulduğu zaman o uzaklaşmaya başladı. Sevgi'nin öyle bir aşkı vardı ki ilk zamanlar hiçbir şey ifade etmediği halde, gün geçtikçe serpilip açıldı. Hele son aylarda ne kadar değişmiş, ısınmıştı."

Annem heyecan içindeydi. Erkeklere ait fenalığı affetmeyen bir kini vardı. Söylerken sesi titriyordu:

"Sevgi, ilk zamanlar ona bağlanamadı. Bütün aşk Ferit Kâmi'den geliyordu. Sevgi'nin toyluğu, henüz çocukluk zamanından çıkışı, onu bir müddet kayıtsız ve ilgisiz bıraktı. Fakat gün geçtikçe kalbi harekete geldi ve bütün genç kızların ilk sevgisi gibi, kuvvetli, fedakâr, içli bir aşkla onu sevdi. Böyle coşkun bir sevgiyi bulduktan sonra onu yüzüstü bırakmak ihanet, nankörlük değil de nedir? Zavallı Sevgi!"

Annem söyledikçe bana da korku geliyordu. Sevgi'nin hesabına vaziyeti bu kadar tahlil etmemiştim. Bütün tahminlerim bunun aksineydi. Göçmen kuşlar gibi her mevsim bir kalbe akıp giden bir erkekle hayata girmektense, küçük bir kriz geçirip asıl büyük tehlikeden, mutsuzluktan kurtulmak daha yeğdi. Ben bir hafta evvel böyle düşünmüştüm. Annem bu akıbetin acısını daha başka tahlillerle arayıp bulduğu için şimdi üzülüyor, sıkılıyor, terliyordum. Annem o kadar üzgün ki her cümlesinin sonunda, "Zavallı Sevgi, yazık oldu kıza!" diye hayıflanıyor, onu küçükken nasıl gezdirdiğini hatırlıyor, ondan adeta toprağa düşmüş bir sevgili gibi bahsediyordu.

"Buna fazla ehemmiyet vermeye değmez anne," dedim. "Sevgi'ye devamlı bir saadet yazgıysa, onu bekleyecek zamanı vardır."

Bilmem neden bu lakırdım o kadar üzüntü içinde kalan annemi güldürdü. Yumuk parmaklarıyla yüzümü, saçlarımı okşadı:

"Öyle çıkış yolları bulursun ki parmak ısırmamak mümkün değil, çapkın kız."

"Neden anne?"

"Sevgi de senin gibi yetişse, onun kalbi de senin gibi hislerini muhakeme edebilse, bulduğun teselli bu vaziyetten etkilenmemek için birebir... Fakat o ne kadar içli, ne kadar toy bir kızdır, bilmez misin? Aşkı geç hissetti, geç anladı. Fakat kalbine yerleşen sevgi, bütün hayatını dolduracak kadar kuvvetliydi. Onun için ben bu neticenin, onu tamir kabul etmez bir akıbete sürükleyeceğinden bile korkuyorum."

"Zavallı, demek pek üzgün, öyle mi anne?"

"Teyzen bu sabah atölyeye geldi. Ferit Kâmi Bey'den Sevgi'ye ve enişteme gelen mektupları anlattı. Bu haber yalnız enişteme gelmiş olsaydı vaziyeti idare edeceklermiş. Halbuki Sevgi hafta sonunda düğünleri olacak nişanlısından aldığı mektubu bütün sevinciyle açıp okuyunca altüst olmuş."

"Ne yazık!"

"Onun halini bilirsin ya! Zevki, neşesi gibi, ıstırabı da içindedir. İlkin fazla bir heyecan göstermemiş fakat sonra belki de düşüne düşüne şiddetli bir baş ağrısı içinde kendini kaybetmiş."

"Zavallı Sevgi!"

"Teyzen de çok üzgün. Bunu hiç beklemediklerini söylerken gözleri yaşarıyordu. Annelik kolay değil, evladının elemini, ıstırabını görür de üzülmez mi?"

"Eniştem kim bilir ne köpürmüştür?"

"O, böyle çirkin şeyleri hiç sevmez, tam manasıyla mert erkektir. Kalbi daldan dala gezen erkekler için böyle olaylar tatlı tatlı anlatılacak birer maceradır. Fakat ciddi erkekler için genç kız kalpleriyle oynama imkânı yoktur. Ne yazık ki Ferit Kâmi Bey'i iyi anlayamamışız. Ben bile onu sevgisine bağlı, dürüst bir genç adam olarak tanıdım."

"Şimdi Sevgi'yi nasıl teskin etmeli anne?"

"Ben teyzene söyledim. Yapılacak tek şey ona bir seyahat yaptırmaktır. Ortamı değiştirirse belki unutur."

"Son zamanlarda vücutça da ne kadar düşmüştü, değil mi anne?"

"Üzüntüden... Ferit Kâmi'nin son aylarda alakasızlığını ben hissediyordum. İstanbul'da oldukları halde, eskiden her akşam uğrarken haftada bir gün bile gelmemeye başlamıştı. Tuhafı neresi, en son burada yemekte buluştuktan sonra bir daha birbirlerini görmemişler. Düğün hazırlıkları olurken telefonla birkaç defa teyzen konuşmuş; işlerinden, yazılarından şikâyet etmiş."

"Artık onunla meşgul olmaya değmez. Ne lazımsa Sevgi için düşünmeli..."

"Bence en uygun çare budur. Mevsim de güzel. Bir seyahat yaptırırlarsa hem o ortam değiştirmiş hem de aile bu hafta içinde

olacağı bildirilen bu evliliğin dedikodusundan kurtulmuş olur. Fakat her şeyden evvel Sevgi'nin sağlığı lazım. Sen yemekten sonra git de biraz gevezelik et. O senin sözlerinden cesaret alır."

"Zor iş anne!"

"Ne yapalım Ayten, bu hadise Yıldız için olsaydı o kadar önem vermezdim. Çünkü o da senin gibi duygularından daha çok aklıyla yaşar. Halbuki Sevgi öyle mi? O, gül yaprağı gibi, havadan bile etkilenir."

Artık ikimiz de susmuştuk. Olayı ikimiz de başka köşelerden düşünüyorduk. Ferit Kâmi'nin cesaret edemeyeceğini zannettiğim bu hareket, artık tahammül edilmez bir şekilde gerçek olmuştu.

Ana kız artık söyleyecek bir şey kalmamış gibi, sessizce yemeğimizi yedik. İçimde gittikçe büyüyen, kökleşen bir ıstırap başlamıştı. Bu akıbette, Sevgi'yi bütün ümitlerinden uzaklaştıran bu neticede benim de hissem olacak zannediyordum. Bu bir kuruntuydu. Ferit Kâmi'ye bir genç kızın ümitlerini heder edecek bu kararı verdirmeye belki de ben sebep olmuştum. Fakat şimdi hakikat karşısında bütün bu münasebeti tekrar tahlil ettiğim zaman, onu bu kararı vermeye teşvik için hiçbir hareketimi, hiçbir alakamı hatırlamadım. Bilakis o, bütün arzularına rağmen, benden küçümseme ve hatta hakaretten başka bir şey görmemişti. Bu durumda onun bu hareketine ortak olmama imkân var mı? Yemekte bunları düşünüyordum. Annem o kadar dalgındı ki benimle meşgul bile olmadı. Sevgi'yi hemen hemen elinde büyüten annem, onun bu ıstırabı karşısında teyzem kadar üzülmüştü. Kalkarken ağır ağır içini çekti: "Zavallı yavrucak, Allah vere de ilk darbeye mukavemet etse!"

Annemin kanaatine göre, kadınların hayatı erkeklerden gelen fenalıklarla daima bir mücadele halinde geçer. Bunun sonu yoktur. En başarılı kadınlar bile saadetlerini sevgisinde buldukları erkeği zapt ve idare için mücadele etmek mecburiyetindedirler. Ve en son mesut görünen erkek bile, yeni bir gönül macerası geçirmek için can atar.

Annemin bu kanaatleri hiç değişmedi ve ben kendimi bildim bileli bunları her fırsatta bana tekrar etti.

"Kızcağıza gidip birkaç şey söyleyeceksin, değil mi Ayten?"

"Tabii gideceğim anne fakat benim söyleyeceklerim bilmem ki ona teselli yerine geçecek mi?"

"Ne gibi?"

"Samimi olmak için ona söyleyeceğim yegâne şey, onu tebrik etmekten ibarettir."

"Çıldırdın mı sen?"

"Niçin anne?"

"Üç gün sonra evlenmeleri kararlaşan iki nişanlının ayrılışı tebrik edilir mi?"

"Şimdi ayrılmayıp bir ay, bir sene sonra ayrılsalardı daha mı iyi olurdu?"

Bu cevabım annemi şaşırttı. Onu rahatlatmak için ilave ettim:

"Sevgi henüz genç bir kızdır. İstikbali vardır. Bu hadise kesinlikle hoş bir şey değil fakat bugün değil de bir ay sonra olsaydı neticesi bugünkünden daha fena olmaz mıydı? Sevgi için ümitlerini ve arzularını saklayıp daha güvenli bir istikbal beklemeye vakit var, öyle değil mi anne?"

Düşünüyordu. Başını salladı ve gözlerini yerden ayırmadan yavaşça cevap verdi:

"Sevgi de böyle düşünebilse..."

"Ben onu bu düşünüşe alıştıracağım anne."

İkimiz de kalktık. Annem bir gölge gibi, sessizce hazırlandı ve koridorda kayboldu. Onu hiçbir zaman bugünkü kadar üzgün görmemiştim.

Sevgi'ye akşama doğru gitmeye karar vermiştim. Halbuki teyzem telefonla hemen gelmemi söyledi, gittim. Aile doktorumuz Saffet Ömer Bey'le hemen kapıda karşılaştık. Beni elinde büyüten bu sevimli doktora çok hürmetim vardır. Elini öperken sordum:

"Sevgi'yi nasıl buldunuz, Beyefendi?"

Yuvarlak yüzündeki yumuk, kestane gözlerini tamamen yumdu, dudaklarını oynattı, elindeki şapkasını başına koydu ve bir sır verir gibi, yavaşça cevap verdi:

"Kuvvetli bir sinir krizi, belki geçer, belki devam eder. Biraz özen göstermek ister, yalnız kordiyallar,[1] bromürler[2] yeterli değil; böyle tedbirler alelade sinir zaafları içindir. Halbuki bunda biraz da kalp acıları vardır. Onun için teyzenize de söyledim. Hastayı meşgul edecek çarelere başvurmalı. Bir seyahat muhakkak lazım. Çünkü sinirler gibi, bünyeyi de zayıf buldum. Hekim ilaçları böyle krizlerde ikinci derecede kalır..."

Saffet Ömer Bey de annem gibi seyahat meraklısı... Doktoru selamlayıp yukarıya çıktım. Bu olayın Sevgi'yi bu kadar üzeceğini zannetmiyordum. Onu yatağında sarı, narin bir akasya yaprağı gibi görünce korktum. Temiz bir gök gibi maviliklerine erişilmeyen berrak gözbebekleri bile bulutlanmıştı. Onu öptüm, öptüm. Fakat evdeki bütün kararıma rağmen ona Ferit Kâmi Bey aleyhinde bir şey söyleyemedim. Onu bu ıstırap içinde yatağa düşüren Ferit Kâmi değil miydi? Onun, kalbinde benimsenmiş yeri olmasaydı Sevgi bu darbeyle sersemlemez, zaafını bu kadar derin bir ıstırapla itiraf etmezdi. Sevgi'yi tahmin etmediğim bir üzüntü ve zaaf içinde görünce, onu ancak kendine ait sözlerle teselli etmek mecburiyetinde kaldım. Halbuki ben Ferit Kâmi Bey aleyhinde onu öyle dolduracaktım ki belki de öyle bir adama elini uzattığına o da pişman olacaktı. Asıl hücum noktasını kaybedince benim sözlerim de herkesin kuru, tekdüze ve soğuk tesellilerinden farksız kaldı. Ben de herkes gibi ona, "Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha!" şeklinde mahalle kızlarının ağzında gezen yavan, çiğ ve toz bezi gibi kirli lakırdılar söylemeye mecbur oldum. Sevgi'de Ferit Kâmi'ye karşı bir hiddet ve isyan belirtisi görmüş olsaydım, yarım saat içinde bu hiddetini nefret derecesine çıkarır ve onu bir hamlede yatağından kaldırıp gezmeye götürürdüm. Halbuki zavallı kız, Ferit Kâmi'den gelen bu darbeyle yatağa serildiği halde, hırpalanmaktan hoşlanan bir Hint fakiri gibi, beyaz dudaklarında

---

1 Çarpıntı ve kalp rahatsızlığında kullanılan rahatlatıcı bir ilaç.

2 Bromun başka bir elementle birleşmesinden elde edilen ve önemli bir kısmı tıpta kullanılan tuzların ortak adı.

cansız bir tebessüm yaratmaya çalışarak, onun aleyhine başlayan lakırdıları kapatmaya çalışıyor.

Birkaç kuru, kof ve manasız lakırdı söyledim. Ve çok derin bir üzüntüyle anladım ki Sevgi'yi bütün gururuna rağmen yatağa düşüren sebep, tahmin ettiğimden çok daha acı ve kuvvetlidir. Onun hali ve bu olaydan evvel geçen hadiseler beni çok düşündürdü. Hayatımda ilk defa karamsarlığın ağırlığını, insanın kalbini, şahsiyetini boşaltır gibi, damarlarındaki hareket ve harareti uyuşturduğunu hissediyorum. Arzu ve heyecanın bittiği yerde ümitsizlik ve ıstırap başlıyor. Önümde yaşanan bu olayı, ikinci defa seyredilen bir trajedi sahnesi gibi görüyordum. Bu elim macerada ne belirsiz fakat ne zor bir rolüm vardı. Bu şüphesiz benim için bir sır olup gidecekti. Fakat keşke güzel Sevgi'yi bedbaht eden bu elemli sahnenin esrarı benim için de meçhul kalsaydı...

Herkesçe bir muamma halinde görünen bu neticenin bir kahramanı da bendim. Fakat bu öyle bir vaziyetti ki güzel Sevgi'yi ıstıraptan kurtarmak için bana hiçbir imkân ve cesaret veremezdi. Bu olay Sevgi'nin hayatında belki de bir dönüşüm yapacak, hatta bu krizi atlatırsa yeni ve mesut bir mevsime daha girecek ve maziyi unutacak. Onun ilk aşkını istemeyerek ve bilmeyerek bozup dağıtmaya sebep olduğum için bu elim muamma, bana bütün ömrümce ıstırap verecek!

***

Geçen baharda Sirkeci İstasyonu'nda beni geçirmeye gelen Sevgi'yi, bu bahar biz uğurluyoruz. Güzel Sevgi, on günlük bir sarsıntıdan sonra hemen bütün ailenin verdiği seyahat kararını kabul etti. Bugün babasıyla İsviçre'ye gidiyor. Güzel kardeşim bu on gün içinde bir badem çiçeği gibi buruştu, değişti ve düştü. Öyle hissediyorum ki o, bir kırık kadeh gibi sevgisini akıtıp boşaltan bu kalp yarasından çok derin bir gurur ve onur ağrısından mustariptir. Aşkı, güzelliği ve istikbali ihmal edilen bir genç kız için bu kalp ağrılarını hissedip, liflerine kurt girmiş bir dal gibi, rengini, tazeliğini ve çiçeklerini feda etmemek mümkün mü?

Onun gözlerini, bir gül yaprağı gibi serin ve hassas yüzünü öperken bir kelime daha bulup söyleyememekten gelen bir aciz ve ıstırapla gözlerim yaşardı. Onun karşısında, ümitlerine ve aşkına fenalık etmiş bir insan gibi, bir suçlu gibi korkuyordum. Ferit Kâmi'nin bir gölge gibi hayatından çekilip gidişinde kendimi kabahatli görüyorum fakat bu öyle bir günah ki içinde benim yalnızca vücudum var. Ne arzularım ne de kararım bu fenalığa ortaktır. Kendimi şununla teselli ediyorum ki Ferit Kâmi'yi bu harekete sevk eden kararda, benim bir damla teşvikim yok. Benim kabahatim tesadüfe alet olmak! O vaziyette benim yerimde kim olsa, vicdanlı bir insan gibi ancak böyle hareket edecek, Ferit Kâmi'nin bunalımları karşısında onu nişanlısına döndürmek için bir kız kardeş gibi nasihatler verecektir. Ben de bunu yaptım.

Tren hareket etti. Onun ufalan soluk yüzü garın uzun boşluğunda bir benek gibi kaldı ve trenle beraber kayboldu. Teyzem, annem ağlıyor. Yıldız düşünüyor. Ben de gözlerimi dolduran yaşları zapt etmeye çalışıyorum. Annemin kırık sesi bizi teselli ediyor:

"İnşallah unutur yavrucak. Seyahat insanı çok değiştirir."

Yıldız cesaret almış gibi mırıldandı:

"Babam onu öyle gezdirir ki Ferit Kâmi'yi değil ya bizi bile unutur!"

***

... Bir güzel bahar devam ediyor. Annem de ısrar ettiği halde bu yaz bir yere gitmek için heveslenmiyorum. Kulübün kotrası, hafif futalarımız, Fenerbahçe önünde yarışlar, ara sıra gözümün önünde resmigeçit yapmıyor değil. Fakat bunları eski heyecanla hatırlamıyorum. Bilmem neden, o coşkun arzularıma bir durgunluk geldi. Sade, tabii düşünmeye alışanları hayatın muammaları, zorlukları ve hareketleri şaşırtıyor. Son olaylar beni çok değiştirdi. Annem bu halimden hiç memnun değil. O beni daima ele avuca sığmaz bir çılgın görmek istiyor. Bu durgunluğum onu öyle korkuttu ki birkaç kere uzun uzun Saffet Ömer Bey'e muayene ettirdi. Yeni doğmuş bir çocuk yüzü gibi yumuk yu-

muk çehresiyle Saffet Ömer Bey'in karşısına çıktıkça sıkılırdım. O, takkesiz kısa bir Anglikan rahibi gibi, göğsümü dinler, dinler, "Kalp bir motor kadar kuvvetli, kırk bir kere maşallah; ciğerler derseniz vantilatör gibi işliyor. Vücut ağır sıklet şampiyon adayı... Ben bu kızın neresini muayene edeyim a efendim?" diye anneme sözlü olarak rapor verirdi.

Yegâne zevk aldığım şey otomobil kursları... Artık tenise de haftada bir iki defa gidiyorum. Eksik olmasın, Orhan Bey bazen uğruyor, bazen telefonla soruyor. O olmasa tenisi de ihmal edeceğim. Hemen her gün saat dörtten sonra otomobil gezintisi yapıyorum. Tarabya, Hacıosman Bayırı, Bentler, Fırıldak Bahçesi,[1] Florya... Gezmediğim yer kalmıyor. Yeni bir tabloya da başladım. İstinye ile Emirgan arasındaki yol dönemecinden karşı sahilin, Paşabahçe'nin ve Beykoz'un görünüşü çok güzel. Deniz ortada bir mavi göl gibi duruyor. Bu yamaçta, çilek tarlalarının üzerinde eski, metruk iki taş değirmen var. Onların yanında sehpamı kurup taslak çıkarıyorum. Zaten burasını eskiden beri severim. Annem beni buraya hep çilek vakti getirir, salıverirdi. Toz toprak içinde çilek toplardım. Şimdi dört beş yıl evvelki zamanımı düşünürken kendimi o kadar ağırbaşlı buluyorum ki! Orhan Bey at gezintilerini buralara kadar uzatmaya başladı. Çok kibar çocuk. Erkek arkadaşlarıma karşı aldığım çekinceli, tedbirli tavırları onun için düşünmeye lüzum görmüyorum. Çünkü o, samimiyeti ve arkadaşlığı benim istediğim manada anlıyor. Dostluğu hürmet derecesinden ayırmayanlara itimat edilir. Orhan Bey, nereye gitsem bir gölge gibi etrafımda beliriyor. Fakat o kadar saygılı ve samimi ki bu görünüşleri ısrarlı ve sıkıcı bir takip hissi vermiyor.

***

... Bugün Sevgi'den kısa bir mektup aldım. Salzburg'dan yazıyor. Viyana'da bir hafta kaldıktan sonra oraya gitmişler. Viyana'yı çok beğendiğini, benim kendisine bahsettiğim yerleri hep

1 Sarıyer'de dönemin meşhur mesire yerlerinden biri.

gezdiğini söylüyor. Mektupta Salzburg'a ait birkaç da renkli kartpostal var. Ortasından geçen mavi nehri, yemyeşil yamaçları ve ufuklarında görülen karlı tepeleriyle, bu şirin yeri ben de sevmiştim. Doğrusu dinlenmek, fikir yorgunluğunu gidermek için Salzburg bir cennet...

Sevgi, mektubunda İstanbul'dan ve geçen hadiseden hiç bahsetmiyor; buna çok memnun oldum. Eniştemden de teyzeme kısa bir mektup geldi. Sevgi'nin seyahatinden pek hoşlandığını, hatta bazen kendisi işlerini takip ederken, onun yalnız başına gezip dolaştığını söylüyor. Onu Viyana'da bir uzmana göstermiş. Kalabalık şehirlerden ziyade, yüksek ve sakin yerlerin onun bünyesine daha uygun olacağını söylediği için Salzburg'a gitmişler. Bu kızın yaşayışı beni çok meşgul etmeye başladı. Eskiden onunla hiç alakadar olmazdım. O olaydan sonra, kendimde onunla meşgul olmak için adeta bir mecburiyet hissetmeye başladım. İçimde hâlâ onun saadetine engel olmuş bir insan azabı var...

Sıcaklar başlıyor, yavaş yavaş deniz vakti geliyor. Annem Burgaz Adası'nda küçük bir ev tutmak için ısrar ediyor. Ben her yıl ondan evvel bir yere gitmek isterken, bu yaz İstanbul'dan ayrılmak istemiyorum. Galiba yalnızlıktan, arkadaşsız kalmaktan korkuyorum. Çünkü şimdi tek eğlencem hemen hemen haftada iki sabah tenisle, otomobil gezintilerinden ibaret kaldı.

Orhan Bey samimi bir arkadaş oluyor. Sözleşmediğimiz halde hemen hemen her gün onunla bir yerde karşılaşıyoruz. Hele İstinye üzerindeki resim yerimi bir defa ziyaret etmeden geçmiyor. Çok iyi fikirleri var. Resimle meşgul olmadığı halde sanattan, renkten, perspektiften anlıyor. O, atının âşığı... Turna'sını bir evlat gibi seviyor. Geçen sabah ben henüz gelmiş, otomobili yol kenarına bırakıp resim takımlarını hazırlamaya başlamıştım. Yolun kenarından bir ok gibi fırladı, geldi. Turna bile yerini ezberlemiş; yavaşladı, otomobilin önündeki akasyanın önüne geldi, durdu. Orhan Bey onu her zaman oraya bağlar, bırakırdı. Galiba çok koşturmuş, terletmişti. Eyer çantasından ince bir örtü çıkardı. Büyük itinalarla Turna'sını sardı, yanıma geldi.

"Atınıza muhabbetiniz pek fazla Orhan Bey," dedim. "Bu ne özen?.."

Her zamanki gibi soluma geçerek yere oturdu.

"Cins bir at iyi bir arkadaştır, Hanımefendi. Hele Turna gibi emektar olursa!.."

"Doğrusu bu arkadaşlığı kıskanıyorum. Üstelik ben emektar da değilim." Güldü. Yerden bir titrek[1] koparıp tanelerini koparmaya başladı.

"Bu sabah pek neşelisiniz Ayten Hanım. Keyifli olduğunuz vakit alaycılığınızın sonu yok. İddia ederim ki bu tablonuz Maslak Köşkü'ndeki resimden daha güzel oluyor."

"Öyle mi, neden acaba?"

"Bir defa sanatınız gün geçtikçe ilerliyor. Sonra bilmem, bu baharı daha güzel buluyorum da... Baksanıza, ne kuvvetli renkler... Hem de taze, genç renkler, mavi, mor, yeşil..."

Paletin üstünde ezilip dağılan boyalara bakarak ilave etti:

"Tuhaf değil mi, Ayten Hanım? Bir resim paleti bile bana güzel bir resim zevkini verir!"

Elimde olmayarak güldüm.

"Bu tıpkı şehzadenin konserden evvel yapılan saz akordunu sevmesine benzedi Orhan Bey, darılmayın ama..."

"Dedim ya, bugün neşeniz yerinde... Bakalım daha ne mükemmel iltifatlarınıza nail olacağız."

"Darılır mısınız?"

"Bilakis, memnun olurum."

"Niçin?"

"Sizinle görüşmüş, sizi dinlemiş olmak için."

Sustum. O da hemen başka mevzular buldu. Bugün Bentler'e kadar bir yürüyüş yapmamızdan bahsetti. Onun bu hallerini pek beğeniyorum. Küçük bir iğne darbesi vurduğunu hisseder etmez hemen hatasını anlamış gibi kaçıyor.

Bugün hem konuştum hem çalıştım. Öğle olmuştu. Yavaş yavaş boya tüplerini, fırçalarını topluyordum. Orhan Bey de

---

1 Bir tür kır çiçeği, titrekotu.

kalktı, resim çantamı aldı, beraber yerleştirdik; sonra sehpayı, ufak *pliyan*'ı[1] aldı. Aşağı yola inmeye başladık.

"Galiba gezintilerinize mâni oluyorum Orhan Bey," dedim. Hayretle başını çevirdi. "Siz belki daha ileri gidip gezeceksiniz, bana tesadüf edince kalma nezaketinde bulunuyorsunuz."

Başını salladı. Sehpayı otomobile yerleştirirken cevap verdi:

"Bunu, yanınızda kalmamdan sıkıldığınızı anlatmak için söylüyorsanız, bir daha bir *bonjur* deyip gideyim Hanımefendi..."

Süratle cevap verdim:

"Hayır, arkadaşlığınızdan pek memnunum."

Otomobile atladım. O da Turna'yı çözdü.

"Araba çok toz yapıyor Orhan Bey," dedim, "siz öne geçseniz."

"Yan yana gitsek!.."

"İmkân var mı? Yokuştur, ben biraz hız vermeye mecburum."

"Geri kalmam."

"Ne?.. Yarış mı?"

Güldü. Üzengiye basıp atladı:

"Mümkün mü sizinle," dedi. "Fakat yollarda çok viraj var. Siz onları dönünceye kadar ben kestirmeden epey yol alabilirim."

"Anlaşıldı. Siz iddiaya girişmek istiyorsunuz. Pekâlâ. Siz kestirmeden, ben yoldan gideceğiz. Hangimiz ilkin Maslak'taki çeşmenin önüne varırsa bahsi o kazanacak, söz mü?"

"Söz!"

"Nesine?"

"Nesine olsun?"

"Ben kaybedersem size bir boyun bağı alacağım."

"Pekâlâ! Siz kazanırsanız ben de size bir eşarp alayım."

"Bravo! Haydi bakalım, marş!"

O, bir anda Turna'yı mahmuzladı. Ben birinci, ikinci viteslerden sonra üçüncüye verdim. İkinci benzin musluğunu açtım.

---

1 (Fr. *pliant*) Açılır kapanır iskemle.

Bütün kuvvetimle gaza bastım. Otomobil yokuşu elli kilometre üzerinden çıktı. Düzlüğe gelince altmışa yetmişe doğru yükseldi. Orhan Bey, taze çilek tarlalarının yanından hendekler atlayıp, tümsekler geçerek dörtnala gidiyor. Bazen ben öne geçiyorum, bazen o... Virajlardan istifade ettiği yerlerde ben geride kalıyorum. Düz yere gelince derhal geçiyorum. İkimiz de birbirimizi gözden kaçırmayarak son süratle gidiyoruz. Şehremaneti'nin[1] tamirat kulübesinin önünde yine birleştik. Bundan sonra yol düz olduğu için Orhan Bey'in hali harap. Bu yarış adeta Fenerbahçe-Galatasaray müsabakası gibi bir şey olacak. Ben Fenerli, o Galatasaraylı. Orhan Bey'in Turna'sında, yularının yanında, iki kurdele uçuyor: Sarı-Kırmızı. Benim radyatörün üzerinde Sarı-Lacivert kokartı hiç eksilmez. Alman'ın Çiftliği'ne doğru dik aşağı gaza bastım. Orhan Bey açıktan, çiftlik binalarının arkasındaki engelli araziden ve dörtnala gidiyor. Binaların hizasında bir an birbirimizi kaybettik. O kestirme gittiği için açıklığa çıkınca hizaya geldik. Beş yüz metrelik yerimiz var. İkimiz de çeşmeyi evvel tutmak için çalışıyoruz. O kestirme geldiği için önümden atlayıp sağa geçmek istedi. Bir anda önüme çıktı. Yetmiş kilometre üzerinde giden bir otomobilin önüne çıkmak bir delilikti. Onu çiğnememek için direksiyonu sağa çevirdim fakat o anda hendekten yola sıçrayan Turna'nın kapaklandığını ve Orhan Bey'in bir yastık gibi yerde yuvarlandığını gördüm. Bu bir an içindeki olaydan sonrasını bilmiyorum çünkü ona çarpma korkusuyla sağa çevirdiğim direksiyonu tekrar sola alamadığım için otomobil aynı saniyede bütün kuvvetiyle yandaki hendeğe düştü ve ben başıma şiddetle çarpan siper demiriyle kendimi kaybettim.

1 İstanbul Belediyesi.

Üçüncü Bölüm

"İki yaralı geldi. Yatırdık. Görmek ister misiniz?"

Yeşil çiçek bahçesine bakan geniş odasında hasta listesini inceleyen başdoktor başını kaldırdı:

"Yine yaralı mı? Ne oldu acaba?"

Genç asistan cevap verdi:

"Bir otomobil kazası. Pansumanlarını yaptık. O kadar ağır değil fakat birinin yarası başında olduğu için..."

Etfal Hastanesi'ne böyle hastalar alınmazdı. Fakat fevkalade olaylar karşısında ölüm tehlikesi geçiren insanlara kapı açılmaz mı? Genç asistan ekledi:

"Yaralılar yüksek aileden. İkisini ayrı odalara koyduk. On bir ve on iki boştu."

"Peki, geliyorum."

Öğle güneşi bahçenin yeşil tarhlarında açan mor salkımları ısıtmış, topladığı baygın kokuları havaya karıştırmıştı. Hastanede her vakit devam eden derin sessizlik yine vardı. Yalnız, bahçede ağaçlarda ötüşen kuşların cıvıltısı ılık bahar müziği gibi, bu sessizliği titretiyordu.

Başdoktor imzaladığı listeleri bitirdi, kalktı, beyaz gömleğini giydi. Ve köşelerinden genç hastabakıcıların başları uzanan koridorlardan geçerek on bir numaralı odanın önüne geldi. Kapı aralıktı, içeride birkaç baş görünüyordu. Onun yüzünü aralıktan gören asistan haber verdi:

"Başdoktor Bey geldi."

Kapıyı açtı. Ortadaki karyolayı çeviren gölgeler karıştı. Başdoktor daha bir adım atmadan haykırdı:

"Ayten!"

Hastanın başucunda, bir beyaz hayal gibi duran kadının başı hareket etti. Yaşlı gözleri parladı. Ve donuk, eski bir ses işitildi:

"Macit!"

Ve iki beyaz gölge, bir hayal gibi yaklaştılar. Kadın sendeliyordu. Karyolanın demirini ararken, öteki elini doktor tuttu. Çok perişandı. Beyaz dudaklarından ıstıraplı bir ses döküldü:

"Yavrumuz tehlikede Macit, kurtar onu."

Odadakiler manasını, kaynağını anlayamadıkları bu sahnenin heyecanına hürmet eder gibi çekilmişler, gözleri kapalı, bu hareketlerden habersiz yatan hastanın başucunda iki gölgeyi yalnız bırakmışlardı. Doktor Macit durumu bir anda kavradı. Tehlikedeki herhangi bir hasta karşısında duyduğu vazife hissi, hiçbir kalp hareketiyle ölçülemeyen o sıcak baba şefkatiyle karışmıştı. Şimdi sinirden bir makine gibi hareket ediyor, ateş takip çizelgesine bakıyor, asistana emirler veriyor, hastabakıcıları koşturuyordu.

Genç kızın yarası başındaydı. Hastaneye geldiğinden beri birkaç kere gözlerini açmış fakat ağzından bir lakırdı çıkmamıştı. Asistanların temizlediği yaraya Doktor Macit bir daha baktı. Yara o kadar derin değildi. Şapkanın siperi ve saçları çarpmanın şiddetini kırmıştı. Fakat kaza yerinden hastaneye kadar hiçbir şey yapılmadan getirildiği için yaranın mikrop almış olması ihtimali vardı. Doktor Macit her noktasını hesap ederek çalıştı.

Yaranın yer olarak bir tehlikesi yoktu. Fakat iltihap yapıp yapmadığını anlamak için beklemek lazımdı. Darbenin başta oluşu genç kızı sarsmıştı. Fakat bu baygınlığın ciddi bir tehlikesi olmadığını Doktor Macit küçük bir muayeneden sonra anladı. Beyin bu darbeden etkilenmemişti. Ve çok geçmeden genç kızın mavi, cingili[1] gözlerini bir beyaz bulut gibi örten gözkapakları yavaş yavaş düştü. Beyaz dudakları kımıldadı:

---

1 İnci, boncuk, gümüş ve altından yapılmış süs eşyası.

"Anne!"

"Yavrum!"

Ve gözleri tekrar açıldı. Bu sefer gözbebeklerinde hareket vardı. Ana kız gülümsemeye çalışıyorlardı. Ayten, kendini yoklamak ister gibi, örtünün altından ellerini, ayaklarını hareket ettiriyor; ağzını, çenesini oynatıyordu. Onun bu muayenesi, yaralı halinde bile etrafındakileri güldürdü. Doktor Macit, ona biraz kordiyal, kuvvetini bulduracak bir iki bromür verdi. Bu ilaçlar genç kızı harekete getirdi. İlk zaman hepsini korkutan dalgınlığı bir daha olmadı.

Şimdi yatağının iki tarafında duranlara bakıyor, bazen bir kelimeyle, bazen bir dudak büküşüyle söylenen lakırdılarla alakadar oluyordu. Örtüsünün altından biri büyük ve sert, öteki ufak ve yumuşak iki el, parmaklarını tutmuş okşuyordu.

Akşam, elektrikler yanarken gelenler döndüler. Hastanın yanında annesiyle Doktor Macit'ten başka kimse kalmadı. Konuşmuyorlardı. Genç kız ara sıra dalıyor, sonra ani bir titreyişle silkiniyor, gözlerini açıyordu. Mavi abajurdan sızan donuk ışık odaya bir mabet rengi doldurmuştu. Bu sessizliği yine genç kızın hafif sesi bozdu:

"Anne!"

"Yavrum!"

"Orhan Bey de yaralı mı?"

"Biraz yavrum."

"Nerede?"

"Bitişik odada."

Genç kız devam etmedi. Gözkapakları düştü. Dalgınlık gelmişti. Doktor Macit, "Uyusun, daha iyidir," dedi ve yavaşça kalktı. Sesini yalnız yatağın öbür tarafında bir koruyucu melek gibi bekleyen kadın işitti: "Şu çocuğa da bakayım, şimdi gelirim" dedi ve aralık kapıdan kayboldu.

Orhan Bey'in yaraları dizlerinde, bir de sağ omzundaydı. Tesadüfen, hayvandan düşerken ayaklarını üzengiden çıkarmış olması onu tehlikeden kurtarmıştı. Yaraları hafifti. Yalnızca omuz kemiklerini röntgenle muayene etmek lazımdı. Doktor Macit

onu çok kuvvetli buldu. Yanındaki asistanla konuşuyor, kazanın nasıl olduğunu anlatıyordu. Ayağa kalkan asistan, Doktor Macit'e hasta hakkında bilgi verdi:

"Orhan Bey en kıymetli sporcularımızdan biridir, Müdür Bey. Çok şükür ki müthiş bir kazayı tehlikesizce, hafifçe atlattı."

Genç adam kendinden bahse lüzum görmeyerek ona sordu:

"Arkadaşım ne halde Doktor Bey? Yandaki odada yattığını söylüyorlar. Fakat sizden de işitmek isterim."

Asistanın kendisine itimat edilmemiş gibi canı sıkılmıştı:

"O kadar teminat verdiğimiz halde inanmıyor. Demin bu halinde yataktan kalkmak istedi."

"Niçin?"

"Yandaki odaya gitmek için."

Doktor Macit güldü. Kurşuni büyük gözbebeklerinde derin bir gurur ve güven gördüğü bu gencin, kızıyla alakadar oluşu onda garip bir etki bırakmıştı. Hiddetlenmişti. On sekiz yıldan beri bir kelime bile konuşmadığı, yalnız uzaktan şöhretini işitip, ara sıra sadece yüzünü gördüğü kızına, kendisinden daha yakın bulunanlara karşı garip bir kin hissediyordu. Geçmişin, zamanın temizleyip sildiği eski karar ve muhakemeler ona telafisiz pişmanlık hisleri getirdiği zaman o heyecan dolu aşk macerası ve o genç maceranın hatırası olan yavru, ondan ne kadar uzak kalmışlardı.

Onları bulmak için yaptığı ciddi teşebbüs neticesiz kalınca yeni bir hayat kurmayı, o hatıralara karşı daha feci bir hürmetsizlik gibi görmüştü. Bu muhakeme onu bütün kuvvetiyle mesleğine bağlamış, kısa aralarla kazandığı başarılar ona sonunda, İstanbul'un en yeni hastanelerinden birinin idaresini temin etmişti.

Şimdi bu umulmaz tesadüf onu altüst etmeye yetmişti. Ayten'i, kendi Ayten'ini kızının yatağı başında görünce, bütün bir gençlik ve on sekiz yıllık özlem anları kalbinde canlandı.

Bu uzun geçmişte ne acı pişmanlıklar ve ne ezici isyanlar vardı. Ayten'in on sekiz yıl evvel ona verdiği heyecan dolu aşk ve hayat, bütün ömrünün daima taze kalan bir parçası olmuştu. Bu on sekiz yıl, yeni bir aşk ve taze bir hayat arzusu hissetme-

den, yalnız o bir yıllık ömrün tatlı, canlı hatırasıyla yaşamıştı. Bugün tahmin edilmez bir tesadüf, hem Ayten'i hem de onun kendisine verdiği o arzu ve heyecan dolu hayatın hatırası olan yavrusunu karşısına çıkarmıştı. Onları ne kadar da özlemişti!

Doktor Macit, geçen on sekiz yılın verdiği fiziki yorgunluğa rağmen, bu dakikada Ayten'i, onu ilk gördüğü, Yeniköy rıhtımında denizden kurtardığı zamanki kadar genç bulmuştu. Bu uzun geçmişin başlangıcında bıraktığı aşk, onun varlığından çıkmakla beraber, daima kalbinde taze bir çiçek gibi, bahar içinde kalmıştı. Bu hisler zaman zaman ona heyecan, ıstırap, özlem ve pişmanlık getirmişti. Daha birkaç yıl evvel Moda Deniz Yarışları'nda, yetişmiş kızının başarısını gördükten sonra bu hislere, o kanılmamış aşkın kuvveti kadar sıcak ve derin bir yeni heyecan daha karışmıştı. Evlat sevgisi, daha aşkın hararetine kanamamış ruhunda, onu biraz daha tevekküle, sükûnete alıştıran bir duygu oldu. Ve ondan sonra Doktor Macit'in kalbinde, üzerinden on sekiz yıl geçen aşk hayatının canlı hatırası olan kızını görmek, en tatlı bir hayal olarak kaldı. Şimdi kendisinin henüz kavuştuğu bu hayalle, Orhan Bey'in, bu genç ve sevimli gencin, bu kadar yakından meşgul oluşunu görünce içinde kıskançlığa, kine benzer bir his belirdi. Onun ağır sessizliğini ve yüzündeki gölgeyi, çizgilerindeki sert hareketi hisseden genç adam, bu yüz ekşitmenin, Ayten'in vaziyetindeki fenalığın ifade edilemeyecek izleri olduğunu zannetti ve yaralarını, sargılarını bile unutarak bir anda yataktan doğruldu:

"Rica ederim Müdür Bey, söyleyin, arkadaşım ne oldu?"

Doktor Macit senelerin, olayların, isyan ve pişmanlıkların törpüleyip düzgünleştirdiği asabıyla genç adamın heyecanına baktı. On sekiz yıl evvel kendisi de aynı hararet ve hareketle ne tatlı çılgınlıklar yapmıştı! Gözlerinin önünden bütün bir yıllık coşkun aşk macerası geldi geçti. Bu geçmişte, sabahı istenmeyen ve beklenmeyen ne heyecanlı aşk geceleri vardı! Bu geçmişi ona veren kadın içeride, canlı hatırasının başı ucunda bekliyordu. Fakat Doktor Macit'in, kahramanıyla ve canlı hatırasıyla birdenbire karşısına çıkan bu geçmişte, ne kadar hakkı kalmıştı?

Bugün herhangi bir doktorun yardımını isteyen genç kıza o, bir baba gibi elini uzatma ve ona ait şeylerle meşgul olma hakkını, yıllarca evvel annesine, aşkına ve hatırasına sadık kalan o fedakâr kadına bırakmamış mıydı? On sekiz yıl içinde bu anneye ve bu genç kıza ne yapmıştı?

Doktor Macit'in bir anda zihninden geçen bu hakikatler onun sertleşen sinirlerini yumuşattı, yüzündeki kasılmalar silindi ve genç adamı tatmin edecek yavaş bir sesle cevap verdi:

"İçiniz rahat olsun oğlum. Arkadaşınız da sizin gibi hafif yaralıdır."

Ve gözlerini yere indirip ilave etti:

"Hatta o da birkaç defa sizi sordu."

Sonra asistan ona genç kızın sıhhati hakkında bilgi verirken, hayattan isteği kalmamış yıpranmış bir vücut gibi, başı önünde kapıdan çıktı.

***

"Biraz enfeksiyon var. Herhalde kültür yapmak lazım."

"Bu bir tabii iltihaptır zannederim. Fakat yapmaktan bir şey çıkmaz, tedbir almış oluruz."

Başdoktor odasında, hastane operatörü ile birkaç doktor daha vardı. Doktor Macit kızın başındaki yarayı her gün kendisi pansuman yapıyordu. Bu sabah tesadüf ettiği hafif enfeksiyon onu telaşa düşürmüştü. Ateşi otuz yediden yüksekti. Kapanması lazım bir yaranın iltihaplanmaması için muhakkak harici bir müdahale lazımdı. Yapılacak kültür bu meçhulü halledecekti. Nihayet ötekiler de karar verdiler.

Doktor Macit on sekiz yıl hayatından uzak kaldığı kızı için üç gecedir uyumadan, dinlenmeden çalışıyordu. Merak edecek bir şey olmadığı halde, o sanki bütün geçen yılların ihmalkârlığını telafi etmek ister gibi, en küçük şeylerle bile meşgul olmaktan zevk alıyordu. Annesi için bir yatak daha koydurdu. Bir hastabakıcıyı yalnız onlara ayırdı. Resmi kâğıt işleriyle meşgul olduğu saatlerden başka, bütün zamanını kızının yatağı yanında geçiriyordu.

Hâlâ resmi konuşuyorlardı. Doktor Macit ona bir iki defa teklifsizce hitap ettiği halde, kadın tamamıyla ilgisiz kalmıştı. İlk defa kızlarının yatağı başında buluştukları zaman kadın her şeyi, her ıstırabı unutturan bir analık şefkatiyle ona, "Yavrumuz tehlikede Macit, kurtar onu," diye haykırıp yalvarmıştı.

Bu öyle samimi bir feryattı ki evlat acısıyla yanan yüreğinde birikmiş bütün kin ve öfkeyi bir anda silen keskin bir alev parçası gibi ağzından fırlamıştı. Fakat tehlike ihtimalleri geçip, Ayten'in kurşuni, yeşil karışık iri gözbebeklerini görünce, Doktor Macit'in karşısında gösterdiği o ilk zaaftan utandı. On sekiz yıl hayatın birçok elem ve ıstırabında geçirdiği yalnızlıklar, uzun kış gecelerinde gözlerini kırpmadan yavrusunun nefesini bekleyerek yaşadığı buhranlı dakikalar, nükseden bir hastalık gibi birer birer kalbinde harekete geçti. Onu hiçbir zaman affetmiş değildi. Gönüllerin verdiği hükümlerde telafi kabul etmez bir kesinlik vardır. Ayten kendi adını kızına verirken, geçmişin kalbe biriken hicranını yalnız ismen kabul etmekle kalmamıştı. Genç kızlık aşkını, en canlı hayat arzularını bir hayal, bir hiç haline getiren erkeklere, bilhassa bütün ümitlerini üzerine koyduğu Doktor Macit'e duyduğu kızgınlık, yıllar geçtikçe kökleşmiş, sertleşmişti. Bugün kızının geçirdiği bir kaza yüzünden tesadüfen bu hastanede buluşmaları, bu vaziyeti değiştirmeye sebep olamazdı.

Geçmişte sevimli ve hoppa bir genç olarak bıraktığı Doktor Macit'in, bir gün karşısına kırlaşmış saçları, kalınlaşmış vücuduyla ağırbaşlı bir hastane müdürü olarak çıkışı, ona on sekiz yıl evvel kurduğu hülyanın sonu gibi göründü. Kendisi de bu uzun seneler içinde, ümitlerinden olduğu kadar sıhhatinden, tazeliğinden neler neler kaybetmişti. Ayten, kızının yatağı yanında onun uykularını beklerken, bütün bu on sekiz yıllık hayatın çeşitli zevklerinden vazgeçmeye onu mecbur eden Doktor Macit'i yeniden mahkûm ediyordu.

Şimdi kızının tedavisi için bir hastaneye gelmiş herhangi bir anne vaziyeti almıştı. Hatta kızının Doktor Macit'in karşısında böyle, hayatta mükemmel yetişmiş olarak görünmesi, onun

ihmal ve ilgisizliğine karşı bir gösteri gibi oluyordu. O, hayatta yapayalnız bir kadın acizliğiyle hem kendini hem evladını kurtarmaktan başka, kızını pek çok ailenin başaramadığı bir şekilde büyütmüş, yetiştirmişti. Aşkı, arkadaşlığı ihmal edilmiş bir kadın için bu başarı, ona ilgisiz kalanlara karşı ne büyük zaferdi!

Doktor Macit'in karşısında mesut zamanlarının hatırası olan kızını, ince bir dikkat ve özenle yetiştirmiş olması, hayatını ona vakfetmiş bir anne makamını alışı, gururunu artırıyordu. Hayatta erkeğin zaafı, tereddüdü ve ihmali, içine saadet güneşi dolacak bu yuvanın kapılarını örtse bile, kadının arzusu ve azmi geçmişten çok kuvvetli bir eser ve bir hayat daha temin edebilirdi. Gençliğinin hülyalarını gerçekleştirmek için adını kızına veren Ayten, bunu başardığı için şimdi Doktor Macit'in karşısında kendini bir kahraman gibi görüyordu.

Geceleri yatağın iki yanında, ikisi de Ayten'in uykusunu bekliyorlar ve uzun saatlerde aralarında geçen konuşma birkaç kelimeden ibaret kalıyordu. Doktor *fyevrö*'ye[1] baktığı zaman o soruyor:

"Nasıl?"

"Otuz yedi beş."

Bazen pansuman yaparken Ayten sızlanıyor, annesi telaş ediyor. O zaman Doktor Macit onu teskin etmeye çalışıyor, "Bir şey yok efendim, içiniz rahat olsun. Tabii bu kadarcık acı olacak," diyordu.

Doktor Macit de onun bu heyecanından sıkılıyor, evladı için herhalde kendi kalbinin de sızladığını söylemek istiyor fakat ötekinin ağır küçümseyici halleri karşısında buna cesaret edemiyordu.

Genç kız uyandığı zamanlar annesiyle uzun uzun konuşuyor, yanlarında herhangi bir doktor gibi bulunan Doktor Macit'ten sıkılmıyor, ona daima "Doktor Bey!" diye hitap ederek gevezelikler ediyordu.

---

1 (Fr. *fièvre*) Vücut ateşi.

Doktor Macit, ana kızın birbirine sokulmalarını, aralarında ana kızlıktan fazla, adeta kardeşlik, arkadaşlık gibi derin bir içlilik olmasını zevkle, daha çok kıskançlıkla seyrediyor; yıllar evvel hayatına karışan bu kadını hangi manasız sebeplerle ihmal ettiğini araştırıyordu.

Gençlik ne kararsız ve ne devamsızdır! O mevsimde hayatı dolduran arzular içinde, insana uzun bir saadet verecek olanını ayırıp, hayalini, ümitlerini ona vermek ne güç...

Kültür neticesinin pozitif çıkması Doktor Macit'i telaşa düşürdü. Kaybedecek zaman yoktu. Derhal küçük bir ameliyat yapmak, yarayı temizlemek lazımdı. Hastanenin uzman operatörü bunun on dakikalık bir iş olduğunu söyledi. Ameliyat yapılmadığı takdirde menenjit tehlikesi vardı. Yarım saat içinde her şey hazırdı. Annesine haber verdiler; üç günden beri kızının başı ucundan ayrılmayan hassas kadın, bunu ıstırapla fakat sükûnetle dinledi. Ayten yatağında, ağrıyan başını sargıların kalınlığına verip mırıldanırken, kızına fazla acı duyurmamak için bütün hazırlıklarını gizlice yapan Doktor Macit, pansumanı daha aydınlık olan ameliyat salonunda yapmak için Ayten'i kandırdı ve daha sargıları açarlarken kloroform maskesini yavaşça yüzüne geçirdi. Bu, bir dakikalık heyecanlı, feryatlı bir sahne oldu. Onu, bütün hayatını feda edercesine bir gün bile ağlatıp sızlatmadan daima yeşeren ve çiçeklenen bir gül gibi yetiştiren kadın, bu acı feryatlara tahammül edemedi; sinirleri gerildi, dengesi bozuldu ve ne yaptığını bilmez bir halde Doktor Macit'in üzerine atıldı: "Bırak yavrumu, vicdansız adam!" diye haykırdı. Gözlerinden kıvılcımlar çıkıyor, Doktor'un koluna yapışan parmakları birer kerpeten gibi kısılıp sıkışıyordu. Vaziyetteki tehlikeyi sezen iki asistan yetiştiler. Operatör ancak bir bilim adamının gösterebileceği soğukkanlılıkla, yanı başında kopan bu fırtınayla meşgul olmadan sargıları çözmüş, kürtaja[1] başlamıştı. Doktor Macit'in çıplak kollarını kan çıkarırcasına sıkıp koparan kadının ateşlenen gözlerinden korktu.

1 Vücuttaki yabancı cisimleri veya hasta organları kazıyarak temizleme işi.

Fakat onun bir saniye kımıldaması, başlayan ameliyatı altüst edecekti. Ondaki görev duygusu ile kadının coşkun evlat sevgisi tehlikeli bir anda çarpışıyordu. Doktor Macit kendine hâkim olmak, onu teskin etmek istedi. Sesinin verebildiği zoraki bir yumuşaklıkla ona döndü ve, "Bırak Ayten'i, senin kadar ben de parçalanıyorum. Ne de olsa babasıyım... Bunu bilim emrediyor. Evladımızı kurtarmak istemez misin?" dedi.

Derinden gelen boğuk iniltiler halinde odada yayılan bu sesi, ağır bir sessizlik ve sonra hafif hıçkırıklar takip etti. Doktor Macit'in kollarına yapışan demir parmaklar yumuşadı, gevşedi ve çözüldü. Şimdi hepsinin gözleri, genç kızın baygın, sarı yüzünde toplanmıştı. Operatör seri hareketlerle aletlerini kullanıyor, gazlı bezleri sarıyor; ince, uzun penslerle yarayı temizliyordu. Ameliyat uzun sürmedi. On dakika sonra lastik tekerlekli hasta arabası, genç kızı yatağına getirdi. Biraz evvel pembe çehresi ve parlayan gözleriyle gülüp söyleyen Ayten; şimdi süzgün, sarı bir yaprak gibi kalmıştı. Ayılması uzun sürdü. Bünyesi kuvvetli olduğu için kloroform geç etki ettiği kadar, sinirlerini de yormuştu.

Dudaklarının yanlarında kloroformun yaktığı yerler sararmıştı. Yavaş yavaş ani el hareketleri, yüz buruşturmaları başladı. Ağzından köpükle karışık manasız, anlaşılmaz kelimeler çıkıyor; sargılı başını sağa sola çeviriyor, uzun uzun nefesler alıyordu.

Operatör, ameliyatın pek mükemmel olduğunu söyleyerek çekildi. Asistanlar artık kendilerine lüzum kalmadığını görerek hastalarına döndüler. Odada henüz tam olarak ayılmayan genç kızın iki yanında yine onlar kaldılar.

İki baş yatağa eğilmişti. Kadın bütün ömrünü ve arzularını evladının saadetine bağışlamaktan gelen bir feragat gururuyla onu benimsiyor. Öteki, on sekiz yıl beklediği günün, sevdiği kadınla bir kere daha karşı karşıya gelme hülyasının, böyle garip bir tesadüfle gerçekleşmiş olmasından doğan sevinç içinde, gençliklerinin, sevgilerinin unutulmaz, inkâr edilmez şahidi olan genç kıza, birdenbire hissedilen samimi babalık hisleriyle

bakıyor; onun hayatını kurtardığı için vazifesine zamanında yetişmiş bir baba gibi, rahat ve sakin, ayılmasını bekliyordu.

Kapı yavaşça aralandı. Evvela Yıldız'ın şeytan bakışlı yüzü, sonra annesinin büyük yüzü göründü. Girdiler. Doktor Macit hürmetle kalktı, selamladı.

"Nasıl oldu çocuk, uykuda mı?"

Annesinden evvel Doktor Macit birkaç cümleyle vaziyeti anlattı. Yaradaki mikropları temizlemek için ufak bir kürtaj yaptıklarını söyledi. Ayten'i çok seven kadın üzgün, içini çekiyordu:

"Vah yavrucuk vah! Kim bilir, ne kadar canı yanmıştır?"

Bu sefer annesi, kızının ağzındaki köpükleri silerek cevap verdi:

"Hem de ne kadar abla!" dedi. "Etkilenmemek için insan doktor olmalı."

Doktor Macit'in kaç gecedir uyumayan kırmızı gözleri yumuldu, açıldı. İlk defa sert bir bakışla kadına döndü. Kelimeler ağzından teker teker çıkıyordu:

"Doktorlar bir hayat kurtarırken birkaç dakikalık feryada kulaklarını kaparlar," dedi. Yavaş yavaş odadan çıkıyordu fakat bu cümlesi cevapsız kalmadı. Donuk fakat ağır bir karar bildiren hâkim bir ses ona kadar geldi:

"Bazı doktorların bütün bir hayatı söndürmek için birkaç haftalık feryada kulaklarını tıkadıkları da görülmüştür."

Başdoktor sendeledi, geniş göğsü sık sık kabardı. Yeşil deniz renkli gözleri dumanlandı. Fakat manası yalnız aralarında kalan bu ithama karşı kendini müdafaa edemedi. Beyaz, kalın bir hayalet gibi aralıktan çıktı, kayboldu.

***

Bol bir mayıs güneşinin, gül kokularıyla dolu havayı ısıttığı bir gündü. Kolu alçıdan çıkan Orhan Bey, hemen bütün ailesinin yanında başdoktora teşekkür ediyordu:

"Size çok minnettarız Doktor Bey. Acı bir kaza bizi hastanenize getirdi. Gerek arkadaşıma gerek bana gösterdiğiniz nezaketi unutamayacağız. Dostlarımız arasında çok kıymetli bir

yeriniz var. Bu hatıramızı beraber yaşamak için sizi cuma günü davet ediyoruz."

Doktor Macit kabul eder gibi görünmek için yalnız başını eğdi. O, bu bir hafta içinde birkaç acı yıl yaşamış gibi, bitmişti. Bir tesadüf, kızı ile sevgilisini karşısına çıkardığı halde, on sekiz yıl evvelki Ayten'in hâlâ kendisini affetmediğini, en buhranlı dakikalarda bile tarihi kin ve kızgınlığını bütün şiddetiyle belli ettiğini görmüş ve korkmuştu. Ameliyat gününden sonra, odasına davet ettiği zaman, ablasına bütün hayatını anlattı. Yıllarca eski sevgisine hürmet ederek evlenmediğini, artık affedilme zamanının geldiğini söyledi. Fakat aynı yoldan aldığı cevap, son ümitlerini de kırdı. Annesi küçük Ayten'i, artık kapanan yaralarını evde tedavi ettirmek için hastaneden çıkardı. Operatör, her sabah eve gelip pansumanlara devam ediyordu.

Doktor Macit'i en çok yıkan, evladına bu kadar yaklaştığı, onun hayatını kurtarmak için çırpındığı halde, onu bir dakika olsun bir baba şefkatiyle göğsüne bastıramayışı oldu. Annesi, kızını bir yabancıdan çok ondan kıskanmıştı. Ameliyattan sonra kızıyla biraz baş başa kalmak için ona bir dakika fırsat vermedi ve biraz iyi olur olmaz, hatta başka doktorlara bile sormadan hastaneden çıkardı. Doktor Macit onun bu telaşındaki sebebi anlamıştı. Genç kızın, kendisine bakan doktorun, babası olduğunu anlamasından korkuyordu. Onun kalbinde çok derin ve çok eski bir anne sevgisi olmakla beraber, bu samimi sevginin yanında bir de tabii ve ezeli bir baba sevgisi olduğu şüphesizdi. Doktor Macit'in psikolojik açıdan bulduğu kuvvetli kanaat, ona yeni bir yol keşfettirdi. Bütün bir gece odasına kapanarak, gençliğinden son gecesine kadar, hayatının en kabarık dönüm yerlerini anlatan bir mektup yazdı ve bunu annesine göstermeden genç kıza vermesi için Operatör'den rica etti. Doktor Macit'in hatıratı, günahkâr bir babanın biricik kızından beklediği sevgi arzularıyla son buluyordu. Annesi kendisini affetmemişti. Fakat genç kızın taze ve yumuşak kalbi, belki de onu mazur görecekti.

Doktor Macit'in bu mektubunu Operatör, Ayten'in yalnız bir zamanında kendisine verdi. Genç kızın başındaki yara ka-

panmak üzereydi. Artık yürüyor, eskisi gibi konuşuyor, hatta her gün kendisini ziyarete gelen Orhan Bey'le yeni bir yarış iddiasına girişiyordu.

Bu mektubu daha uzatırken, genç kız, Operatör'ün bir hafifliği gibi görerek şiddetle köpürmeye hazırlanıyordu. Fakat ağırbaşlı Operatör bir vazifeyi yerine getiriyormuş gibi, serbest bir tavırla ona mektubu vererek, "Bunu babanız Doktor Macit Bey gönderdi, Hanımefendi. Kabul etmeniz için de rica etti," dedi.

Genç kız, yüreği çarpa çarpa zarfı aldı. Çok mesut geçen bütün gençliğinde, kalbinde kapanmaz bir yara gibi zaman zaman ağrısını hissettiği babasızlığı birdenbire unutuvermişti. Bu bir mektup değil, içindeki o derin acıyı silip götüren uhrevi, kutsal bir vahiydi. Bir an içinde babaları ellerinden tutmuş çocukların gezmeye gidişlerini nasıl kıskandığını, annesinin kalbini dolduran bütün sevgisine rağmen, nasıl bir baba şefkati aradığını hatırlayarak Sevgi ile Yıldız'ın babalarını nasıl beklediklerini, ona nasıl takıldıklarını düşündü ve Operatör henüz odadan çıkmadan zarfı yırttı. Açtı ve ömründe ilk defa bir erkeğin mektubunu bütün heyecanıyla, asabını ve zihnini yora yora, gözkapakları titreye titreye okudu.

***

"Demek bir yarış daha yapabileceksiniz Ayten Hanım."

"Hay hay! Beni yılar, korkar mı zannediyorsunuz?"

"Asla... Hiçbir şeyden etkilenmeyeceğinize eminim. Cesaretim yok."

"Niçin?"

"Beni kurtarmak için kendinizi ikinci defa tehlikeye atmanızdan korkarım."

"Ne sakıncası var? Sporda, arkadaşlıkta bu bir vazife."

"Ayten Hanım!"

"Efendim?"

"Beni mutlak bir felâketten kurtarmak için kendinizi tehlikeye koydunuz, yaralandınız, ölümden kurtuldunuz. Bu yüksek fedakârlığınıza ömrüm oldukça minnettar kalacağım. Bütün ai-

lemiz size teşekkür borçludur. Emin olun annem, kardeşlerim sizi benden fazla seviyorlar. Bana gelince, size itiraf etmekten her zaman kaçındım. Sizi takdirden, minnet ve şükrandan çok daha yüksek bir hisle düşünüyorum. Ve istiyorum ki beni kurtarmak için yaptığınız fedakârlığa karşı, ben bu kurtardığınız hayatımı size vereyim. Ve ömrüm oldukça size teşekkürlerimi ödemeye çalışayım. Bunu kabul edecek misiniz?"

Genç kızın büyük kurşuni gözleri daldı. Orhan Bey'in bu teklifini hiç de fevkalade bulmamıştı. Bir seneden beri birbirlerini kırmadan, karşılıklı hürmet ve güvenle arkadaşlık ediyorlardı. O kadar yakınlaşmışlardı ki bu dostluğu herkes derin bir aşkın yürüyüşü gibi görüyordu. Bu yakınlıkta, görünürde hiçbir aşk hareketi yoktu. Fakat yürüyen ve yaşayan aşkların izini yalnız gözlerde ve hareketlerde aramak, o hayal ve rüya gibi, yalnız aynı heyecanı, aynı lezzeti hisseden varlıklara karşı bir hürmetsizlik olurdu. Olgun zihinlerin terbiyesindeki kalpler, heyecan ve özlemlerini zapt ve idare etmeyi bilirler. Böyle gönüllerde aşk içlenir, süzülür, işlenir, hamlığı ve sertliği gider, his ve heyecandan ibaret şeffaf, arınmış ve mutlak bir hale gelir. İşte onların kalbinde bir seneden beri için için belirip çiçeklenen hisler de böyle olmuştu. Şimdi tıpkı sıkı bir ormanın yeşil filizleri, vahşi otları altında ses vermeden akıp sızan bir kaynak gibi, bu hisler adeta birbirinden habersiz hendeklerden, yamaçlardan süzülüp akarken birdenbire bir düzlükte buluşup kaynaşıvermişlerdi.

Orhan Bey, genç kızın dalgın gözlerinde bütün bir yıllık dostluğun tarihini yaşadı. Orhan Bey'in, bu dürüst ve mert gencin her hareketi gibi, bu mühim teklifi de ne kadar samimi ve dostça olmuştu. Temiz ve dürüst insanlar ne kadar gururlu olursa olsunlar yine de dostluk ve samimiyet karşısında uysallık gösterirler. Ayten spor ve kaza arkadaşının, riyasız, teklifsiz, bütün saflığıyla ifade etmek istediği arzu için hazırlıksız değildi ve bunun içindir ki genç adamın yavaş yavaş yere inmeye başlayan gözkapaklarını bu mahcubiyet ıstırabından çabuk kurtardı. Ameliyattan sonra incelip süzülen yüzünü kaldırdı ve şen, teklifsiz halleri, bir erkek gibi geçen hayatıyla birçoklarına hafif bir

kız kanaati veren bu narin ve ciddi mahlukun dudaklarından, ilk defa bir gönül dili işitildi:

"Orhan Bey, sizi pek takdir ederim. Çok samimi geçen arkadaşlığımız, hakkınızdaki fikirlerimi daima kuvvetlendirdi. İtiraf ederim ki sizinle ilgilendim. Bilmiyorum, siz kayıtsız, gamsız gibi görünen arkadaşınızın gerçek benliğini incelediniz mi? Beni dış görünüşümle kabul ediyorsanız bu hiç doğru değil, Orhan Bey..."

Genç adam dikkatle dinliyordu. Hiddetle cevap verdi:

"Kesinlikle değil! Sizin o kadar şen ve kayıtsız görünen halleriniz ancak sizi uzaktan görenleri aldatabilir. Hem ben biraz inatçı, çok gururlu arkadaşımın bu görünüşüne bakarak hüküm vermem. Emin olun, sizi tam anlamamış olsaydım, sizi mesut edememe endişesiyle bu teklifimi yapmaktan korkardım. Ben tamamen size ait bir erkek olarak kalacağıma kanaat getirdiğim içindir ki hayatımı kabul etmenizi rica ettim."

Genç kızın dalga dalga pembeleşen yüzü harelendi, dudakları güldü ve iri kurşuni gözleri aydınlandı. Uzun parmaklı narin elini genç adama uzattı, "Size inanarak kabul ediyorum Orhan Bey," dedi.

Kırlarda, ormanlarda, herkesten uzak ıssız tabiat köşelerinde daima beraber gezen iki spor arkadaşı, ilk defa birbirlerine sokuldular. Ve Ayten'in henüz izleri dağılmayan yaralı alnında ilk defa bir erkeğin dudakları gezindi.

***

... Ana kız, hâlâ Avrupa'dan dönmeyen Sevgi'nin rahatsızlığını, teyzenin üzüntüsünü düşünerek, düğün hazırlıklarını hafif bir merasimle geçiştirme çarelerini aradılar. Orhan Bey, tamamen onlarla beraberdi. İstanbul'da küçük bir aile toplantısından sonra, uzakça bir yere gitmeye karar verdiler. On sekiz yıl kızının havasında, onun nefeslerini koklayarak yaşayan kadına bu karar biraz ağır geldi. O istiyordu ki Ayten evlendiği halde yine yanında kalsın. Alışkanlıkları bozulmasın ve onun saadetini gözüyle, kalbiyle görüp hissettikçe içi rahat olsun. Fakat

genç kızın arzusuna karşı koyamadı. İki genç bir müddet İstanbul'dan gitme konusunda anlaşmışlardı.

Nihayet çiçekli bir mayıs günü, evin küçük salonuna otuz kişilik bir dost ve aile sofrası kuruldu. Davetliler henüz gelmemişlerdi. Bir aralık Ayten, çiçekleri yerleştirmeye çalışan annesinin boynuna atıldı. Kızının bu coşkun sevinçlerinden hoşlanan kadın, onu bütün heyecanıyla kucakladı. On sekiz yıl bir kalp, bir vücut gibi yaşayan anne ile kız, tabiatın kaçınılmaz kıldığı bir ayrılıktan mustarip gibiydiler. Bilhassa anne, geçmişte topladığı ayrılık ve kırgınlıkların acısını, yetiştirdiği kızının saadetini görmekle unutmaya hazırlanırken onun, birkaç haftayla sınırlı bile olsa, yanından uzaklaşmasından dolayı üzgündü. Kurşuni ve siyah iki çift göz, geçmişten geleceğe giden bir hat gibi bağlandılar. Genç kız, annesinin siyah bir kadifeyi andıran hâlâ taze ve kudretli gözbebeklerine konuşur gibi:

"Ben evleniyorum anne, sen memnun musun?"

Siyah gözler hareket etti, bulutlandı ve nemlendi:

"Seni mesut görürsem memnun olmaz mıyım Ayten?"

"Anne!"

"Yavrum!"

"Sen benim arzularımı reddetmezsin, değil mi?"

"Hiç oldu mu?"

"Hayır!"

"O halde, niçin sordun Ayten?"

"Benim büyük bir arzum var anne, onu da kabul edecek misin?"

"Seni mesut edecek her şey benim içindir Ayten."

Genç kız hâlâ eski haşarılığıyla annesinin yüzünü, gözünü öptü. Sonra kurşuni, hareli gözleri yine onun gözlerine dikildi:

"Anne!"

"Yavrum!"

"Benimle biraz gelir misin?"

Birbirine sarılı iki vücut salondan çıktılar. Ayten üzerindeki beyaz düğün elbisesinin büzülmesine bile önem vermeden, koridorlardan annesini sürükleyerek geçirdi. Resim yaptığı atöl-

yenin kapısını açtı. İçeride yüksek şövalenin yanında Doktor Macit Bey kırçıl saçları ve soluk yüzüyle tunçtan bir heykel gibi duruyordu. Ayten, hayretten geri çekilen annesini bırakmadı. Doktor Macit'in hareket eden gölgesine doğru yürüttü.

Genç kızın, avare bir sanatkâr odası gibi, kartonlar, eskizler, birbirine karışmış resim taslakları ve içlerinde rengârenk boyalar görünen cam kâseler, paletler, uzun ve kısa fırçalarla dolu atölyesinde, hayatın kendilerine uzun ayrılıklar takdir ettiği üç baş birbirlerine yaklaşmışlar; anne on sekiz yıl evvel kırılan gururunun acısını hatırlar gibi, sert ve hareketsiz; baba yılların ve tecrübelerin getirdiği pişmanlık hisleriyle mağlup ve heyecan dolu; genç kız onların arasındaki boşluğu doldurmak ister gibi, ellerinin bütün kuvvetiyle iki vücudu kendine çekmekle meşgul!

Doktor Macit'in mektubunu aldıktan sonra Ayten'in günlerce düşünüp hazırladığı bu sahne, çok devam etmedi. Annesinin en zayıf noktalarına dokunmayı çok iyi bilen genç kız, onun isyanına, sinirlenmesine meydan vermedi. Kuvvetle tuttuğu elini babasının avuçlarına teslim ederken her kırgınlığı, her ıstırabı unutturan narin sesiyle, annesine yalvardı:

"Benim arzularımı reddetmeyecektin. Sözünü tutuyorsun, değil mi anne?" dedi ve onun gözlerini yere indirdiğini, kıvırcık kirpiklerinin arasının nemlendiğini görünce ilave etti: "Babamı affet yumuk anne. O bütün günahlarını itiraf etti. Onun bu pişmanlıkla dönüşü, senin gururunu iade etmiştir. Anne, onu affet ki kızının içi rahat olsun."

Başında limon çiçeklerinden tacı, üzerinde beyaz ipekten kanatlı elbisesiyle genç kız, on sekiz yıl evvel birbirinden ayrı kalan iki vücudun arasında bir barış ve güven meleği gibi durmuş, onları konuşmaya alıştırıyordu. Anne, Doktor Macit'in, kendisini affettirmek için genç kızın sevgisinden yararlandığını düşünerek yeniden hırslanıyordu ki annesinin krizlerini çok iyi bilen Ayten, onun boynuna atıldı:

"Yaramaz kızın sana bu sürprizi hazırladı diye kızmayacaksın, değil mi anne? Senin öyle şefkatli kalbin vardır ki her kabahati affeder. Hem anne, sen babamı affet ki kadın kalbinin sönmüş bir hayata can verecek kadar kudretli olduğu anlaşılsın."

Genç kızın son cümlesi ikisini de etkiledi. On sekiz yıl evvel bütün şuurunu, zevkini çiğneyerek dağıttığı yuvayı tekrar bulmak için bugün kızının şefkatinden ümit bekleyişi Doktor Macit'i paraladı, gözleri doldu. O heyecanlı aşkın canlı yadigârı bugün iki vücut arasındaki kin ve kırgınlık dolu geçmişi kapatıyordu. Doktor Macit'in eğilen, ağlayan başı, genç kızın kollarına düştü. Kırçıl saçları dağılmış, ufak kulakları kızarmış ağlıyordu.

On sekiz yıl evvel, kumral saçları lüle lüle alnına dökülürken bütün aşkıyla sevip okşadığı bu başın, şimdi kızının göğsünde pişmanlık acılarıyla hıçkırdığını görmek, kadını etkiledi. Gözleri genç kızın yalvaran ve bekleyen bakışlarına dokundu. Ayten, mağlup ve perişan baba ile sevgisine rakip istemeyen anne arasındaki tarihi dargınlığı unutturmak için son gayretlerini sarf ediyordu. Gözleri bulutlanmış, rengi uçmuştu.

"Bugün kızını evlendiriyorsun anne," dedi. "Onun kalbinde ukde bırakmak ister misin? Benim bu yaşıma kadar, ayrılık acılarını kalbinde sakladın. Kızının en mesut gününde onları kalbinden atsana anne!"

Anası ile babası arasındaki bu zor durum, genç kızın kalbini yormuştu. Ömründe ilk defa bu kadar derin üzüntüyle gözleri yaşardı. Şimdi baba kız birbirlerine tutunarak içlerini çeke çeke ağlıyorlardı.

Bu elim manzara, geçmişteki ayrılık acılarını ve kırgınlıklarını daima tazeleyen anneye, her şeyi unutturdu. O, kızının saadeti için bütün gençliğini feda etmişti. Babasını affettirmek için, onun doğduğu günler ona dünyanın en büyük ıstıraplarını, gönül kırgınlıklarını duyuran erkeği kendisine döndürmek için ağladığını görünce dayanamadı. Derin bir ıstırap içinde ona sarıldı:

"Ayten, Ayten, dünyada hiçbir şey senin gözyaşlarından kıymetli değildir, yavrum. Ağlama, onu affediyorum."

Şimdi bir aşkın üç kahramanı yılların, mevsimlerin onlardan esirgediği sevgi dolu hayatın ilk yudumunu alır gibi mest ve heyecan dolu, vücutlarındaki harareti parmaklarından ve yüzlerinden birbirlerine geçirip akıtarak, kutsal bir mabetteymiş gibi,

aralarındaki ıstırap ve özlem dolu mazinin çürüyüp gitmesini seyrediyorlardı.

* * *

... Davetlilerin çoğu iki gencin kulüp arkadaşlarıydı. Orhan Bey'in Galatasaraylı arkadaşları, Ayten'e, kendi kulüplerinin rengini toplayan sarı kırmızı güllerden yapılmış büyük bir buket getirmişlerdi. Ayten iki büyük sofradaki vazoları hep Fenerbahçe'nin renginde, sarı ve mor zambaklarla doldurmuş; düz beyaz elbisesinin göğsüne, ufak bir sarı gül goncası ile küçük bir demet menekşeyi yan yana koymuştu. Gençler büyük sofrayı doldurdular. Ayten'in arkadaşları Asuman, Gönül, Gazal, Greta, Yıldız iki yıl evvel Kalamış'taki köşkte olduğu gibi, yine birbirlerine çiçek ve çilek atmaya başladılar. Sofrada fırtına koptu. Gençler sofrasındaki gürültüden, kahkahadan ötekilerin ne konuştukları bile işitilmiyordu.

Eğlence ve kahkaha akşama kadar devam etti. Davetliler geç vakit dönerlerken hepsi ayrı ayrı, çifte saadet dilediler. Ayten, en son gitmeye hazırlanan babasının ellerinden tuttu. Annesi ve Orhan Bey ona bakıyorlardı. Kızını, sevgilisini ve kızının saadetini bir günde idrak etmekten doğan sonsuz bir sevinçle mest olan Doktor Macit, ağlatıcı bir heyecanla kızına sarıldığı zaman Ayten'in yumuşak sesi işitildi:

"Sen kalacaksın baba! Biz Orhan Bey'le iki gün sonra gidiyoruz. Yumuk annemi kimlere bırakacağım!"

Tezatlar, tesadüfler, üzüntü ve sevinç krizleri içinde bilinci ve asabı bozulan Doktor Macit, kendini tutamadı. Sabahtan beri kalbini altüst eden birbirinden heyecanlı hayat sahneleri, yıllarca ayrılık acısı ve pişmanlık azabı çeken vücudunu sarstı ve asabının dayanamadığı derin bir heyecanla hıçkıra hıçkıra ağladı, ağladı...

* * *

... Sabahleyin erkekler çıkmışlardı. Orhan Bey seyahat biletlerini almak, hareket saatini anlamak için Yeşilköy'deki Fransız hava yolları merkezine gitmişti. Doktor Macit hastaneye uğrayıp gelecekti.

Annesi, Ayten'in küçük çantasını kendisi yerleştiriyordu. Küçük bir fondan kutusunu araya sıkıştırırken Ayten gördü, haykırdı:

"Hepsi, hepsi bu mu yumuk anne? O kadarcık şey bize yeter mi a hanım?"

Onun böyle "a hanım" diye konuştuğu zamanlar en sevinçli günleriydi.

"Ne yapalım küçükhanım," dedi annesi. "Uçak fazla eşya götürmüyormuş. Artık Viyana'da alırsınız."

Genç kız hâlâ eski şımarık gibi görünen çocukluk hallerini bırakmamıştı. Pembe bir ayva çiçeğine benzeyen parmağını dudaklarına götürdü. Sütü verilmemiş kundaktaki bir çocuk gibi, yüzünü buruşturdu:

"Oldu mu ya yumuk anne. Benim yanımda hem sen yoksun hem şeker yok, böyle seyahat olur mu?"

Annesi hem gülüyor hem de ona, Orhan Bey'in resmini gösteriyordu:

"Yanında ben yokum, şeker de az fakat bak kim var!"

Genç kız bir gelincik gibi kızardı. Ancak bir genç erkeğin meşgul olacağı eğlencelerle vakit geçirdiği, tanıdıklarıyla serbestçe bir arkadaş gibi konuştuğu için çevresinde hafifmeşrep bir kız algısı bile oluşturan Ayten hiç şüphesiz görünüşüne bakarak kendi hakkında böyle algılar icat eden çevrenin, salonlarda dedikodu yapan genç kızlarının birçoğundan çok daha ciddi ve şerefliydi. Gelin olduğu akşama kadar yüzüne yabancı bir erkeğin nefesi değmeyen Ayten, annesinin ona verdiği serbest fakat ciddi terbiyeyle şerefine, konumuna hürmet ettirmesini bilen, hislerine ve sinirlerine hâkim bir genç kız olarak yetişmişti. Bugün artık hayatta hakiki arkadaşını bulmuş mesut bir genç kadın olduğu halde, annesinin küçük bir iması onu utandırmaya yetmişti.

***

Yeşilköy'ün ilerisindeki açıklıkta kurşuni kanatları yere uzanmış uçağın yanına geldikleri zaman, gençlikleri tenis oyna-

mak, kotra, otomobil kullanmakla geçen iki genç, ilk defa binecekleri uçağa koştular. Onların bu heyecan ve cesaretine, kendi arkadaşları bile hayret ediyorlardı. Uzun boylu bir Fransız pilotu uçak önünde yolcuları karşıladı. İki adam küçük çantaları alıp, motoru yavaş yavaş işleyen uçağa koydular. Bir memur pasaportlarına baktı. Motorun sesinden hepsi haykıra haykıra konuşuyorlardı. Genç pilot onlara bir paket pamuk verdi ve işaret etti, "Kulaklarınız için!"

Hareket anı gelmişti. Motorun sesi gittikçe artıyordu. Pilot yerine çıktı. Ayten ile Orhan Bey, uğurlamaya gelenlerle acele acele öpüşüp selamlaştılar. İki adam, uçağa girerken onlara yardım ettiler. Sonra merdiven ve uçağın tekerlekleri önündeki siperler alındı. Yerdeki otları rüzgârlayan motor sertleşti. Uçak kımıldadı, yürüdü, koştu ve uçtu. Gelenlerin en son görebildikleri, pilot yerindeki delikten onları selamlayan iki beyaz mendil oldu.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 82

Kızıl Serap'ın devamı olarak kurgulanan *Ayten*'de, bu defa anne Ayten ile kızı Ayten'in İstanbul'dan Paris'e uzanan hayatları konu edilir. Cumhuriyet'in ilanıyla hız kazanan modern hayata uyum sağlayan anne, kızını kendi ayakları üzerinde duracak donanımda ve özgür bir birey olarak yetiştirir. Babasız büyüyen genç kız, çeşitli sporlarla ve sanatsal faaliyetlerle ilgilenen, girdiği her ortamda ilgi gören fakat annesinin tecrübeleri dolayısıyla duygusal ilişkilere mesafeli duran eğitimli bir bireydir. Ancak Ayten'in Orhan Bey'le tanışması ve sonrasında meydana gelen olaylar, anne kızı sonu sürprizlere varan kaderlerine götürecektir.

Burhan Cahit Morkaya, romanda yarattığı eğitimli, sportif, kendine yeten, özgüvenli ve cinsiyet ayrımcılığına meydan okuyan güçlü kadın imajıyla birkaç kuşak Aytenlerin isim babası olmuştur. *Ayten, Kızıl Serap*'ın devamı olmasına rağmen ondan bağımsız olarak da okunabilir.

Burhan Cahit Morkaya (1892-1949)

Gazeteci, yazar ve matbaacı Burhan Cahit Morkaya, İstanbul'da doğdu. Mercan İdadisi'ni bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiye'den mezun oldu (1912). Gazeteciliğe öğrencilik yıllarında *Yeni Gazete*'de başladı. Osmanlı Milli Ajansı'nda çalıştı. *Servet-i Fünûn*'da hikâye ve fantezi türünde yazıları ile Fransızcadan çevirileri yayımlandı. 1920-1928 yılları arasında mizah gazetesi *Karagöz*'ün müdürlüğünü ve başyazarlığını üstlendi. *Karagöz*, onun yönetiminde Anadolu'da en çok okunan popüler gazeteler arasına girdi. 1928 yılında, ölümüne kadar çıkarmaya devam edeceği *Yeni Köroğlu* gazetesini kurdu. 1920'li ve 30'lu yılların en çok okunan popüler roman yazarlarından biri olan Morkaya, çoğu roman olmak üzere hikâye, tiyatro, fantezi ve fıkra gibi edebi türlerde kırka yakın eser kaleme aldı. Bunların bazıları *İkdam*, *Son Saat*, *Akşam*, *Vatan* ve *Milliyet* gibi dönemin önde gelen gazetelerinde tefrika edildi. Geçimini kalemiyle kazanan ve romanlarında çoğunlukla Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Türkiye'de oluşan yeni toplumsal hayatı, kadın-erkek ilişkilerini ve Batılılaşmayı işleyen Morkaya'nın yarattığı tipler, isimleri ve yaşantılarıyla halk tarafından beğenilmiş ve adeta bir nesle rol model olmuştur. Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

9 786254 296161